

STUDENÁ VÁLKA 1946-1989

svoboda znamená odpovědnost

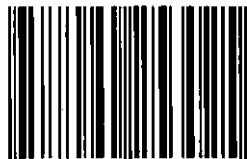
Josef Kalvoda

Nakladatelství DÍLO

Berlín, 17. 8. 1962. Východoněmečtí vojáci odnášejí Petera Fechtera zastřeleného při pokusu o útěk přes berlínskou zeď.

ISBN 80-902530-2-4

9 788090 253025

STUDENÁ VÁLKA 1946-1989

Josef Kalvoda

Josef Kalvoda (1923–1999) byl profesorem dějin a politických věd ve Spojených státech na univerzitě St. Joseph College ve West Hartfordu ve státě Connecticut. Narodil se v Československu, odkud v listopadu 1948 uprchl do exilu. Od roku 1951 žil ve Spojených státech, kde v roce 1957 obdržel státní občanství. V roce 1960 získal titul Ph.D. na Columbia University v New Yorku a dále působil jako vysokoškolský pedagog. Stal se poradcem federálního ministerstva školství Spojených států v oblasti udělování grantů a stipendií. V roce 1980 byl u příležitosti prezidentských voleb členem výboru Scholars for Reagan and Bush (Vědci pro Reagana a Bushe). Od roku 1954 byl předsedou českého Křesťansko demokratického hnutí v exilu. Publikoval tři knihy v angličtině, kapitoly v dalších devíti knihách a velké množství článků a studií. V češtině byly vydány jeho knihy *Genese Československa* (1998), *Role Československa v sovětské strategii* (1999) a trilogie *Z bojů o zítřek* (1995, 1996, 1998).

Fotografie na obálce: Ronald W. Reagan skládá prezidentskou přísahu do rukou předsedy Nejvyššího soudu Spojených států (20. 1. 1981)

Josef Kalvoda

STUDENÁ VÁLKA 1946-1989

svoboda znamená odpovědnost

§

Text díla Studená válka 1946–1989 / Svoboda znamená odpovědnost
Josef Kalvoda,
publikovaného
Nakladatelstvím DÍLO, je vázán autorskými právy
a jeho použití je definováno
Autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

**Kladno 2001
Nakladatelství DÍLO**

Tato kniha byla vydána zásluhou paní M. A. Anastázie Kalvodové.

Josef Kalvoda
Studená válka 1946–1989
Vydání první
Nakladatelství Dílo, 2001
Edice Paměť, svazek č. 3

Sazba: Studio Domino, Beroun
Tisk: Coral tisk, Praha

Překlad textů psaných v angličtině a odpovědná redakce
Vladimír Petkevič

© Nakladatelství Dílo, 2001
ISBN 80-902530-2-4

Obsah

Předmluva aneb čekání na Reagana

PROLOG

1955

Memorandum vládě a Kongresu Spojených států amerických 10
(České Křesťansko demokratické hnutí)

1956

Dullesova doktrína a západní zmatek 13
(Rudolf Kopecký)

1957

Nebezpečí stále větší 16
(Rudolf Kopecký)

I. QUO VADIS, AMERIKO?

In memoriam bojovného senátora McCarthyho 22
(Emil Ludvík)

Podporování Tita Spojenými státy pomáhá komunismu 26

1959

Tito proti Moskvě 29

Quo vadis, Ameriko? 33

Zahraniční pomoc by se měla poskytovat 37
našim přátelům a nikoli nepřátelům

Chruščov - hazardní hráč 41

Mírová koexistence 45

1960

O odzbrojení 50

Záhada letadla U-2 55

Neúspěch setkání na nejvyšší úrovni je v souladu s novou sovětskou strategií	58
Prezidentské volby ve Spojených státech 1961	62
Uznání Rudé Číny je proti našim národním zájmům	68

II. KOMUNISMUS A SVĚTOVÁ REVOLUCE

<i>1960</i>	
Na podporu pravdy	74
Komunistická strategie v Latinské Americe (I.)	77
<i>1964</i>	
Kostky jsou vrženy - americký volič na křižovatce	87
Kdo jedná nezodpovědně	89
<i>1966</i>	
Komunistická strategie v Latinské Americe (II.)	92
<i>1967</i>	
Organizovaná hysterie (Rudolf Kopecký)	107
<i>1968</i>	
Válka ve Vietnamu v historické perspektivě	110
Zázrak, který selhal (Emil Ludvík)	120
<i>1969</i>	
Sovětský blok - hodnocení	123
<i>1995</i>	
Tajné dokumenty o Československu	139

III. POSLEDNÍ DESETILETÍ A POLSKÝ BOJ

<i>1978</i>	
Kdo je Zbigniew Brzezinski	144
Nová vláda ve Spojených státech	146

<i>1980</i>	
Polský odboj	150
Polsko na rozcestí	154
<i>1981</i>	
Polská krize	157
<i>1982</i>	
Karol Wojtyła, marxismus a marxisté-leninisté	162
Připravují se Sověti na válku v roce 1983?	179
Přichází Andropov	182
<i>1984</i>	
Zvyknout si na Reagana (-nek-)	184
<i>1998</i>	
Rozhodnutí, která zpečetila osud Sovětského svazu (Roger W. Robinson)	187

EPILOG

<i>1991</i>	
Revoluce ve střední a východní Evropě	196
Česko-slovenský návrat do Evropy	207
<i>Příloha č. 1</i>	
Zločiny komunismu (Stéphane Courtois)	217
<i>Příloha č. 2</i>	
Dvacet čtyři lží o studené válce (Gabriel Schoenfeld)	220
<i>Příloha č. 3</i>	
Dopis Ronalda Reagana Josefu Kalvodovi	232
Chronologie	233
Jmenný rejstřík	239

Předmluva aneb čekání na Reagana

Jan Cholínský

Vážení čtenáři, dostává se k Vám kniha sestavená převážně z článků a studií publikovaných ve Spojených státech amerických v době studené války. Tyto statě, z nichž většinu otiskla americká periodika v angličtině, se vyznačují nekompromisními protikomunistickými stanovisky. Jejich autoři Josef Kalvoda, Rudolf Kopecký a Emil Ludvík patřili mezi čelné představitele a ideové vůdce českého nesocialistického protikomunistického odboje v exilu po únoru 1948. Kniha je doplněna několika dalšími texty, aby tak čtenář měl k dispozici ucelený soubor, který poukáže na mravní oprávnění Západu vést zápas proti komunismu a na postupy americké politiky v tom kterém období. Kritický pohled autorů na nejednotné, často mylné a někdy i pokřivené postoje amerických (západních) politiků a lidí ovlivňujících veřejné mínění, byl motivován nejen touhou po osvobození ztotočené vlasti, ale především jejich vlastním střetem s komunismem a obavami o osud svobodného světa.

Přestože kniha není souhrnnou monografií o dějinách studené války, doplňuje nepočtenou řadu prací na toto téma, jež byly u nás vydány. Jejím přínosem je dobová autentičnost spojená s osobitým úhlem pohledu a zaujatostí autorů, kteří nikdy nepochybovali o tom, že komunistický režim je režim zločinný a že podle toho je třeba s ním jednat. Popisované dílčí události a děje, včetně nepříliš známých podrobností, jsou tak zasazeny do rámce, na který se dnes někdy zapomíná. Studenou válku totiž nevedly dvě morálně rovnocenné strany. Sovětský svaz, jakož i jeho satelitní a spojenecké komunistické režimy, terorizoval vlastní obyvatelstvo, stanovil za základ své zahraniční politiky boj proti demokratickým státům a tradiční euroamerické kultuře, prováděl organizovanou podvratnou činnost (včetně teroristických útoků a spolupráce s teroristickými skupinami) proti Západu a usiloval o podmanění dalších států v Asii, Africe a Jižní Americe. To

vše v souladu s cílem své státní marxisticko-leninské ideologie nastolit světovládu komunismu jakýmkoli účinnými prostředky, což trvale ohrožovalo svobodu a kulturu států Západu. Proto není (a nebylo) správné považovat komunistické režimy za legitimní, a to z hlediska mravního, vnitropolitického i mezinárodněprávního. Proto se také jejich mezinárodní uznání těmi státy, které ctí přirozená lidská práva plynoucí z úcty k důstojnosti, individualitě a svobodě člověka, a „mírové soužití“ s těmito státy jevílo Josefu Kalvodovi a dalším autorům jako problematické a chimérické.

Studená válka byla mocenským konfliktem mezi demokratickým společenstvím, soustředěným kolem Spojených států amerických, a totalitním východním blokem v čele se Sovětským svazem. Vytvořila „první světový bipolární systém, jehož pilíři byly dvě supervelmoci – USA a SSSR“¹, disponující bezkonkurenční vojenskou mocí. Politické režimy a ideologie těchto mocností byly v příkrém rozporu. Kromě odlišného vztahu k pojetí lidského života (svoboda vyznání versus státem vnucovaný materialismus), k právům jednotlivce (individuální svoboda a přirozená práva versus bezprávná podřízenost totalitní moci) a ke způsobu vlády ve státě (svobodné volby a dělba státní moci versus uzurpovaná totalitní moc) se obě supervelmoci lišily také v hospodářském systému (volná soutěž versus státní plánování) a v cílech zahraniční politiky (mírové soužití versus světová revoluce, tj. snaha podmanit si další státy). Studená válka byla vedena ideologicky, soutěžením ve zbrojení a hospodářsky, avšak několikrát přerostla v nepřímý horký konflikt

Když se ukázaly předpoklady prezidenta Roosevelta o mírumilovnosti sovětské politiky a jejím směřování k demokracii jako mylné, začaly se Spojené státy podle toho také chovat. Jejich prvořadým zájmem bylo zajistit vlastní obranu a obranu svých evropských spojenců před případným vojenským útokem Sovětského svazu a rovněž se snažily omezovat rozpínatost komunismu podporou zemí ohrožených vnitřními revolucemi nebo komunistickou agresí. To byla podstata mezinárodní politiky formulované prezidentem Trumanem a označované jako zadržování (*containment*). Ač byla tato politika úspěšná v případě Řecka a Turecka (a i v případě Jižní Koreje), nedávala přílišné naděje uprchlíkům ze zemí, kde již vládli komunisté, a navíc přijala scestnou teorii o podpoře tzv. národního komunismu v Jugoslávii² v domnění, že podporou Tita oslabí sovětský komunistický blok, od něhož se začnou po příkladu Jugoslávie „odlupovat“ další státy. Výraznou zásluhou Trumanovy administrativy byl její podíl na založení Severoatlantické obranné smlouvy (NATO). Při předvolební kampani v roce 1953

se objevila naděje na změnu politiky zadržování. Prezidentský kandidát Eisenhower s pozdějším ministrem zahraničí Dullem tehdy formulovali novou strategii – osvobozování (*roll-back*), která měla cíleně vytlačit komunismus z pozic, kterých již dobyt. Ukázalo se však, že v tomto případě šlo o předvolební populismus, protože po vítězných volbách se Eisenhower vrátil k již vyzkoušené politice zadržování, do níž se „nevešla“ pomoc stávajícím východoněmeckým dělníkům v roce 1953 ani maďarskému povstání v roce 1956 a do které patří také zmatek při nástupu Castra na Kubě. Tato politika vyvrcholila pozváním Chruščova do Ameriky v roce 1959 a jeho urážkou amerického prezidenta o rok později po incidentu s americkým špionážním letounem U-2. V politice zadržování pokračovali také prezidenti Kennedy a Johnson, kteří se jí snažili podpořit novými prvky ve snaze zmírňovat mezinárodní napětí (smlouvy o bezjaderných pásmech a zákazu zkoušek jaderných zbraní). Sovětskou „odpovědí“ na americké zadržování byla účast na stavbě berlínské zdi, snaha o rozmístění raket na Kubě a podpora severovietnamských komunistů v agresi vůči Jižnímu Vietnamu.

Skutečný obrat v americkém přístupu k mezinárodní politice mohl nastat koncem roku 1964, kdy byl za Republikánskou stranu nominován jako prezidentský kandidát přesvědčený antikomunista Barry Goldwater. Jeho rétorika nenechávala nikoho na pochybách, že v případě svého zvolení začne velmi razantně s uplatňováním strategie osvobozování. Již v roce 1960 napsal ve své knize *The Conscience of a Conservative*³ (která se stala ve Spojených státech bestsellerem a dočkala se čtrnácti vydání): „mír musí přijít teprve po našem vítězství nad komunismem“ a dále: „naš postoj ke studené válce by se zlepšil v okamžiku, kdy bychom prohlásili, že Spojené státy nepovažují vražednou smečku pana Chruščova za legitimní vládu ruského lidu nebo kteréhokoliv jiného lidu. Přerušení diplomatických styků by nejen zostřilo postoj amerického národa ke komunismu, ale povzbudilo by též porobené národy a pomohlo by jim zbavit se svých utlačovatelů“. Goldwater zastával názor, že „Spojené státy musí dosáhnout náskoku ve všech zbraních – vojenských, politických i hospodářských“, a proto k němu vzhlíželi s nadějí uprchlíci z komunismem ztotočených států střední a jihovýchodní Evropy, zklamaní dosavadním vývojem a tím, že maďarskému povstání nebyla poskytnuta pomoc.

Vítězství Johnsona v prezidentských volbách učinilo těmto nadějím přítrž. Johnson se v rámci strategie zadržování rozhodl vojensky bránit Jižní Vietnam před komunistickým vpádem. On a jeho ministr obrany McNamara však vedli válku ve Vietnamu rozporuplným a nedůsledným způsobem, což

přispělo k pozdějšímu pádu Vietnamu do rukou komunistů. Dalším prezidentem se stal Richard Nixon, který se rozhodl prosazovat (setkáními na nejvyšší úrovni, navázáním vztahů s komunistickou Čínou, dohodami o omezení zbrojení) již dříve zčásti uskutečňovanou strategii nazvanou zmírňování (*détente*) mezinárodního napětí. Tato strategie se sice v jeho pojetí osvědčila jako vnitropoliticky úspěšná, nemohla však zvítězit nad mezinárodním komunismem, kterému naopak svými ústupky uvolňovala cestu, ani pomoci zotročeným obyvatelům komunistických států. Stejně neplodná byla v tomto směru i politika zmírňování napětí prezidenta Cartera, jenž se snažil klást důraz na prosazování lidských práv, která však komunisté navzdory Carterovým polibkům s Brežněvem bezostyšně porušovali. Neúspěch těchto snah se projevil také při pronásledování disidentů v Československu a vyvrcholil vpádem sovětských vojsk do Afghánistánu.

Vše se mělo změnit po nástupu prezidenta Ronalda Reagana, který zahájil křížové tažení proti komunismu a jako jediný prezident Spojených států se rozhodl uplatnit v praxi původně Eisenhowerem ohlášenou strategii osvobození, *roll-back*. Svými projevy (v jednom z nich nazval Sovětský svaz říši zla) dal Reagan jasně najevo, že s ústupky komunistům je konec a že Spojené státy přecházejí do útoku. V západní Evropě byly rozmístěny nové americké rakety, byl zahájen rozsáhlý zbrojní program, oznámeno zahájení projektu Strategické obranné iniciativy (SDI) a zároveň poskytována pomoc protikomunistickým hnutím v Polsku, Nikaragui, Angole, Kambodži a Afghánistánu. Reaganovi se podařilo zahnat sovětské vůdce do úzkých. Ti se snažili udržet tempo ve zbrojení a následkem toho se jejich říše začala pod americkým tlakem hospodářsky hroutit. Jejich následovník Gorbačov se sice pokoušel postavit sovětské impérium na nohy, ale nakonec kapituloval a přijal roli světově populárního politika – komunisty s „lidskou tváří“ a sympatickým vystupováním, které se nezpronevřil, ani když od Sovětského svazu začaly po vnitřních revolucích odpadávat evropské komunistické satelity. Do jisté míry tak, zřejmě se zadostiučiněním, „vyjedl Reaganovi polévku“, protože mu byla a je připisována zásluha za uvolnění zotročených zemí ze sevření ruského medvěda. To, že k tomuto uvolnění došlo, je však výhradní zásluhou Reagana a jeho důslednosti v protikomunistickém tažení, kterou se nesmazatelně zapsal do světových dějin jako morální i skutečný vítěz studené války. Můžeme jen spekulovat, jak by se konflikt vyvíjel, kdyby strategii *roll-back* uplatnil některý z Reaganových předchůdců, což si přála většina politických uprchlíků z Československa. Jejich čtyřicetiletý exil lze proto nazvat „čekáním na Reagana“.

Zbývá ještě představit výše zmíněné publicisty. Hlavní autor – Josef Kalvoda (30 z 39 článků) – je podrobněji prezentován na záložce této knihy. Jako předseda českého Křesťansko demokratického hnutí v exilu formuloval také memorandum, jímž kniha začíná. Rudolf Kopecký (1893–1981) působil již v meziválečné době jako novinář a byl napojen na národně demokratickou stranu. Po nacistické okupaci v roce 1939 odešel do Polska, kde spolupracoval s generálem Prchalou při formování protinacistického odboje, později přesídlil do Francie a Anglie. V květnu 1945 se rozhodl zůstat v Anglii a pracoval jako redaktor BBC. Na přelomu čtyřicátých a padesátých let byl zakladatelem a předsedou jedné ze dvou větví národně demokratické strany v exilu. Byl to mimořádný novinář s velikým rozhledem, kterého Josef Kalvoda nazýval posledním mladočechem a džentlmanem ze staré novinářské školy. Emil Ludvík je pseudonym studenta práv, který v květnu 1948 uprchl z Československa a koncem čtyřicátých let spolupracoval se západními zpravodajskými službami; poté se věnoval publicistice a studiu. Získal doktorát v oboru společenských věd a přednášel ve Spojených státech sociologii a mezinárodní politické dějiny.

Všichni tři jmenovaní udržovali v exilu vzájemné přátelské vztahy. Počátkem padesátých let působili v exilových organizacích, které byly v opozici vůči „Národní frontě v exilu“ – Radě svobodného Československa. Kalvoda byl činný v Křesťansko demokratickém hnutí, Kopecký organizoval Národně demokratickou stranu a Ludvík spolupracoval se Sdružením českých demokratických federalistů, které se vyčlenilo z hnutí generála Prchalý. Všichni tři se shodovali v důsledném antikomunismu a zároveň nesouhlasili s poválečným nedemokratickým režimem Národní fronty, který byl předstupněm ke komunistickému puči. Počátkem padesátých let byly jejich organizace v opozici k Radě svobodného Československa, která jako zastřešující politický orgán nebyla při svém vzniku schopna formulovat politický program a jejíž činnost se vyznačovala vnitřními spory a prázdnými proklamacemi. Oproti tomu se jmenovaní snažili burcovat veřejnost v západních státech a vyzývali jejich politické představitele k zaujetí důsledných protikomunistických postojů.

Jednou z těchto výzev je memorandum Křesťansko demokratického hnutí (viz s. 10), které bylo předneseno vůdcem republikánských senátorů Knowlandem v Senátu Spojených států a přetištěno v senátním tisku. Bylo vyhlášeno krátce po zvolení prezidenta Eisenhowera a doporučovalo konkrétní kroky v souladu s jeho proklamovanou strategií *roll-back*, k jejímž uvedení do praxe již nedošlo. Kalvoda se koncem padesátých let intenzivně

věnoval studiu při zaměstnání a po získání doktorátu působil jako profesor dějin a politických věd na několika amerických univerzitách. Snažil se ovlivňovat veřejné mínění, vystupoval v televizi, v rozhlase i na odborných konferencích, v senátním tisku bylo otištěno několik jeho dalších textů. Podporoval prezidentské kandidáty Goldwatera i Reagana, od něhož dostal v roce 1984 děkovní osobní dopis, jehož znění je otištěno v příloze.

Závěrem této dlouhé předmluvy uvedme ještě ukázkou z projevu Josefa Kalvody na slavnostním shromáždění (1.5. 1963) v rámci Týdne akademické svobody na Univerzitě v San Diegu⁴: „Idea svobody není pro většinu z Vás, kteří jste nikdy nežili v nesvobodě a svobodu jste neztratili, tak podstatná a hmatatelně skutečná jako pro člověka, který zažil mrazivý děs totalitního teroru a okusil život v komunistických věznicích a pracovních táborech, pro člověka, který musel riskovat svůj život, když prchal ze své rodné země, aby byl opět svobodný ... Když jsem přijel do Spojených států, byl jsem zcela bez peněz. Avšak v této zemi mnoha příležitostí a osobní svobody může člověk pracovat a zlepšit si vlastní postavení. Velice miluji tuto velkou zemi, která mi poskytla příležitost stát se opět svobodným člověkem...“

Prameny:

(o studené válce)

Litera, Bohuslav. *Studená válka (Mezinárodní vztahy 1945–1963)*. H&H: Jinočany 1993.

Bradley, John F. N. *Válka a mír po roce 1945*. Victoria Publishing: Praha, 1994.

Van den Berghe, Yvan. *Velké nedorozumění. Dějiny studené války (1917–1990)*. Rada pro mezinárodní vztahy: Praha, 1996.

Luňák, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Libri: Praha, 1997.

Nálevka, Vladimír. *Kapitoly z dějin studené války*. ISE: Praha, 1997.

Plechánová, B. – Fidler, J. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941–1995*. ISE: Praha, 1997.

Pečenka, M. – Luňák, P. a kolektiv. *Encyklopedie moderní historie*. Libri: Praha, 1999.

Joch, Roman. *Americká zahraniční politika a role USA ve světě*. Občanský institut, Praha, 2000.

Nálevka, Vladimír. *Světová politika ve 20. století II*. Nakladatelství Aleš Skřivan ml.: Praha, 2000.

Vykoukal Jiří, Litera Bohuslav, Tejchman Miroslav. *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Libri: Praha, 2000.

(o českém exilu)

Kopecký, Rudolf. *Paměti starého novináře, díl 8*. Strojopis.

Kalvoda, Josef. *Z bojů o zítřek I, II*. Moravia Publishing: Toronto, 1995, 1996.

Jirásek, Zdeněk. *Československá poúnorová emigrace a počátky exilu*. Prius: Brno, 1999.

Čelovský, Bořivoj. *Politici bez moci*. Tilia: Šenov u Ostravy, 2000.

Kosatík, Pavel. *Ferdinand Peroutka. Pozdější život (1938–1978)*. Paseka: Praha, 2000.

Archiv knihovny Libri prohibiti v Praze.

Poznámky:

¹ Luňák, s. 9.

² V podpoře tzv. národního komunismu pokračovala i Eisenhowerova administrativa. Viz Bradley, s. 70.

³ Český *Svědění konzervativce*. Knihu vydal v českém překladu se souhlasem Goldwatera Josef Třebeška žijící v kanadském Torontě.

⁴ Kalvoda, Josef. Academic Freedom in the Age of Conflict. In: *Vital Speeches of the Day*, 15. 6. 1963.

Redakční poznámka:

Pokud není pod jednotlivými články uveden autor, je jejich autorem Josef Kalvoda. Tam kde chybí údaj o periodiku, z něhož je text přetištěn, jde o nepublikovaný strojopis (případně nebylo zjištěno, kde byl uveřejněn). Texty publikované původně česky byly stylisticky a pravopisně upraveny. Články z *Bulletinu Občanského institutu* jsou přetištěny s laskavým souhlasem jeho ředitele Michala Semína. Autor pod značkou -nek- není znám.

PROLOG

Memorandum vládě a Kongresu Spojených států amerických

České Křesťansko demokratické hnutí
New York, 28. října 1954

Congressional Record, Senate, USA, 15. 2. 1955

České Křesťansko demokratické hnutí v exilu je hluboce přesvědčeno o tom, že komunismus jakožto politická síla bude stále znamenat ohrožení svobody a bezpečnosti svobodného světa. Jsme zcela zajedno s Výborem pro komunistickou agresi Sněmovny reprezentantů Spojených států v tom, že jakákoli politika zadržování, ustupování či koexistence je zcela nepřijatelná. Taková politika popírá povinnosti, jaké má křesťan vůči všem obětem otroctví, teroru či zločinné agrese. Jak jsme se poučili z hořké zkušenosti naší země, vede pokus koexistovat společně s komunismem nevyhnutelně k likvidaci svobody člověka.

Své zraky nyní upíráme ke Spojeným státům a žádáme je, aby vedly křížovou výpravu svobodmilovných lidí, jejímž cílem je obnovení svobody na celém světě. Jelikož koexistence s komunismem je morálně a politicky vyloučena, jsou opatření na pouhou obranu, jakkoli velmi naléhavá, jen nejlepšími dočasnými prostředky. Boj za svobodu je věcí společného zájmu: pomoc jiným národům znovu získat svobodu zabezpečí americkému lidu jeho vlastní svobodu.

Za kouřovou clonou koexistence komunisté zbrojí na třetí světovou válku, kterou rozpoutají, jakmile si budou jisti vítězstvím. Jediný způsob, jak takové válce zabránit, spočívá v uskutečňování dynamického programu osvobození porobených národů, který oslabí komunistickou válečnou sílu. Jelikož známe specifickou politickou situaci a psychologii lidí žijících ve střední Evropě, dovolujeme si navrhnout tento postup, který pokládáme za zcela zásadní:

1. Americká rozhlasová propaganda na vinách Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy by se neměla omezovat jen na napadání konkrétních skupin ko-

munistických spiklenců, kteří jsou nyní v komunistických zemích (11) u moci. Aby byla taková propaganda náležitě účinná, musí rozpoutat širokou kampaň proti celému systému marxistického socialismu. Musí ukázat, proč komunismus a socialismus jako bezprostřední předstupeň ke komunismu likvidují svobodu člověka v oblasti politiky, hospodářství, společnosti, kultury a náboženství.

2. Taková propaganda by neměla být zaměřena výhradně negativně, ale měla by pozitivně a aktivně podporovat svobodné podnikání. Může doložit evidentní fakta, na nichž lze předvést, že země, kde je svobodné podnikání, jako jsou např. Spojené státy, Belgie a Spolková republika Německo, se zatím dostaly nejbliž k beztřídní společnosti a že zajistily svým pracujícím vysokou životní úroveň. Lze naopak přesvědčivě demonstrovat, že socialismus a komunismus zvyšuje třídní rozdíly a že chudoba a strach v komunistických zemích jsou přímým důsledkem samotného socialistického společenského řádu.
3. Globální cíl americké propagandy by měl spočívat v posilování nespokojenosti pracujících za železnou oponou se socialistickým společenským řádem a ve snaze přesvědčit je, aby ve svých zemích požadovali systém svobodného podnikání. Takovou propagandu však pochopitelně nemohou provádět ti, kdo jsou sami socialisté a spolupracovníci komunistů.
4. Vysílání do Československa by se mělo rozdělit na tři oddělení: české, slovenské a sudetoněmecké. Jednotlivé pořady by měly zdůrazňovat právo slovenského národa na sebeurčení, právo sudetských Němců na návrat do Sudet a podporovat nezbytnost federativního řešení problémů společného soužití. Toto řešení by měli společně vypracovat Češi, Slováci a sudetští Němci.
5. Jako první krok ke skutečnému osvobození je nutné vybudovat v Evropě ozbrojené síly svobodného světa schopné klást odpor případné sovětské vojenské síle. Tento požadavek se týká německých ozbrojených sil, které by neměly být svazovány svévolnými omezeními co do počtu a kvality výzbroje, a také vojenských kontingentů těch národů, které žijí za železnou oponou. Tyto vojenské kontingenty by měly být organizovány na bázi národnostní bez ohledu na státy.

- (12) 6. Jakmile se dosáhne rovnováhy vojenských sil v Evropě, může se americká a západní propaganda zaměřovat na stále konkrétnější cíle. Hlavním cílem je vyvolat vzpouru zotročených národů proti komunistickým loutkám a jejich sovětským mocipánům. Události z června 1953 ve Východním Německu a v dalších satelitních státech ukázaly, že oběti komunismu jsou připraveny povstat i s minimální nadějí na úspěch.
7. Prvním základním krokem v jakémkoli osvobozovacím plánu je nutnost rozhodnout, jaká pomoc a v jakém stupni bude poskytnuta zotročeným národům, až se pokusí získat svobodu. Americké vysílání již vyzývá k odporu ke komunistickým satelitním vládám, avšak takový odpor nemá smysl, není-li zaměřen na definitivní svržení bolševické tyranie. Poněvadž Američané nyní žádají Čechy a další podmaněné národy, aby se stavěli na odpor sovětskému teroru, my - čeští exulanti - se ptáme americké vlády a amerického lidu: co uděláte, abyste nám pomohli v našem boji proti loutkové vládě a proti Sovětům, kdyby zasáhli vojenskou silou a potlačili povstání, které má naděje na úspěch? Americká psychologická válka může být účinná jen velmi nedostatečně, dokud není zodpovězena tato základní otázka.
8. Ve vhodný okamžik by se měly v satelitních zemích vyhlásit proti bolševickým tyranům generální stávky. Jak již zdůraznil Lenin, generální stávka je revoluční zbraň a mělo by se jí užívat jen pro splnění revolučních cílů. Taková stávka by se tedy neměla vyhlašovat, dokud nebudou všechny faktory, včetně stupně a druhu pomoci, jaké lze očekávat od Západu, takové, aby zotročené národy měly poměrně rozumnou záruku, že znovu získají svou svobodu.
9. Propaganda vysílaná do zemí za železnou oponou se nedělá v nějakém vakuu. Je to součást totální politické strategie a musí být spojena s nějakým dlouhodobým programem, který má definitivní cíl. Poněvadž takové programy zahrnují závazky, jaké může učinit jenom Kongres, máme za to, že aktivnější účast Kongresu při formování propagandistické politiky Spojených států poskytne - podepřena autoritou Kongresu - oporu a záruky, které by byly účinnou výzvou národům Československa a dalším zotročeným evropským národům.

Dullesova doktrína a západní zmatek

Rudolf Kopecský

Modrá revue, Rotterdam, Holandsko, leden 1956

Americký ministr zahraničí Dulles měl několik rozhovorů s redaktorem rozšířeného časopisu „Life“. Výsledkem bylo jakési neoficiální interview, předkládající Dullesovy názory. V projevu nebylo dosti jasně vyznačeno, které formulace jsou převzaty doslovně a které jsou jen parafrází Dullesových názorů, a tato nepřesnost zaviniła mnohé polemiky ve Spojených státech a v zahraničí, jež se na škodu věci více zabývaly slovy než myšlenkami, obzaženými v onom projevu. Hlavní námitky byly zaměřeny proti Dullesově názoru, že Spojené státy stály třikrát na pokraji války, již bylo zabráněno jen pevností americké zahraniční politiky a že státnické umění spočívá v tom, dostat se až na pokraj katastrofy a přece katastrofu nepřivodit.

Mnoho lidí vytýkalo Dullesovi cynismus, ale to, co řekl – ať již to zformuloval tak, jak to napsal „Life“, či použil-li jiných slov –, je správnou charakteristikou rozumné zahraniční politiky. Nikdo nemůže popřít skutečnost, že se Spojené státy dostaly v posledních letech třikrát na pokraj války a že k válce, tj. třetí světové válce, nedošlo jen zásluhou pevnosti, s níž Spojené státy čelily nebezpečí, že budou nuceni bojovat, neustoupí-li dalším komunistickým výbojům. Každý z nás pamatuje nebezpečné situace, kdy další komunistické výboje byly zastaveny jen tím, že Sovětský svaz byl upozorněn, že učiní-li jediný krok dále, bude muset bojovat. Dějiny poválečné doby ostatně přesvědčivě ukazují, že jedinou metodou, jíž se dalo úspěšně jednat s komunistickými státy, bylo postavit se rázně na odpor. Každý pokus o dohodu skončil žalostnými ústupky, po nichž nastala zase nová krize, jejíž zažehnávaní vyjednáváním vedlo k dalším ústupkům, jež nakonec daly Sovětům všechno, co jim Západ původně hodlal odepřít. Jenom tehdy, když se Západ postavil pevně na odpor, sovětský blok ustoupil. Tam, kde Západ neměl odvahu k odporu, byl to Západ, který musel ustoupiti. Oběti přinesené

(14) v Koreji byly promarněny, Indočína byla obětována, do Spojených národů byly přijaty komunistické státy, jejichž přijetí Západ právem dlouho oddaloval. Útoky na Formosu (Tchaj-wan, pozn. vyd.) se zabránilo upozorněním, že každý útok na ni přivede Spojené státy do války, kdežto naléhání na opuštění ostrovů Quemoy a Matsu komunistické Číně dodává jen odvalu k dalším pokusům o likvidaci posledních zbytků nekomunistické Číny. Zkušenosti s komunistickými režimy jsou již postačující, aby bylo zřejmo, že pokusy o dohodu a ústupky vedou jen k porážce Západu. U poplachu s Dullesovým interview není tragické, že snad použil slov, jež vytrženy ze souvislostí se někomu zdají cynickými, ač jsou jen konstatováním zřejmé skutečnosti, ale že je na Západě tolik lidí i mezi odpovědnými státníky a politiky, kteří nejsou ochotni uznati skutečnosti a dosud se honí za chimérou, že by laskavá slova a další ústupky mohly přivést komunisty k rozumu. Ale jsou komunisté tak nerozumní, když jsou neústupní? Z jejich hlediska by bylo nerozumné ustupovat, když jim Západ dá všechno, co chtějí, někdy neochotně, ale nakonec přeci v naději, že je to ústupek poslední. Je to slabošství Západu, jež povzbuzuje komunistickou neústupnost.

Je bezpečně zjištěnou skutečností, že by nikdy nebylo došlo k první světové válce, kdyby byla britská vláda řekla jasně a včas, že půjde na pomoc Francii a Rusku. Válečný požár byl roznícen, protože vlády ve Vídni i v Berlíně věděly, že Srbsko bude necháno na holičkách. Slabošský postoj Francie a Británie v době od roku 1933 posiloval Hitlerovo přesvědčení, že výstrahy z Paříže a z Londýna nejsou míněny vážně, a zkušenosti s Habeší, Rakouskem a Československem přímo povzbuzovaly Hitlera, aby začal své tažení do Polska. Ani tyto zkušenosti nepoučily dosud lidi, oddávající se na Západě planým snům. V poměru se Sovětským svazem a jeho vazalskými státy Západ není schopen pochopit, že bez pevné vůle odolávat další sovětské a komunistické expanzi tuto expanzi nelze zastavit. Nestáčí plané hrozby a výstrahy, nejsou-li podpořeny pevnou vůlí jednat podle nich. Válce se nedá zabránit, není-li odhodlání dostat se třeba až na pokraj propasti, a je-li třeba, překročit i ji.

Co je vlastně hlavním úkolem Západu? Zabránit válce? To je důležité, ale ne to nejdůležitější. Životním úkolem je zachránit Západ před komunismem, což znamená zachránit celý svět před komunistickou výbojností. Lze-li tohoto cíle dosáhnout bez války, bude to štěstím pro lidstvo. Ale Západ si musí položit otázku - a je tragické, že ji dosud nedokázal zodpovědět - je-li ochoten za svou záchranu také bojovat. Válka je zlo, ale podmanění komunismem je zlem ještě horším.

Je tragické, že na Západě je příliš mnoho lidí, a to i na vlivných místech, (15) kteří se nedovedou rozhodnout mezi svobodou - i za cenu války - a otroctvím, jež by nakonec také nezabránilo válce. Je tragické, že na Západě je příliš mnoho lidí, a to i na vlivných místech, kteří nejsou schopni pochopit, že každý ústupek posiluje komunistický blok a nevyhnutelně oslabuje Západ. Západ učinil již tolik ústupků, že nyní i ten nejmenší má již osudné následky a přivolává válku, jíž se chce vyhnout. Dullesovo napomenutí přišlo včas, ale je bolestné vidět, jak se západní veřejnost zdráhá pochopit tuto samozřejmou moudrost.

Západní veřejnost není náležitě informována. Ti, kteří vidí dále než na špičku nosu, jsou dosud v menšině. Potřebují pomoc, kterou by jim velmi dobře mohly poskytnout miliony příslušníků různých národních emigrací přímou prací v západní veřejnosti. To je úkol, který národní emigrace neplní, protože všechna její energie je vynaložena na vnitřní spory v jednotlivých emigracích a na boj jedné emigrace s druhou. Kdyby jen jedna polovina této zbytečně proplytvané energie byla vynaložena na soustavnou práci v burcování západní veřejnosti, situace by mohla vypadat jinak.

Nebezpečí stále větší

Rudolf Kopecký

Modrá revue, Rotterdam, Holandsko, květen 1957

Tvůrcem velké koalice, jež nakonec porazila nacistické Německo, byl Adolf Hitler. Mnichov je ukázkou, jak daleko až byli ochotni zajít západní státníci – zavrhnoucí nacismus – ve snaze vyhnout se nutnosti účtovat s Hitlerem. Teprve když se ukázalo, že jeho výbojnost nemá mezí, sáhly některé státy k akci, kterou považovaly za nutný čin sebezáchovy. I pak však většina členů pozdější velké koalice (mezi nimi Sovětský svaz a Spojené státy) vyčkávala, až bude napadena Hitlerem nebo některým z jeho spojenců.

Tvůrcem velké koalice, jež se sešikovala proti sovětskému imperialismu, byl Josef Stalin. Byly to teprve únorové události v Československu, které otevřely oči státům, jež se pak seskupily do různých obranných paktů. Některým z nich to trvalo hodně dlouho, než se připojily. Zpravidla to bylo, až když se k nim nebezpečí přiblížilo tak značně, že nebylo možno se dovolávat zásady „co tě nepálí, nehas“. Váhavci začali zjišťovat, že je to páli.

Přes všechna krásná hesla válečné doby byl problém sebezáchovy hlavním a snad jediným pojítkem velké válečné koalice. Jakmile nebezpečí přestalo být smrtelné a vítězství se stávalo ne zbožnou nadějí, ale jistotou, jež je na dosah ruky, začaly se projevovat rozpory v koalici. Zájmy jednotlivých států začaly na sebe narážet. Američané a Britové neměli zájmu na uchování francouzského koloniálního panství. Američané neměli zájmu na uchování britské koloniální říše. Britská vojska byla připravena střílet na své francouzské spolubojovníky v Sýrii a v Libanonu, americká politika vynucovala změnu statutu v Palestině (proti Britům a Arabům), jež je jednou z hlavních příčin dnešní kritické situace v této části světa, americká politika naléhala na udělení samostatnosti různým britským koloniím, bez ohledu na to, jsou-li tyto kolonie již schopny se samy spravovat a neoslábily nebezpečně spojení z války změna, provedená příliš kvapně. Dnes to vypadá jako fraška, čteme-li, že Roosevelt považoval Sovětský svaz za spojence mnohem pravděpodobnějšího než Británii a že byl ochoten rozdávat britská území jiným

státům (například Číně, kterou dnes Spojené státy bojkotují mnohem přísněji než kterýkoliv jiný komunistický stát). Britský plán provádět invazi přes Balkán do Československa a Polska, který mohl zabránit bolševizování Balkánu a střední Evropy, byl zavržen, protože Roosevelt důvěřoval více Stalini než Churchillovi, protože mu byl milejší Sovětský svaz než Velká Británie. Nikdo nebude tvrdit, že Británie je svatá. Ale Balkán a střední Evropa krutě doplácují na tuto krátkozrakou politiku (a s nimi i celý svět). (17)

Slyšeli jsme mnoho krásných hesel a slibů od té doby, co se začal šikovat protisovětský blok. Ale i tentokráte je pojátkem nebezpečí ze Sovětského svazu a ne společná ideologie a společné odhodlání zajistit svobodu a demokracii v celém světě. Dokud byl Stalin živ a sovětský imperialismus se projevoval na každém kroku Kremlu, byla jednota mezi spojenci celkem pevná. Nebezpečí je hnalo do houfu. Jakmile zemřel Stalin a Malenkov ukázal svou usměvavou tvář, objevily se v koalici trhliny. Nebezpečí se zmenšilo, státy začínají myslet na své vlastní zájmy, třeba šly na úkor spojenců. Čím méně zjevné je nebezpečí, tím menší je solidarita. Západní koalice má všechny vady a nedostatky koalice, jejíž cíle jsou vymezeny příliš úzce. Obrana proti přímému vojenskému útoku je cíl nebezpečně úzce vymezený. Nehrozí-li přímý vojenský útok, koalice se uvolňuje tak, že existuje jen na papíře. Historie všech předchozích vojenských aliancí (z první i druhé světové války, abychom nezacházeli příliš daleko do minulosti) nás poučuje, že nestačí spojit se proti nebezpečí, ale že je potřeba dohodnout se o všech věcech, jež by mohly koalici ohrozit a rozložit, a že nestačí připravovat se na válku, ale je zapotřebí připravit mír, který by přišel po případné válce. Dvakrát v tomto století západní koalice vyhrála válku a promarnila své vítězství. Koalice, která má čelit válečnému nebezpečí, musí se řídit heslem „všichni za jednoho a jeden za všechny“. Je těžko budovat koalici na základě: jsme spojenci v jedné věci a v druhé může jeden druhého smrtelně ohrožovat.

Události v Polsku a Maďarsku ukázaly, že přes všechna krásná slova o osvobození nikdo není ochoten hnout prstem, aby se poskytla nějaká pomoc těm, kdož za osvobození bojují. Překvapit to mohlo jen toho, kdo se nenamáhal vidět, co je očividné. Před lety jsem soustavně varoval v *Národě* (časopis vydávaný v češtině R. Kopeckým v Londýně od roku 1948, pozn. vyd.) před iluzí, že Západ má v programu osvobození podmaněných zemí a že je ochoten za toto osvobození bojovat. Státy, které ztratily ve dvou válkách miliony lidských životů, mohou jistě tuto zdrženlivost ospravedlnit. Nikdo nemá právo vyčítat někomu jinému, že mu nechce vybojovat svobodu. Lze se ovšem ptát, zda by nebylo lépe zlikvidovat nebezpečí, dokud ještě

(18) četné miliony podmaněných lidí mohou být spojenci Západu. A především však je třeba vzít na vědomí situaci, jaká je, a neoddávat se iluzím. Západní státy jsou ochotny financovat některé propagační instituce, aby způsobily potíže svým odpůrcům na Východě. Ale na osvobození nevěnují, abychom použili staré fráze, „ani muže ani haléře“.

Události v Egyptě, Suez a na Středním východě ukázaly, že členové protisovětské koalice nejen nepostupují společně, ale jdou příkře proti sobě. Nemá smyslu zde zjišťovat, kteří členové koalice jsou v právu a kteří v nepravu, kteří jednali moudře a kteří postupovali nemoudře. Skutečností zůstává, že přes všechny oficiální projevy o přátelství, solidaritě a nerozbornosti západní koalice je tato koalice jednotná jen v jednom: v odhodlání čelit ozbrojenému sovětskému útoku v Evropě. Avšak věří vůbec někdo, že Sovětský svaz chystá vojenskou intervenci v Evropě?

Dva nebo tři roky před Mnichovem jsem byl jako člen Klubu vojenských redaktorů přítomen přednášce, kterou pro členy klubu uspořádal jeden vysoký důstojník generálního štábu. Po přednášce jsem seděl v kavárně se svým přítelem, jedním z nejschopnějších československých generálů, který posměšně řekl: „To je moc hezké, že nám vykládají francouzskou vojenskou doktrínu. Jediný malér je, že proti Francouzům bojovat nebudeme a že náš jediný pravděpodobný nepřítel má doktrínu docela jinou. A tak, chceš-li vědět, na co se musíme připravit, kup si nějakou vojenskou německou příručku a odbírej Militär Wochenblatt.“ Čím dále tím více vidím, jakou pravdu měl tento přítel. Válka, bude-li, nebude proti nové Reichswehr v sovětských uniformách.

Sověty mají svou vojenskou doktrínu a kupodivu muži, kteří připravují svět na obranu proti sovětskému imperialismu, se nikterak nenamáhají tuto doktrínu studovat. Vypracoval ji Lenin a prohloubil ji Stalin a žádná změna v Kremlu na ní nic nezměnila. Není to Rudá armáda, která je hlavní zbraní v sovětském arzenálu, protože metodou komunistického válčení je metoda občanské války. Podkopávání pozic nepřítele, přímý podvat, to jsou hlavní prostředky komunistické ofenzivy, jež se nikdy nezaměřuje na nejsilnější bod, ale na ten nejslabší. A nikdy se nevede útok přímo, ve jménu komunismu, ale vždy ve jménu hesla, jež má nejvíce naděje na úspěch. Na Západě je vůle odolávat, oslabovaná nabídkami přátelského soužití, mírovou propagandou, tažením proti atomovým a vodíkovým zbraním a podobně. V zemích, jež teprve před nedávnem dosáhly samostatnosti, je to kampaň proti kolonialismu – bez ohledu na to, že jí diriguje největší koloniální mocnost světa – spolu s propagandou neomezené státní svrchovanosti, v jejímž jméně smí samostatný stát

poškozovat zájmy svých sousedů, jak chce (pokud ovšem ti sousedé nejsou (19) příslušníky sovětského bloku). A je to nacionalismus, ne rozumné a čestné vlastenectví, ale fanatický šovinismus, který je rozdmýcháván ve všech zemích, v nichž by propaganda komunismu neměla nejmenšího úspěchu. Tento apel na nacionalistický šovinismus není ničím novým. Již Lenin ve svém prvním rozhlasovém projevu po revoluci volal nejen po míru bez anexí a kontribucí (ovšem těch druhých a ne komunistů), ale také po právu všech národů na „sebeurčení až do odtržení“, jež ovšem zase měly poskytnout jiné státy než Sovětský svaz, který každý pokus o osamostatnění, například Ukrajiny, Gruzie a podobně, potlačil násilím a anektoval mnoho jiných zemí. Od počátku Třetí internacionály a Rudé odborové internacionály považoval mezinárodní komunismus, který doma potlačoval a potlačuje nacionalismus všech podmaněných národů a národností, nacionalismus za hybnou páku, jíž by mohl podvrátit nekomunistický svět. Komunistické akce v arabských zemích nebo na Kypru jsou malou ukázkou této strategie. V Británii a Francii jsou komunisté svobodní, v Řecku je zavírají do koncentráků a v arabských zemích se s nimi také nezachází ohleduplně. Ale co záleží Sovětům na tom, budou-li kyperští komunisté zavřeni do koncentračních táborů, jakmile bude Kypr připojen k Řecku, co záleží na tom, co se stane s komunisty v Alžírsku, Tunisku, Egyptě a jinde? Hlavní věcí je oslabit Británii a Francii, podkopat americký vliv a státy jako Tunisko, Alžírsko, Maroko, Řecko, rozvaděné s velkými spojenci, se pak také stanou snadnou obětí.

Svobodný svět musí být ve střehu před mezinárodním komunismem, Sovětským svazem, komunistickou Čínou a všemi ostatními členy komunistického bloku. Ale vidět jen Rudou armádu, čínskou a vazalskou armádu znamená nevidět hlavní a největší nebezpečí. Svobodný svět se ukolébává do smrtelného nebezpečí, dívá-li se jen na ozbrojené síly sovětského bloku a přehlídí-li jejich nástroje a pomocné sbory. Čelit komunistickému nebezpečí jako celku znamená vidět všechny jeho složky a proti všem se připravit. Znamená to pochopit, že nebezpečí je větší, než se zdá vůdcům politiky západního světa, a že proto je třeba jednoty mnohem větší, než jaká se až dosud ve svobodném světě projevuje.

Zatím není mnoho naděje, že by svobodný svět chápal nebezpečí v jeho plném rozsahu. Každý den odkladu nebezpečí jenom zvětšuje. Obrana svobodného světa, soustavně udrolovaného sovětskou vychytralostí, bude vždy nesnadnější. A naděje podmaněných národů na osvobození se vždy více odhaluje.

I.

QUO VADIS, AMERIKO?

In memoriam bojovného senátora McCarthyho

Emil Ludvík

Bohemia, Mnichov, SRN, č. 69, 30. 5. 1957

Dne 2. 5. tohoto roku zemřel ve Spojených státech amerických senátor Joseph Raymond McCarthy, vedle prezidenta Eisenhowera a gen. MacArthura snad nejznámější osobnost amerického veřejného života.

McCarthy se narodil 14. 11. 1908 jako syn katolického zemědělce irského původu ve Spojených státech. Absolvoval střední školu, věnoval se studiu práv, na něž si musel sám vydělávat manuální práci. Po několikaleté činnosti soudní, přerušené dobrovolnou vojenskou službou v Tichomoří za druhé světové války, v níž si vysloužil vyznamenání za statečnost, kandidoval hned po válce ve volbách za Republikánskou stranu, a tak se v roce 1946 stal jedním z nejmladších senátorů ve Spojených státech.

Pozoroval pronikání a podvratnou činnost komunistů ve svobodných zemích, a pochopiv snahy a taktiku Kremlu lépe než kterýkoli jiný Američan, uvědomil si dvě zásadní věci: 1) že rytíř s mečem nemůže úspěšně čelit zákeřníkovi se samopalem, pročež se proti komunistům musí postupovat preventivně, rázně a nekompromisně; 2) že nekomunista, neuvědomující si nebezpečí rudé infiltrace, lhostejný vůči komunismu anebo s ním pro vlastní pomyslný prospěch dokonce i spolupracující, je stejným, ne-li ještě větším nebezpečím pro svobodnou zemi než zjevný bolševik.

Na podkladě těchto poznatků zahájil McCarthy roku 1950 křížové tažení proti komunistickým vlivům a intrikám ve Spojených státech, zejména na vládních a jiných místech klíčové důležitosti.

V jeho činnosti Moskva záhy rozpoznala smrtelné nebezpečí pro své záměry na americkém kontinentu i v ostatním světě a prostřednictvím svých zjevných i skrytých agentů a souputníků rozpoutala dosud snad nejrozsáhlejší a nejrafinovanější akci na zdiskreditování statečného senátora. Podařilo se jí soustředit do jediného ohromného protimccarthyovského tábora ne-

jen komunisty a jejich přímé pomahače, nýbrž i naivní a krátkozraké socialisty, liberály a konzervativce, kteří si nechali namluvit, že senátor ohrožuje americké demokratické tradice, svobodu svědomí, právo na nekontrolovaný soukromý život a jiné hodnoty, jichž právě Moskva nejvíce zneužívala k vlastním rejdmům. (23)

Avšak přes úspěch kampaně, přestože se odpůrcům McCarthyho podařilo získat i drtivou většinu amerického tisku a rozhlasu, rostly řady jeho stoupců rychleji než počet jeho nepřátel. Výsledky senátorovy činnosti, odhalení komunistických agentů v důležitých úřadech, prokázaná spojení s Moskvou i nevědomé nahrávání zámům Kremlu různými levicovými politiky byly totiž nepřehlédnutelné.

Je ovšem pravda, že značný počet osob, které McCarthy obvinil z činnosti, prospěšné zámům komunismu, nebyl potrestán. V trestním zákoníku Spojených států totiž nebylo pamatováno na případy, mezi něž by se daly zařadit činy jako sabotování pomoci Čankajškovi a přenechání Číny bolševikům, osnování mezinárodních dohod tak, aby z nich měl prospěch Sovětský svaz, důležité dodávky komunistickým zemím, propagace komunistické literatury (pokud nevybízí přímo k násilnému svržení vlády USA), rozhlasové vysílání za „železnou oponu“, které pomáhá spíše komunistům než věci svobody, atd. McCarthy ukázal, proč se v Americe děly věci, nad kterými nám zůstával rozum stát. Avšak v mnoha případech nebylo paragrafu, podle něhož by mohlo být zakročeno vůči prokázanému viníkovi, který se pak v důsledku svého osvobození stal „nevinnou obětí panického mccarthyismu“. Rovněž 5. ústavní dodatek, který dovoluje obžalovanému odmítnout odpověď na otázku vyšetřujícího, jež by vedla k přiznání viny, umožnil mnoha McCarthyho „obětím“ uniknout – ač je samozřejmé, že kdo má čisté svědomí a je nevinný, na 5. ústavní dodatek se odvolávat nebude. Nám, kteří jsme měli možnost zblízka sledovat McCarthyho i zákulisí kampaně vůči jeho osobě, zůstává skoro nepochopitelným, že nejen velká část časopisů svobodného světa, nýbrž i našeho exilového tisku podlehla demagogické propagandě jeho odpůrců, nebyla schopna prohlédnout, oč v případě „mccarthyismu“ skutečně šlo, a zaujala vůči wisconsinskému senátorovi negativní postoj, ač on de facto perzonifikoval ve Spojených státech největší naději na naše vlastní osvobození.

Při prezidentské kampani roku 1952 McCarthy podporoval kandidaturu gen. Eisenhowera. Když však časem dospěl k názoru, že Eisenhowerovy sliby o aktivním boji proti komunismu a za osvobození porobených národů byly zaměřeny pouze na získání hlasů Američanů východoevropského

(24) původu, že však skutečnou snahou nového prezidenta je tolerantní status quo v mírové, byť i vojensky zajištěné koexistenci, neváhal podrobit kritice i hlavu státu a některé členy republikánské vlády. To se mu však stalo osudným. Vedoucí představitelé Republikánské strany, senátoři a poslanci, kteří doposud s McCarthyem sympatizovali, byli postaveni před dilema. Majíce volit mezi hlavou státu a senátorem, postavili se až na nepatrné výjimky za prezidenta. Domnívali se totiž – patrně zcela správně –, že Eisenhowerova osobní popularita je hlavním důvodem, proč většina Američanů volila v roce 1952 republikány.

Tím se vytvořila proti nekompromisnímu senátorovi takřka jednotná parlamentní fronta se zřejmým heslem: „McCarthy musí být souzen a odsouzen!“ Zvláště vytvořený senátní výbor předvolal McCarthyho a obvinil ho z více než šedesáti různých přečinů. S velikým humbukem bylo ohlašováno, že přelíčení bude vysíláno v plném rozsahu televizí po celých Spojených státech, aby všichni občané mohli vidět morální a politickou popravu „hanebného senátora“. Leč již po prvních dnech výsledků bylo zřejmé, že výsledný efekt bude zcela opačný: McCarthy úplně jasně a zcela beze zbytku vyvracel všechna vykonstruovaná obvinění, dokazoval jejich absurdnost logikou, jež musela být srozumitelná i tomu nejprostšímu občanovi, a naopak zoufalí žalobci se začínali jevit ve velice nepříznivém světle. Televizní stanice kvapem rušily přenos: nejprve se omezovaly ještě aspoň na výňatky, avšak když ani mezi těmi nebylo možno vybrat nic, co by senátora kompromitovalo, spokojily se nakonec jen se stručnými, tendenčně formulovanými zprávami, citujícími pouze žalobce, nikoli však obžalovaného.

Buldočí zápas trval 36 dní. Nakonec žalobcům nezbylo nic jiného než kapitulace. Z více než šedesáti předhazovaných „zločinů“ zbyl jenom jediný: McCarthy „urazil gen. Zwickera“ vyjádřením, že není hoděn nosit uniformu (pro jeho laxnost vůči komunistickému nebezpečí). To byl ovšem velice žalostný a velmi málo přesvědčující výsledek tolik předem připravované a propagované akce. Proto byl nakonec přidán narychlo ještě jeden špatný čin, který se v původní žalobě vůbec nevyskytoval: neúcta vůči Senátu.

Mezitím však proběhly v některých státech doplňovací volby, v nichž republikáni ztratili několik křesel ve prospěch demokratů a tím i většinu v Senátu. Podvýbor pro vyšetřování podvrtné činnosti, jehož byl McCarthy do té doby předsedou, se dostal pod vedení demokratů a jeho činnost v klidu ustala. Komunisté si oddechli, ale podstatná část Američanů nikoliv. Velké celostátní organizace (například Svaz amerických vysloužilců z obou světových válek) se postavily jednoznačně za McCarthyho a zahájily úspěš-

nou kampaň na získání deseti milionů podpisů pro senátorovu nezávislou kandidaturu na úřad prezidenta Spojených států pro příští volební období. (25)
Leč McCarthy byl již politicky proskribován a jeho hlas tím na oficiální scéně přestal mít váhu. Vyčerpán tělesně i duševně nepochopením a zradou svých vlastních kolegů snad ještě více než bojem s komunisty byl postižen sérií chorob a musel často vyhledávat nemocniční ošetření. Naposledy v neděli 28. 4. 1957 se zánětem jater, z něhož se již nezotavil.

Se senátorem McCarthym odešel statečný a nekompromisní protikomunistický bojovník, jakých je dnes ve světě nejvíce zapotřebí. Svou odhodlanou činností dokázal za necelé čtyři roky změnit americké veřejné mínění, do té doby naprosto apatické a lhostejné vůči rudému nebezpečí, ve vyožněné a uvědoměle antikomunistické. A moskevským spolupracovníkům ve Spojených státech potrvá jistě velmi dlouho, než se jim podaří obnovit síť, které jim McCarthy potrhál - pakliže se jim to ještě vůbec někdy podaří. Už jen z těchto důvodů by si McCarthy zasloužil vděčnost a úctu celého svobodného světa. Čest jeho památce!

Podporování Tita Spojenými státy pomáhá komunismu

The Hartford Times, USA, 14. prosince 1957

Neoficiálně bylo ohlášeno, že vláda Spojených států zamýšlí v příštím roce poskytnout sto dvacet miliónů dolarů ve formě hospodářské pomoci Jugoslávii. Od té doby, kdy byl maršál Josip Broz Tito vyloučen z Kominformy, byly věnovány na vojenskou a hospodářskou pomoc této zemi asi dvě miliardy dolarů. Podporou Jugoslávie, jak bylo řečeno oficiálními místy, bylo umožněno jugoslávskému komunistickému režimu zachovat si nezávislost na Moskvě a „inspirovat“ další země východní Evropy ovládané komunisty, aby následovaly Titova příkladu a staly se nezávislými. Nedávno Tito prohlásil, že už o americkou vojenskou pomoc nemá zájem.

Zahraniční politika maršála Tita (právě tak jako i vnitřní) je vcelku totožná s politikou Sovětského svazu. On však přesto tvrdí, že jeho politika je nezávislá. Má pravdu. V marxisticko-leninské mluvě státy vpravdě nezávislé jsou pouze komunistické státy, a proto i jejich politika je nezávislá. Pro marxistu-leninistu – a Tito vždy zdůrazňuje, že jím je – je závislost či nezávislost určena politickým režimem existujícím v té které zemi. Avšak pro nemarxisty není rozhodující, zda politika nepřátelská či protichůdná naší vlastní zahraniční politice je sledována jugoslávskými, českými či ruskými komunisty. Na čem záleží a co je rozhodující, není „závislost“ či „nezávislost“ té které politiky, ale podstata takové politiky.

Titovo vyloučení z Kominformy v roce 1948 nazývala celá řada lidí „odpadlictvím“ ze sovětské sféry vlivu. Právě důvody, které měl Stalin pro vyloučení Tita, nebyly nikdy oznámeny. Avšak není nerozumné domnívat se, že jsou známy komunistickým vůdcům jak v Moskvě, tak i v Bělehradě. Pro Titův vyhazov nebylo ideologických příčin. On sám prohlásil při mnoha příležitostech, že je marxistou-leninistou, a tudíž nemůže být „titoistou“ či „národním komunistou“. Nebyl pravděpodobně vyloučen, protože oponoval „moskevskému imperialismu“. Veškerá dokumentace dokazuje pravý opak, včetně toho, že jugoslávští komunisté byli nejbojovnějšími členy Kominfor-

my, jejíž generální sekretariát měl být umístěn v Bělehradě. Zdálo se, že jediným přijatelným důvodem, který Stalin měl pro svou náhlou akci, která neměla obdoby, bylo zabránit hazardu Ždanovců. K této skupině ovládající tehdy Kominformu náležel i Tito. Ždanovci se pokoušeli v roce 1948 dostat Spojené státy do války se Sovětským svazem. (27)

Tito nechtěl zastavit podporu řeckým komunistickým bandám navzdory Stalinově výslovné žádosti, aby tak učinil. Ždanovci (včetně jugoslávských komunistických vůdců) byli zaslepeni svou vírou v neodvratnost komunistického vítězství ve světě v blízké budoucnosti. Aby tento vývoj urychlili, téměř zavlekli svět do třetí války kvůli Řecku. Stalin však byl příliš realistou, aby neviděl, že jediným výsledkem vojenského konfliktu se Spojenými státy v roce 1948 by bylo zničení Sovětského svazu a komunistické moci ve světě. Spojené státy měly monopol na atomové zbraně. Prezident Truman byl mužem, který by neváhal použít moci, kterou měl k dispozici, v případě, že by jeho země byla nucena jít do války.

Komunističtí fanatici jako Ždanov, Tito či Kardelj (poslední z nich byl znám pro své řeči o komunistické „ideologické“ atomové bombě) nechtěli vidět mocenskou situaci ve světě v té době. Proto Stalin vyloučil Tita a jeho soudruhy z Kominformy a zlikvidoval Ždanovce. Stalin potřeboval získat čas. Čas pro výrobu atomové a vodíkové pumpy a pro přípravu komunistického světa na konečný útok na Spojené státy. Když řečtí partyzáni, jednající dle instrukcí z Moskvy, odmítli přijímat pomoc od maršálka Tita a když Rrozhlas svobodného Řecka byl přestěhován z Jugoslávie do Bulharska, Tito neměl jinou volbu než tuto podporu zastavit. Krátce nato byla občanská válka v Řecku ukončena. Politika Západu zvaná *containment* se ukázala být úspěšnou. Stalin však sledoval expanzivní politiku v Asii, zatímco nejzranitelnější část komunistického světa - Jugoslávie - byla změněna v nárazník, čímž bylo zabráněno jakékoliv možnosti Západu proniknout do „měkkého podbřišku“ rudého impéria - na Balkán.

Tito se vášnivě stavěl proti Marshallově plánu, který byl vyhlášen Spojenými státy v roce 1947. Odmítl přijmout od této země jakoukoliv pomoc. Avšak v druhé polovině roku 1950 si Jugoslávie podala formální žádost o americkou hospodářskou pomoc. To se stalo až poté, kdy Bohumil Laušman, poslední předseda Československé sociálně demokratické strany (který svou stranu vedl ke sloučení s komunistickou stranou v roce 1948), přijel do Jugoslávie. Byl to on, kdo pravděpodobně řekl Titovi, proč ho Stalin vyhodil z Kominformy, a doporučil mu, aby se stal komunistickým „trojským koněm“ v západním světě.

(28) Laušman se stal Titovým osobním poradcem pro jugoslávský pětiletý plán. Rovněž začal organizovat jugoslávskou propagandu ve „studené válce“ s Kominformou. Laušmanovi a lidem jeho druhu se podařilo „prodat“ Západu myšlenku nebojovat proti komunismu jako takovému, nýbrž bojovat pouze proti ruskému imperialismu, a to pomocí titoismu a socialismu. Západ přijal tuto nelogickou a nesmyslnou strategii ve studené válce a tím neutralizoval protikomunistickou propagandu v této válce. Přijetím tohoto postoje ve vedení studené války se Západ sám odzbrojil ideologicky i mravně.

Bitva studené války vedená ve jménu Titově byla prohrána, když Tito „šel“ do Moskvy v roce 1956. Pomoc Spojených států Jugoslávii pomohla Titovi, aby se udržel u moci, pomohla mu budovat socialismus v této zemi za peníze amerických poplatníků a zabránila explozi – vzpouře maďarského typu proti jeho režimu.

V roce 1956 Tito spolupracoval s Nikitou S. Chruščovem, vůdcem sovětské komunistické strany, na uplatňování nové sovětské strategie. Cílem této strategie bylo neutralizování Německa a tím i celé Evropy prostřednictvím vytvoření „neutrální“ či „mírové“ zóny, která by zahrnovala jak komunistické, tak nekomunistické země. Tento „třetí blok“ se měl stát v dané době druhým komunistickým blokem ve světě a novým centrem komunistické moci. Takový vývoj byl navržen už v roce 1920 samotným Stalinem. Tato strategie skončila neúspěchem, když se Maďaři pokusili o dosažení skutečné svobody a odmítli spolupracovat na novém komunistickém podvodu v širokém měřítku, v němž Gomuška, Tito a Nagy měli hrát nejprominentnější role „odlišných“ či „národních“ komunistů.

Vláda Spojených států „investovala“ do Jugoslávie asi dvě miliardy dolarů. Při započetí vojenského a hospodářského programu pomoci této zemi byla celá tato strategie označována jako „kalkulované riziko“. Z něho se však vyvinul „kalkulovaný omyl“. Kdyby Spojené státy použily ony dvě miliardy dolarů na pokusy s balistickými střelami a raketami, mohla tato země „vypustit“ svůj umělý satelit do vesmíru dávno před Sověty. To by ušetřilo Spojeným státům ztrátu prestiže, kterou takto utrpěla.

Pomoc Titovi nepřinesla a nemohla přinést žádoucí výsledky. Nezměnila Titovu loajalitu k věci mezinárodního komunismu. Přátele si nelze koupit. Tito se ukázal být marxistou-leninistou při každé příležitosti. Počínaje dny, kdy jako Stalinův agent skrývající se pod krycími jmény jako inženýr Tománek, monsieur Walter či pan Babič navštěvoval kavárny v Praze, Paříži či Záhřebu, poskytl komunismu mimořádné služby.

Tito proti Moskvě

Čas od času se sovětské a jugoslávské noviny pustí do „války slov“. Děje se tak každým rokem po triumfální cestě maršála Tita do Sovětského svazu v roce 1956. Jakousi zvláštní shodou náhod docházelo k těmto „ideologickým“ rozmíškám pokaždé, když Kongres Spojených států debatoval o otázce další hospodářské a vojenské pomoci Jugoslávii.

Jaký je vlastně smysl těchto „ideologických“ sporů? Jsou míněny opravdově, nebo jsou jen falešné? Jako člověk, který se již celá léta zabývá studiem teorie a praxe marxismu-leninismu a vztahy mezi Titem a Sověty, jsem dospěl k těmto závěrům:

1. Mezi marxismem-leninismem, jak jej hlásal Josef V. Stalin, Georgij M. Malenkov nebo Nikita S. Chruščov na jedné straně a Josip Broz Tito na straně druhé, nebyl nikdy žádný ideologický rozdíl. Marxismus-leninismus není nějaké dogma: je to návod k praktické činnosti, jehož cílem je komunistické dobytí celého světa. Cíl všech marxistů-leninistů je týž. Není naprosto žádný důvod pochybovat o tom, zda maršál Tito neochvějně věří v toto učení. Nikita S. Chruščov, první tajemník Komunistické strany Sovětského svazu a zároveň předseda Rady ministrů SSSR to přiznal při řadě příležitostí.
2. Cílem zmíněných „ideologických“ rozepří je tedy vytvořit kouřovou clonu, za níž by komunističtí vládcí mohli ovládat dobytá území a pronikat do svobodného světa.

Podívejme se ve stručnosti na vývoj vztahů mezi Titem a Sověty od doby, kdy byl Tito vyloučen z Kominformy v červnu roku 1948. Přestože byli maršál Tito a jeho stoupenci vypuzeni z pravověrného komunistického světa, nezaútočili na Stalina a na jeho „ideologii“ dříve, než do Jugoslávie přijel v létě roku 1950 Bohumil Laušman, bývalý československý ministr průmyslu. Teprve po Laušmanově příjezdu do Jugoslávie a teprve poté, co se stal

(30) osobním poradcem maršála Tita, Jugoslávie formálně požádala o americkou hospodářskou pomoc a teprve tehdy jugoslávští komunisté vyrukovali s „ideologickou“ ofenzívou proti „falzifikátorům“ marxismu-leninismu. Vzájemné osočování „titoistů“ a „kominformistů“ vedlo k rozsáhlé hospodářské a vojenské pomoci Jugoslávii, kterou jí poskytly samotné Spojené státy ve výši téměř dvou miliard dolarů. Politické zisky tu byly přitom ještě mnohem důležitější než zisky hospodářské. Vedlejšími produkty „roztržky“ mezi Titem a Kominformou byla mj. neutralizace západního boje proti komunismu, jež vyplývala z morálního a ideologického odzbrojení Západu, který morálně a finančně podporoval titoismus, tj. jugoslávský komunismus. Tady je klíč k řešení hádanky, proč vlastně Západ prohrával bitvy na poli studené války. Je to záhada, kterou západní státníci dosud nedokázali objasnit.

V roce 1955 odjeli Nikita S. Chruščov a maršál Nikolaj A. Bulganin na návštěvu Jugoslávie. Bylo to překvapivé pro některé povrchně uvažující pozorovatele ve Washingtonu D.C., kteří ještě předtím, než došlo k těmto událostem, trvali na tom, že roztržka mezi Bělehradem a Moskvou je trvalého rázu. A čas od času se nechají překvapit povahou vztahů mezi Titem a Sověty či aspekty komunistické strategie. Tito pozorovatelé berou údajně vzájemné „roztržky“ mezi marxisty-leninisty vážně stejně jako „důvěrné zprávy“, jež propagandisté přihrávají do rukou západních dopisovatelů, kteří pracují za železnou oponou.

V červnu roku 1956, během své návštěvy Sovětského svazu, učinil maršál Tito řadu zajímavých veřejných prohlášení. Ve Stalingradu např. vyhlásil: „Jugoslávie půjde jak v míru, tak ve válce bok po boku se Sovětským svazem.“ Při jiné příležitosti Tito objal jednoho ze sovětských vedoucích představitelů a se slzami v očích si řekli, že bylo smutné, když roku 1948 došlo k roztržce.

Ve zvláštní příloze deníku *Nová doba* (č. 26, červen 1956, Moskva) bylo zveřejněno komuniké o spolupráci mezi Komunistickou stranou Sovětského svazu a Svazem komunistů Jugoslávie. Obě strany se dohodly na tom, že spolupráce mezi nimi „bude pokračovat na bázi osobních styků, písemných a ústních prohlášení a výměny názorů, při osobních setkáních vedoucích stranických představitelů, kdykoli bude nutné diskutovat o naléhavých problémech společného zájmu, a vůbec všemi formami konstruktivního soudružského dialogu“.

V dalším odstavci téhož komuniké se konstatovalo, že sovětská a jugoslávská komunistická strana „pokládají takovou spolupráci za nedílnou součást svých styků s ostatními komunistickými a dělnickými stranami a také se socialistickými a dalšími pokrokovými hnutími ve světě“.

První příklad úspěšné „spolupráce formou soudružské diskuse“ mezi Titem a Moskvou (tato diskuse může ovšem zahrnovat v případě potřeby i vzájemné spílání a osočování) bylo možné zaznamenat v listopadu 1956, tedy ještě předtím, než některé západní pozorovatele znepokojil postoj, jaký jugoslávští komunisté zaujali během maďarské revoluce. Aby „dokázali“, že jugoslávští a sovětsí komunisté mají „odlišné“ názory, probíhala mezi bělehradskou *Borbou* a moskevskou *Pravdou* několik měsíců ideologická polemika. To přesvědčilo úředníky ministerstva zahraničí Spojených států, že maršál Tito „rozbíjí pevný sovětský blok“ a že Spojené státy by měly pokračovat v poskytování vojenské a hospodářské pomoci jugoslávskému režimu.

V létě roku 1957 došlo k tajnému setkání Tita a Chruščova v Rumunsku a toto setkání ukončilo „spolupráci formou soudružské diskuse“. Maršál Tito se opět stal obhájcem sovětských vedoucích představitelů a podporoval „aktivní koexistenci“. Vytkl rovněž západním politickým představitelům, že Sovětům nedůvěřují, a obvinil je z toho, že se jim nepodařilo dosáhnout žádné dohody a že ani nepřistoupili na setkání na nejvyšší úrovni přijetím sovětských podmínek.

Nedávný „ideologický“ spor, který stále trvá – je mimochodem zajímavé, že Kongres Spojených států právě diskutuje o otázce hospodářské pomoci Jugoslávii – se točí okolo otázky, zda je program jugoslávských komunistů v souladu s marxismem-leninismem, nebo není. Samozřejmě, že je. Na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu sám Nikita S. Chruščov prohlásil, že existují „různé cesty k socialismu“. Tato teorie byla ve skutečnosti prakticky realizována a prověřena již za Stalinova života, když komunisté ovládli východní Evropu a Čínu. Důkladný a realisticky uvažující pozorovatel musí nabýt přesvědčení, že „ideologický boj“ mezi Titem a Moskvou je opravdu jen kouřovou clonou, která slouží komunistickým cílům.

Nikita S. Chruščov, sovětský ministerský předseda a šéf sovětských komunistů, napsal ve svém telegramu adresovaném maršálu Titovi u příležitosti jeho narozenin (25. května 1958), že „nedorozumění mezi Svazem komunistů Jugoslávie a Komunistickou stranou Sovětského svazu a dalšími bratrskými stranami, která nejsou žádným tajemstvím, budou překonána“. Dodal ještě, že „překonání těchto nedorozumění“ posílí socialistické síly na celém světě.

Téhož dne 25. května 1958 oznámila rozhlasová stanice Pepin, že útok Kominformy na Tita v roce 1948 byl „v zásadě správný, ačkoli v něm byly nedostatky a chyby v použitých metodách“. Z hlediska Kominformy to bylo správné, neboť to sloužilo jejím cílům.

- (32) Roztržku mezi Titem a Kominformou v roce 1948 označil Nikita S. Chruščov v roce 1956 za „nedorozumění“. „Ideologický boj“ mezi Titem a Moskvou v letech 1957 a 1958 se označuje za „nedorozumění“ i dnes. Chruščov však neříká, kdy budou tato „nedorozumění“ překonána. Říkat to opravdu nemusí. Tato „nedorozumění“ budou překonána, jakmile komunistické světové spiknutí dosáhne svých cílů, kvůli nimž byla tato „nedorozumění“ či „ideologická roztržka“ vyrobené.

Quo vadis, Ameriko?

V těchto dnech se výbory Kongresu intenzivně zabývají zaostáváním Spojených států za Sověty ve vesmírném programu. Dostihnout Sovětský svaz a předejít mu v této oblasti je životně důležité pro naši obranu a je to v současné době jeden z nejnáléhavějších úkolů naší země. Vedoucím představitelům Kongresu je jasné, že vesmírné soupeření je bojem na život a na smrt a že události, k nimž došlo po vypuštění Sputniku na oběžnou dráhu, skutečně změnila běh světových dějin.

Na jedné straně varuje několik představitelů Kongresu americký lid, že propast mezi Sověty a Amerikou ve vesmírném soutěžení se rozšiřuje. Zdůrazňují, že sebevětší peníze v budoucnu nemohou vykoupit dosud promarněný čas, a že výzkumné programy by tedy neměly zůstat na druhé koleji jen proto, aby se ušetřil „nepříliš velký objem finančních prostředků“.

Na straně druhé popírají někteří vládní úředníci a novináři obvinění, že na poli mezikontinentálních balistických střel a ve vesmírném programu za Rusy značně zaostáváme.

Tyto dva názory jsou typickým znakem diskusí, které se vedou od roku 1957. V létě toho roku svolal senátor Symington zvláštní tiskovou konferenci, na níž prohlásil, že Sovětský svaz je před Spojenými státy ve výrobě mezikontinentálních balistických střel a bombardérů s dlouhým doletem. Požádal americkou vládu, aby řekla americkému národu pravdu. Jeho prohlášení otiskly některé významné listy, jiné nikoli. Jeden z nejznámějších amerických publicistů bod po bodu krátce nato „zpochybnil“ jednotlivá obvinění senátora Symingtona. Podle tohoto novináře Sovětský svaz není před Spojenými státy v žádné z těchto oblastí. Pár týdnů nato však Sputnik I dokázal mimo jakoukoli pochybnost správnost informací, jež poskytl senátor Symington, a naopak nepravdivost tvrzení některých uznávaných, leč důvěřivých novinářů.

Nedávno vystoupil senátor Symington s prohlášením, že naše země zaostává za Sovětským svazem ve vesmírném výzkumném programu a že to

- (34) potrvá nejméně pět let, než se tato propast překlene. Jeho výroky byly opět „zpochybňovány“.

Národní obrana spadá do kompetence Kongresu, který za ni spoluzodpovídá. Zdá se, že Kongres už dál není ochoten přenechávat obranu jen prezidentovi. Můžeme se ptát, jak vlastně Kongres plnil své povinnosti v resortu národní obrany a zda se udělalo opravdu vše pro to, aby se odvrátila národní katastrofa. Poslední sovětská lunární kosmická družice je varováním, že „nerovnováha v odstrašování“ je již skutečností.

V lednu roku 1958, tedy před rokem, byli hlavní představitelé Kongresu informováni o tom, že:

- 1) sovětské vědci vyřešili problém výroby antiprotonové energie
- 2) Nikita S. Chruščov, šéf Komunistické strany Sovětského svazu, zřídil tři vědeckotechnické týmy, jejichž úkolem bylo ve stručnosti toto:

Tým A: vypustit do mezigravitačního/meziplanetárního prostoru Sputnik o váze 1500 kg

Tým B: instalovat ve Sputniku zařízení pro ovládání a směřování energie jaderných částic (antiprotonové energie) na cíle nacházející se na Zemi.

Tým C: zřídil elektronická zařízení všech druhů (naváděcí systém) v souvislosti s vesmírným programem.

Tyto tři týmy vědců a techniků podepsaly „socialistický závazek“, že své úkoly splní do ledna 1959. Tuto a další informace publikoval Josef Kalvoda v doslovu ke své knize *Titoismus a mistři podvodu (Titoisms and Masters of Imposture)*. Vantage: New York, 1958).

Dnes, o rok později, můžeme posoudit správnost těchto informací. Ukázalo se, že:

- a) První tým „socialistický závazek“ splnil. Družice byla opravdu vypuštěna do prostoru mimo zemskou přitažlivost. Sputnik III (květen 1958) vážil 1500 kg a byla to zcela jistě zkušební družice, která se nachází zhruba ve vzdálenosti 500 000 – 750 000 km od Země.
- b) Druhý tým přidělený úkol dosud nesplnil. Sovětští vědci a technici však ve své práci nesmírně pokročili. Rusové postavili synchrotron, který urychluje atomové částice až do 10 miliard elektrických voltů. Do roku 1958 vyrobil největší americký synchrotron „jen“ 2 miliardy a situace se

v tomto směru dosud nezměnila k lepšímu. Sovětský úspěch znamená, (35) že Sověti už vyrábějí kosmické paprsky („nejsilnější“ kosmické zařízení má 20 mld. voltů). Jakmile budou mít k dispozici 25–30 mld. voltů, budou mít skutečné „paprsky smrti“, tj. antiprotonovou energii schopnou zničit všechno, co jí bude stát v cestě. Tato energie se dá nasměřovat použitím složitého naváděcího systému na jakýkoli cíl na Zemi a může zničit povrch planety. Před rokem obdrželi vedoucí představitelé Kongresu informace o činnosti a cílech druhého týmu. Ukázalo se, že informace byly pravdivé.

- c) Třetí tým svůj úkol zjevně splnil. Dokazuje to vypuštění Sputnika do vzdálenosti cca 750 000 km od Země na oběžnou dráhu kolem Slunce. Naváděcí systém pracoval spolehlivě.

Vzhledem k těmto sovětským úspěchům se můžeme ptát: splnili naši vedoucí představitelé Kongresu a naše vláda všechny závazky, které mají vůči našemu národu? Učinili opravdu vše, co bylo v jejich silách, aby vyřešili základní politické problémy, které jsou příčinou současné krize ve světě? Učinili opravdu realistické rozhodnutí tváří v tvář stále agresivnějšímu komunismu?

Mimo údaje uvedené výše, které byly publikovány v autorově knize, bylo ministerstvo zahraničí informováno diplomatickými kanály, že Chruščov zřídil další, čtvrtý tým, jehož úkolem je vyrobit vodíkovou „superbomбу“ o síle 50 megatun (50 miliónů tun TNT). Tato „superbomba“ bude dopravena na příslušné místo ponorkou a bomba může vybuchnout někde poblíž atlantického pobřeží Spojených států. Očekávané následky: polovina Spojených států pod vodou.

Této zprávě kongresmani jako obvykle nevěřili a byla zlehčována. Říkalo se, že Nikita S. Chruščov je „dobrý chlapík“ („good boy“) a že koneckonců vyrobit bombu o síle 50 megatun není možné. Americké a britské týmy se o to také pokoušely, ale nepodařilo se jim překročit práh 1 megatuny (milión tun TNT). Před několika týdny však všechny noviny přinesly zprávu, že Chruščov sdělil senátoru Humphreymu, že Sověti mají vodíkovou bombu o síle 5 megatun. Nedá se s jistotou tvrdit, že Sovětům se opravdu podaří vyrobit „superbomбу“ o síle 50 megatun, ale jedno je jisté: již na tom pracují. Navíc to, co řekl Chruščov senátorovi Humphreymu, prokazatelně naznačilo, že informace o úkolu čtvrtého týmu jsou opět pravdivé.

(36) V období po vypuštění Sputniku na oběžnou dráhu dochází zdůrazňováním defenzivních a zlehčujících zpráv ke kolosálnímu podvodu na americkém národě. Aby se zakryla pravda o tom, že vojenská rovnováha se přesouvá ve prospěch Sovětů, byly zveřejněny nesprávné údaje. Např. sovětský postoj v berlínské otázce byl nepochybně ovlivněn tím, že Sověti jsou si této skutečnosti vědomi. Sebeuspokojení a podvod nám opravdu nedělají dobrou službu. Náš národ je přece natolik dospělý a inteligentní, že dokáže vyslechnout a snést pravdu, aniž by hned zpanikařil. Musíme být připraveni na možnost, že Sověti budou chtít v nepříliš vzdálené budoucnosti otevřenou konfrontaci za podmínek, které si sami určí. Aby odvrátil zničení Spojených států a vítězství komunistů, musí Kongres konečně s národní obranou něco udělat a nalézt realistické řešení politických problémů na mezinárodní scéně, ještě než bude příliš pozdě.

Zahraniční pomoc by se měla poskytovat našim přátelům a nikoli nepřítelům

Congressional Record, USA, 17. 6. 1959

V průběhu řady let byla hospodářská a vojenská pomoc Spojených států rozšířena, takže dnes zahrnuje velké množství zemí. Hlavním smyslem této pomoci bylo podpořit naše spojence a jejich domácí hospodářskou a politickou stabilitu a zároveň zabránit komunistům uchvátit moc v těch zemích a oblastech, s nimiž nás pojí přátelské vztahy. Je-li zahraniční pomoc účinnou zbraní v boji proti komunistické rozpínavosti a ve snaze zvítězit ve studené válce, jistě by většina lidí souhlasila s tím, že taková politika je správná a že by se v ní mělo pokračovat.

Takový „štedrý“ program byl však kritizován, a to z několika důvodů. Nebyla kritizována samotná zásada. Jádrem sporů, k nimž pravidelně docházelo ke konci každé schůze Kongresu, byla otázka, jakým zemím by se pomoc měla či neměla poskytovat. Bylo uznáno jako fakt, že naši sousedé v Latinské Americe od nás v minulosti obdrželi velice malou pomoc. V tomto směru se situace zlepšila: zaznamenali jsme snahy o nápravu situace a o to, aby se s našimi sousedy zacházelo lépe. Jsou zřetelné náznaky, že mylnou politiku vůči Latinské Americe nahradí správnější politika. V některých letech byla celková hospodářská pomoc poskytnutá latinsko-americkým zemím podstatně nižší než pomoc, jaké se dostalo jedině zemi, která není naším spojencem v žádné z našich vojenských či politických aliancí – Jugoslávii. Zatímco naši jižní sousedé jsou členy Organizace amerických států, což je obranné společenství na západní polokouli, v Jugoslávii vládne komunistický totalitní režim.

Také komunistické Polsko, členský stát Sověty ovládané Varšavské smlouvy, přijalo od naší země hospodářskou pomoc. Zatímco se opomíjeli naši nejbližší spojenci, s vládami složenými z lidí, kteří vyznávají marxismus-leninismus a jejichž cílem je nás tedy zničit, se zachází mnohem lépe. Pomoc našim americkým spojencům považovaná za samozřejmost byla velice nízká,

(38) zatímco stát ovládaný komunisty - Jugoslávie - obdržel pomoc ve výši takřka dvou miliard dolarů.

Místo aby došlo k nápravě, přišli senátoři Aiken a Kennedy s návrhem zákona, v němž se navrhovala změna zákona zvaného *Battle Act* tak, aby všechny státy, v nichž vládou komunisté, s výjimkou Sovětského svazu, Rudé Číny a Severní Koreje, mohly dostávat americkou pomoc. Předkladatelé tohoto zákona tvrdí, že hodnota zahraniční pomoci zemím, v nichž vládou komunisté, spočívá v možnosti využít skulin v železně oponě, a nacházejí způsob, jak vzít do rukou otěže strategického vedení studené války. Doufají, že ostatní národy ovládané komunisty budou následovat Polsko a Jugoslávii na cestě k nezávislosti.

Návrh zákona, který předkládají Kennedy a Aiken, by umožnil Spojeným státům poskytovat pomoc satelitním zemím za předpokladu, že se tyto země budou snažit vyvázat se z pout, která je vážou k Sovětskému svazu. Doufají rovněž, že politika pomoci komunistickým režimům ve východní Evropě má větší naději na oslabení hranic sovětské sféry vlivu. Před rokem neprošel obdobný návrh v americkém Senátu rozdílem jediného hlasu.

Stoupenci takové politiky pomoci státům, v nichž vládou komunisté, nazývají svůj návrh „realistickým“ postojem k řešení problémů studené války. Taková politika je však založena na mylných předpokladech, z nichž uvedu aspoň tyto: nepochopení charakteru vztahů mezi komunistickými státy, nesprávné představy o povaze komunistické moci a naprosté opomíjení revolučního a pružně se měnícího kréda marxismu-leninismu.

Jedna z mylných domněnek spočívá také v tom, že všechny státy ovládané komunisty jsou spjaty s Ruskem a že ne komunismus jako takový, ale ruský imperialismus je hlavním problémem studené války. Kdyby tomu tak bylo, bylo by zadržování ruského imperialismu tou správnou politikou. Zadržování bylo hlavní zásadou americké zahraniční politiky od roku 1947. Avšak komunistickou moc se nepodařilo zadržet ani nějak oslabit. V posledních letech se do komunistického područí dostaly dokonce další státy. Jsou to mj. Čína a Severní Vietnam s celkovým počtem obyvatel zhruba několik set miliónů. Před rokem se vydal na komunistickou cestu i Irák a přímo před nosem se nám komunisté usazují v podobě revolučního režimu na Kubě.

Sovětský svaz se velice často považuje jen za „další národní stát“. Rychle jsme zapomněli na to, že komunistický režim vznikl z bolševické revoluce a že programem kremelských vůdců je revoluční krédo a idea světové revoluce. Ať jsou marxisté-leninisté ruského, gruzínského, arménského, chorvatského, českého či amerického původu, jejich cíl je týž. Klíčovým fakto-

rem studené války není samotný ruský imperialismus, ale agresivní, rozpínavý, pružný a revoluční komunismus. (39)

Když 18. dubna 1956 *Pravda* oznámila rozpuštění Kominformy, byly důvody takového kroku uvedeny zcela jasně a jednoznačně. Bylo řečeno, že struktura a obsah činnosti Kominformy už neodpovídají novým podmínkám ve světě, kde se socialismus rozšiřuje za hranice jediné země a mění se ve „světovou soustavu“. Spolupráce komunistických zemí, stálo v *Pravdě*, bude pokračovat a každá komunistická strana či seskupení stran naváže vztahy a styky s ostatními. Cíl všech komunistických stran včetně sovětské, jugoslávské, polské, americké nebo čínské je stále jeden a tentýž: vítězství socialismu na celém světě.

V důsledku toho, že se nebrala v úvahu skutečná podstata vzájemných vztahů mezi komunistickými stranami a vládami stejně jako veřejná prohlášení polských a sovětských komunistických představitelů, a protože mezi Moskvou a Varšavou došlo údajně „k uvolnění vztahů“, prohlásilo roku 1957 americké ministerstvo zahraničí Spojených států, že Polsko je na Moskvě nezávislé a hospodářská pomoc byla rozšířena i na Gomulkův režim. Ustanovení zákona zvaného *Battle Act* a opozice v Kongresu se přehlížely. Přestože jsme poskytovali Gomulkovi pomoc, nepřestal být jeho režim komunistický a nikterak nezměnil svou prosovětskou politiku. Přestože naši novináři píší o „uvolnění vztahů“ mezi Moskvou a Varšavou, o Gomulkově „vzpouře proti Kremlu“ v říjnu 1956, o jeho „vzdorování Chruščovovi“ a „triumfujícím národním komunismu“ v Polsku, polští komunisté důsledně tvrdili, že to, co se stalo v říjnu roku 1956, bylo „nerozlučně spojeno s proletářským internacionalismem, s totožností cílů a úsilí všech socialistických zemí a se zásadou jednoty socialistického tábora“. Sám Gomulka dal při několika příležitostech nepokrytě najevo, že je orientován promoskevsky, že je internacionalista a marxista-leninista a že jeho polská komunistická strana nemá nic společného s takzvaným „národním komunismem“, který je „výmyslem imperialistické propagandy“, jež má rozbít jednotu socialistického tábora.

Bylo řečeno, že americká pomoc komunistické vládě v Polsku je založena na jugoslávském vzoru. Avšak Tito není v žádném případě „na naší straně“. Na Tita se utratily dvě miliardy dolarů amerických daňových poplatníků. Nicméně Tito si dál vyměňuje pozdravné a blahopřejné telegramy se soudruhem Nikitou S. Chruščovem. V žádné opravdu důležité otázky jugoslávští představitelé v Organizaci spojených národů nikdy nehlasovali proti Sovětskému svazu. Jugoslávští, polští a sovětské odborníci na atomovou energii úzce spolupracují. Obchodní transakce mezi Jugoslávií a zeměmi sovětského bloku jsou naprosto normální. Tito uznal východoněmecký

(40) komunistický loutkový režim. Slovy a zbraněmi propaguje v této otázce neutralitu, která je proti americkým zájmům. Jeho politika je zcela v souladu s cíli světového komunistického hnutí. Bez jeho pomoci by se komunisté sotva uchytili na Blízkém východě. Příležitostný „dialog“ mezi *Borbou a Pravdou* mu umožňuje přijímat americkou pomoc a mást ty, kdo nejsou obeznámeni s marxisticko-leninským spiknutím.

Podobně jako z ostatních zemí, kde vládnu komunisté, se i z Jugoslávie vydávají desítky tisíc uprchlíků směrem k hranicím svobodného světa. Jen v roce 1957 dosáhl jejich počet čísla 14 200. Z 282 návštěvníků Světové výstavy v Bruselu, kteří požádali o povolení zůstat v Belgii, jich bylo 207 z Jugoslávie. Americká pomoc je štědrě udělována totalitnímu režimu, z něhož tito lidé z politických důvodů prchají. Na druhé straně nejsou tito uprchlíci na Západě vítáni a tisíce se jich poté, co jim nebyl udělen politický azyl, vrací zpět. Naším zapřísáhlým nepřátelům - marxisticko-leninským vládcům z „nové třídy“ - pomáhají američtí daňoví poplatníci zůstat u moci, zatímco naši přátelé - odpůrci totalitního režimu - jsou vraceni zpět ke svým zotročovatelům. Kdo bude na naší straně, až půjde opravdu do tuhého?

Podobně jako v Titově případě se utratilo několik stovek miliónů dolarů amerických daňových poplatníků i na Gomučku. Ale on přece podepsal všechny Moskvou navrhované protiamerické rezoluce! Glorifikace Gomučky v článkách našich novinářů a veškeré peníze, které dostal, jej nikterak nepřiměly k tomu, aby změnil svou dosavadní prosovětskou zahraniční politiku nebo svůj protiamerický postoj v žádné důležitější záležitosti. Když čtenářům objasňoval berlínskou situaci, konstatoval polský komunistický list *Słowo Powszechne* z 12. listopadu 1958: „To, že se Chruščov chopil politické iniciativy v případě Německa, je největší výsledek Gomučky a ostatních polských představitelů, jaký byl dosažen při polské státní návštěvě Moskvy. Tato iniciativa byla dohodnuta s Poláky...“ Dodejme, že tato iniciativa v berlínské krizi byla dohodnuta s komunistickými Poláky, kteří dostávali naši pomoc.

Pomáhat našim přátelům je v našem zájmu a je to také naše morální povinnost. Pomáhat našim nepřátelům je jak nemorální, tak hloupé. Daňoví poplatníci a voliči by se měli zeptat svých zástupců v americkém Kongresu, jak vlastně hlasovali o pomoci Titovi, Gomučkovi a o Kennedyho-Aikenovu návrhu zákona. Měli by si rovněž uvědomit a připomenout Bismarckovu zásadu, že „nikdo nikdy nezbohatne natolik, aby si nepřítele koupil ústupky“. Tuto starou moudrou zásadu si nepřipomněli pánové Chamberlain a Daladier v Mnichově. Zapomněli na ni patrně i stoupenci „appeasementu“ v dnešní době a „realisté“, kteří ovšem realitu neberou v potaz.

Chruščov – hazardní hráč

The Hartford Times, USA, 11. 7. 1959

Přestávka v jednání konference ministrů zahraničí v Ženevě se vykládala jako součást plánu Kremlu svolat jednání na nejvyšší úrovni za sovětských podmínek, na němž by Nikita S. Chruščov, sovětský předseda vlády a šéf Komunistické strany Sovětského svazu, byl středem pozornosti a měl značný ohlas a publicitu. Když se současný nezpochybnitelný pán sovětského impéria zúčastnil roku 1955 v Ženevě konference na nejvyšší úrovni, doprovázel jej tehdy maršál Bulganin, v té době předseda Rady ministrů SSSR, jehož nevyrazná postava pak upadla v zapomnění.

Chruščovova osobnost si zasluhuje naši pozornost, zejména vycházíme-li z předpokladu, že chod dějin určují lidé. Zkoumání a pozorování lidí, kteří rozhodují, zkoumání jejich minulosti, povahy, charakteru, metod, přesvědčení a cílů je základním předpokladem, abychom mohli získat určitou orientaci a chápat danou politickou situaci. Navíc je to důležité pro správné zhodnocení událostí, které jsou směrodatné pro další vývoj. Chruščov je nepochybně jedním z mužů, jejichž rozhodnutí, popř. rozpoložení či pohnutky, jež vedou k těmto rozhodnutím, mohou mít klíčový význam pro lidstvo, a to bez ohledu na to, zda žijí pod komunistickou nadvládou či ve svobodném světě.

Chruščov se narodil roku 1894 ve vsi Kalinovka v kurské gubernii na severovýchod od ukrajinských hranic. Pracoval jako horník v uhelných dolech a tehdy - v roce 1918 - vstoupil do bolševické strany. Nevzdělaný tříadvacetiletý Chruščov byl poslán do stranické školy pro dělníky, kde rozvíjel své řečnické schopnosti a kde byl školen na veškerou práci, jež se tehdy požadovala od politického komisaře v armádě. Po ukončení občanské války v Rusku udělal Chruščov kariéru jako stranický tajemník. Roku 1935 vystřídal Kaganoviče ve funkci tajemníka moskevské stranické organizace. Roku 1938 jej Stalin poslal na Ukrajinu, kde Chruščov prováděl čistky osnované jeho „velkým bratrem“. Za to mu bylo uděleno roku 1939 plné členství v sovětském stranickém politbyru. V tomto orgánu zůstal i poté, co se jeho název změnil na prezídium.

(42) Roku 1949 se Chruščov vrátil do Moskvy, aby se tu ujal vedení moskevské stranické organizace a stal se tajemníkem ústředního výboru strany. Když byl na Ukrajině a v Moskvě, učinil několik prohlášení o zemědělské politice a měl široký ohlas, když roku 1951 navrhl přeměnu sovětských kolchozních vesnic na „zemědělská města“. Třebaže byl tento jeho návrh zamítnut, i nadále požíval Stalinovy přízně, ač ne takové, aby byl navržen za jeho nástupce.

Chruščovův vzestup, který překvapil mnoho odborníků na sovětské záležitosti, lze zdůvodnit především jeho vrozenou lstivostí a tím, že v sobě objevil velké schopnosti demagogické manipulace a schopnost šikovně používat všechny moderní sdělovací prostředky, jejichž prostřednictvím by mohl šířit své myšlenky, a být tak středem pozornosti. V září roku 1953 vystoupil s projevem o situaci v zemědělství, v němž otevřeně přiznal, že celkový počet kusů dobytka v Sovětském svazu je nižší než v roce 1916 za carismu. Místo aby z toho vinil socialistický systém, vyzval samozřejmě k většímu úsilí na zemědělské frontě. Brzy poté se stal prvním tajemníkem strany. Manipulacemi v sekretariátu ústředního výboru ovládl stranický aparát.

Chruščov byl podobně jako Mussolini a Hitler skálopevně přesvědčen o svém poslání stát se vůdcem sovětského státu a pak i vůdcem všech národů pod praporem komunistické strany. Na rozdíl od Hitlera, iracionálního politického diletanta, který se spoléhal převážně na své instinkty, měl Chruščov politickou průpravu a propracoval se na vrchol přes řadu nižších a podřadných funkcí a postů, kde musel pracovat pod dohledem lidí, kteří byli v sovětské mocenské hierarchii postaveni výše. Na rozdíl od Hitlera, který se nemohl opírat o dobře založený systém politické filozofie (vždyť nacistická ideologie byla převážně jeho vlastním dílem), měl Chruščov k dispozici marxismus-leninismus jako návod k činům, který vypracovali jeho předchůdci a který on jen aplikuje na konkrétní situace. Na rozdíl od Hitlera, který neznal ústup a horečně se snažil co nejrychleji dosáhnout svého cíle – vybudování „tisícileté říše“, učí marxismus-leninismus Chruščova přijímat teorii vleklého konfliktu mezi kapitalismem a komunismem, v jehož rámci se musejí plánovat dlouhodobé strategie v řádu desítek let a nikoli jen několika let a jehož součástí je i strategický ústup jako součást dlouhodobé ofenzívy.

Zdá se, že Chruščov má opravdu značnou dávku představitosti, pružnosti a sebedůvěry. Jako politik tělem a duší, člověk se značnou osobní praktickou zkušeností, nemá morální skrupule, když se zapojuje do činnosti vykalkulované se záměrem dosáhnout politického úspěchu, který by mu pomohl upevnit a posílit jeho moc a zároveň ospravedlnit jeho činy. Chruščov se učil u Stalina, který využíval výhodného postavení v ústředním stra-

nickém orgánu k akumulaci politické moci nahrazováním a likvidací svých (43)
oponentů a rivalů, a vedl vleklý zákulisní boj se svými dočasnými spojenci
v „kolektivním vedení“ strany. Roku 1955 otevřeně propukl jeho konflikt
s Malenkovem v tisku: Malenkov uznal svou vinu za „neuspokojivý stav v ze-
mědělství“, které kdysi řídil právě Chruščov, a rezignoval na funkci sovětské-
ho ministerského předsedy. Jeho nástupcem se stal maršál Bulganin a maršál
Žukov byl jmenován ministrem obrany. Tito dva dočasní Chruščovovi spolu-
pracovníci mu v červnu 1957 pomohli zbavit se jeho hlavních nepřátel
v politbyru – Malenkova, Kaganoviče a Molotova. To, že Žukov povýšil a stal
se plnoprávným členem politbyra, interpretovala řada odborníků na sovětské
záležitosti jako krok na cestě k tomu, aby se generál stal vojenským diktá-
torem. Žukovovo významné postavení však trvalo jen několik měsíců.

Maršál Žukov, profesionální voják postrádající úskočnost a vychytralost,
což jsou zcela zásadní vlastnosti politika v systému totalitního státu, a navíc
člověk bez politické zkušenosti Chruščovovy, byl použit Chruščovem jako
nástroj. Když nadešel „den D“, byl válečný hrdina, nic zlého netuše, vyslán
na návštěvu Jugoslávie, aby si tam promluvil s Chruščovovým hlavním spo-
jencem a spiklencem, maršálem Titem. Za jeho nepřítomnosti Chruščov za-
řídil Žukovovo propuštění.

Nejzajímavějším aspektem Žukovova příběhu bylo to, jak jej posuzoval
americký tisk. 25. října 1957, čtyřiaadvacet hodin před Žukovovým pádem,
napsal jistý renomovaný novinář ve svém článku, který vyšel v celé zemi:
„Má-li jihoslovanský maršál Tito pravdu, obě hlavní mocenské páky v Sovět-
ském svazu jsou už v rukou maršála Žukova.“ Novinář opětovně zdůrazňo-
val, že z jugoslávských zdrojů obdržel „pozoruhodnou informaci“ (prohlá-
šení údajně podepsané polským představitelem Gomulkou a adresované
Titovi). Profesionální spiklenci – Tito, Gomulka a Chruščov – znovu použili
západních novinářů světového věhlasu tím, že jim přihráli do rukou „doku-
ment“ ve snaze zmást západní politické vůdce a veřejnost a zakamuflovat
dobře známý fakt, že vládoucí silou v Sovětském svazu je komunistická
strana, nikoli armáda „manažerů“.

Tím, že si zajistil loajalitu armády mohl Žukov sehrát významnou úlohu
při vzestupu Chruščova k moci a v jeho boji s „opozicí“. Politicky naivní
Žukov byl povýšen v létě roku 1957, kdy se kremelští stratégové domnívali,
že by prezident Eisenhower mohl pozvat své bývalé „kamarády ve zbrani“
do Spojených států a že by jeho návštěva mohla připravit půdu buď pro
návštěvu Chruščova ve Spojených státech, nebo pro nějaké nové setkání
na nejvyšší úrovni. Žukova nechali padnout na podzim téhož roku, a to buď

(44) proto, že tento plán nevyšel, nebo že mimořádná pozornost věnovaná Žukovovi by mohla uškodit Chruščovovým vlastním zájmům.

V březnu roku 1958 byl sesazen Bulganin jako předseda Rady ministrů SSSR a jeho úřad převzal Chruščov. Od té doby řídil jak stranický, tak vládní aparát včetně armády a tajné policie. V každém z jeho hlavních projevů lze vždycky nalézt zmínku o „konečném vítězství komunismu“ a náznaky jeho pevné víry, že k tomu dojde brzy. Chruščovova sebedůvěra a jeho dobrodružný duch se velmi podobají hrdinovi Dostojevského románu „Hráč“. Hráč říká: „Vím jen jedno – že musím vyhrát, protože mi nic jiného nezbývá. A proto se domnívám, že je možné, že určitě vyhraji.“ A podobně jako profesionální hráč činí Chruščov veškerá opatření a uchyluje se ke všem podrazům a úskokům, které by mu mohly zajistit vítězství.

Podceňovat nebo naopak přeceňovat schopnosti tohoto ruského venkovana, který má dnes v sovětském Rusku v rukou všechny mocenské páky, by mohlo být tragickou chybou. Chruščov hodně riskoval a velmi často blufoval (např. za suezské krize hrozil použít proti Velké Británii balistických střel, nebo po irácké vzpouře zaslal prostřednictvím senátora Humphreyho americkému ministerstvu zahraničí vzkaz, v němž opět hrozil použít síly v případě americké intervence), ale přibrzdil, když se setkal s pevným postojem Spojených států na Dálném východě (krize v Quemoy a Matsu) nebo v berlínské otázce. Pouze pevný postoj a jasná prohlášení v tom smyslu, že tato země se nepodvolí nátlaku, hrozbám a zastrašování, doprovázená navíc skutečnými činy mohou zastavit hazardního hráče Chruščova a znemožnit mu dosáhnout nových úspěchů a uskutečnit jeho sen o tom, že se stane prvním sovětským vůdcem, který dobyl svět. Bude-li se postoj Spojených států v současné krizi vyznačovat odhodlaností a odvahou jednat, budou moci budoucí historikové vystihnout Chruščova tímto výrokem: „Byl to hazardní hráč, který prohrál.“

Mírová koexistence

The Hartford Times, USA, 16 a 17. 10. 1959

Vedle mírového soutěžení a odzbrojení byla mírová koexistence dvou odlišných systémů hlavním tématem v prohlášeních Nikity S. Chruščova, sovětského ministerského předsedy a vedoucího představitele Komunistické strany Sovětského svazu při návštěvě Spojených států. Setkal-li se jeho návrh na úplné odzbrojení s poměrně chladným přijetím, byl Chruščov mnohem úspěšnější při přesvědčování řady lidí o nutnosti mírové koexistence, soudě alespoň podle komentářů v tisku. Někteří autoři tvrdí, že budou „rádi koexistovat“, že to však neznamená, že začali vyznávat komunismus nebo že je snad ovlivnila Chruščovova propaganda.

Všichni ti, kdo deklarují svou připravenost ke koexistenci, by měli podrobit samotný pojem *mírová koexistence* pečlivému zkoumání, a nalézt tak jeho skutečný význam. Podstatná tu není naše interpretace a chápání tohoto slovního spojení, nýbrž Chruščovova představa „mírové koexistence“. Co jako marxista-leninista Chruščov vlastně tímto heslem míní? Marxismus-leninismus, jeho teorie, praxe, jeho jazyk a strategie nám dávají odpověď. Možná nejlepší interpretaci tohoto pojmu nám poskytl Mao Ce-tung, velký teoretik a strateg dnešního komunismu, ve své nedávno vydané knize *O vleklé válce*.

Mao rozebírá složité aspekty marxisticko-leninského boje o moc a významnost pojmů „válka“ a „mír“. V jeho teorii vleklého konfliktu parafrázuje Clausewitzův výrok o tom, že mír je pokračováním války jinými prostředky. Podobně jako veškeré propagandistické operace – výzvy k míru a kampaně za ukončení zkoušek zbraní – je mírová koexistence jednou ze zbraní v komunistickém ideologickém arzenálu, kterou komunisté používají ve svém boji o moc.

Jak vlastně funguje tato politická zbraň vyjádřená stručným heslem v konkrétních situacích? Klasickým příkladem úspěšného použití této metody bylo naprosté ovládnutí konkrétní země – Československa v letech 1945–1948. Tehdy prezident Beneš a vedoucí představitelé nekomunistických politických stran v poválečném Československu udělali na rozdíl od

(46) poražených zemí, jako byly třeba Finsko a Rakousko, takřka vše pro to, aby se zalíbili Stalinovi a Sovětskému svazu, a aby mu tak pomohli uskutečnit jeho program mírové koexistence. Jakákoli kritika Sovětského svazu a jakákoli zmínka o Stalinových zločinech byly tabu. Vždyť takové jednání by odporovalo duchu mírové koexistence, tj. uznání sovětské a komunistické převahy! Nekomunističtí politikové předpokládali, že na Stalina učiní svou loajalitou dojem a že Stalin bude přesvědčen, že jejich prostřednictvím a působením budou zájmy Sovětského svazu lépe zabezpečeny a chráněny než komunistickou lůzou. Domnívali se, že zachování polodemokratického režimu v Československu opravdu poslouží zájmům Sovětského svazu. Zahraničněpolitická orientace Československa na Sovětský svaz nebyla nikdy zpochybňována a nekomunističtí politikové se nikdy ani nepokoušeli přeorientovat československou zahraniční politiku na Západ. To, jakým způsobem Beneš a jeho vláda nejprve přijali a pak odřekli účast na pařížské konferenci, kde se jednalo o Marshallově plánu, je jasným dokladem jejich slepé poslušnosti vůči Stalinovi.

Abyste ukázali svou ochotu ke koexistenci a aby se zalíbili sovětskému vůdci, si mnozí nekomunističtí politikové pošpinili ruce krví nevinných lidí, jejichž jediným zločinem byl jejich nesouhlas s naprostým podrobením země komunistickým mocipánům a jejich odpor k mírové koexistenci dosahované zlem a zločiny. Každý, kdo nesouhlasil s tím, jak se komunistům neustále ustupovalo, a kdo se stavěl proti spolupráci se zlem a tím proti vlastní likvidaci, byl označován za nepřítel míru, pokroku a lidu. Tito nekomunisté byli vylučováni z nekomunistických politických stran a pronásledováni, aby se nekomunističtí politici vůdcové zalíbili komunistům. To, že nekomunisty vylučovali ze stran nekomunističtí politici vůdcové, vyvolávalo zmatek mezi řadovými straníky. Ti, kdo ještě neztratili smysl pro morálku v soukromém i veřejném životě, byli otrženi zbabělostí nekomunistických politiků a jejich uzavíráním kompromisů s nemorálností a zlem. Jiní, kteří neměli takové morální skrupule – oportunisté, chytli vítr a přímo se přidali ke komunistické straně.

Ti, kdo věřili v mírovou koexistenci, se nechali ovlivnit komunisty, aby v antikomunistech spatřovali hlavní nepřátele „šťastné“ situace, kdy vedle sebe koexistuje zlo a dobro, a jejich spolupráce na likvidaci zapřísáhlých odpůrců komunismu jim svázala ruce a omezila jejich uvažování tímto směrem. Z tohoto sevření sil zla nebylo takřka úniku. A z toho, že se nekomunisté takto navzájem likvidovali, měli prospěch pouze komunisté v Praze a Moskvě. Není divu, že Beneš, jehož ruce byly potřísněny krví nevinných

obětí komunistického a poválečného teroru, neměl morální sílu postavit se (47) zlu (s nímž se sžíval po mnoho let) a aktivně pomohl komunistické straně, aby se v únoru 1948 chopila veškeré moci ve státě.

Vítězství komunistů v Československu předcházelo morální a psychologické odzbrojení nekomunistických politiků, kteří sami o své vůli rozhodli, že tím nejlepším zájmem jejich země je mírová koexistence se Sovětským svazem. Rádi mluvili o „mostu“ mezi Východem a Západem. Avšak v Československu se z „mostu“ stal nástupní můstek, z něhož světové komunistické hnutí zasahovalo a pronikalo do svobodného světa. Finský odpor vůči komunistickému nátlaku vedl k tomu, že Finové si dokázali uchovat svou nezávislost a svobodu, zatímco česká kolaborace se Sovětským svazem měla za následek, že zemi pohltilo totalitní monstrum.

Ten, kdo zde ve Spojených státech vyzývá k mírové koexistenci se Sovětským svazem a tvrdí, že je to ta jediná alternativa ke všeobecnému zničení planety, buď vědomě, nebo nevědomky propaguje Chruščovovy plány. Chruščov poukázal na „menšinu“ lidí ve Spojených státech, kteří se stavějí proti ukončení studené války, a označil je za nepřátele míru. Stoupenci mírové koexistence ve Spojených státech zaměřují podobně jako jejich předchůdci v Československu (z nichž někteří dnes žijí ve Spojených státech) své útoky nikoli na komunisty, nýbrž na antikomunisty, kteří varují před komunistickým nebezpečím a odmítají paktovat se s komunisty. Je přece notoricky známo, že když komunisté s někým uzavírají nějakou dohodu či nějaký obchod, nedodržují své sliby, natož sliby dané „kapitalistům“. Zatím každý, kdo se s nimi na něčem dohodl, dopadl špatně.

Ti, kdo odmítají mírovou koexistenci se zlem, a nechtějí se stát bezděčnými nástroji světového komunistického hnutí a sloužit ďáblu, a zatratit tak svou duši, jsou vystaveni útokům a kritice za své „nezodpovědné postoje“. Neodmítá se Chruščovovo přezíravé chování, ani jeho propagace komunismu, ani jeho překrucování skutečnosti, polopravdy a vyslovené lži, ale naopak kritizováni jsou „Maďaři a další menšiny“, kteří demonstrovali proti Chruščovovi - maďarskému a ukrajinskému „řezníkovi“. Jeden maďarský uprchlík byl dokonce v Kalifornii zbit; protichruščovovskou demonstraci rozehnala v Pittsburgu policie; starosta Los Angeles byl odsuzován už za to, že upozorňoval na to, že Chruščov nás chce „opít rohlíkem“, a že se dožadoval objasnění ve věci znásilnění Maďarska.

Poté, co starosta Poulson učinil několik poznámek, které se vyznačovaly rozumnou kritičností, pan Ch. pohrozil odjezdem domů. Jeho hrozba opravdu zapůsobila. Po této události již pro něj bylo připraveno

(48) mnohem přátelštější přijetí. Lodge odvolal operaci „oddílu pravdy“, což jasně ukazuje, že koexistence pravdy s komunismem je vyloučena.

Jaká je pravděpodobná reakce ze strany těch, kdo byli kritizováni za to, že odhalili komunistickou věrolomnost, a za to, že dělali věci, které považovali za správné? Nepochybně hořkost namířená proti tomu, že vláda vynaložila nějakých 150 000 dolarů na návštěvu pana Ch., vůdce světového komunismu a zapřisáhlého nepřítele našeho způsobu života. Chruščovovi se dostalo publicity v hodnotě několika milionů dolarů. Všechny masové sdělovací prostředky mu byly k dispozici, takže mohl „uvolnit napětí“, tj. snížit naši bdělost. Dal každému televiznímu divákovi jasně najevo, že celé to představení režiruje on a že se nepřišel něco naučit, ale že přišel poučovat nás.

V „opravdovém“ duchu mírové koexistence měl neustále navrhnout, protože byl přece oficiálním hostem naší vlády. I známý vysoký holywoodský činitel Skouras poskytl Chruščovovi příležitost, aby ho přetrumfl, neboť nedoplnil svůj projev touto jedinou větou: „Svého postavení jsem dosáhl, aniž jsem někoho usmrtil.“ To by však byl „nezdvořilý, provokativní a štvavý“ výrok, neboť pan Ch. by pak nemohl učinit na posluchače dojem svým příběhem o tom, jak chudý chlapec udělal štěstí v rudém ráji. Vždyť přece není možné zvát známého zločince do vlastního bytu, aniž by se člověk zároveň stal komplicem při jeho nových zločinech. Pokud není člověk sám podvodník, nemůže zvítězit ve hře s profesionálním hazardním hráčem a podvodníkem. Není možné jednat s komunistou jako se sobě rovným, aniž by člověk zároveň klesl na jeho úroveň.

„Skutečného“ ducha koexistence předvedli i novináři. Když jim bylo doporučeno, aby nekladli „provokativní“ otázky, strpěli, že na své poslední tiskové konferenci pan Ch. odpověděl pouze na otázky, které mu zvláště vybral jeden jeho poradce z těch, které mu byly položeny. Některé z otázek, na něž pan Ch. odpověděl, mu položili komunisté, a to zjevně proto, aby panu Ch. umožnili propagandisticky využít některých konkrétních bodů. Otázkami, které by mohly pana Ch. „uvést do rozpaků“, se ho jeho poradce ani neráčil obtěžovat.

Zjevným cílem pana Ch. a celé jeho suity je zatlačit síly, které se stavějí proti komunismu, do defenzívy a pak je zlikvidovat. Mírová koexistence – tedy proces vlastní likvidace nekomunistů – je nutným předpokladem komunistického vítězství. Za těchto okolností budou komunisté zároveň usilovat o to, aby zpomalili náš vesmírný a vojenský program, a o to, abychom v boji o vojenskou převahu podlehli. Uvážíme-li, že rozdíl ve výrobě mezi kontinentálními balistickými střelami se každým rokem nebezpečně zvětšuje ve

prospěch Sovětského svazu, mohl by pan Ch. dosáhnout svého cíle, tj. úplné (49)
vojenské převahy nad Spojenými státy, ve velice krátké době. Doufejme, že
naši politikové se nenechají oklamat tímto novým Chruščovovým pokusem
nás podvést ve velkém. Jinak by konečným výsledkem mírové koexistence
mohla být ztráta naší holé existence.

O odzbrojení

The Hartford Times, USA, 30. 4. 1960

Při nadcházející schůzce na nejvyšší úrovni v květnu se bude pravděpodobně probírat celá řada aktuálních problémů jako např. rozdělení Evropy, Koreje, Berlína, závody ve zbrojení nebo zákaz válek ve vesmíru. Bylo by však nerealistické očekávat, že se tyto problémy vyřeší. Všeobecnou skepsi ohledně očekávaných výsledků této schůzky na nejvyšší úrovni jak zde, tak ve Francii lze odůvodnit rostoucím napětím a nevyřešenými politickými konflikty ve světě. Tyto skutečnosti se nám nemusejí líbit, ale my si prostě nemůžeme dovolit je opomíjet a nechat se ukolébávat zbožnými přáními a předstírat, že neexistují. V této souvislosti se navrholo, aby na schůzce bylo hlavním námětem odzbrojení jako nejlepší téma pro diskusi.

Problém odzbrojení je těsně spjat s problémem míru a války. „Za těch 2500 let dějin, o nichž máme záznamy,“ píše Quincy Wright ve své práci *Study of War*, „bylo jen 287 let, kdy se nikde neválčilo.“ Z toho vyplývá, že někde je válka normálnějším jevem než mír. Válka je ale považována za násilí, které postavila mimo zákon pařížská smlouva z roku 1928. To, že byla válka postavena mimo zákon, však nepřivodilo konec tohoto negativního jevu a naše generace zažila jednu z nejničivějších válek světových dějin.

Co je vlastně příčinou války? – Určitý způsob vlády? Nedostatek vzdělání? Obchodní zájmy? Neexistence mezinárodní organizace? Nebo jsou snad příčinou války zbraně? – Všechny tyto otázky demonstrují omyly ve snaze postihnout příčiny válek a tyto omyly mají věru tuhý kořínek. Někteří lidé, kteří jsou horečnými zastánci jednostranného odzbrojení, vycházejí z předpokladu, že válku vyvolávají zbraně a že zničením zbraní nebo omezením jejich výroby a vlastnictví je možné války sprovodit ze světa.

Je velkým omylem domnívat se, že příčinou války jsou zbraně. Zbraně, ať už konvenční nebo moderní, jsou jen prostředek. I kdyby je lidé neměli k dispozici, vždycky by dokázali bojovat primitivními zbraněmi, třeba kamením či pěstmi, kdyby chtěli. Podstatná je tu ochota užít zbraní jakožto prostředků právě k válce, nejde tu o prostředky samotné. Závody ve zbrojení nejsou příčinou, nýbrž průvodním jevem současného politického konflik-

tu. Lidé nebojují proto, že mají k dispozici zbraně; lidé mají zbraně proto, (51)
že chtějí bojovat. Zbraně jsou jen nástroji, nikoli příčinou válek, a tak jejich likvidace nebude znamenat konec válek. Postavit nějakou konkrétní zbraň jako prostředek k vedení války mimo zákon by vedlo pouze ke změně vojenské technologie, ovšem za předpokladu, že všechny státy, kterých se to týká, budou danou dohodu dodržovat. Zrušení jaderných zbraní by jen znamenalo návrat k boji konvenčními zbraněmi a k tomu, že se vzdáme svých možností bránit se agresí obrovských komunistických armád, které pohlcují nesmírně rozsáhlé lidské zdroje čínsko-sovětského bloku – mnohem vyšší než naše vlastní. Přesvědčení, že odstraněním průvodních jevů konfliktu je možné vyhnout se samotnému konfliktu, je projevem zcela mylného uvažování.

Konflikty a války nejsou způsobeny zbraněmi. Jsou to důsledky touhy lidí po stále větší moci a jejich ochoty použít jakýchkoli prostředků, jež mají k dispozici, aby dosáhli svých cílů. Příčinou tu není sám nástroj k vedení války, tj. zbraně, nýbrž záměr a schopnost toho kterého státu rozpoutat válku. Avšak skutečné problémy, které se skrývají za absencí či existencí skrytých politických konfliktů, byly zastřeny primitivními pojmy, zbožnými přáními a politiky postrádajícími jakékoli skrupule.

Po celá staletí o odzbrojení diskutovali diplomaté, kteří zdůrazňovali, že udržovat velké pravidelné armády je nesmírně nákladné a neproduktivní. Zatímco správně tvrdili, že prostředky vynakládané na zbraně a vojáky by se daly využít racionálněji, jejich skutečným cílem nebylo odstranění války odzbrojením, neboť věděli, že to není možné, ale omezení moci jiných států, aby se tak zvýšila jejich vlastní moc, moc jejich země. Odzbrojení bylo jednou z nejokázalejších forem snahy omezit vojenskou, a tedy i politickou moc jiných států.

Vleklá jednání o odzbrojení ve třicátých a padesátých letech a také v tomto roce v Ženevě nevedla k žádné skutečné a prakticky uskutečnitelné dohodě. V současné době není Sovětský svaz ochoten k dohodě o účinné kontrole zbrojení a tvrdí, že taková kontrola by byla ze strany západních mocností vojenskou špionáží. Sověti vedou rozhovory o odzbrojení proto, aby zvítězili v propagandistické válce, aby získali čas a aby nakonec zlepšili své mocenské postavení dosažením vojenské převahy nad Spojenými státy.

Sověti odmítli návrh na zákaz válek ve vesmíru. Předpokládají, že v této oblasti jsou daleko před námi (Spojenými státy, pozn. vyd.). Celá léta vyvíjeli „definitivní zbraně“, které by se daly řídit z vesmírného prostoru. Před několika měsíci oznámil Chruščov, že tyto „fantastické“ zbraně se už připra-

(52) vují. Zároveň však Sověti chtějí oslabit vojenskou sílu naší země požadavky, aby chom zrušili naše základny v zahraničí. Kdyby naše vláda v tomto bodě ustoupila, umožnila by tak Sovětům zničit nás jediným náhlým a totálním jaderným útokem. Zdlouhavými jednáními Sověti chtějí snížit naši odstrašující sílu tím, že nás buď přinutí omezit naši údernou sílu, nebo zpomalí naše tempo ve výrobě raket a v závodech o ovládnutí vesmíru, aby se tak rovnováha moci změnila v jejich prospěch.

Celé měsíce prosazovali Sověti Chruščovův plán na úplné odzbrojení. Tento plán není ničím novým. Je to jen opakování návrhů předkládaných sovětskými mluvčími již dříve při různých příležitostech. Před více než dvěma desetiletími přišel Litvinov, bývalý sovětský komisař zahraničních věcí, s ještě radikálnějším plánem na odzbrojení, než byl plán Chruščovův. Chruščov vyzýval k úplnému odzbrojení během čtyř let, zatímco Litvinov to chtěl stihnout za jediný rok. V obou případech však byly tyto plány jen propagandou a demagogií.

Před lety odpověděl na Litvinovův návrh Don Salvador de Madariaga, španělský delegát v Ženevě. Vyprávěl totiž tehdy účastníkům odzbrojovací konference tuto bajku. Na shromáždění zvířat se jednou probírala otázka odzbrojení. První promluvil lev a s pohledem upřeným na orla navrhl, aby se zrušila křídla. Orel se obrátil na býka a navrhl zrušit rohy. Býk se zase podíval na tygra a navrhl zrušit drápy. Jako poslední se vyjádřil medvěd a ten navrhl úplné zrušení veškerých útočných i obranných prostředků, aby všechny mohl láskyplně obejmout.

Ruský medvěd by „je nechtěl jen všechny láskyplně obejmout“. Ruský medvěd se totiž domnívá, že takový vývoj bude jen nutným výsledkem dialektiky dějin. Podle názoru marxistů-leninistů nefunguje dialektika dějin sama od sebe: musí se jí pomoci násilnými činy. Sám Chruščov, který hlásá „mírovou koexistenci“ a hraje si na hvězdu komunistické „mírové ofenzívy“, prohlásil, že ani on, ani spiknutí (sovětský komunismus), v jehož čele stojí, se nikdy nevzdali války jakožto nástroje politiky. Na oficiální recepci v Pekingu na počest desátého výročí vzniku Čínské lidové (komunistické) republiky Chruščov znovu zopakoval marxistické učení o tom, že války za osvobození jsou správné a odsoudil „války, které jsou loupežné a imperialistické“, tj. války, které nevedou komuniste nebo které neslouží jejich zájmům.

Hodně jsme toho již slyšeli o ideologických rozdílech mezi Moskvou a Pekingem v otázce uznávání „spravedlivých válek“ jako jedné z charakteristických tezí marxisticko-leninské teorie. Výše citovaný projev Nikity Chruščova, uveřejněný v listech *Pravda* a *Izvestija* 1. října 1959, přináší důkaz, že

v této věci panuje mezi komunisty různých zemí naprostá shoda a že „mírová koexistence“ je jenom kouřovou clonou, novou stranickou směrnicí určenou k zavádění a podvádění těch, kdo se rádi nechávají klamat. V tomto projevu, který Chruščov přednesl krátce po svém návratu z návštěvy Spojených států, vzdal hold čínským komunistickým vůdcům, zejména Mao Ce-tungovi, Liu Šao-čiovi, Ču tehovi a Čou En-lajovi a plně se s nimi ztotožnil v otázce „spravedlivých válek za osvobození“.

Bylo by nerozumné přijímat za bernou minci Chruščovovo prosazování současné stranické linie a mírové koexistence a začít odzbrojovat tváří v tvář existujícímu nebezpečí. Místo odzbrojování musíme naopak budovat naši obranu pro eventuální budoucí boj ve vesmíru, abychom tak byli připraveni, až Kreml znovu zahrozí nebo se bude snažit nás vydírat a tak nás nutit, abychom se vzdali. Musíme budovat rakety schopné zničit sovětské vesmírné satelity, kterých lze použít jako vojenských zbraní. Měli bychom také stavět ponorky na jaderný pohon a rozmístit je po světových oceánech. Ty totiž nelze tak snadno zničit náhlým, překvapivým útokem, neboť sovětská armáda nezná jejich rozmístění. Tyto ponorky se tak mohou stát naší odstrašující silou. Naše síla a moc, nikoli slabost může zabránit válce a zajistit naše přežití.

Před nedávnem nám Chruščov opět připomněl, že Berlín je otevřenou otázkou. Jeho hrozba použít síly, odmítnou-li západní mocnosti podepsat mírovou dohodu s východoněmeckým loutkovým režimem, nám opět připomněla, že máme nevyřešené politické problémy a že tu hrozí agrese ze strany těch, kdo si přejí světový konflikt. Jakékoli jednostranné odzbrojení z naší strany by bylo čirým šílenstvím a rovnalo by se politické (a patrně také fyzické) sebevraždě.

Dokud budou komunističtí vůdcové prohlašovat, že jsou stoupenci „neporazitelné teorie marxismu-leninismu“ a dokud máme před sebou velké množství porušených slibů, agresí a hrozeb ze strany komunistů, nemůžeme se cítit ani trochu bezpeční. Sotva existuje nějaká předběžná podmínka skutečného odzbrojení. Vzhledem k celkovému ovzduší nedůvěry, revolucí ve světě a komunistických hrozeb by naše odzbrojování znamenalo pro komunisty přímo výzvu k agresi.

Chceme-li mír, musíme ukázat, že jsme také odhodláni bojovat, kdyby to bylo zapotřebí. Válce se dá zabránit, jen dokážeme-li válečný potenciál, kterým disponuje čínsko-sovětský blok, brzdit svou vlastní odstrašující silou. Musíme budovat a upevňovat své morální, vojenské, ekonomické a politické síly a dát nepříteli jasně na vědomí, že každá agrese bude odražena silou, která převyšuje sílu agresora. Naše zaostávání v programu vývoje mezikon-

- (54) tinentálních balistických střel a ve vesmírném programu musí přestat – musíme v tomto směru co nejrychleji dotáhnout komunistické mocnosti a naše země musí obnovit své vedoucí postavení mezi světovými mocnostmi. Jakákoli shovívavost a sebeuspokojení na naší straně, naše neochota přinášet oběti a naše záliba v neplodném snění by mohly vést k tomu, že se tato civilizace dostane pod kola dějin, podobně jako předchozí civilizaci na tomto kontinentě zlikvidovali běloši.

Nikita S. Chruščov

Dwight D. Eisenhower

Záhada letadla U-2

Politikové, analytikové a komentátoři nám nabídli již několik teorií, které objasňovaly případ letounu U-2. Všechny tyto verze měly jedno společné: zakládaly se na nedostatečných důkazech. Poněvadž nebyly k dispozici žádné významnější faktické informace, směřovala se fakta s představami a závěry se vyvozovaly z pouhých názorů a nikoli z opodstatněných předpokladů.

Nejpodstatnější fakta týkající se celé záležitosti zná jen velice málo lidí. Ostatní se nemají příliš o co opřít. Ani oficiální sovětská verze celého případu, ani verze ministerstva zahraničí Spojených států se nedá přijmout zcela bez výhrad.

Republikán Chester Bowles (poslanec za stát Connecticut) řekl, že „ministerstvo zahraničí zřejmě dostalo nějaké nesprávné a zavádějící informace a vydalo celou řadu nesprávných prohlášení“. Co se týká sovětské verze, musel si každý sebenáhodnější pozorovatel povšimnout zjevných rozporů ve zprávě o sestřelení letounu U-2; uvedme tu například sovětské tvrzení, že střela zasáhla letoun U-2 ve výši 36 000 stop. Pokud by tomu tak opravdu bylo, byl by se letoun roztříštil na drobné kousky, a to buď hned po zásahu střelou, nebo po svém dopadu na zem. Z trosk letadla se nedalo zachránit takřka vůbec nic, natožpak fotoaparát a film. Kdyby byl pilot vyskočil v tak velké výšce, patrně by nepřistál na zem živý. Sovětská armáda, která jej sestřelila, by si přece všimla, že se katapultoval, a pustila by se do hledání jeho těla. Pilota však naopak našli jacísi venkované, kteří jej předali úřadům. Podle sovětské verze se pilot ani nepokusil uniknout. Nepokusil se zničit důkazy, které jej usvědčovaly z toho, že je špión, ale naopak trpělivě vyčkal příjezdu policie.

Těžkopádnost, s jakou si v této záležitosti počínalo americké ministerstvo zahraničí, byla do očí bijící. Počáteční popírání a nakonec přiznání, že pilot Gary Powers měl špiónážní úkoly, považují někteří za čirý amatérismus, jiní zas za blamáž oficiálních míst, která to vše pokazila. Vláda usvědčená ze špiónáže zaujímá obvykle postoj typu „no comment“ nebo je zticha. Neortodoxní a zcela zarážející postoj oficiálních míst v této věci nemá v nedávné historii obdoby.

(56) Člověk by musel být veliký naivka, aby beze všeho přijal výroky G. V. Allena, ředitele americké Ústřední zpravodajské služby (CIA), který údajně prohlásil toto: Powers přiznal Sovětům, kteří jej zadrželi, že měl špionážní úkoly a že toto přiznání bylo v souladu s pokyny jeho nadřízených. Takže pistoli a jehlu, kterou měl Power u sebe, měl použít k sebevraždě, jen kdyby se dostal do nebezpečí, že by mohl být mučen.

Velice bychom podceňovali inteligenci veřejnosti, kdybychom se domnívali, že by ochotně uvěřila sovětským úřadům, které pilota zajaly, že by jej neodzbrojily a neodebraly mu další výzbroj a výstroj, ještě než by ho začaly vyslýchat nebo mučit. Lze také těžko uvěřit tomu, že dostane-li se agent výzvědné služby do zajetí, má pokyny přiznat, že je špión. Kdyby to dělal, dodával by přece protistraně důkazy proti sobě samému. Kdyby přiznal, že je špión, neměl by příliš na vybranou: byl by donucen říci vše, co ví a co by mohlo zajímat druhou stranu.

Zdravý rozum člověku napovídá, že od agenta se očekává, že zlikviduje veškeré důkazy, které má u sebe, aby se nedostaly do rukou nepřítele, kdyby se dostal do nebezpečí, že bude zajat. Ačkoli nám bylo řečeno, že pilot měl jen dvě možnosti – spáchat sebevraždu, nebo mluvit –, existovala přece ještě třetí, přijatelnější varianta: držet se nějaké verze, která může znít logicky, například dočasná ztráta paměti, ztráta orientace ap. Jsou-li zničeny veškeré důkazy, které by mu mohly škodit, nikdo nemůže dokázat, že ztroskotané letadlo (vyhozené do povětří) bylo použito ke špionážním účelům. Špionáž používaly a používají všechny národy. Má svá pravidla, která jsou sotva v souladu s přijatým etickým kodexem. Špionáž je záležitost ilegální, ale morálně ospravedlnitelná, slouží-li ochraně života lidí ve svobodné společnosti.

Upovídánost některých veřejných činitelů může naznačovat, že tito činitelé se snaží něco skrýt. Vypadá to tak, že Ústřední zpravodajská služba (CIA) očekává, že zajatý agent promluví, a podle toho, co přiznala vláda, již tak ostatně učinil. Je předčasné vyvozovat z těch faktů, které jsou k dispozici, jakékoli závěry. Nevíme s jistotou, jaké měl pilot instrukce a kdo mu je dal. Uvidíme, zda s pilotem uspořádají monstrproces a zda si pilot bude při procesu počínat v souladu se sovětskou propagandistickou linií. Jistý precedens však již vytvořili ti, kdo buď prchli na druhou stranu do komunistické sféry vlivu, nebo kdo byli agenti pracujícími pro obě strany. I několik „navrátilců“ z rozhlasové stanice Svobodná Evropa, kteří tvrdili, že mají spojení s CIA, představuje jistý precedens; dodávali komunistické propagandě palivo a munici. Někteří z těchto „zběhů“ či „opětovných zběhů“ do zemí za

železnou oponou doložili svá tvrzení, že spolupracovali s CIA, odhalením (57) informací známých jen úzkému okruhu lidí.

Není žádným tajemstvím, že CIA si získala pověst neefektivní organizace, a to i v oblastech mimo železnou oponu (např. během suezské krize v roce 1956 a během irácké krize v roce 1957). Před pár lety požadovala více než jedna třetina senátorů, aby se začala vyšetřovat komunistická infiltrace a komunistický vliv v CIA. V téže době zarazil vyšetřování prezident. Jako důvod, proč nezahájit vyšetřování, které požadovali senátoři, se uvádělo, že vyšetřování by podrylo veškerou činnost zmíněné služby a že by mělo celkově pramalý užitek.

Lidé, kteří zastávají zodpovědné funkce, říkají, že vzhledem k událostem na vrcholné schůzce by v současné době nebylo rozumné požadovat vyšetření incidentu s letounem U-2, ale že později by bylo náležité operaci CIA a jejího personálu podrobně vyšetřit.

Průzkumné lety nad sovětským územím mají dosud jen omezený význam. V komunistickém světě se nejdůležitější vojenská zařízení nacházejí pod zemí a ze vzduchu je nelze identifikovat. Pokračování v těchto letech by mohlo naznačovat, že CIA se zoufale snaží zjistit, co se děje uvnitř Sovětského svazu, a že takové lety jsou jediným možným způsobem, jak toho dosáhnout. Agenti CIA působící v nepřátelském prostředí za železnou oponou neposkytují zmíněné agentuře dostatečné informace. Jak nás však o tom již několikrát ujišťoval Chruščov, může to celé být i tak, že sovětská i americká vláda si platí tytéž agenty. Je-li tomu opravdu tak, jsou agenti, pracující pro obě strany pravděpodobně potřebnější pro Sovětský svaz než pro naši zemi. Víme-li, jak se s nimi bude zacházet, budou-li obviněni z toho, že dávali přednost Spojeným státům, vsadí spíše na druhou stranu, aby si zachránili krk.

Je známo, že lidé za železnou oponou americkým agentům nedůvěřují. Mají s předáváním informací špatné zkušenosti. Informace, které byly předány těmto jednotlivcům (i mimo komunistickou sféru vlivu), se dostaly k agentům komunistické špiónáže. Jasně se to prokázalo při celé řadě procesů s takzvanými americkými špióny v satelitních zemích. O těchto záležitostech náš tisk sice příliš nepsal, avšak z událostí lze vyvodit, že sovětský bezpečnostní systém má v našich zpravodajských službách své informátory. Používáním dvoustranných agentů nám komunisté dokážou nejen dělat potíže, kdykoli se jim to bude hodit, ale mohou také ovlivňovat politická rozhodování ve svobodném světě poskytováním „dokladů“, „důkazů“ a „informací“.

Neúspěch setkání na nejvyšší úrovni je v souladu s novou sovětskou strategií

Na neúspěšném setkání na nejvyšší úrovni, které se konalo v Paříži, vznesl Chruščov ultimativní požadavek, aby se prezident Spojených států omluvil za incident s letounem U-2 a aby ti, kdo jsou za celou aféru zodpovědní, byli potrestáni. Vzhledem k tomu, že prezident si vzal průzkumné lety na svou zodpovědnost, je Chruščovův požadavek něčím víc než pouhým ultimátem: je to osobní urážka prezidenta Eisenhowera.

Chruščov se údajně vyjadřoval k domácí politice Sovětského svazu a tvrdil, že incident má vnitropolitické důsledky. Neupřesnil, co tím míní, ale sotva lze pochybovat o tom, že Chruščovův neomalený postoj byl projevem nějakého většího posunu v sovětské politice. Podle odborníků byl prý Chruščov pod tlakem sovětských armádních kruhů, čínských komunistů a domácích „stalinistů“.

Dokonce i v totalitním státě existují různé tlaky, a ani v takovém státě nejsou rozsáhlejší politické plány záležitostí jednotlivce. Odborníci, tj. sovětský bezpečnostní systém, připravují dalekosáhlé strategie. Avšak o otázkách souvisejících s novými politickými vývojovými trendy a plány rozhoduje prezidium Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu a vedoucí představitel a nejbližší lidé kolem něho mají za úkol je realizovat. Je nasnadě, že sovětské ozbrojené síly se stavějí proti snižování stavu ozbrojených sil a že jsou na straně těch, kdo požadují neústupnější postoj vůči Západu. Čínští komunisté nikdy neměli pochopení pro Chruščovovu rétoriku mírové koexistence a neustále se dopouštějí různých agresí. Titíž čínští komunisté, maršál Rodion Malinovskij a stráničtí ideologové v čele s Michajilem A. Suslovem jsou patrně nespokojeni s hubenými výsledky Chruščovovy berlínské politiky. Osmnáct měsíců po Chruščovově ultimátu v záležitosti Západního Berlína toto město dosud neovládají komunisté. Stra-

ničí odborníci na zahraničněpolitické záležitosti patrně požadovali změnu (59) politiky spočívající v užívání „mírových prostředků“, jež spočívá ve spoléhání na „měkký“ přístup, hospodářskou soutěž a v používání komunistických stran v zemích komunistického tábora k prosazování komunistických cílů, a chtějí naopak uskutečňovat politiku založenou na vojenské převaze, které podle jejich názoru Sovětský svaz již dosáhl. Na tomto místě by se mělo nepokrytě říci, že politiku určuje komunistická strana, nikoli armáda nebo nějaká jiná „nátlaková“ skupina.

Zdrojem Chruščovových problémů na domácí politické scéně je možná to, že zašel příliš daleko, když po svém návratu ze Spojených států prezentoval prezidenta Eisenhowera jako „muže míru“. Postoj, jaký zaujal k prezidentovi Spojených států během posledních sedmi měsíců, poněkud překvapil náhodné pozorovatele a pravidelné čtenáře sovětského tisku. Odborníci chápali tuto chválu Eisenhowera z Chruščovových úst jako projev Chruščovovy sebejistoty spočívající v tom, že dokáže využít amerického prezidenta ke svým cílům. Zdálo se, že prezident Eisenhower se dal využívat do doby, kdy byl ještě ochoten k ústupkům v otázce Berlína v souladu s „duchem Camp Davidu“.

V řadě svých projevů, které Chruščov přednesl po svém návratu ze Spojených států a z Číny a které byly uveřejněny v listech *Pravda* a *Izvestija*, pronesl Chruščov takové výroky jako: „Fakt, že prezident Eisenhower projevil státnickou moudrost, když mě pozval do své země a sám vyjádřil přání přijet do Sovětského svazu, svědčí nejen o jeho prozíravosti, ale i o touze amerického národa po míru“ (8. října 1959). V jiném projevu hovořil Chruščov o tom, že jeho návštěva Spojených států posloužila „upevňování míru“, a ujišťoval, že „napomůže vytvoření dobrých vztahů mezi našimi zeměmi na základě zásad mírové koexistence“ (10. října 1959). Ve své zprávě Nejvyššímu sovětu pochválil sovětský vedoucí představitel prezidenta Spojených států za to, že má zájem na zlepšování vztahů mezi oběma zeměmi a že si přeje nalézt „způsoby, jak upevnit mír“. Dvakrát v téže zprávě „zvláště zdůraznil ... význam vzájemné dohody, které dosáhl s americkým prezidentem Eisenhowerem a která spočívá v tom, že napříště by se všechny důležité mezinárodní otázky neměly řešit silou, nýbrž mírovými prostředky - tj. jednáním“ (1. listopad 1959).

Sovětské listy pak Chruščovova prohlášení příslušně komentovaly. Úvodník listu *Izvestija* (30. září 1959) konstatoval, že „prezident Spojených států Dwight Eisenhower projevil státnickou moudrost při hodnocení současné mezinárodní situace; projevil odvahu a pevnou vůli“. Článek vyjadřoval pře-

(60) svědčení o „velkém významu osobních styků státníků při zlepšování vztahů mezi státy“ a stálo v něm doslova, že sovětský lid „očekává Eisenhowerovu návštěvu Sovětského svazu ... a je připraven přijmout ho tak pohostinně, jak se sluší na tak významného hosta, jakým je prezident Spojených států...“

Již dlouho se zabývám marxismem-leninismem a vřdycky jsem tvrdil, že hesla o mírové koexistenci jsou jen dočasné prostředky momentální komunistické strategie. Cíl politiky mírové koexistence je totiž dvojitý: získat čas a zvítězit bez použití vojenské síly.

Zatímco komunisté proklamují mírovou koexistenci, pokoušejí se využít upřímné touhy širokých mas po míru k tomu, aby morálně, psychologicky a vojensky odzbrojily západní státy. Za kouřovou clonou mírové koexistence vyvíjel a vyráběl Sovětský svaz nové zbraně, aby se tak komunistický blok stal nejsilnějším vojenským a politickým činitelem na zeměkouli. V téže době požadovaly různé nastrčené osoby v zemích mimo komunistickou sféru vlivu jednostranné odzbrojení a zastavení zkoušek jaderných zbraní, a naopak síly, které vystupovaly proti komunismu, dostávaly nálepku válečníků a byly zahrnány do defenzívy. Ti nekomunisté, kteří naivně věřili v možnost mírové koexistence se zlem a komunismem, bojovali spíše proti antikomunistům než proti marxistům-leninistům a jejich stoupencům, neboť právě antikomunisty nesprávně pokládali za skutečné nepřátele míru. Očekávalo se, že tento konflikt vyústí v konečné oslabení odpůrců komunistické totality. Byl tak zahájen proces sebelikvidace nekomunistických sil a marxisté-leninisté učinili vše pro to, aby se stali nejsilnějším politickým a vojenským činitelem.

Výše uvedené namátkové příklady toho, co Chruščov řekl na adresu Eisenhowera, zřejmě naznačují Chruščovovu sebejistotu a důvěru ve vlastní schopnosti. Chruščov se domnívá, že se mu podaří využít Eisenhowera jako dočasného spojence a bezděčný nástroj v procesu likvidace antikomunistů. Chruščov ovšem zřejmě přecenil sám sebe a vliv prokomunistických sil a jejich stoupenců ve Spojených státech a zároveň podcenil inteligenci amerického prezidenta. Eisenhower se sice dopustil několika chyb (například pozváním Chruščova do Spojených států), ale jeho záměrem nikdy nebylo oslabit vlastní zemi nebo snad zradit zájmy svého lidu. Prezident nikdy nepřijal Chruščovovu interpretaci a chápání „zásad mírové koexistence“, tj. že komunistům by se mělo stále ustupovat, aby měli neustále navrch, a že by se mělo jít cestou, kterou určí oni a která směřuje k likvidaci svobodného světa. Tady se Chruščov přepočítal a jeho hrubé chování v Paříži lze chápat jako projev bezděčného přiznání vlastního omylu.

Nová sovětská strategie byla zjevně přijata ještě před incidentem s letounem U-2. Nepochybnost postoje Spojených států v otázce Západního Berlína v dubnu jistě neunikla pozornosti moskevských politických strategií. Jestliže v Camp Davidu mluvil prezident Eisenhower o „abnormální“ situaci v Berlíně, dalo několik prohlášení vládních míst nepokrytě najevo, že naše vláda neměla v úmyslu postoupit na vrcholné schůzce Berlín komunistům. Poněvadž Sovětům se nepodařilo dosáhnout toho, co chtěli, bez použití síly, zvolili tvrdší postoj. Incidentu s letounem U-2 se využilo ke zdůvodnění změny v sovětské politice. (61)

Původně Chruščov incident ostře odsoudil, ale nenapadl přitom prezidenta osobně a tvrdil, že nevěří, že o celé záležitosti prezident Eisenhower něco věděl. Jelikož však Eisenhower přijal zodpovědnost za průzkumný let letounu U-2, dostal se Chruščov do ožehavého postavení. Poněvadž si uvědomil, že se v hodnocení prezidenta Spojených států zmýlil, pokusil se jej potrestat. Stáhl své pozvání prezidenta Eisenhowera k návštěvě Sovětského svazu a zaujal k prezidentovi přezíravý postoj, jaký od dob Hitlerových nemá obdoby. Na jednu stranu dostal prezident za vyučenou za to, že si tiskl ruku s Chruščovem, jehož ruce jsou potřísněny krví, a že ho pozval do Spojených států. Na druhé straně Chruščov svůj výkon přecenil, ukázal svou pravou tvář a pravou tvář systému, jehož je představitelem a s nímž byli někteří ochotni spolupracovat.

Byla by to chyba na naší straně, kdybychom brali nedávné Chruščovovy mírotvorné návrhy doslova. Chruščov byl v letech 1947–48 spojencem Ždanovovy skupiny. V této době se tito radikálové pokusili vehnat svět do války a Stalin je zlikvidoval. Ždanov a Dimitrov „zemřeli“. Vozněsenskij, „leningradská banda“ a další zmizeli. Chruščov byl v této době poměrně bezvýznamný aparátčík a čistku přežil. Měli bychom se k němu a ke komunistickému režimu stavět realisticky. Místo utopických snů o koexistenci se zlem a velmi nezodpovědné jaderné politiky spočívající v zastavení pozemních zkoušek jaderných zařízení a zkoušek ve vysokých výškách, které jsou životně důležité pro naše přežití a pro další rozvoj programu „atom pro mír“, bychom se měli vrátit k vojenskému vystupování z pozice síly. Vojenská síla spolu s ukázněností a zdrženlivostí je tou nejlepší zárukou míru.

Prezidentské volby ve Spojených státech

V listopadu tr. bude lid Spojených států volit svého prezidenta. Tato událost se na celém světě považuje za nesmírně důležitou. Svým postavením má prezident Spojených států, jakožto představitel nejmocnějšího státu svobodného světa, velký vliv na formulování politiky Západu a na celé světové dění.

Prezident Spojených států je na základě prezidentského ústavního systému ve Spojených státech hlavou státu i šéfem vlády, kterou jmenuje, vrchním velitelem ozbrojených sil, které může kamkoliv poslat, vykonává moc ve státě a koncipuje zahraniční politiku státu. Vzhledem k jeho oprávnění uzavírat mezinárodní smlouvy bez souhlasu Senátu, nazývanému „executive agreement“, může mít jeho činnost dalekosáhlé, ba i katastrofální následky, a to nejen pro občany Spojených států, ale všech ostatních zemí ve světě. Postačí tu poukázat na Jaltu a Postupim, Ženevu a Camp David, aby bylo jasné, o co jde. Pouze diktátor má větší moc ve státě než americký prezident, a je-li to „silný muž“, pak plně využije všech práv, možností a moci, které jsou mu dány k dispozici ústavou i praxí. Jestliže prezident Eisenhower plně všech možností a ústavních práv nevyužíval, bylo to především proto, že to není „silný muž“ a že není a nikdy nebyl politikem, což však nelze říci ani o jednom ze dvou kandidátů na úřad prezidenta Spojených států, Kennedym a Nixonovi, kteří se v životě většinou zabývali politikou a které je možno označit za profesionální politiky. Proto také bude úloha amerického prezidenta v letech šedesátých odlišná od úlohy, kterou hrál během posledních osmi let.

V krátké novinářské úvaze o nadcházejících volbách ve Spojených státech nemá příliš smysl psát o volebních programech republikánů a demokratů. Je sice pravda, že sjezdy obou stran věnovaly neobvyklou pozornost politickým platformám, které pak předložily voličům, ale význam těchto prohlášení je nepatrný. Je všeobecně známo, že tyto platformy nemají valný praktický význam a že se na ně zapomene dříve, než se spočítají hlasy odevzdané ve volbách. Středem pozornosti jsou však osobnosti kandidátů

a srovnání jejich povah, původu a ideové orientace, toho, jak dosud hlasovali a jaká jsou jejich postoje k naléhavým problémům doby. To jsou věci mnohem užitečnější, než nějaké akademické diskuse o demokratech a republikánech. (63)

Senátor John F. Kennedy, kandidát Demokratické strany, je synem multimilionáře, diplomata a politika; pochází z vlivné katolické rodiny irského původu, žijící v Bostonu ve státě Massachusetts. Nikdy se neživil vlastní prací, nemusel se starat o materiální zabezpečení své rodiny a žije z peněz nashromážděných jeho předky. Studoval na Harvardské univerzitě a je pod vlivem „liberálních“ intelektuálů, kteří tvoří jeho „mozkový trust“.

Republikánský kandidát, viceprezident Richard M. Nixon, vyšel ze skromných poměrů. Za svůj životní úspěch vděčí své životní energii a vytrvalosti, nikoliv majetným předkům. Celý život se živil svou prací. Vystudoval, stal se právníkem, později senátorem a konečně viceprezidentem. „Americký sen“ není pro někoho pohádkou, nýbrž skutečností: synek nezámožného otce se dopracoval vysokého postavení svým vlastním přičiněním.

Společenský původ Nixona i Kennedyho nepochybně ovlivňuje jejich povahu, myšlení a názory, způsob jednání a politicko-ideovou orientaci, a projeví se ještě více, jakmile se jeden z nich stane příštím prezidentem Spojených států amerických. Představa Ameriky jako země příležitostí a svobodného podnikání, jako „otevřená“ či téměř „beztrždní“ společnosti, je mnohem reálnější pro Nixona a znamená pro něho více než pro Kennedyho, který vždy žil v nadbytku, z peněz svého otce, jež mu otevřely cestu k politické kariéře a jež financovaly jeho kampaň za to, aby jej Demokratická strana zvolila za svého kandidáta.

Kennedy je katolík, Nixon je kvaker. Dosud se nestalo, aby byl americkým prezidentem zvolen katolík. V převážně protestantské Americe je Nixon ve výhodnějším postavení než Kennedy. Je přijatelnější pro „bigotní protestanty“, s „pacifismem“ kvakerů se nikdy neztotožňoval, sloužil za války v americkém námořnictvu, nevyhýbal se vojenské povinnosti výmluvou na své náboženské přesvědčení, navštěvuje metodistický kostel, a tak je jeho náboženské příslušnosti věnováno málo pozornosti. Odhalením Algera Hise si vysloužil pověst antikomunisty a pojmenování „McCarthy v bílém límečku“. Levicové „liberální“ elementy ho nenávidí, zatímco antikomunističtí katolíci a někteří členové církevní hierarchie s ním sympatizují. Ani pro katolické antikomunisty, ani pro protestantské bigotní levičáky nebude snadné rozhodnout se mezi Nixonem a Kennedym. Kardinál Cushing z Bostonu, který se často rozchází v názorech s Kennedym, se o Nixonovi vyjádřil

(64) příznivě, zatímco bigotní protestanti nebudou hlasovat pro Kennedyho jen proto, že je katolík.

Není možno přesně odhadnout, jak velký vliv bude mít Kennedyho náboženské vyznání na rozhodnutí voličů. Nixon kategoricky prohlásil, že o náboženství ve své kampani diskutovat nebude, odmítl odpovídat na otázky týkající se náboženského vyznání a dal příkaz svým stoupcům, aby jednali podobně. Přesto však je náboženská problematika do volební kampaně stále zatahována. Rovněž Kennedy prohlásil ve svém projevu, v němž přijal kandidaturu za Demokratickou stranu, že jeho náboženské vyznání není otázkou politicky důležitou, a žádal, aby žádný Američan nehlasoval pro něho či proti němu kvůli jeho náboženské orientaci. Svým prohlášením odradil Kennedy mnoho katolíků od rozhodnutí hlasovat pro něho jen proto, aby byl už konečně jednou hlasováním lidu zamítnut „nepsaný zákon“, podle něhož katolík nemůže být prezidentem, a předsudek, že by se Amerika stala závislou na Vatikánu, kdyby byl katolík prezidentem, jak tvrdí protikatolické elementy. V jistých katolických kruzích a i u některých členů hierarchie je Kennedy neoblíben pro své námluvy s levicí, pro svou snahu být „liberálnější než liberálové“, pro své prohlášení, že je proti podpoře farních škol federální vládou a že nebude nikdy jmenovat velvyslance u Vatikánu, aniž by zároveň poukázal na to, že baptista Truman velvyslance u Vatikánu jmenoval. Tyto katolické kruhy nelibě nesou, že mnozí z levicově orientovaných intelektuálů, kteří jsou Kennedyho poradci, se zasazují za neobnovení jaderných zkoušek – a to pod zemí a ve stratosféře –, které nemohou být nikterak škodlivé pro živé bytosti, a že se vyslovují pro uznání Rudé Číny a jsou pro ústupky vůči komunistům. Tito levicovní intelektuálové by mohli snadno ovládnout ministerstvo zahraničí. Rovněž někteří z těch, kdo byli z tohoto úřadu propuštěni poté, co republikáni převzali moc, protože byli prokazatelně prokomunističtí a představovali potenciální ohrožení bezpečnosti státu, by se tam opět nastěhovali a posílili tak levicové elementy, které tam stále ještě jsou. Je však nesnadné říci, zda náboženská otázka bude mít podstatný vliv na výsledek voleb. Informovaní američtí katolíci jsou přesvědčeni, že ač v zemi není nějaký organizovaný volební blok katolíků, existuje volební blok „anti-katolíků“.

Do volební kampaně je rovněž stále zatahován „mccarthismus“, a to „liberály“ levicové orientace, kteří mají toto téma zvláště v oblíbenosti. Paní Rooseveltová vytykala nesčetněkrát Kennedymu, že proti McCarthymu účinně nebojoval a že nehlasoval za jeho pokárání v Senátu. Nehlasoval za ně ani Nixon, protože jako předseda Senátu hlasuje jen v případě rovnosti hlasů. Kenne-

dy byl v té době nemocen a zasedání Senátu se neúčastnil. I když oba veřejně (65) vyslovili s postupem Senátu souhlas, nebylo to pro ně snadné. Nixon býval kdysi v přátelském styku s McCarthyem a hlavní kádr voličů podporujících Kennedyho se rekrutoval z řad katolických Irů, kteří obdivovali bojovného senátora z Wisconsinu. Kennedy se stal „odpůrcem“ McCarthyho až po jeho likvidaci, na niž měla lví podíl „šedá eminence“ z Bílého domu, Sherman Adams, později zdiskreditovaný aférou s bostonským Goldfinem. Nixon se připojil ke sboru ostouzečů McCarthyho kvůli prezidentu Eisenhowerovi, bez jehož rozhodnutí odstranit McCarthyho z veřejného života by tento symbol antikomunismu v Americe nebyl zlikvidován. McCarthyho chybou bylo, že se příliš brzy nechal vyprovokovat k veřejnému prohlášení, že by nebyl proti svému zvolení prezidentem a že by nebyl proti tomu, stát se tak prvním katolíkem, který by vstoupil do Bílého domu.

Kennedy je často nazýván kandidátem amerických odborových organizací, je jejich mluvčím v Senátě (ne všech) a má jejich podporu (rovněž ne všech). Nixon je nepopulární mezi vůdci většiny dělnických svazů. Kennedy je pro zvýšení minimální hodinové mzdy a vládních investic na zbrojení, školství, spoje, vědecký výzkum atd. I když se Nixon od něho v tomto ohledu příliš neliší, je považován za konzervativnějšího v záležitostech státní pokladny a státních zásahů do ekonomiky.

V zahraniční politice jsou cíle obou kandidátů téměř totožné. Oba jsou přesvědčeni, že hlavním nepřítelem Spojených států je komunismus (dnes už nejen „ruský imperialismus“), oba vyslovili své znepokojení nad tím, jak komunisté pronikají do Latinské Ameriky, a nad situací na Kubě, oba chtějí Spojeným státům znovu zajistit vedoucí postavení ve světě, oba jsou pro urychlené odstranění nerovnováhy mezi Sovětským svazem a Spojenými státy v mezikontinentálních raketových střelách a ve výzkumu ve stratosféře, oba jsou pro silnou a jednotnou západní Evropu, pro podporu kancléře Adenauera a starosty Západního Berlína Brandta v otázce Berlína, pro americkou spolupráci ve Spojených národech, oba jsou pro mír a silnou, prosperující Ameriku.

Oba kandidáti se shodují v cílech americké politiky, nikoli však v prostředcích k jejich dosažení. Nelze předpovědět, zda metody a způsob jednání toho či onoho kandidáta budou účinnější. Nevíme, který z nich vyhraje volby a jak se skutečně zachová v konkrétních situacích, až bude v Bílém domě, a před jaké problémy ho vývoj událostí postaví. Jen s určitým časovým odstupem bude možno s určitostí tvrdit, že politika toho či onoho přinesla posílení či oslabení buď svobodného světa, nebo komunistického

(66) tábora. Z jejich počínání v minulosti je však možno usuzovat na jejich počínání v budoucnu.

Kennedy se zasazoval o hospodářskou pomoc komunistické Jugoslávii a Polsku, Nixon byl členem administrativy, která ji poskytovala (včetně vojenské pomoci Titovi, dokud Tito neprohlásil, že ji už nepotřebuje). Kennedy se zjevně neshodoval s názory kardinála Cushinga, který se ostře stavěl proti pozvání Chruščova do Spojených států. Nixon byl členem administrativy, která sem Chruščova „přivezla“. Oba jsou pro osvobození národů střední a východní Evropy „mírovou cestou“, což je nicneřikající fráze. V zájmu spravedlnosti vůči Nixonovi je však třeba poukázat na to, že je nesnadné zjistit jeho soukromý názor na otázku konkrétního řešení komunistického problému. Nedávno prohlásil v televizi (a Eisenhower učinil podobný výrok), že se v celé řadě případů vyslovoval pro odlišné řešení vnitropolitických i zahraničněpolitických otázek, avšak jakmile prezident učinil v daném případě konkrétní rozhodnutí, bylo povinností viceprezidenta toto rozhodnutí podporovat a hájit, poněvadž by jinak nebyl prezidentovi nic platný a ten by mu nemohl svěřit žádný další úkol. Nixona rozhodně nelze ztotožňovat s Eisenhowerovou politikou. Chtěli si uchovat prezidentovu přízeň, musel postupovat velmi diplomaticky. Bez Eisenhowerovy podpory by totiž nikdy nemohl být v republikánských primárních zvolen kandidátem na úřad prezidenta.

Nixon je proti uznání Rudé Číny a proti jejímu přijetí do OSN, je pro Čankajška, pro spolupráci se spojenci Spojených států a pro neagresivní postup vůči zemím komunistického bloku. Rovněž Kennedy je pro pokračování hospodářské i vojenské spolupráce se spojenci a pro pomoc zůstávajícím zemím. Pro uznání Rudé Číny se nevyslovil, což však učinila celá řada jeho stoupenců a poradců. V případě Kennedyho vítězství bude jeho ministrem zahraničí (nebo velvyslancem při OSN) Chesters Bowles, člen Kongresu a bývalý velvyslanec v Indii. Bowles je pro větší spolupráci s africkými a asijskými národy a v Asii by spíše vsadil na Néhrua než na antikomunisty. Jsou vyslovovány obavy, zejména z řad republikánů, že Kennedyho administrativa bude v případě jeho zvolení ustupovat komunistům a že důsledkem appeasementu by mohlo být jejich postupné vítězství či válka. Demokratům se klade za vinu ztráta východní Evropy a Číny, které se dostaly do rukou komunistů. Republikáni jsou voláni k zodpovědnosti za ztrátu severní Indočíny, za ztrátu americké prestiže v důsledku nečinnosti během maďarské revoluce, za přenechání iniciativy Sovětům a za to, že ti mají náskok v raketách a meziplanetárním výzkumu, a konečně za to, že nezabránili

komunistickému pronikání do Střední Ameriky, zvláště na Kubu. Nixon a republikáni jsou proti appeasementu a jejich administrativa se patrně bude snažit co nejvíce oddálit válku s cílem vyhnout se jí docela. Tím není řečeno, že vítězství Kennedyho by vedlo k válce a zvolení Nixona by zajistilo mír. Dojde-li k válce, pak to bude způsobeno tím, že se komunisté přepočítali a že byli přesvědčeni, že jsou schopni zničit americkou (západní) odvetnou sílu jednorázovým náhlým útokem. V tomto případě by hrálo malou roli, jestli byl v Bílém domě Nixon či Kennedy. Ani jeden z nich by nekapiituloval a vedení vojenských operací by převzali generálové. Jedno je však jisté: budou-li si komunisté před volbami počínat agresivně, zajistí tím zvolení Nixona. V době zhoršené mezinárodní situace dává většina amerických voličů přednost republikánům. V tomto století, jak je známo, vstoupila Amerika do válek, když byl prezidentem demokrat. Americký lid nechce válku.

Chruščov není nadšen ani jedním, ani druhým kandidátem. Nebude mít důvod k jáсотu či nářku, bude-li zvolen Nixon či Kennedy. Byl by mu asi po chuti Humphrey či Stevenson spíše než Kennedy, avšak kterýkoliv demokrat je mu milejší než Nixon, jehož nenávidí. Nixon politicky dozrál během posledních osmi let. Udělá patrně méně chyb v mezinárodní politice, než „chlapeček“ Kennedy, který se pustil do francouzské politiky v otázce Alžírka před několika lety, což jeho pověsti neprospělo.

Pisatel těchto řádků netvrdí, že jeho analýza je naprosto přesná: politika není matematika. Ti, kdo tvrdí, že jsou objektivní, obyčejně zkreslují nejvíce. Dospěl však k závěru, že Nixon a Kennedy mají přes odlišnost svých povah jedno společné: oba jsou političtí oportunisté, kteří věnují nejméně tolik pozornosti taktice jako zásadám. Hlavním rozdílem mezi nimi bude asi ten, že levicové elementy z řad poradců Kennedyho se budou zasazovat o to, aby Kennedy, bude-li prezidentem, tlačil americkou politiku doleva, zatímco Nixon, nebude-li ho k tomu nutit tlak veřejného mínění, levicovou politiku dělat nebude.

Uznání Rudé Číny je proti našim národním zájmům

V nedávném televizním pořadu *Face the Nation* řekl hlavní poradce prezidenta Johna F. Kennedyho Arthur M. Schlesinger ml., že přijetí Rudé Číny do Organizace spojených národů bude „rozumná cena“ za dosažení smlouvy o odzbrojení mezi Spojenými státy na jedné straně a Sovětským svazem a Rudou Čínou na straně druhé. Schlesinger, vědec působící na Harvardské univerzitě, je známý svou vysokou erudovaností. Jeho výrok je však chybný – je to „logický kruh“ či dotaz na otázku. Předpokládá se to, co je teprve třeba dokázat.

Tvrzení pana Schlesingera předpokládá (bez důkazu), že smlouva o odzbrojení se státy, v nichž vládou komunisté, je možná. Zároveň tento předpoklad znamená, že slovům komunistů obsažených v takové smlouvě se dá věřit. Nu a konečně nás pan Schlesinger ujišťuje, že pokud bude nakonec uzavřena, bude dohoda o odzbrojení pochybné hodnoty „rozumnou cenou“ za „obchod“ s Rudou Čínou.

Tento názor se podobá názoru velvyslance Adlaie Stevenson, který ve svém článku otištěném v časopise *Foreign Affairs* (leden 1960) píše: „Je jasné, že žádná všeobecná kontrola odzbrojení nemá cenu, pokud se zároveň nebude týkat i Číny. Je obtížné si představit, že by Čína mohla akceptovat mezinárodní kontrolu odzbrojení, není-li formálně členem mezinárodního společenství. Navíc jako člen Organizace spojených národů dá komunistická Čína se svou čtvrtinou světové populace více na světové veřejné mínění než jako stát-panec.“

Týž argument vznesl v dubnu 1933 hlavní stoupenec uznání sovětského Ruska senátor William E. Borah ze státu Idaho. Ten tehdy řekl: „Jezdíme teď pravidelně do Ženevy na konference o odzbrojení. Jak ale máme odzbrojovat, nebudeme-li brát v úvahu Rusko? Jak máme zabezpečit mír na celém světě, bude-li celá jedna šestina povrchu zemského mimo rodinu národů?“

„Jak můžete ve světě dosáhnout míru, jak můžete obnovit přátelství a důvěru mezi národy, ponecháte-li 160 miliónům lidí jednu šestinu země?“

Avšak dějiny odzbrojovacích konferencí ve třicátých letech a vypuknutí druhé světové války nás poučily, že uznání sovětského Ruska a jeho přijetí do Společnosti národů neznamenalo prosazování odzbrojení a míru, natožpak obnovení přátelství a důvěry mezi národy. V roce 1939 musel být Sovětský svaz, tehdy spojenec nacistů, vyloučen ze Společnosti národů poté, co rozpoutal agresi proti Polsku a Finsku. Tým stát uzavřel 52 velkých mezinárodních smluv a z nich jich porušil 50. (69)

Zkušenost z nedávné doby ukazuje, že Sovětský svaz jako člen Organizace spojených národů „nedal víc na světové mínění“ (existuje-li především vůbec něco takového světové mínění). Chruščov vůbec nebral ohled na rezoluce vyhlášené Organizací spojených národů a klidně zmasakroval tisíce Maďarů, trvale prováděl imperialistickou sovětskou politiku a svou nevychovaností a přezíravým jednáním v New Yorku před pouhými pár měsíci se mezinárodní organizaci přímo vysmál do očí.

Rudá Čína má už za deset let své existence na svém kontě hezkou řádku agresi a porušování mezinárodních smluv. Pošlapala práva a svobody ujařmených Číňanů a zcela znevážila mezinárodní právo.

Například roku 1950 uzavřela Rudá Čína dohodu s Tibetem, která obsahovala příslib, že náboženský ráz tibetské správy a kulturní struktura Tibetu zůstanou zachovány. Dohodu Rudá Čína porušila zhruba před dvěma lety.

V roce 1955 vyhlásili čínští komunisté na konferenci v Bandungu, že budou respektovat národní hranice. Roku 1953 či 1954 uzavřeli takzvanou pětibodovou dohodu s Indií, v níž se zavázali uznávat svrchovanost Indie. Přesto narušili hranice tohoto státu.

K agresi Rudé Číny došlo v Koreji, Tibetu, Laosu, Indii a Nepálu. Použití síly se zřejmě stalo nedílnou součástí zahraniční politiky Rudé Číny. Ostrovy Quemoy a Matsu byly bombardovány a lidé byli zabíjeni každý druhý den. Jak se mohl takový režim vůbec ucházet o členství v Organizaci spojených národů? Podle její Charty se členy této celosvětové organizace mohou přece stát jen mírumilovné národy a ne agresori. Bude-li Rudá Čína přijata do OSN, bude tak porušena základní zásada Charty OSN. Tento agresivní stát porušující mezinárodní právo, ale uznávaný jako „stejnou měrou svrchovaný“ a „mírumilovný“, pomůže Sovětskému svazu OSN nakonec zničit.

Stoupenci uznání Rudé Číny vycházejí z mylné domněnky, že Čína či jakákoli jiná komunisty ovládaná země je „jen dalším národním státem“, s nímž lze normálně jednat. Opomíjejí tak revoluční podstatu toho, co marxisté-lení-

(70) nisté nazývají „světovou socialistickou soustavou“, k níž náleží i komunistická Čína. Nedokážou pokládat vládců v zemích „světové socialistické soustavy“ za takové, jací opravdu jsou. A přece není žádným tajemstvím, že marxisté-leninisté, kteří ovládají tuto část světa, chtějí sovětizovat celý zbytek světa a to je přímo alfa a omega jejich počínání. Cokoli dělají, směřuje k tomuto cíli. A věří, jak také stojí v prohlášení vedoucích představitelů 81 komunistických stran, že „konečné vítězství socialismu je nevyhnutelné“. Dokument také označuje Spojené státy za „vedoucí imperialistickou mocnost“ a nepřítel marxistů-leninistů číslo jedna.

Marxisticko-leninská etika vyzývá k porušení jakékoli dohody uzavřené s „kapitalisty a imperialisty“, neslouží-li taková dohoda cílům mezinárodního komunistického hnutí. Jakou hodnotu pak tedy bude mít dohoda o odzbrojení, může-li být cenou za její porušení ze strany Sovětů nebo Číny naše totální likvidace?

Stoupenci změny v americké politice vůči komunistické vládě v Číně jsou falešnými proroky, kteří se nás snaží svést na scestí. Jejich názory nesdílí drtivá většina zodpovědných vedoucích politických představitelů a jejich názory nebyly v roce 1960 zahrnuty ani do jednoho z programů amerických politických stran. Uznání Rudé Číny by poškodilo naše národní zájmy z těchto důvodů:

1. Jakýkoli ústupek nějaké komunistické vládě považovali marxisté-leninisté vždy za slabost svých odpůrců a jenom zvyšovali své požadavky. Po dáte-li komunistům prst, obvykle ukousnou celou ruku. Jejich apetit je neukojitelný, vřdyt s jídlem roste chuť. Uznání Rudé Číny by použili jako důkaz americké morální a politické slabosti, jako porážku ve studené válce a jako důkaz vlastní neporazitelnosti v boji za ovládnutí celého světa.
2. Milióny lidí za mořem vzhlížejí k národní vládě Čínské republiky jako ke skutečnému představiteli čínského lidu a jsou k ní loajální. Tito Číňané se celkově stavějí ke komunismu a k pekingskému režimu nepřátelsky. Morální a politické vítězství, kterého by komunisté dosáhli uznáním Rudé Číny, by zasadilo tvrdou ránu důvěře svobodomyšlných Číňanů v morální převahu Spojených států a v jejich schopnost vést svobodný svět. Mohli by se snadno stát kořistí komunistických agentů, kteří se snaží je naverbovat pro své podvrtné plány. Posílení komunistických pátých kolon v jihovýchodní Asii verbováním čínských národních menšin v této

oblasti by zvýšilo vliv Rudé Číny a mohlo by se snadno stát rozhodujícím činitelem v boji za ovládnutí celé oblasti. (71)

3. Čínskou republiku (vytvořenou poraženými silami v čele s generálem Čankajškem na ostrově Formosa [Tchaj-wan] v roce 1950, po komunistickém vítězství v občanské válce, pozn. vyd.), neochvějného spojence Spojených států na Dálném východě, by nechala na holičkách země, která se smlouvou o vzájemné obraně zavázala ji bránit. Uznání pekingského režimu by znamenalo vážné důsledky pro tohoto našeho spojence. Jedním z takových důsledků by mohl být pád Čankajškovy vlády. To by ovšem mohlo docela dobře znamenat, že budeme donuceni zrušit své vojenské základny na Formose. Řetězová reakce, kterou by takový krok vyvolal, by mohla skončit tím, že na Dálném východě zrušíme všechny vojenské základny a že přesuneme svou obrannou linii z čínského pobřeží na kalifornské. V případné budoucí válce by se pak bojištěm stalo území Spojených států.
4. Je záležitostí jak morálních zásad, tak správné politiky dodržovat vlastní závazky vyplývající z mezinárodních smluv. Nedokážeme-li dodržovat své smluvní závazky vůči Čínské republice, budou nám naši spojenci věřit? Dodržování morálních zásad a mezinárodních smluv je pro nás nutnou podmínkou, aby naši spojenci naši vládě důvěřovali. Na této důvěře je založena stabilita a budoucnost našich spojeneckých vztahů.
5. Pokud dáme jasně najevo, že jsme proti tyranskému režimu Rudé Číny, povzbudí a podpoří tento náš postoj nekomunistické země v Asii, aby se bránily nátlaku, který na ně Peking vyvíjí. Je pošetilé opouštět aktivní politiku a pomáhat našim nepřátelům tím, že je budeme uklidňovat, že jim umožníme vítězství a dodáme jim před světem vážnost a důvěryhodnost.
6. Uznáme-li ty, kdo porušují mezinárodní právo, pohřbíme svou morální nadřazenost a klesneme na jejich úroveň. A protože oni se chovají jako psanci, měl by být náš vztah k Rudé Číně právě takový. Nemělo by se jim dodat to, po čem touží nejvíce: vážnost a důvěryhodnost.
7. A konečně na závěr: uznání by z morálního hlediska znamenalo, že schválujeme zločiny rudého teroru, vraždění milionů Číňanů, kteří měli jen

- (72) odlišné názory než marxisté-leninisté. Čínští komunisté sami přiznávají likvidaci téměř dvou miliónů „nepřátel lidu“. Národní zdroje však uvádějí, že genocida se týká zhruba patnácti miliónů Číňanů. Rudí Číňané zavraždili i americké misionáře a letce. To jsme na to už zapomněli?

Správná a náležitá politika spočívá v morální a materiální podpoře antikomunistických sil v Asii, které vzdorují imperialistické politice řízené z Pekingu. Na druhé straně je uznání Rudé Číny - a tedy dodání vážnosti a důvěryhodnosti našim zapřísáhlým nepřátelům na úkor našich přátel - nerozumné, nemoudré, nemorální a navíc to poškozují naše národní zájmy.

II.

**KOMUNISMUS
A SVĚTOVÁ REVOLUCE**

Na podporu pravdy

Catholic Workman, USA, říjen 1960

Vánoční poselství Sv. Otce, jehož jádrem byl výrok o povinnosti katolíků „myslet, ctít a konat to, co je pravdivé“, by se mělo stát našim celoročním mottem a zásadou, kterou bychom se měli řídit po celý život.

V našem století vědy, sekularizace, komercialismu, pokrytectví, úzkosti a chronických krizí nedokázala celá řada lidí zodpovědných za veřejné mínění jasně uvažovat; tito lidé projevovali neúctu k pravdě. Novináři nás uváděli v omyl, když psali o podstatě kubánské revoluce, o čínsko-sovětském „konfliktu“, o moskevsko-bělehradských vztazích a o podobných problémech. Politici vůdcové beze všeho zkreslovali fakta a vyvozovali nesprávné závěry z chybných předpokladů. Nesprávné názory týkající se odzbrojení a zákazu jaderných zkoušek nebo nesprávné argumenty na podporu uznání Rudé Číny a jejího připuštění do Spojených národů – o tom všem se denně píše v novinách, časopisech a vědeckých článcích. Lhaní ve veřejných i soukromých záležitostech je dnes již zcela běžné. Není proto náhodou, že v těchto dnech plných zmatků nás Sv. Otec nabádá, abychom se stavěli na odpor „dábelskému spiknutí proti pravdě“.

Proč se vlastně lidé, ať už vědomě nebo nevědomky, připojují k tomuto spiknutí proti pravdě? Proč někteří lidé spíše věří tomu, co lichoť jejich egu, než pravdě? Proč jsou někteří politici vůdcové tak intelektuálně nadutí, že zavírají oči před skutečností a fakty? Proč někteří lidé sami sebe klamou zdánlivě příjemným obelháváním a nepodívají se raději pravdě do očí? Proč se dává přednost tomu, co je momentálně výhodné, před morálkou? Nebylo to právě krátkozraké, falešné a sobecké myšlení takových státníků, jako byli Daladier a Chamberlain, jež vedlo k tomu, že druhá světová válka byla nakonec nevyhnutelná? Bude snad třetí světová válka „nevyhnutelná“ z téhož důvodu?

Poselství Sv. Otce zdůrazňuje, že myslet pravdivě znamená „jasně přemýšlet o velkých Božích a lidských skutečnostech“. Na rozdíl od toho žijí moderní gnostikové ve svém snovém světě a nejsou schopni či ochotni tyto skutečnosti uznat. Varovná slova papežova se obracejí právě na ně, neboť

především oni jsou zodpovědní za současný nedostatek úcty k pravdě a za (75) amorální podstatu moderních společností.

Gnostická nevíšimavost ke struktuře skutečnosti je hlavní příčinou neúspěchu Západu vypořádat se účinně s problémem komunismu. Ocituji v této souvislosti slova z knihy prof. Erica Voegelina *Nová politická věda (The New Science of Politics)*:

Pokud veřejnou diskuzi v západních společnostech ovládají gnostická klišé, potrvá latentní nebezpečí komunismu za těch nejméně příznivých vnějších okolností. Přesněji řečeno: uznání struktury skutečnosti, pěstování ctností, jako je sofia a prudentia, ukázněnost intelektu a rozvoj teoretické kultury a život z ducha jsou veřejně cejchovány jakožto „reakční“, zatímco nevíšimavost ke struktuře skutečnosti, neznalost faktů, mylné interpretace a falšování dějin, nezodpovědné vyjadřování názorů jen na základě upřímného přesvědčení, filozofický analfabetismus a agnostická rafinovanost se pokládají za ctnosti, které navíc otevírají cestu k veřejnému úspěchu. Stručně řečeno: civilizace je reakcí a morální šílenství pokrokem.

Musíme prostě uznat základní fakta a skutečnosti světa, v němž žijeme. Jsme ve válce s bezbožnou ideologií, která ovládá myšlení několika miliónů lidí, kteří zase ovládají takřka jednu miliardu lidí. V této válce prohráváme, neboť nemáme vůli ji vyhrát. Krátkozrakost, sobectví, samolibost a nedostatek obětavé horlivosti na naší straně mají za následek, že oni vítězí a my prohráváme. Máme-li přežít v tomto kolosálním zápase se silami zla, které je ztělesňováno komunismem, musíme mít vůli a musíme být odhodláni v této válce zvítězit.

Třebaže zápas mezi ateismem a křesťanstvím – tj. mezi silami zla a lži na jedné straně a dobrotou a pravdou na straně druhé – je svou podstatou ideový, ve sféře skutečnosti jsou nutné náležité činy, abychom v této válce zvítězili. Gnostikové však čelí existujícím nebezpečím „magickými úkony ve snovém světě, jako je nesouhlas, morální odsouzení, vyhlašování pouhých záměrů, rezoluce, výzvy k lidstvu, označování nepřátel za agresory, vykazování války mimo zákon, propaganda hlásající světový mír a světovou vládu atd.“ (Voegelin). Neschopnost řešit nastalé situace přijetím realistických opatření vedla dosud k vítězství komunismu a k našim porážkám.

Nyní nastal čas militantního katolictví! **Arena pateat, milites Christi!** Máme-li si zasloužit milost Boží a vyjít z tohoto celosvětového zápasu jako vítězové, musíme myslet, ctít a konat to, co je pravdivé! Musíme se vzepřít silám zla a nechť s nimi koexistovat! Musíme pracovat a bojovat za to, co je správné. Musíme zapudit lži proroky hlásající koexistenci se zlem,

- (76) musíme zapudit lži proroky hlásající, že se máme podrobit zlu. Nesmíme mlčet, když jiní trpí bezpráví, a říkat s Kainem: „Cožpak jsem strážcem svého bratra?“ Láska k Bohu a k bližnímu nás nabádá k tomu, abychom realizovali křesťanský ideál. Všichni jsme vyzýváni k práci pod vedením Božím za nastolení křesťanského řádu ve světě.

Komunistická strategie v Latinské Americe (I.)

The Yale Review, USA, podzim 1960
Congressional Record, 4. 6. 1961

Již dávno před vznikem komunismu měly všechny latinsko-americké země nepřátelský vztah ke Spojeným státům, ale nedávné události na Kubě a v celé karibské oblasti ukazují, že organizované komunistické spiknutí nyní využívá pro své cíle tradičního, ale v minulosti převážně neorganizovaného odporu ke kolosu na severu.

S komunistickým pronikáním do Latinské Ameriky si američtí představitelé dělají velké starosti. Ve svém nedávném projevu guvernér Rockefeller důrazně upozornil na trvalé pronikání do této oblasti ze strany Rudé Číny. „Celkově si příliš neuvědomujeme,“ řekl guvernér, „že nejen Sovětský svaz, ale i Rudá Čína se velice snaží získat vliv v našich sesterských republikách. Lze si totiž opravdu představit, že Sovětský svaz a komunistická Čína se dohodly na tom, že Latinská Amerika bude především sférou vlivu čínských komunistů.“ Pronikání Rudé Číny do této oblasti začalo údajně v roce 1952 a nabylo na intenzitě v roce 1956, kdy čínští komunisté založili výcvikové středisko pro latinsko-americké komunistické strany. Podle generála C. P. Cabella, zástupce ředitele CIA, „širší čínští komunisté představu, že Čína by měla být modelem pro sociální a ekonomickou revoluci v Latinské Americe. Vyzdvihují údajné podobnosti mezi oběma oblastmi.“

Dá se jen obtížně přesněji stanovit, nakolik se dnešní latinsko-americké země podobají předrevoluční Číně. Jsou tu sice jisté podobnosti, avšak výrazně tu převažují naopak rozdíly, spočívající ve zcela odlišných dějinách, kultuře, tradici a národním charakteru. Snadno bychom se mohli dát svést k tomu, že bychom začali přeceňovat rozsah čínského zájmu v této oblasti. Určité zájmy Číny tu jistě nelze zpochybňovat, ale zájmy sovětských komunistů a komunistů v zemích střední a východní Evropy jsou mnohem zjevnější. Událostem v latinsko-amerických zemích se v sovětském a satelitním tisku dostává rozsáhlé publicity a obchodní transakce mezi latinsko-ameríc-

(78) kými zeměmi a zeměmi střední a východní Evropy vzrůstají. Pečlivý čtenář sovětských politických časopisů si jistě povšimne řídicí úlohy Moskvy v komunistické činnosti na západní polokouli; ten, kdo se zabývá východoevropskými záležitostmi, si jistě povšimne podobností, jaké vykazují události na Kubě a ty, k nimž došlo v Evropě po druhé světové válce v takzvaných lidových demokraciích. Z těchto a dalších důvodů je tedy přinejmenším pochybné, že by se Latinská Amerika stala čínskou sférou vlivu. Spíše je mnohem pravděpodobnější, že tato oblast – měkký podbřišek Spojených států – se stala společnou sférou vlivu komunistických stran sovětského bloku a Číny.

Jistý ruský teoretik definuje latinsko-americkou revoluci jako „protiimperialistickou a agrární, jejímž konečným cílem je vytvořit demokratický systém a vládu národního osvobození“. Cílem je porazit takzvaný severoamerický imperialismus a přeměnit latinsko-americké společnosti nejprve na lidové demokracie, poté z nich udělat socialistické státy a nakonec komunistické společnosti. Podle téhož teoretika „lze tuto přeměnu uskutečnit pouze jednotnou frontou protiimperialistických a protifeudálních sil, jejichž hnací silou by měla být dělnická třída v čele s marxisticko-leninskou stranou a její základnou spojenectví dělníků a rolníků“. V každé latinsko-americké zemi by se měla vytvořit jediná národní fronta, ačkoli při jejím formování je třeba vzít v úvahu konkrétní podmínky v každé jednotlivé zemi. Zvláštní pozornost je třeba věnovat existujícím konfliktům mezi různými skupinami v protiimperialistických a protifeudálních silách, a jak píše *Nueva Era*, orgán Komunistické strany Argentiny, „musí být nepřítel potřen drtivými údery s cílem rozdělit, rozvrátit, rozdrtit a zlikvidovat ho jako třídu“. Naopak spojenci „musejí být kritizováni, reformováni a pobízeni vpřed; je třeba vykořenit nesourodost a váhavost a posílit jednotu mas“.

Mezi nepřáteli a spojenci se jasně rozlišuje. Nepřátelé jsou ztotožňováni s „americkým imperialismem, protinárodním kapitalismem a velkostatkáři“, spojenci – tj. „spojenci proletariátu“ – jsou „dělnická třída, rolnictvo a střední vrstvy národní buržoazie“. Frontu lze utvořit, jen pokud mají dočasní spojenci též společný zájem, též minimální program. Tento program vymysleli komunisté, kteří chtějí být ztotožňováni mezi lidovými vrstvami s dělnickou třídou. Marxisticko-leninské strany, které se označují za předvoj dělnické třídy, neužívají pokždě označení komunistická strana (srov. např. Lidová socialistická strana Kuby). Pokoušejí se prozatím zastřít své skutečné, definitivní cíle a klamou masy používáním prozatím pouze protiimperialistických a šovinistických hesel.

Podobně jako v Rusku za dob Leninových a ve střední a východní Evropě a Číně za jejich socialistických revolucí považují komunisté v Latinské Americe rolnictvo za nejbližšího spojence dělnické třídy na prot imperialismické a protifeudální frontě. Aby se podařilo přilákat masy rolnictva, přišli komunisté s agrárním programem, který hlásá právo všech rolníků na vlastní půdu, ačkoli v zemích, kde dosud nedozrály podmínky pro radikální zemědělskou reformu, přicházejí komunistické strany – zatímco usilují o to, aby přilákali rolnictvo do jednotné fronty – s minimálními agrárními programy. V Brazílii takový program např. vyzývá ke snížení nájmu, k prosazování práv pracujících ve vesnicích, jak již stejně stanoví zákon, k poskytování bankovních úvěrů rolníkům atd.

Komunisté se ovšem ucházejí i o přízeň střední třídy. Z dlouhodobého hlediska je střední třída, jak práce ví každý marxista-leninista, nepřitelem komunismu a musí být zlikvidována, ale z hlediska dočasného je třeba ji získat na svou stranu, má-li mít národní fronta za osvobození nějaké naděje na úspěch. Předstírat ochranu zájmů střední třídy je pouze prostředek, ale v současné době mají marxisté-leninisté pokyny co nejrozhodněji vyvracet reakční osočování, podle něhož dělnická třída údajně poškodí ekonomické zájmy střední třídy, a snažit se zatáhnout střední třídu do prot imperialismického a protifeudálního hnutí.

Komunisté si rovněž velice hledí ještě další společenské skupiny, kterou chtějí získat na svou stranu – národní buržoazie, jak ji nazývají komunističtí teoretikové. Je to sotva nějaká jednodolitá skupina a někteří její příslušníci jsou spojeni s imperialismem a statkářskou oligarchií, ale jiné lze získat na stranu komunistické fronty různými výzvami, např. výzvami namířenými proti imperialismu.

Zdá se, že takové pokusy o spolupráci se střední třídou a národní buržoazií zavánějí revizionismem, bernsteinismem či nějakými jinými reformistickými snahami o dojednání spolupráce mezi různými společenskými skupinami. Ve skutečnosti komunisté vyznávají tyto výhrady, které popírají reformistický ideál: (a) vedoucí a řídicí silou v národní, vlastenecké či lidové frontě je vždy komunistická strana; (b) národněosvobozeneckou revoluci uznávají komunisté jen jako první fázi v procesu přechodu k socialistickému systému; (c) založení národní fronty je spojenectvím dělníků a rolníků, nikoli dělníků a národní buržoazie; (d) strategie spolupráce s nekomunisty je jen dočasná, zatímco boj za společné zájmy fronty, boj za principy marxistického hnutí pokračuje dál; a konečně (e) marxisté-leninisté soustavně budují silnou komunistickou stranu, která je revoluční v teorii a organizaci.

(80) Tato strana používá svých spojenců jako dočasných prostředků a rozchází se s nimi v příhodný okamžik. Konečným cílem zůstává vítězství komunismu a zřízení diktatury proletariátu jako prvního stadia komunismu. Marxisticko-leninská teorie je přitom stále praktickým vodítkem. Nové strategie a taktiky se možná formulují v souladu s objektivní situací ve světě, ale cíl uchopit moc a založit diktaturu proletariátu zůstává beze změny.

V Latinské Americe se objektivní situace vyznačuje silnou a stále přetrvávající tradicí tzv. *caudillos*. Caudillo je muž na koni, který ví, co je třeba, a umí věci řešit. Takovou tradici lze snadno přizpůsobit komunistickým cílům; komunisté právě potřebují caudilla nového typu, a to buď komunistu nebo nějakou loutku, která připraví půdu k úplné sovětizaci země v příhodný čas. Mezi lidem je rozšířena představa, že vůdce by měl mít veškerou moc a slávu. Podle představ marxistů-leninistů masy sledují pouze své sobecké zájmy a zásadní problémy je nikterak nezajímají. Neuvědomují si, jaké jsou jejich skutečné zájmy; masy musejí být vedeny těmi, kdo umějí vládnout. Caudillo nového typu se liší od caudilla starého typu tím, že usiluje o vytvoření nového politického a společenského systému v Latinské Americe, který je zásadně odlišný od stávajícího systému. Tento rozdíl lze vhodně personifikovat jako rozdíl mezi Batistou a Castrem.

Násilí a vojenská síla hrály v latinsko-americké politice vždy významnou úlohu, ale v nové Latinské Americe, kterou chtějí vytvořit marxisté-leninisté, budou síla a teror institucionalizovány, racionalizovány a budou účinnější než kdykoli v minulosti. Nový stát, nový nástroj útlaku, bude používat síly systematickým a racionálním způsobem k likvidaci pozůstatků starého řádu a k vybudování nové společnosti, avšak použití síly budou nezasvěcenci interpretovat jen jako pokračování notoricky známé latinsko-americké tradice. Likvidace politických odpůrců novými revolučními režimy se v Latinské Americe bude vykládat jako praktiky minulosti, zatímco ve skutečnosti se bude tato likvidace více podobat krutostem Čeky a obdobných institucí organizovaného teroru. Kuba už v tomto směru poskytuje řadu příkladů.

V období přeměny Latinské Ameriky na komunistickou sféru vlivu budou marxisté-leninisté patrně následovat několik již osvědčených příkladů. Jeden takový model představuje Sovětský svaz, jiný Rudá Čína a řadu jich máme ve státech střední a východní Evropy. Zejména malé latinsko-americké země budou nejhodnější pro přizpůsobení (nikoli pouze slepé následování) komunistickým potřebám.

Prokomunistický vývoj ve střední a východní Evropě není tak známý (81) jako ruská a čínská revoluce. Avšak lidem, kteří toho hodně vědí o postupné sovětizaci zemí střední a východní Evropy, jistě neujde podobnost mezi událostmi, k nimž v současnosti dochází na Kubě, a těmi, k nimž došlo v těchto zemích po poslední válce. Přes jisté zmatky, týkající se podstaty kubánské revoluce, jsou komunisté zjevně vládnoucí silou na ostrově a Kuba je tou zemí na západní polokouli, kde komunismus pokročil nejdál. Před pár lety byla s tímto stavem srovnatelná situace ve střední a východní Evropě.

V té době měli někteří pozorovatelé za to, že železná opona mezi Štětínem a Terstem se spustila současně s ukončením přátelství v roce 1945, zatímco jiní tvrdili, že poválečný neklid v okupačních zónách představuje skutečnou „demokratizaci“ oblasti, která usnadní přeměnu a demokratizaci komunistického režimu v samotném Sovětském svazu. Tehdejší československý prezident Edvard Beneš, velice známý protagonist koexistence se Sovětským svazem a komunismem, přišel s myšlenkami „demokratizace“ komunistického systému a všeobecného a postupného vývoje komunismu k demokracii. Avšak celý vývoj a výsledek postupné sovětizace celé oblasti – včetně Benešova Československa, nazývaného v té době mostem mezi Východem a Západem, ukazuje, že naivní naděje a nerealistické snění byly jen neocenitelnou kouřovou clonou, za níž se celé společnosti transformovaly podle totalitního komunistického modelu. Byl zřízen nový systém nazývaný lidová demokracie. Po něm měl přijít socialismus a komunismus, jak ostatně naznačila nová československá ústava, schválená tento rok.

Není náhodou, že v Praze byla zřízena školicí a výcviková střediska pro latinsko-americké komunisty dlouho předtím, než svá výcviková střediska zřídila v roce 1956 Rudá Čína. Vysokou školu latinsko-amerických studií v Praze navštěvovali studenti z Latinské Ameriky i odjinud. Tam se učili komunistické ideologii, marxisticko-leninským metodám psychologického boje, guerillové činnosti, zemědělské reformě a veškerým trikům psychologické strategie a manipulace rolnictva a národní buržoazie. Naučili se, jakou moc má slovo, jak účinná mohou být hesla a metody, spočívající v osočování odpůrců jakožto reakcionářů, válečných štváčů, nepřátel míru, amerických pochopů, lokajů imperialismu a zrádců svých zemí. Naučili se, jak vytvářet fasády, za nimiž by mohli skrývat své vlastní velezrádné plány a oddanost světovému komunistickému hnutí. Naučili se tam, že nejlepší obranou je útok a že nepřátele je třeba nemilosrdně zlikvidovat. Vedle takových zbraní, jako jsou slova a ideje, umějí absolventi této školy zacházet i se střelnými zbraněmi, drogami a jedy.

(82) V pražském výcvikovém středisku bylo zapsáno přinejmenším 800 studentů denního studia. Školu absolvovaly stovky profesionálních komunistických aktivistů a agentů. Pokud se jen pár z nich bude řídit příslušnými instrukcemi a vykonávat úkoly, jimiž jsou pověřeni, lze v Latinské Americe očekávat velké potíže. Ale ať jsou latinsko-američtí komunisté cvičeni a školeni v Praze, Pekingu či jinde, představují tvrdé jádro profesionálních revolucionářů. Pronikají do existujících národních, dělnických a rolnických politických stran a snaží se zakládat nové umělé strany a zevnitř změnit politický a společenský řád v Latinské Americe. Světové komunistické hnutí se zvláště zaměřuje na Střední Ameriku, neboť tato oblast je mimořádně důležitá pro bezpečnost Spojených států. Dá se s jistotou předpokládat, že celou karibskou oblast zachvátí v nedaleké budoucnosti série revolučních výbuchů.

Podobnosti mezi politickými a společenskými událostmi na Kubě a v zemích střední a východní Evropy po druhé světové válce lze shrnout do několika bodů:

1. V roce 1945 pojalo vždy nepočtené jádro komunistů v Bulharsku, Československu, Maďarsku, Rumunsku a Polsku, které tvořili muži i ženy vycvičení v podvrtné, spiklenecké, organizační a propagandistické činnosti, definitivní plán: uskutečnit v budoucnu socialismus ve své zemi. Tento definitivní cíl zastírala oficiální prohlášení stranických představitelů, kteří tvrdili, že vytvoření komunistického zřízení není jejich cílem, že nemají v úmyslu napodobovat Sovětský svaz, že neplánují kolektivizaci zemědělství a že schvalují soukromou iniciativu drobných podnikatelů. Ve skutečnosti prý chtějí odstranit závislost země na zahraničním kapitálu a její ovládnutí „velkokapitálem“ a velkostatkáři.
2. Poněvadž komunistické strany ve střední a východní Evropě byly slabé a jejich členská základna byla z hlediska celkového počtu obyvatelstva v příslušných zemích nízká, nehodily se jim brzké a svobodné volby. Volby se měly odložit někdy na později, než se komunisté upevní v klíčových pozicích ve státním aparátu, zejména na ministerstvech vnitra, informací a zemědělství, a také až ovládnou hromadné sdělovací prostředky a klíčové posty v průmyslu.
3. Aby mohli provést program socializace země, usilovali komunisté o spolupráci s levicovými politickými stranami a svými přívrženci, aby se vláda mohla prezentovat navenek jako koaliční (jako vláda národní, vlaste-

necké či lidové fronty), a mohla tak sloužit jako výkladní skříň k zastírání (83) zákulisních machinací marxisticko-leninské strany.

4. Tito dočasní spojenci komunistů - socialisté, levicoví demokraté či liberálové a dezorientovaní nacionalisté - pomáhali komunistům likvidovat politickou opozici v zemi, starý vládnoucí režim a lidi, kteří spolupracovali se starým režimem, a to pod záminkou, že to byli fašisté či nacističtí kolaboranti (na Kubě pak kolaboranti s Batistou). Do této kategorie byla zařazena celá řada skutečných demokratů, kteří byli dříve pronásledováni a strávili léta v nacistických koncentračních táborech, aby tak mohla být zlikvidována protikomunistická elita, ještě než bude moci začít organizovat odpor proti novým pretendům na absolutní moc ve státě.
5. Potenciální odpůrce komunismu - statkáře - bylo třeba neutralizovat nebo zčásti získat na stranu nového režimu prostřednictvím zemědělských reforem. Kolaborantům, velkostatkářům, příslušníkům národnostních menšin ad. se sebrala půda a rozdala se bezzemkům či drobným statkářům, kteří po půdě toužili. Pro vítězství komunistů byla taková neutralizace nejsilnější vrstvy obyvatelstva v agrárních zemích - rolnictva - zcela nezbytná. Jakmile bylo rolnictvo uspokojeno nebo aspoň neprojevovalo výraznou nespokojenost, mohla strana upevnit své postavení v městských oblastech. Ideu využívat rolnictva jako dočasného spojence vynalezl před pár desetiletími Lenin, který využil ke svým cílům touhu ruských rolníků po půdě. Čínští vykonavatelé agrární reformy Lenina pouze napodobili, podobně jak to učinili komunisté ve východní Evropě a jak to dnes dělají komunisté na Kubě. Kolektivizace zemědělské půdy se vždy uskutečňuje teprve po úplném politickém vítězství nové vládnoucí třídy.
6. Organizované náboženství je potenciálním nepřítelem ateistického komunismu. Při procesu likvidace politické opozice by jakýkoli otevřený útok na nejsilnější církev v zemi mohl pro nový režim znamenat vážné nebezpečí. Aby mohlo být organizované náboženství udržováno stranou boje o moc, musí být církev buď získána pro věc revoluce, nebo - jelikož je vysoce nepravděpodobné, že by se revoluční násilí a masakry setkaly se souhlasem nábožensky založených lidí - se musí neutralizovat stejně jako rolnictvo.

V převážně pravoslavných zemích, např. v Bulharsku a Rusku (Moskva), byla pravoslavná církev úspěšně zneužita jako nástroj k neutralizaci do-

(84)

máci hierarchie či dokonce k tomu, že domácí hierarchie byla získána pro věc komunismu. V převážně katolických zemích bylo církvi dáno na srozuměnou, že nový režim nemá v úmyslu zrušit náboženství. Nový režim naopak tvrdil, že chce pěstovat ty nejlepší vztahy mezi církví a státem, a tyto záměry byly jasně demonstrovány restitucemi církevního majetku, státní podporou na opravy kostelů zničených za války, výplatami kněžím, kteří učili náboženství ve státem zřizovaných školách, ze státní pokladny apod. Církev byla ujišťována, že komunisté v té které zemi se liší od komunistů v Sovětském svazu, že jsou to spíše vlastenci než marxisté-leninisté a že si přejí co nejlepší spolupráci mezi církevní hierarchií a státem. Komunisté jen chtějí, aby se církev nevměšovala do politiky – návštěva Fidela Castra u havanského arcibiskupa krátce po Castrově nástupu k moci je toho dokladem.

Teprve po totálním uchopení moci komunisty došlo na protináboženskou propagandu v zemi, po níž pak následovalo podrobení církve, jež si dosud uchovávala organizační samostatnost a měla nezávislé vztahy a styk s Vatikánem.

Za nějaký čas se začaly styky s Vatikánem omezovat, nebo byly úplně přerušeny; církevní organizace mládeže, charitativní a další církevní organizace byly buď rozpuštěny, nebo nad nimi byl ustanoven státní dohled; hierarchie byla izolována od Vatikánu a od nižšího duchovenstva a duchovenstvo bylo izolováno hned dvakrát: od hierarchie i od věřících. Církev byla zbavena nezávislých příjmů, a stala se tak zcela závislou na státě. Byla zbavena vlivu na výchovu (farní a další školy byly znárodněny), a kněží museli skládat přísahu věrnosti režimu. (Jsou jisté náznaky, že katolická hierarchie na Kubě nemá v úmyslu nečinně přihlížet vzestupu komunistické moci na ostrově.)

7. Nejzaprísáhlejší odpůrci nového řádu – ti dočasní spojenci komunistů, kteří sice spolupracovali s novými pány, ale kterým vadilo, že komunisté mají neustále navrch a neustále „komunizují“ zemi podle svých představ, a kteří tak přestali být pro komunisty užiteční – byli prohlášeni za zrádce, kontrarevolucionáře či nepřátele lidu a buď uprchli do zahraničí, nebo byli posláni do věznic nebo na šibenici.
8. Byly zřízeny hospodářské rady, jež vedli komunisté, kteří byli školeni jako hospodářští carové, a tyto rady dohlížely nad státním plánováním a znárodněním. Znárodněné banky a vůbec finance byly použity

k urychlení procesu sovětizace země. Guevara, kubánský hospodářský (85) car, není prvním, kdo zastává takový úřad.

9. Nastrčené figury - lidé jako Beneš, Tildy a Groza - byli buď získáni pro věc komunistické strany, nebo byli odstaveni od moci, jakmile vykonali svůj „mouřenínský“ úkol. Castro, není-li sám komunist, přestane být volavkou či nastrčenou osobou těch lidí, kteří jej doopravdy řídí, jakmile dokáží vládnout na Kubě bez něho.

Ke konci druhé světové války měla Moskva plán na sovětizaci střední a východní Evropy a obdobný plán má i pro západní polokouli. Není to nějaký neměnný plán, kterého se komunisté budou slepě držet. Plán byl vymyšlen ve prospěch latinsko-amerických komunistů, aby mohli těžit ze zkušeností ruských, čínských, polských, československých a dalších komunistů, jejichž aktivity vedly k úspěšným revolucím v těchto zemích. Zdá se, že strategie pro Latinskou Ameriku vykazuje nápadné podobnosti s komunistickými strategiemi ve střední a východní Evropě před pár lety. V té době byla tato strategie známa pod označením *národní cesta ke komunismu* a marxistě-leninisté využili v této oblasti protiněmeckého citění. V současné době využívají profesionální revolucionáři domácího nacionalismu a protiamerických postojů veřejnosti. Protiimperialistická a protifeudální hesla užívaná latinsko-americkými komunisty odhalují současnou strategii světového komunistického hnutí spočívající v izolování Spojených států.

Např. major Raúl Castro, bratr kubánského premiéra, je absolventem zmíněné pražské školy a jeho nedávná návštěva Československa (červenec 1960) ukazuje, že tento stát je nyní připraven vyvážet do Latinské Ameriky nejen komunistické agenty a ideologii, ale i střelivo, střelné zbraně, trysková letadla a rakety.

Panuje nebezpečí, že vycvičení konspirátoři z Kuby mohou ve spolupráci s jinými uspět ve své podvratné činnosti v celé karibské oblasti. Ta se pak může stát baštou, z níž budou komunistické ponorky, trysková letadla, balistické střely a další zbraně nasazovány proti té či oné zemi na západní polokouli. Nepodaří-li se profesionální revolucionáře z Kuby brzy vyhnat, může jejich úspěch posloužit jako inspirace pro ostatní.

I když se zdá, že zodpovědní činitelé si nebezpečí uvědomují a pocítují nutnost se s ním vypořádat, je při řešení takové delikátní situace zapotřebí opatrnosti. Účinná politika nespočívá jen v obyčejném vyslání amerického námořnictva na Kubu, v omezení kvót na dovoz cukrové třtiny a v ukonče-

(86) ní hospodářské pomoci, či ve sporadických protestech proti Castrovu režimu a pokusech s ním nějak koexistovat. Především Kubánci sami by měli být podněcováni a vyzýváni k tomu, aby podnikli rozhodné kroky proti komunistům ve vlastní vládě. Když se sami pokusí znovu získat svobodu, když se pokusí vyhnat komunisty a jejich spojence z kubánské vlády, neměla by Organizace amerických států nečinně přihlížet a měla by poskytnout pomoc demokratickým silám, které bojují nejen za svou vlastní zemi, ale za budoucnost všech svobodných národů.

Fidel Castro a Nikita S. Chruščov v roce 1960.

Kostky jsou vrženy – americký volič na křižovatce

Zpravodaj, Chicago, USA, září 1964

Heslo celonárodního sjezdu Demokratické strany Spojených států formulované prezidentem Johnsonem „Pokračujme“ je nesmírně důležité pro politické exulanty ze země za železnou oponou. Je konkrétním výrazem toho, že Demokratická strana odmítá přiznat své omyly v minulé a současné zahraniční politice a rozhodnutím pokračovat v cestě, která vedla od uznání Sovětského svazu v r. 1933 prezidentem Rooseveltem k Teheránu, otevření druhé fronty v Normandii místo na Balkáně, k Jaltě, Postupimi, k vydání Číny komunistům a válce v Koreji, k porážce u Zátoky sviní na Kubě, „neutralizaci“ Laosu a válce v Jižním Vietnamu, k chaosu v Kongu, berlínské zdi hanby a zavraždění prezidenta Diema. Je to politika, která vedla k zotročení miliardy lidí komunismem. Je to politika, která ignoruje podstatu komunistické moci, útočnosti a nemorálnosti. Jediné, co Demokratická strana nabízí americkému voliči a světu, je: „Let us continue“. Pokračování politiky koexistence se zlem, titoismu (platforma Demokratické strany není pro osvození národů za železnou oponou, doporučuje pouze větší „nezávislost národů zajatých komunismem“) a postupné kapitulace.

Lyndon B. Johnson po převzetí prezidentského úřadu učinil několik rozhodnutí (v Jižním Vietnamu, Kongu a Latinské Americe), která vyvolala naději, že nerealistická a kapitulantská politika koexistence jeho předchůdce bude vystřídána novou, mravnější a realističtější politikou. Liberálové, zejména z pověstné levicové organizace ADA, však činí na prezidenta nátlak. Jeho podlehnutí těmto temným silám lze doložit tím, že jmenoval senátora Humphreyho viceprezidentským kandidátem. V poslední fázi, před konečným rozhodnutím, se Johnsonova volba zúžila na dva kandidáty: senátora Dodda a senátora Humphreyho. Namísto toho, aby se rozhodl pro neohroženého komunistu Dodda z Connecticutu, jednoho z nejlepších kongresových znalců komunistického spiknutí, strategie a taktiky, se Johnson rozhodl pro „Chruščovova kandidáta“ na úřad prezidenta USA v roce 1960. Tento

(88) levicový extrémista z Minnesoty by se tak mohl stát americkým prezidentem v případě vítězství Demokratické strany a v případě Johnsonovy nezpůsobilosti vykonávat úřad prezidenta v důsledku úmrtí či nemoci.

Americký volič stojí na křižovatce, má však jasně na vybranou. Musí se rozhodnout: buď pokračovat v cestě, která vedla od jedné porážky ke druhé, anebo zvolit kandidáta, který ukazuje novou cestu vedoucí k americkému vítězství nad komunismem, senátora Barry Goldwatera.

Barry Goldwater

Kdo jedná nezodpovědně?

Zpravodaj, Chicago, USA, říjen 1964

V jednom z interview se senátor Goldwater zmínil o tom, že velitel NATO, jímž je vždy americký generál, má mít právo použít taktické jaderné zbraně v případě náhlého sovětského útoku na západní Evropu na obranu našich spojenců a amerických vojáků za předpokladu, že spojení s Washingtonem by bylo přerušeno. Je za to napadán a nazýván „nezodpovědným“ válečným štváčem a člověkem, který riskuje jadernou válku.

Prezident Johnson, senátor Humphrey a jejich stoupenci udělali z této věci jeden z hlavních problémů, ne-li vůbec hlavní problém nadcházejících prezidentských voleb. Inzeráty v televizi, placené demokraty, ukazovaly děvčátko trhající květiny a jeho náhlou smrt způsobenou atomovým výbuchem. Když byl prezident Johnson dotázán, je-li pravda, že prezidenti Spojených států ve skutečnosti pověřovali velitele NATO pravomocí použít taktické jaderné zbraně v některých krajních případech už od roku 1958, Bílý dům odpověděl na tuto otázku následovně: rozhodnutí použít jaderné zbraně v případě válečného konfliktu nesmí být v rukou nikoho jiného než prezidenta Spojených států.

Je známo z tisku a z autoritativního prohlášení bývalého viceprezidenta Nixona, že prezidenti Eisenhower, Kennedy (a pravděpodobně i Johnson) tuto pravomoc delegovali. Ať je to v případě prezidenta Johnsona tak či onak, je jeho povinností, aby o tom americkou a světovou veřejnost informoval. Je to nesmírně důležité z hlediska bezpečnosti Ameriky, našich spojenců i samotného prezidenta.

Ti, kdo útočí na senátora Goldwatera a viní jej z nezodpovědnosti, si hrají s ohněm a jednají sami nezodpovědně. Sami nepříteli naznačují, že jediným „zodpovědným“ terčem ve svobodném světě je prezident Spojených států a že v případě úspěšného zničení Washingtonu D.C. včetně prezidenta a jeho „nukleárního knoflíku“ by sovětský diktátor dosáhl jednorázovým, náhlým útokem totálního vítězství, poněvadž žádná druhá osoba ve Spojených státech nepoživá takové pravomoci, aby mohla dát rozkaz k odvetnému jadernému útoku. Falešní proroci, apoštolové lži a mocichtiví

(90) a bezohlední politikové povzbuzují nepřítele k tomu, aby se přepočítal a zahájil akci, která by vedla k jaderné válce a k likvidaci života desítek milionů lidí.

Nepříteli musí být řečeno jasně, jak se celá věc má. Musí se mu dát na vědomí, že v případě náhlého jednorázového útoku (z atmosféry či stratosféry řízenými dálkovými střelami či umělými satelity) ať už na západní Evropu či na Washington D.C. může dát kterýkoli americký velitel jakékoli hlavní armádní složky povel k odvetě a že má pravomoc použít jaderné zbraně k masovému zničení útočníka a jeho vojenského potenciálu. Dějiny nás učí, že zaujmout takový postoj je čin státnický a že je nezbytně nutný k zachování míru ve světě.

Na následujících třech historických případech můžeme nejlépe doložit nebezpečnost a nezodpovědnost počínání demokratických vedoucích představitelů.

Je známo, že německá vláda nepočítala se vstupem Velké Británie do války na straně Francie v r. 1914. Je více než pravděpodobné (jak se na tom historikové shodují), že nemuselo dojít k válečnému konfliktu, který způsobil nesmírné ztráty na životech a materiálních hodnotách, ale britská nerozhodnost a váhání byly nepochybně stejně důležitým činitelem, jako německá útočnost.

Druhá světová válka začala Mnichovem. Apoštolové „appeasementu“ (dnes tomu říkají „accommodation“), ti, kdo chtěli uspokojit Hitlera na účet Československa, byli zodpovědní za to, že Hitler dospěl k závěru, že když „plutokrati“ nechtěli bojovat za Československo, které bylo na válku připravené a velmi dobře vyzbrojené, nebudou ani bojovat a umírat za „Gdaňsk a koridor“. Nezodpovědné jednání Francie a Anglie v Mnichově přineslo vzápětí šestiletý světový konflikt. Nemuselo tomu tak být, kdyby se obě země zachovaly zodpovědně a čestně v případě Československa.

Korejský konflikt měl svůj původ v prohlášení státního tajemníka Deana Achesona z ledna 1950, v němž vynechal Jižní Koreu a Formosu [Tchaj-wan] z obranného trojúhelníku Spojených států v západním Tichomoří. Stalin to chápal jako americké rozhodnutí nebránit Jižní Koreu a jako výzvu ke snadnému vítězství na tomto poloostrově. V létě 1950 začala válka v Koreji.

Z těchto tří historických ukázek je třeba si vzít ponaučení: je nezodpovědné vybízet nepřítele k troufalosti tím, že hlavy států buď mlčí o svých úmyslech bránit svobodu (a to i jadernými zbraněmi), anebo činí prohlášení, které nepřítele přímo podněcuje k tomu, aby se pokusil získat pomocí vojenského útoku to, nač má zálusk.

Chruščov oznámil, že nás „pohřbí“. Mao nás chce zase spálit v atomovém (91) ohni. Oběma je třeba říci, že doktrína „masové odvety“ je v platnosti. Je nutno říci celému světu, že je zamlčována pravda a že nezodpovědně jedná ten, kdo váhá veřejně prohlásit, že velitel NATO má rozkaz použít jaderných zbraní v jistých krajních případech, bez příkazu z Washingtonu, k obraně svobodného světa!

V zášti vůči senátorovi Goldwaterovi se jeho protivníci neštítí používat lži a zahrávat si s osudem stovek miliónů lidí, zahrávat si s životy nás všech a povzbuzovat nepřítel v Moskvě i Pekingu ke smrtelně nebezpečnému hazardu.

Říká se, že lež má krátké nohy a že daleko nedojde. Lež o nezodpovědnosti senátora Goldwatera se musí odhalit a ti, kdo si riskantně zahrávají s bezpečností státu a lidstva, musejí být jakožto osoby nezodpovědné, neschopné a nebezpečné vyřazeny z odpovědných funkcí, v nichž by se jim umožnilo tak lehkomyslně nakládat s budoucností nás všech.

Až půjdeme k volebním urnám, nezapomeňme na Jaltu, Postupim, berlínskou zeď hanby, na porážku v Zátoce sviní, na výroky těch, kdo tvrdí, že „vláda má právo lhát“, na zavraždění prezidenta Diema a zvláště pak na národy žijící v komunistickém područí. Hlasujme pro osobní bezpečnost, na ulici i ve světě, pro mír, pro zodpovědnost ve vládě, za pravdu, za vítězství věci spravedlivé a za vítězství nad komunismem.

Komunistická strategie v Latinské Americe (II.)

*The Yale Review, USA, zima 1966
Congressional Record, USA, 20. 1. 1966*

Úspěch komunismu na Kubě znamenal mocný impuls pro všechny komunisty na této polokouli a ani občasnému čtenáři novin neunikne zvýšená aktivita komunistů v celé Latinské Americe. Jejich schopnost obelhávat a klamat katolickou církev na Kubě, vládu Spojených států a většinu našich sdělovacích prostředků v době, kdy se komunisté dostali na Kubě k moci, svědčí o účinnosti jejich propagandy a o důvěřivosti jejich posluchačů a čtenářů. Úspěch komunistů pouze posílil jejich přesvědčení o neporazitelnosti jejich hnutí a o nevyhnutelnosti jejich vítězství.

Ohlášený cíl latinsko-amerických komunistů spočívá především v obklíčení Spojených států a poté v ovládnutí celé západní polokoule. Ve snaze dosáhnout tohoto cíle přijali revoluční strategii a taktiku, které původně vynalezl Lenin a které pak dále propracovali jeho následovníci. Leninův plán útoku na imperialismus v jeho „nejslabším článku“, přednesený na druhém sjezdu Komunistické internacionály v roce 1920, představoval teoretický základ všech revolucí v Latinské Americe vedených komunisty, podobně jako tomu bylo v Asii a v Africe. Poněvadž vyvolat revoluce v průmyslově rozvinutých zemích je velice obtížné, budou se komunisté muset podle tohoto plánu zaměřit na získání podpory a na rozšíření své moci v závislých a zaostalých oblastech na zeměkouli, tj. v „nejslabších člancích“ imperialistické soustavy. A poněvadž Latinská Amerika je podle komunistů nejslabším článkem v systému Spojených států, představuje pro ně na této polokouli prvořadý cíl.

Technika, kterou Lenin koncipoval k podvracení nejslabších článků, je známá jako „rozvrtávání zevnitř“, tj. snaha ovládnout již existující organizace. Kdekoli v koloniálních, bývalých koloniálních či polokoloniálních oblastech existují domácí hnutí, zaměřená na politickou anebo hospodářskou emancipaci z područí cizí nadvlády a na vyvolání domácí revoluce ve společnosti, a to zejména mají-li tato hnutí podporu více tříd a společenských

skupin, měli by jich komunisté využít. Musejí se ovšem ztotožnit se skutečnými aspiracemi domorodých národů, podporovat a propagovat již zformulované cíle národnostních hnutí, přidat k nim ještě jejich minimální program, převzít jejich vedení a nakonec se jich zevnitř zcela zmocnit. Ačkoli komunismus je již z definice hnutím internacionalistickým, budou muset jeho stoupenci v zemích, které jsou „nejslabšími články“, často zastírat svou skutečnou identitu, maskovat se jako národovci, pracovat s masami, ovládnout vedení domorodých hnutí a přesvědčit své stoupence, že oni, komunisté, a program, který prosazují, reprezentují skutečné aspirace národa.

Leninův plán na ovládnutí nejslabších článků diverzí zevnitř byl následujícího roku doplněn plánem na dočasnou spolupráci mezi komunisty a místními národními revolucionáři a vůdci některých politických stran. Tato koncepce rozšířila základnu pro komunistickou činnost zavedením taktiky „jednotné fronty“, což je spolupráce mezi komunistickou stranou a některými levicovými stranami. Mimo pronikání do domácích národnostních hnutí se místním komunistickým stranám doporučovalo přijmout taktiku „jednotné fronty shora“ (je to taktika dočasné spolupráce s vůdci nekomunistických organizací) anebo „jednotné fronty zdola“ (tato taktika se zaměřuje na získání řadových členů těchto organizací bez vědomí jejich vedoucích představitelů). Lenin si byl dobře vědom toho, že komunisté se k moci nemohou dostat jen vlastními silami a že budou muset usilovat o spolupráci se svými sympatizanty, stoupenci a takzvanými „nevinnými“, chtěli-li uspět. Dobře věděl, že marxistické učení je pro masy tak nepřitažlivé, že komunisté, aby se dostali k moci, musejí ve společnosti podněcovat nacionalismus a rozdmýhávat nespokojenost prostřednictvím širších politických koalic pod takovými označeními jako „lidová fronta“, „jednotná fronta“ či „fronta národního osvobození“. V Latinské Americe byla strategie „jednotné fronty“ vyzkoušena ve dvacátých, třicátých a čtyřicátých letech, ovšem s malým úspěchem; v padesátých a šedesátých letech však byla znovu oživena s takovými výsledky, jaké dnes můžeme pozorovat.

Zatímco vějička nacionalismu se používala k získání střední třídy, bylo třeba společenský neklid pěstovat a udržovat mezi rolnictvem, zdaleka nejpočetnější vrstvou obyvatelstva v ekonomicky plně či zčásti závislých oblastech. Lenin se v Rusku poučil, že bez podpory rolnictva či alespoň bez jeho neutralizace nemají revoluční síly naději na úspěch.

Teoretické aspekty revoluce v Latinské Americe a její základní strategii vypracovali teoretikové a vedoucí představitelé mezinárodního komunistického hnutí. Mohou se mezi sebou přít, nemusejí se shodovat v tom, jaká

(94) taktika se by se měla použít v konkrétních případech (tj. jakou lopatou by nás měli pohřbít), ale určitě budou vždy zajedno v základních věcech. Všichni se zaměřují na nutnost uchopit politickou moc, což je prvořadý úkol každé komunistické strany, která působí mimo „mírovou zónu“ světové socialistické soustavy, a pozoruhodně dobře se shodnou v tom, jak by se toho mělo dosáhnout. Ti, kdo tvrdí, že stanoviska Rusů a Číňanů jsou odlišná, by si měli srovnat dva citáty – první z *Programu Komunistické strany Sovětského svazu* z roku 1961 a druhý z čínského *Návrhu generální linie Mezinárodního komunistického hnutí* z roku 1963:

1. Úspěch boje, který dělnická třída vede za vítězství revoluce, bude záviset na tom, jak dobře zvládne dělnická třída a její strana použití *veškerých forem* boje – nenásilných i násilných, parlamentních a neparlamentních – a jak dobře jsou připraveny na jakékoli rychlé a náhlé nahrazení jedné formy boje jinou ... Ať je však forma, kterou se uskutečňuje přechod od kapitalismu k socialismu, jakákoli, lze tento přechod uskutečnit jen revolucí.
2. Aby mohly vést proletariát a pracující lid během revoluce, musejí marxisticko-leninské strany zvládnout všechny formy boje a musejí dokázat nahradit jednu formu jinou, a to rychle podle toho, jak se mění podmínky boje. Předvoj revoluce zůstane neporazitelný za všech okolností jen tehdy, zvládne-li všechny formy boje – nenásilné a ozbrojené, otevřené a skryté, legální i ilegální, taktiku parlamentního boje a otevřeného boje mas atd. Je nesprávné odmítat parlamentní a jiné legální formy boje, dají-li se a mají-li se využít.

V těchto pasážích ovšem není vůbec nic nového; marxisté-leninisté kladli vždy velký důraz na to, že je nutné zvládnout všechny formy boje proti nepříteli a umět měnit taktiku podle momentální potřeby, jak to právě vyžaduje situace. V Latinské Americe šlo zcela zjevně o parlamentní taktiku Komunistické strany Chile, ve Venezuele byl naopak účinný terorismus Komunistické strany Venezuely. Tyto rozdíly v použitých metodách a stanoviscích spíše podporovaly než blokovaly komunistickou podvratnou činnost na západní polokouli, jak stojí v nedávné zprávě Organizace amerických států.

V Latinské Americe se „frontám národního osvobození“ doporučovalo využívat takových lokálních problémů, jako je např. chudoba, touha rolníků po půdě, rozpory ve vedení podniků, rasové rozdíly a třenice, a také účin-

ně využívat vzájemných sporů mezi politickými odpůrci. Sovětská *Pravda* (95) z 12. dubna 1965 v článku „Latinská Amerika v boji za demokracii a společenský pokrok“ od S. Michaila a A. Šegovského doporučovala soudruhům v těch latinsko-amerických zemích, kde vládnu vojenské junty či *caudillos*, použít taktiku spočívající v „obraně demokratických svobod“. V těchto zemích „je boj za obnovení občanských svobod a práv pracujících nesmírně důležitý. Právě tyto formy činnosti umožňují vtáhnout do boje za osvobození ty vrstvy obyvatelstva, které jsou dosud nakaženy určitým příklonem k antikomunismu a které si dosud dělají iluze o imperialismu Spojených států.“ V latinsko-amerických diktaturách jsou tedy komunističtí vůdcové zastánci právě těch individuálních a občanských svobod, jež budou sami potlačovat jako buržoazní přežitky a buržoazní pojmy, až se sami dostanou k moci.

Článek doporučuje poněkud odlišné formy boje v „takových zemích jako Mexiko, Chile a Argentina, kde je činnost komunistů a dalších pokrokových stran a organizací legální“. Tam by se měli marxisté-leninisté pokusit zorganizovat široká lidová hnutí propagandou zaměřenou na „rozšiřování demokracie“ a podporou společenských změn, ekonomické nezávislosti a „nezávislé zahraniční politiky“. „Nezávislá zahraniční politika“ povede k navázání diplomatických styků se zeměmi, v nichž vládnu komunisté, což zase otevře nové možnosti pro komunistické strany v zemích Latinské Ameriky. Pak mohou diplomatická zastoupení komunistických stran v latinsko-amerických zemích dodávat místním komunistickým stranám prostředky a poradce pod pláštěm diplomatické imunity. V článku se dále uvádí, že navázání diplomatických styků má značný propagandistický význam: když byly např. navázány diplomatické styky mezi Chile a Sovětským svazem, mělo to „značný ohlas v celé Latinské Americe“, který vedl „mnoho politiků ... k přehodnocení jejich názorů na rozšiřování styků se socialistickými zeměmi“.

Pružnost názorových postojů opět zdůraznil Ernesto Judisi ve svém článku „Revoluční proces v Latinské Americe: několik poučení z osvobozenec-kého hnutí v Argentině“, uveřejněném v únoru 1965 v časopise *Otázky míru a socialismu*. „Ačkoli jsou některé rysy revolučního procesu shodné, rozvíjí se revoluční proces v různých zemích různými formami,“ uvádí Judisi. „Marxisticko-leninské strany v různých zemích jsou vzhledem ke své znalosti konkrétních místních podmínek a k celkovým možnostem nejlépe disponovány k tomu, aby stanovily způsoby a formy revolučního zápasu ve svých zemích.“ Ačkoli vítězství komunistů na Kubě „otevřelo pro země Latinské Ameriky nové revoluční perspektivy“, bylo by nemoudré snažit se opakovat přesně tytéž metody v nějaké jiné zemi. Na Kubě byla revoluce na

(96) pohled národní („střední třída“) a protibatistovská, avšak v Argentině „řídí všechny důležité a rozhodující operace proletariát, a nikoli drobná buržoazie“. Judisi však varuje před „chybou idealizovat si dělnickou třídu“, ačkoli národní buržoazie „by měla jednat jako spojenec proletariátu v revolučním boji, a nikoli naopak“.

„Tvůrčí marxismus se projevuje vzrůstající různorodostí používaných metod a forem, aniž by některé z nich pokládal za absolutní,“ tvrdí Judisi; neměnný je revoluční cíl – porážka „imperialismu Spojených států na kontinentě“. Revolucionáři se musejí spoolehnout na „síly, které jsou nejpokrokovější a které v daném okamžiku a za daných okolností nesou největší tíhu“ a musejí spolupracovat se silami, „které jsou v daném okamžiku k dispozici“. V Argentině vyjádřila strana svůj program heslem: „Masovými akcemi k uchopení moci“. Masové „jednotné hnutí“ pracujících v čele s komunisty se musí zorganizovat proti „spojenectví reakčních vojenských a civilních sil“. Hesla o „jednotě pracujících“ předpokládají, že v jednotném hnutí budou působit někteří členové a vedoucí představitelé (na „střední úrovni“) socialistické, perónistické a křesťansko-demokratické strany. Jelikož armáda je „rozvrácena soupeřením různých skupin“ a nachází se v „procesu politické a ideologické diferenciaci“, musejí se komunističtí vůdcové snažit vyvolávat v armádě rozkol mezi své nepřátele a sjednocovat naopak své přátele. „Různé formy jednoty, jež je zapotřebí podporovat, zahrnují v závislosti na konkrétní situaci „širokou demokratickou jednotu“, „národně-osvobozenickou frontu“ a „jednotu na levici“. Vedoucí představitelé strany rozhodují v jakémkoli okamžiku, jakou konkrétní formu „jednoty“ je třeba podporovat v zájmu dosažení maximálního prospěchu.

Přes veškeré zdůrazňování pružnosti v používaných metodách říkají komunističtí autoři, kteří píší o Latinské Americe, často svým čtenářům, že marxisticko-leninští profesionálové na této polokouli se musejí vydat „kubánskou cestou revoluce“. Tuto cestu lze charakterizovat stručně takto. V padesátých letech byli elitní profesionální revolucionáři cvičeni a školeni na různých školách a ve výcvikových centrech v Mexiku, v Sovětském svazu a především na Vysoké škole latinsko-amerických studií v Praze. Tam byli indoktrinováni komunistickou ideologií a zvládli marxisticko-leninské techniky guerillové a psychologické války. Naučili se, jak manipulovat rolnictvem a buržoazií pomocí hesel a sloganů, jak osočovat své nepřátele, jak maskovat své tajné členství v komunistické straně a jak zacházet se zbraněmi, drogami a jedy. Ačkoli tito revolucionáři udržovali úzké styky s mezinárodním komunistickým hnutím (revoluce byla financována převážně ze sovětského

velvyslanectví v Mexico City), revolucionáři nějaký čas popírali, že jsou komunisty, a proto se jim podařilo podvést většinu veřejnosti na Kubě a v jiných zemích. Ve Spojených státech například většina novin psala pozitivně o Castrově guerillové činnosti a o jeho nové vládě, když se na počátku roku 1959 poprvé dostal k moci, a jistý známý politik označil Castra obdivně za osvoboditele v „duchu nejlepších tradic Simona Bolívara“.

Revolucionáři popírali, že by měli nějaký plán na vytvoření komunistického režimu, že by chtěli napodobovat Sovětský svaz nebo kolektivizovat zemědělství; byli naopak pro soukromé podnikání a pro existenci drobných obchodníků. Chtěli jen ukončit závislost země na zahraničním kapitálu a na jejím ovládnutí „velkoobchodem a velkostatkáři“. V této věci šli prostě ve šlépějích osvědčené strategie komunistické revoluce: nejprve musí komunistická strana, působící otevřeně, nebo skrytě, ovládnout národní frontu; poté nastává „národněosvobozenecké“ období, které se vyznačuje výhradně dočasnou spoluprací s nekomunistickými seskupeními, a nakonec se dosud skrytí spolupracovníci komunistů otevřeně přihlásí ke komunismu. Taktika se může měnit, ale cíle zůstávají stále stejné.

Hugo Barrios Klee, významný guatemalský komunist, se zabýval zvláštním významem „kubánské cesty k socialismu“ v časopise *Otázky míru a socialismu* (březen 1964) v článku nazvaném „Revoluční situace a národněosvobozenecký boj guatemalského lidu“. Vítá kubánskou revoluci jako bod obratu v dějinách Latinské Ameriky, a to nejen proto, že její úspěch demonstroval existenci revolučního potenciálu, který se dosud často zpochybňoval, ale i proto, že kubánská revoluce opravdu vytvořila větší možnosti pro vytvoření celkové revoluční situace na západní polokouli. Kuba se stala politickou a vojenskou baštou, z níž je řízena a financována komunistická podvrtná a guerillová činnost, a Latinská Amerika je dnes jednou z hlavních bojových front proti Spojeným státům. Všichni latinsko-američtí revolucionáři se musejí poučit z kubánské zkušenosti, nicméně „oddanost duchu kubánské revoluce neznamená mechanické kopírování jejich zkušeností. Vydat se kubánskou cestou nutně neznamená kopírovat události a postupy, k nimž došlo na ostrově.“ Latinská Amerika se od roku 1959 změnila a nekomunisté se z komunistického vítězství na Kubě poučili; „imperialisté ... sotva zopakují své osudné chyby z let 1956–1959. Zesílili svůj odpor vůči komunistům a dělají vše proto, aby znovu zkonsolidovali své síly.“

K překonání překážky, jakou představuje konsolidace nekomunistického odporu, doporučuje Barrios Klee větší zralost, jednotu a vyšší účinnost v revolučním vedení. Tvrdí, že „do hnutí se musejí zapojit větší lidové masy“;

(98) hnutí si musí „zajistit podporu těch vrstev, které nesehrály významnou úlohu v revolučním boji na Kubě (například podporu pokrokových sil v ozbrojených silách)“. Vydat se „kubánskou cestou“, říká Klee, nyní znamená „používat pružné a rozličné formy a metody boje“.

Latinsko-američtí komunisté se opravdu poučili v tom, co to je pružně se měnící taktika, jak se ukázalo při revoluci v Dominikánské republice v dubnu 1965. Povstání vypuklo, když Donald Reid Cabral, dominikánský vůdce, poslal svého náčelníka štábu, aby 24. dubna propustil dva důstojníky kvůli korupci. Náčelník štábu byl však naopak zatčen povstalci, jejichž otevřeně vyhlášeným cílem bylo svrhnout triumvirát v čele s Reidem Cabralem a vrátit Juana Bosche do funkce prezidenta republiky. Při přípravě revoluce komunisté spolupracovali s jinými stranami včetně Dominikánské revoluční strany (na jejichž kandidátce byl zvolen bývalý prezident Juan Bosch). Brigádní generál letectva Wessin se místo toho, aby potlačil tehdy jen nevelkou vzpouru několika komunistů a nekomunistů v armádě, snažil vystupovat v roli prostředníka mezi povstalci a Reidem Cabralem, jemuž doporučil rezignaci, aby tak nedošlo ke krveprolití. Zatímco povstalci požadovali občanskou válku se vším všudy, generál Wessin jim nabídl, že sestaví vojenskou juntou spolu s nimi, budou-li souhlasit se svobodnými volbami do devadesáti dnů. Odmítl.

Komunisté pomohli odstartovat „domorodou“ revoluci a snažili se ji řídit. Využili dočasného mocenského vakua, když dvě hlavní síly zákona a pořádku, tj. armáda a policie, byly rozdělené a tedy neutralizované. Pomohli vytvořit chaos tím, že vydali pět až deset tisíc stříelných zbraní civilním osobám, včetně gangsterů, kteří organizovali pouliční bandy, zlodějské gangy a mladé delikventy (nejvýznamnějšími gangy byli *turbas* a Tygři), místním komunistům a také několika komunistům ze zahraničí. Nyní již mohli převzít velení celého povstání. Pouliční gangy loupily, znásilňovaly a vraždily podle svého gusta. Kubánský komunista Luis Acosta vedl pouliční sběr, která se na počátku povstání zmocnila rozhlasové a televizní stanice v Santo Domingo, a rozhlasové vysílání vyzývalo k likvidaci kubánských utečenců v Dominikánské republice. Došlo k hromadným popravám vězňů a někteří členové Dominikánské revoluční strany, kteří si uvědomili, kam je zavedla jejich spolupráce s komunisty, se uchýlili na velvyslanectví jiných latinsko-amerických zemí. V této fázi, tj. když povstalci vedení komunisty ohlásili úplné vítězství, vyhověl prezident Spojených států naléhavé žádosti velvyslance Benneta, a vyslal americké vojáky do Dominikánské republiky, aby

tak zachránil životy amerických i dalších občanů a aby „zabránil vzniku dalšího komunistického státu na této polokouli“ (99)

To, jak komunisté zneužili povstání v Dominikánské republice, bylo zjevné všem nezaujatě myslícím lidem, avšak nepočetná, nicméně hlasitá menšina prezidentovo rozhodnutí ostře kritizovala. Aby si i ti největší skeptici uvědomili, jak potřebné je udržovat mezinárodní americké mírové síly, které nahradily vojáky Spojených států v Dominikánské republice, má naše vláda v plánu vydat „bílý list“, který by plně dokumentoval nebezpečí, jež představuje povstání v Dominikánské republice na celé západní polokouli. Doufejme, že současná (říjen 1965) prozatímní vláda v Dominikánské republice bude vystřídána novou, která vzejde ze svobodných voleb, jež se budou konat pod dohledem Organizace amerických států.

Ve svém pojednání o „osvobozené boji“ v Guatemale zdůrazňuje Barrios Klee potřebu vtáhnout rolnictvo a Indiány z guatemalských hor do revolučního zápasu. Uznává, že Indiáni jsou zaostalí, že nejsou politicky uvědomělí a že jsou obdobně jako rolníci pod vlivem církve, ale poukazuje na komunistický plán změnit dosavadní situaci terorem: jakmile guerilly zaútočí na vládní síly, donutí rolníky a Indiány, aby je podporovali; pokud rolníci a Indiáni odmítnou, budou proti nim zorganizovány „trestné výpravy“. V nastalém boji se Indiáni dostanou někde uprostřed mezi bojující skupiny; někteří budou neutralizováni, jiní se přidají ke komunistům. Plán připomíná činnost Titových partyzánů v Jugoslávii v posledních dvou letech druhé světové války a terorismus Vietkongu v Jižním Vietnamu. Vlny terorismu se v posledních několika letech opravdu několikrát přehnalily Venezuelou, Kolumbií, Bolívií a Guatemalou.

Nedostatek masové podpory na straně dělníků, rolníků a Indiánů (abychom pokračovali v Kleeově analýze) by se měl kompenzovat zvýšenou podporou odjinud. Některé články ozbrojených sil je možné přetáhnout na stranu komunistů, jak ukazují nedávné události v Dominikánské republice, přičemž se znovu zdůrazňuje potřeba širokého spojení s dalšími politickými stranami. (V Guatemale je takovou koalici Jednotná fronta odporu a Povstalecké ozbrojené síly představují její vojenskou složku.) Někteří příslušníci středních vrstev, kteří žijí ve městech a kteří „jsou svým způsobem uvažování a postavením drobná buržoazie“, však mohou „sehrát, jak ukázala kubánská zkušenost, důležitou revoluční roli v Latinské Americe“.

Barrios Klee vidí roli městské střední třídy správně, jak ukazuje její úloha, kterou sehráli v komunistických pokusech získat moc v Brazílii, Hondurasu a v Dominikánské republice. „Ozbrojené síly národního osvobození“

(100) ve Venezuele tvoří převážně studenti pocházející ze střední třídy a dokonce i někteří krajně pravicoví armádní důstojníci. V Argentině komunisté nadbíhají perónistům, aby se k nim připojili v rámci „jednotné fronty“ proti současné vládě, ačkoli jak ukazuje text zveřejněný v časopise *Otázky míru a socialismu*, jejich námluvy s perónisty nebyly dosud patrně příliš úspěšné. Horlivá snaha komunistů získat na svou stranu střední třídu znovu ukazuje na to, že v Latinské Americe, podobně jako i jinde, nejsou komunisté mluvčími dělnické třídy a rolníků a že mezi nimi ani nemají nějakou příliš velkou podporu. Navíc jejich tvrzení, že jsou předvojem těchto tříd, který má na mysli jen zlepšení jejich ekonomických a sociálních podmínek, je – jak se rovněž ukazuje – jen mýtus.

U vědomí slabosti komunistického hnutí v Latinské Americe vyzývá Barrios Klee k využití každého rozporu v řadách protivníků, ačkoli zároveň zdůrazňuje, že je i naděje na pokojné předání moci a na změnu vlastnictví základních výrobních prostředků, takže v některých zemích může být revoluce i nenásilná, a v této souvislosti uvádí Chile. V jiných zemích je možné dosáhnout počátečních stadií revolučního procesu nenásilně, tj. využíváním zákonných forem boje mas. Má tu na mysli pravděpodobně Britskou Guayanu a situaci, jaká byla v Brazílii v období před změnami, k nimž došlo v dubnu 1964. Avšak „guerillový boj ... bude koneckonců všude hlavní způsobem boje“. Nicméně bez ohledu na to, jaké jsou předběžné formy revolučního zápasu, musí se – až přijde den a dozrají podmínky – užít násilí. „Domníváme se, že takové podmínky jsou nyní v Guatemale,“ prohlašuje Barrios Klee. „Naše strana proto podporuje akce guerill, k nimž nyní v této zemi dochází.“

Politika mírové koexistence má Kleeovu podporu, neboť vyvolává roztržky a sváry mezi nekomunisty. Někteří ji berou doslova a odsuzují ty, kdo takovou politiku nepodporují, jako válečné štváče, imperialisty a nepřátele míru. A tak budou mít nekomunistické vlády problémy s formulováním a uplatňováním soustavné politiky vůči komunistům, což ovšem komunistům usnadní přecházet od jedné formy boje ke druhé, k udržení iniciativy, k získání podpory dočasných spojenců a vůbec k oklamání jejich odpůrců.

Od zveřejnění článku Barriose Kleeho utrpěli komunisté dvě vážné porážky v Latinské Americe, první v Brazílii na počátku dubna 1964 a druhou v Chile na počátku září 1964, kdy fronta podporovaná místními komunisty prohrála prezidentské volby, do nichž se vkládaly velké naděje na pokojné převzetí moci.

Na počátku roku 1964 se generální tajemník Komunistické strany Brazílie Luis Carlos Prestes vychloubal, že komunisty ovládaná levicová fronta

v Brazílii „již zvítězila“. O pár měsíců později byla tato fronta poražena a prezident João Goulart a jeho švagr Leonel Brizola uprchli do sousední Uruguaye. Tento neúspěch jen přesvědčil brazilské komunisty, že musejí analyzovat své chyby a dobře se z nich poučit, jak dokládá tento úryvek od Lucase Romaa („Demokratický a národnostní boj v Brazílii a jeho perspektivy“) v časopise *Otázky míru a socialismu* z února 1965: (101)

„Národní fronta vážně podcenila sílu protivníka; pokládalo se za samozřejmé, že ozbrojené síly podporující Goularta budou početně výrazně vyšší než síly spiklenců. Masy nebyly připravené na náhle vzniklou situaci, která si vynutila použití všech forem boje včetně ozbrojené akce. Stejně jako ostatní síly v jednotné frontě zaskočil tento vývoj události i komunistickou stranu. Uvědomili jsme si, že jsme podcenili sílu nepřítele, když jsme tvrdili, že dokážeme odhalit a překazit jakékoli spiknutí. Způsobily to na jedné straně naše iluze ohledně podpory vlády ze strany armády. Na druhé straně jsme nepostřehli, že dochází k politickému přeskupení v nepřátelském táboře a že nepřítel přetahuje na svou stranu lidi spjaté s jednotnou frontou...

Strana jako celek a zejména její vedení se oddávaly iluzím; vedení strany se příliš spoléhalo na vrchní velení v armádě, že dokáže puči zabránit. Ve skutečnosti jsme nepochopili, že naše vítězství nad nepřítelem závisí v prvé řadě na masových akcích po celé zemi...

Program schválený V. sjezdem naší strany v září 1960 a podrobněji rozpracovaný v přípravných dokumentech na VI. sjezd (ten byl ovšem odložen vzhledem k nastalé situaci) obsahuje možnost pokojné i násilné formy brazilské revoluce s tím, že ozbrojená akce je jednou z možných forem boje. My jsme však dosud zastávali názor, že nenásilná forma boje je jediná možná, což vedlo k tomu, že jsme se nepřipravili na eventualitu ozbrojeného boje...

Brazilští komunisté byli zkrátka příliš důvěřiví; přecenili vlastní síly a podcenili sílu demokratických sil, které byly proti nim, a příliš se spoléhaly na Chruščovovu teorii, jež tehdy zrovna platila, že revoluce může být nenásilná. Neúspěch postupné a nenásilné strategie v Brazílii přiměl komunisty v Brazílii, ale i jinde, aby tuto teorii přehodnotili.

Nová politická linie Komunistické strany Brazílie byla zformulována v Politických směrnicích přijatých výkonným výborem strany v říjnu 1964. Stojí v nich, že současná brazilská vláda „hluboce zranila cítění národa, jehož hněv vzrůstá“. Komunisté by tedy měli využít širokého spektra hospodářských a společenských problémů, tj. nadvýroby kávy, rostoucích životních nákladů, inflace a splácení dluhů Spojeným státům, a také názorových rozdílů

(102) a třenic (zejména v souvislosti s volbami) mezi současnými politickými vůdci země. „V tomto okamžiku,“ praví se v komuniké, „je naším cílem sestavit národní a demokratickou vládu. V současných podmínkách to znamená boj za svržení diktatury a odstranění těch, kdo se dostali k moci vojenskými převratem. Hlavní formu boje určí až vývoj událostí, ale bez ohledu na konkrétní podobu boje lze svržení diktatury zajistit pouze masovými akcemi pracujícího lidu. Naše úsilí je zaměřeno na vytvoření jednotné fronty v boji proti diktatuře, fronty, v níž budou zastoupeny všechny protireakční síly. Dosavadní kroky učiněné v tomto směru jsou povzbudivé.“

Operační plán zahrnuje „spojení legální a ilegální činnosti“, „působení v různých masových organizacích“, „boj ve všech jeho podobách“ a „náležité spojení různých podob, nenásilných i násilných“ s cílem sesadit současnou vládu a připravit marxisticko-leninskou revoluci.

V Ekvádoru vyzvali komunisté obdobným způsobem ke „svržení vojenské diktatury součinností sil, které by měly sjednotit frontu národního osvobození“ a k ustavení „vlády lidu“, v níž by byli zastoupeni „komunisté, socialisté a představitelé mas podporujících Liberální stranu, Federace lidových sil atd.“ (Srov. Ricardo Ortiz Gonzales: „Ekvádor: Současný stav a perspektivy“ [Ecuador: Realities and Prospects], *Otázky míru a socialismu*, březen 1965.) Tato „demokratická revoluční“ vláda, v níž „bude hrát hlavní roli spolenectví dělníků a rolníků“, musí přijmout a uskutečnit „program schválený 7. sjezdem Komunistické strany Ekvádoru“, mezi jehož hlavní požadavky patří: demokratická zemědělská reforma; industrializace; posílení státního sektoru v hospodářství; daňová reforma, která sejme hlavní daňová břemena z beder pracujícího lidu; znárodnění podniků, které vlastní cizí monopoly, a podniků zahraničního obchodu; demokracie; soustavné rozšiřování práv odborů; nezávislá zahraniční politika; mírové urovnání pohraničních sporů mezi Peru a Ekvádorem; navázání diplomatických styků se všemi zeměmi, zvláště pak socialistickými.

Ricardo Ortiz Gonzales se sice na jednu stranu ohání „nenásilnou revolucí“, ale zároveň neopomine dodat, že existují závažná „omezení nenásilných a zákonných forem boje“. Z tohoto důvodu, jak tvrdí, „sehraje rozhodující úlohu ozbrojený boj“.

Před rokem se zdálo, že mezi různými komunistickými stranami v Latinské Americe panují rozpory. Některé strany se opíraly o čínské, jiné o ruské komunisty, a po jistou dobu se celé hnutí zmítalo ve vnitřních sporech. V současné době se však zdá, že krize je zažehnána. Novým heslem všech stran přijatým představiteli revolučních stran ve všech latinsko-amerických

zemích na konferenci, jež se konala na konci roku 1964, je „bojová jednota (103) latinsko-amerických komunistů“.

Komuniké z této konference, vydané 19. ledna 1965, vyzývá k „podpoře hnutí solidarity s Kubou“ obnovením diplomatických a obchodních styků s Kubou, k ukončení hospodářské blokády, a k odhalení „příprav nové agrese a kontrarevoluční činnosti agentů CIA“. Komuniké dále vyzývá k „aktivnímu boji proti vládnoucím oligarchiím a vojenským juntám v mnoha latinsko-amerických zemích“; k organizaci a podpoře (na celém kontinentě) hnutí solidarity s frontami osvobození Venezuely, Kolumbie, Guatemaly, Hondurasu, Paraguaye a Haiti; k podpoře nezávislosti Portorika a Britské Guayany, k samostatnosti Martiniku, Guadalupe a Francouzské Guayany ap.

V zájmu prosazování jednoty světového komunistického hnutí vyzývá komuniké k organizování bilaterálních a multilaterálních setkání a konferencí. Odsuzuje frakční činnost a trvá na okamžitém ukončení veřejné polemiky. Vyzývá také k přijetí „společného postoje“, který zastává „společnou ideologii – marxismus-leninismus“.

Zahájení nové fáze revoluce v Latinské Americe přivítal Fidel Castro, který předpověděl nová vítězství a chlubil se tím, že guerilly působící v Kolumbii, Venezuele a Guatemale se nedají rozdrtit armádami těchto zemí. Existuje dost dokladů pro to, že mnohé z komunistických aktivit na této polokouli jsou řízené a financované právě z Havany. V září roku 1964 uvedl náměstek ministra zahraničí Spojených států Thomas C. Mann, že „mezi dubnem a srpnem 1960 podporoval Castrův režim ozbrojenou invazi do Panamy, Dominikánské republiky a na Haiti. Všechny byly neúspěšné. Poté se kampaň Fidela Castra za likvidaci zastupitelské demokracie na západní polokouli řízená jeho sovětskými a komunistickými bossy stala rafinovanější a nebezpečnější. Nová taktika spočívala ve snaze svrhnout zvolené vlády podvrácením zevnitř, a to za použití a rozšíření komunistického aparátu, který již existoval v každé zemi.“

11. června 1965 charakterizovala Castrova sestra Juanita svého bratra před podvýborem Výboru pro neamerickou činnost Sněmovny reprezentantů jako muže posedlého touhou zničit Spojené státy a podrobně uvedla „castrovsko-komunistické plány na zásah a agresi na západní polokouli“. Již nějaký čas předtím, v únoru 1963, zveřejnil výbor Senátu Spojených států zprávu nazvanou „Kuba jako základna pro podvrácení v Americe“, kde se podrobně rozebíraly doklady o roli Kuby v komunistických plánech na ovládnutí této polokoule. Zpráva upozorňovala na řadu školicích a výcvikových středisek, které byly zřízeny na Kubě pro přípravu pracujících na „vál-

(104) ku za národní osvobození“ v Latinské Americe. V padesátých letech prošla řada profesionálních revolucionářů v Latinské Americe výcvikem v Praze a v Sovětském svazu, ale v šedesátých letech se Kuba stala školicím střediskem aktivistů všeho druhu: politických vůdců, řečníků a propagandistických pracovníků, odborníků na sabotáž, špionáž a terorismus všech podob, specialistů na obchod se zbraněmi a na dodávky radiotelegrafického spojení, na guerillový boj atd. Nábor těchto aktivistů probíhá především mezi studenty, učiteli, dělníky, umělci a spisovateli. Již v červnu roku 1961 vyhlásil Castro, že poskytne tisíc stipendií studentům z různých amerických zemí, aby mohli studovat na Kubě.

Ve zprávě se dále zdůrazňovalo, že několik organizací, zaměřených na podvrácení v různých amerických zemích, má svou centrálu na Kubě. Těchto organizací lze využít k navazování styků s novými lidmi, k pronikání do nekomunistických organizací a společností, ke zneužívání nic netušících naivních lidí k zajišťování bezpečnosti tajně operujících komunistů. Kubánská vláda financovala celou řadu kongresů a setkání s cílem šířit marxisticko-leninské ideje a získávat pro ně stoupence. Různá hnutí spojená s komunistickým hnutím na této polokouli se snažila oslabit společenskou strukturu a odpor ke komunismu procesem vnitřního rozvrácení. Právní kolaps ve státě a zároveň vymáhání práva jde přímo na ruku těm, kdo jsou školeni v tom, jak využívat chaos. Polovojenské organizace jsou připraveny stát se nástrojem síly, bez něhož nemůže žádná marxisticko-leninská revoluce uspět.

Podle zprávy výboru Senátu se propaganda, která vychází z Havany a šíří se do zbytku Latinské Ameriky, zaměřuje na oslabení vlád latinsko-amerických zemí podněcováním určitého společenského a ekonomického chaosu, který vytváří předrevoluční situaci. Podvratná propaganda se liší stát od státu podle místních poměrů. Jejimi nejběžnějšími tématy jsou „americký imperialismus“ a boj za „národní osvobození“ a hlavními nástroji této propagandy jsou diplomatické, konzulární a obchodní mise, vědeckotechnická pomoc, kultura, rozhlas (místní vysílání a přenosy ze zahraničí a telekomunikace), tiskoviny, film a televize. Závěrem se ve zprávě uvádí, že komunismus na Kubě „představuje nesmírně závažnou hrozbu pro bezpečnost celé polokoule“ a poukazuje na terorismus, sabotáže a další podvratnou činnost, kterou Castrův komunismus rozpoutal v některých ostatních latinsko-amerických zemích.

Nebezpečí bylo sice rozpoznáno a konstatováno, ale reakce na ně byly dosud velice váhavé. Jakékoli opatření namířené proti komunistické činnosti, které není zaměřené na eliminaci samého zdroje nebezpečí, nemá z dlouho-

dobé perspektivy naději na úspěch. Pokusy odstranit komunismus z této polokoule prostřednictvím hospodářské pomoci, aniž se zároveň zlikviduje komunismus na Kubě, nebudou vůbec účinné. (105)

Plánů postupu proti Castrovi bylo navrženo několik. Hlavním plánem je patrně návrh senátora Thomase J. Dodda ze státu Connecticut, který v roce 1962 naléhavě žádal, aby se Spojené státy angažovaly v „prohlášení nezávislosti a svobody pro kubánský lid“ a uznaly široce reprezentativní prozatímní kubánskou vládu v exilu. Nebyly však podniknuty žádné kroky, které by tyto návrhy prakticky prosadily, nebo aby se vytvořila „kubánská legie za osvobození“ v exilu, kam by se mohli hlásit občané všech latinsko-amerických zemí. Bylo by užitečné založit ozbrojené síly Organizace amerických států, aby se tak komunistům zabránilo v pokusech uchopit moc v jiných latinsko-amerických zemích, a mít tyto síly připravené, kdyby se kubánský lid rozhodl neohroženě povstat proti své komunistické vládě.

Kubánský režim se nezhroutí vinou svých hospodářských potíží. Kubu podporuje a také s ní obchoduje Sovětský svaz, Rudá Čína, východoevropské země a dokonce i někteří naši spojenci. Ani prudký pokles životní úrovně na Kubě pod Castrovým vedením nezabrání případnému úspěchu komunistů v jiných zemích; takové nepříjemnosti a nenaplněné předpoklady přece marxisticko-leninské profesionály neodradí. Zároveň se zbytečně přehánějí těžkosti spojené s vojenským zásahem na Kubě. Obava z toho, že by Sovětský svaz vyvolal odvetou za vojenský zásah na Kubě jadernou válku, není reálná. Sověští vedoucí představitelé se nepouštějí do příliš riskantních akcí; nedali by určitě v sázku vše, co mají, jen aby bránili ostrůvek, jehož obrana by byla spojena s řešením nesmírně obtížných problémů s logistikou a vyžádala by si nepředstavitelné náklady. Osvobození Kuby od komunismu je v nejvlastnější zájmu bezpečnosti naší země, celé západní polokoule a vůbec celého svobodného světa. Kdyby se k takové akci přikročilo již dříve, nebylo by zapotřebí posílat v tomto roce americké námořnictvo a výsadkáře do Dominikánské republiky.

Bez Kuby by měli komunisté velké problémy se svou ofenzívou v Latinské Americe a bez komunistického nebezpečí by do všech latinsko-amerických zemí proudilo to, co tyto země chtějí: soukromé investice, vytváření nových pracovních příležitostí a nová prosperita, tzn. že současný odliv kapitálu a pokles hospodářství by se zastavily a zvrátily. Peníze, které latinsko-američtí podnikatelé uložili ve Švýcarsku a ve Spojených státech, by se vrátily tam, kam patří, a životní úroveň by se zvýšila.

(106) Na druhé straně může vést pokračování současné nečinnosti jedině ke katastrofě. Slečna Castrová ve svém svědectví uvedla, že kdyby měl její bratr k dispozici sovětské rakety, určitě by je proti Spojeným státům použil: „Nemyslím, že Fidel by si s jadernou válkou dělal nějaké starosti.“ Jednoho dne se může Castro zmocnit jaderných hlavic. Naše neochota eliminovat toto nebezpečí by se pak jistě vykládala jako naše slabost a jenom by podnítila násilí a terorismus, který by byl plodem komunistického vítězství v jiných zemích Latinské Ameriky. S politickou a vojenskou hrozbou, která nám a našim latinsko-americkým sousedům od Kuby hrozí, se musíme brzy vypořádat.

Organizovaná hysterie

Rudolf Kopecský

Zpravodaj, Chicago, USA, prosinec 1967

Každý z nás viděl – někdo přímo a většina pak ze zpravodajských pořadů nebo v televizi – projevy davové psychózy, tak charakteristické pro snahu totalitních směrů nastolit svou vládu nad světem. Kdo z nás by se nepamatoval na davy, vriskající až k pomatenosti své „Duce, duce!“ nebo „Sieg heil- Sieg heil!“

Mysleli jsme, že toto davové šílenství je omezeno jen na dvě země, Itálii Benita Musolliniho a Třetí říši Adolfa Hitlera, a po skončení války jsme doufali, že zůstane omezeno jen na vlast a kolébku moderních totalitních diktatur, totiž na Sovětský svaz a jeho protektoráty. Tato naděje byla zklamána. Od nejzápadnějšího Polska až po nejvýchodnější Čínu je tato hysterie pěstována a přenášena do zemí, jež by měly být imunní, ale nejsou.

Od Spojených států na západě až k Japonsku na východě vidíme hysterii davů stejně ohavnou a zarmucující, jaké jsme byli svědky, když tato náказа byla omezena jen na země totalitní diktatury. A zarmucující na tom je, že to není nějaký náhlý a nevysvětlitelný výskyt duševní choroby, ale záměrně organizovaná akce, jejíž dirigenti stojí pečlivě v pozadí.

Projevy nesouhlasu, jimiž to začalo prý v zájmu míru, prý v odporu k atomovým zbraním a k „ustrnulému starému řádu a překonané morálce“, se daly přehlížet, dokud byly omezeny na nečesané a nemyté mladé muže a ženy, holdující alkoholu, omamným drogám a tak zvané volné lásce. Ale pokračující násilné demonstrace dávno již přerostly původní rozměry, mají jasně formulovaný politický a sociální program plný nenávisti a chorobné zaujatosti. Jsou to především Spojené státy, tato hlavní a patrně již poslední bašta svobodného světa, proti níž je zaměřena všechna zuřivost kampaní, dirigovaných z pozadí muži Kremlu, kteří dobře vědí, že nemohou zvítězit, nepomohou-li jim pomatenci ze svobodného světa. Zmatení studenti, vedení zmatenými „intelektuály“, demonstrují za mír ve Vietnamu, ale ne proti těm, kdo začali tuto válku, ale proti těm, kdo brání napadený Vietnam před útočníky ze severu. Demonstrují proti americkému bombardování země,

(108) která s naprostým klidem porušuje neutralitu i dalších sousedních zemí, aby v bezpečí jejich hranic prováděla svůj nástup proti Jižnímu Vietnamu. Jejich útoky proti vojákům i civilistům nikomu nevadí. Senilní filozof Bertrand Russell organizuje „soudní přelíčení“ proti Spojeným státům a nyní dokonce i proti Velké Británii, jež se tak pečlivě vyhnula všemu, co by mohlo pohoršit bolševiky, a která ochotně po každém políčku ze strany Číny a jiných zemí nastavuje ochotně druhou tvář.

Dalo by se říci, že nezáleží na pomatených studentech a jiných nezralých mladých lidech, kteří stejně představují menšinu - i když hodně hlučnou - mezi studentstvem a mládeží vůbec. Ale opakuji, nejde tu o náhodné a náhlé poblouznění části mladých lidí, ale o záměrně připravenou akci, jež má rozvrátit svobodný svět. Stačí se podívat na lidi ve významném postavení a zralého věku, kteří ač nejsou bolševiky, nerozumně slouží jejich cílům.

Známý anglický spisovatel Graham Greene napsal před nedávnem, že kdyby se musel rozhodnout mezi životem ve Spojených státech nebo v Sovětském svazu, rozhodl by se pro Sovětský svaz. V každoročním cyklu přednášek na počest lorda Reitha, tvůrce BBC, pronesl tentokrát jeden univerzitní profesor přednášky, v nichž dokazoval, že rodina je protispolečenská instituce, jež musí být zrušena, a v následující přednášce vyložil, že je nejen nutné dovolit a doporučovat potraty, ale že je potřeba uvažovat o tom, jak ukrátit život starým lidem. A přitom lord Reith, na jehož počest jsou tyto přednášky konány, vtiskl původní BBC pečeť přísné mravnosti, lásky k vlasti a úcty k náboženství!

Právě nyní, když soud označil za pornografii americkou knihu *Východ z Brooklynu*, vystoupil jeden anglikánský kaplan na její obhajobu. Hlava anglikánské církve, arcibiskup z Canterbury s některými dalšími biskupy hlasoval ve Sněmovně lordů pro povolení potratů i z jiných důvodů než ohrožení života rodičky a pro další rozšíření důvodů pro rozvod a rozluky manželství. Uvedl jsem zde příklady z kleru anglikánského (jehož jeden kanovník napsal i knihu, v níž vyslovuje názor, že Ježíš Kristus byl homosexuální), ale jen proto, že jde o státní církev. Mohl bych uvést stejně významné hodnostáře metodistické, ba i římsko-katolické. Ale čtenář amerických novin nalezne asi stejné případy ve své zemi. Všude v kruzích tzv. intelektuálů, kteří chtějí být duchovními vůdci svých zemí, dominuje skupina, jež vede zápas proti konvenční mravnosti, proti lásce k vlasti a úctě k zákonům.

Hlučné demonstrace jsou jen viditelnou špičkou ledovce, na který naráží naše loď, aby ztroskotala. Jsou jen důsledkem toho, co můžeme nazvat generálním útokem na naši civilizaci. A tento útok pokročil tak daleko, že

většina, jež dosud zůstala věrna tomu, v čem byla vychována a co by mělo být pýchou naší doby, je zastrašena a nemá dost odvahy tomu čelit ze strachu, že by byla označena za „reakcionářskou“.

Když jsem před několika lety byl po úrazu dlouhou řadu měsíců vyřazen z veškeré činnosti a nemohl dělat nic jiného než číst, vzal jsem do ruky knihu, kterou jsem se chystal si po mnoha let přečíst, ale pro jejíž obsaženost jsem to nikdy nedokázal. Jde o Gibbonovu práci *Úpadek a pád římské říše* (*Decline and Fall of the Roman Empire*). Od té doby, co Gibbon napsal svou slavnou knihu, vyšly o tomto tématu knihy modernější, obsahující některé novější poznatky, ale v podstatě autor správně postřehl hlavní příčinu pádu římského impéria a římské civilizace. V rozmařilosti a změkčilosti přestali staří Římané věřit v ideje, jimiž žil tento útvar – na svou dobu jedinečný. Nebyl to nápor křesťanství, ale požívačnost, cynismus a nezáměr o všechny vyšší hodnoty, co především zničilo tuto civilizaci, jež se honila za snadným životem, upadala z jedné pověry do druhé a umožnila vznik šílených diktatur, jež ještě více oslabily životní vůli společnosti a učinily ji bezmocnou obětí náporu barbarů. **Dnešní společnost je stejně ohrožena náporom barbarství a mravní a duchovní rozklad ji připravuje na to, aby se stala bezmocnou obětí.** Jeden komentátor napsal, že válka ve Vietnamu se nedá prohrát na bojišti, ale v Americe. V tom je více pravdy, než se zdá. Naši svobodu a naši civilizaci nezničí Rudá armáda, protože na to nestačí. Může ji zničit, teprve až ji vlastní pomateností a zbabělostí rozvrátíme, takže nebude mít sílu odolat. **Nestačí stavět se jen proti organizované hysterii, ale také – a to především – proti jejím příčinám.**

Válka ve Vietnamu v historické perspektivě

The Wanderer, USA, 18. 1. 1968

Dlouhou dobu dělala válka ve Vietnamu velké starosti vedoucím politickým činitelům a lidem v naší zemi. Svými demonstracemi a vyvoláváním nepokojů učinili takzvaní „nesnášenliví rebelanti“ z konfliktu ve vzdálené zemi výbušný, emocemi nabitý problém naší domácí politiky. Ti, kdo se vyžívali v moralizování, vyhlašování hesel, ve frázích, v emotivních výzvách a v odsuzování těch, kdo třeba vidí vietnamský konflikt v jiném světle než oni sami, zatemnili skutečné problémy a vytvářeli naopak problémy umělé. Přispěli tak ohledně původu a podstaty vietnamské války k zasévání zmatků do mysli mnoha lidí. Abychom tedy objasnili podstatu skutečných problémů, musíme se zaměřit na konflikt v jihovýchodní Asii ze širší perspektivy, rozpoznat skutečně podstatná fakta, podrobit je objektivní analýze a dospět k závěrům založeným na skutečnosti, a nikoli na emocích, neznalosti faktů či na pouhých zbožných přáních.

Nezaujatý pohled na historické události nám umožní zodpovědět některé otázky, které nás napadají: Jak to, že jsme se do té války tak zapletli? Všichni jsme si povšimli prudkého nárůstu amerických obětí od roku 1964. Jak si to vysvětlit? Víme, že v roce 1961 jsme ve Vietnamu neměli pravidelnou armádu, a už o pár let později počet našich vojáků výrazně vzrostl, zejména od roku 1965. Proč k tomu došlo, kde hledat příčiny? Proč máme v této malé zemi 500 000 vojáků, abychom bojovali proti Vietkongu? Není to snad známka selhání naší diplomacie? Dopustili jsme se snad nějakých chyb? Kde selhala naše diplomacie? Nedalo se neúspěchu zabránit? Byl opravdu nevyhnutelný? Nebo snad musejí naši mladí mužové platit svými životy za chyby, k nimž vůbec nemuselo dojít?

Proč vlastně ke konfliktu došlo? Kdo jsou vůdcové Vietkongu? Vyznávají snad nějakou domácí ideologii – jsou to tedy nacionalisté? Nebo mají jejich pohnutky základ v marxismu-leninismu – jsou to tedy komunisté? Jeli-kož vedoucí představitelé hanojského režimu hlásají svou věrnost

komunistickému učení, musíme si položit tuto důležitou otázku: Jak se vlastně komunismus do Vietnamu dostal? (111)

Ještě než na tyto otázky odpovíme, uveďme tu několik základních údajů o zemi, která se nazývá Vietnam. Má dějiny staré více než dva tisíce let, je to stát převážně zemědělský a leží v jihovýchodní Asii. Ve druhé polovině 19. století se Vietnam stal součástí francouzské Indočíny a součástí francouzského „impéria“ zůstal až do poloviny 20. století. Země je etnicky a nábožensky heterogenní. Ačkoli konfucianství tu bylo oficiálním náboženstvím až do odchodu posledního vietnamského císaře Bao Dai v roce 1954, někteří Vietnamci jsou buddhisté (patří ke zhruba čtrnácti různým sektám), jiní zase animisté, muslimové, příslušníci různých militantních sekt a ve Vietnamu také žijí ti, kdo spojují vlastní náboženství s uctíváním předků. Z 16 miliónů obyvatel Jižního Vietnamu je asi půl miliónu římských katolíků. Přes náboženskou rozdílnost se v této oblasti udržela tradice náboženské tolerance.

Poněvadž marxismus-leninismus vznikl na Západě a nikoli ve Vietnamu, je na místě otázka, jak se vlastně komunismus do Vietnamu dostal? Přinesli jej tam především Vietnamci, kteří ho přijali během svého studia v zahraničí. Jistý mladík jménem Nguyen Ai-quoc přišel do Francie a stal se roku 1921 zakládajícím členem Francouzské komunistické strany. (Tehdy byl Vietnam pod francouzskou koloniální nadvládou.) V roce 1923 přišel Nguyen Ai-quoc z Paříže do Moskvy, střediska mezinárodního komunismu, a zůstal tu několik let. Za svého pobytu v Sovětském svazu prošel školením, jež se poskytovalo profesionálním revolucionářům na specializovaných školách zřízených pro tento účel. Jako skrz naskrz indoktrinovaný a přesvědčený marxista-leninista přijal čestné jméno Ho Či Min, tj. „Istivá liška“, a byl jmenován hlavním organizátorem mezinárodního komunistického hnutí pro jihovýchodní Asii. Na konci dvacátých let založil komunistickou stranu Indočíny. V souladu s Leninovými tezemi o národnostní a koloniální otázce a podle instrukcí, které dala Ho Či Minovi Komunistická internacionála, působila tato strana pod pláštíkem národnostního hnutí.

Marxisté-leninisté (komunisté) jsou revoluční marxisté, kteří nevěří, že k jejich revoluci může dojít přirozeným způsobem, tedy živelně. Leninovi následovníci školí své kádry, cvičí profesionální revolucionáře, jejichž úkolem je organizovat, osnovat a připravovat revoluci s cílem uchopit politickou moc. Profesionální revolucionář Ho Či Min se pustil do budování revoluční strany, která působí ve spolupráci se širokou národní frontou, a s pomocí této fronty se připravoval na den, kdy bude možné provést revoluci, tj. získat politickou moc. Jeho strana, organizace profesionálních revolucionářů, pou-

(112) živila všech prostředků – zákonných i nezákonných, násilných i nenásilných – při operacích, které byly prováděny jak otevřeně, tak tajně.

Nutno říci, že Ho Či Minova činnost nebyla ve třicátých letech příliš úspěšná. Posloužíme-li si marxisticko-leninskou sémantikou, pak v této době buď neexistovala „revoluční situace“, nebo situace ve francouzské Indočíně nebyla pro revoluci ještě dostatečně zralá. Avšak na počátku čtyřicátých let se „revoluční situace“ začala vyvíjet velice rychlým tempem. Důvodem bylo zhroucení Francie a japonská okupace Vietnamu jakožto bývalé francouzské kolonie a protektorátů. Tyto události se Ho Či Minovi velmi hodily. V souladu s leninskou strategií zorganizoval Ho Či Min komunistickou frontu, která byla nepokrytě nacionalistická a nazývala se Liga boje za nezávislost Vietnamu – Viet Minh. Poté, co Japonsko v létě roku 1945 kapitulovalo, vzniklo ve francouzské Indočíně mocenské vakuum. To byla ovšem příležitost pro „národní frontu“, aby toto vakuum vyplnila. A tak v září 1945 vydal Ho Či Min prohlášení o nezávislosti a sám se jmenoval vietnamským prezidentem. Jeho mocenské ambice však utrpěly porážku, když Britové, Číňané a později Francouzi zemi znovu obsadili.

Nejprve Francouzi s Ho Či Minem vyjednávali a později, když poznali, kdo vlastně je – tj. komunista, se rozhodli proti němu bojovat. Do komunistického vítězství v Číně roku 1949 se Ho Či Min nacházel ve velice obtížné situaci, a to až do doby, kdy mu toto vítězství komunistů otevřelo nové trasy, kudy mu přicházely zbrojní dodávky. Jelikož dostával pomoc od sovětského bloku a Rudé Číny, dokázal rozpoutat velmi intenzivní guerillovou válku proti Francouzům. Vleký konflikt vedl roku 1954 k pádu pevnosti Dien Bien Phu v severní části Vietnamu. V té době sice francouzská vláda neprohrála celou válku, ale prohrála důležitou bitvu, a tato dílčí porážka byla pak použita jako výmluva a záminka, proč z války, kterou francouzští komunisté nazývali „malá špinavá válka“ ve Vietnamu, nakonec vycouvat. S cílem ukončit tento válečný konflikt byla svolána ženevská konference a země byla rozdělena na dvě části podél 17. rovnoběžky. Po ženevském urovnání válečného konfliktu se Ho stal nejvyšším vietnamským představitelem na Severu. Ani Spojené státy, ani vláda Jižního Vietnamu ženevskou dohodu nepodepsaly, protože oba státy odmítly poskytnout písemný souhlas s předáním severní části země komunistickému režimu.

Rozdělení země bylo největším vítězstvím Ho Či Mina. Dalo se mu zabránit? Dalo. Spojené státy totiž mohly poskytnout pomoc obráncům Dien Bien Phu, když o ni zoufale a naléhavě žádali. Stačilo pár amerických těžkých bombardérů, které mohly rozhodnout, ke komu se nakonec přikloní

vítězství. Obrovský kontingent vojáků Viet Minhu (počtem přibližně 50 000) (113) se dal snadno porazit ze vzduchu; tato letadla Francouzi neměli, ale měli je právě Američané. Bombardování mohlo odvrátit pád pevnosti a po vojenském úspěchu mohla vláda Spojených států vyvíjet tlak na francouzskou vládu, aby uznala nezávislost celého, nerozděleného Vietnamu.

Ho Či Minovo vojenské vítězství u Dien Bien Phu vedlo k jeho politickému vítězství na ženevské konferenci, které mu poskytlo mocenskou základnu, z níž mohl operovat „zákonnou cestou“. Po tomto vítězství začal mít Ho ještě větší mocenské choutky. (O několik let později vyšly při špionážním procesu ve Francii najevo důkazy o tom, že Viet Minh dostával zpravodajské informace o pohybech francouzských vojsk a o americkém rozhodnutí neposkytovat pomoc obležené pevnosti Dien Bien Phu. Tyto informace získal Ho od francouzských vládních činitelů a od Komunistické strany Francie.)

První chyba, které jsme se dopustili v souvislosti s vietnamskou otázkou, spočívala již v tom, že jsme nezabránili rozdělení země a umožnili Ho Či Minovu režimu, aby se ustavil jako vláda v lidnatější a průmyslovější severní části Vietnamu. Ho musel dojít k závěru, že použití síly ve Vietnamu a propagandy ve Francii se nakonec vyplatilo.

Zde bych se měl pár slovy zmínit o událostech v jižní části Vietnamu od roku 1954. Po ženevské dohodě jmenoval císař Bao Dai ministerským předsedou Ngo-Dinh Diema, a ten se poté po referendu, které se konalo v roce 1955 a sesadilo posledního vietnamského císaře, stal prezidentem země. Diem se stejně jako jeho otec postavil proti francouzské správě ve Vietnamu a rovněž ostře vystupoval proti japonské nadvládě. V roce 1945 zabil jeho bratra Viet Minh. V této době jej chtěli Francouzi i komunisté získat na svou stranu, ale on jejich nabídky odmítl. Diem byl národovec, oddaný ideji nezávislosti Vietnamu. Byl známý jako čestný vlastenec a národní hrdina a pustil se do přestavby své země. Problémy, s nimiž se musel vypořádat poté, co se stal prezidentem, byly opravdu značné; většina pozorovatelů v té době je v podstatě pokládala za neřešitelné a předpovídalo se, že k Diemovu pádu dojde do šesti měsíců. Přes mnohé potíže, s nimiž se musel vypořádat, se Diemovi podařilo usídlit v zemi takřka milion uprchlíků ze Severu. Diem také provedl zemědělskou reformu, která dala půdu, jež byla k dispozici, do rukou rolníků; vybudoval nová zdravotnická střediska, školy a novou národní armádu a podařilo se mu pacifikovat venkov a odzbrojit soukromé armády nábožensko-politických organizací Hoa Hao, Cao Daj a Binh Xuyen. K velkému překvapení komunistů na Severu (proti nimž se zemědělci roku 1956 vzbouřili během násilné kolektivizace země)

(114) a nekomunistů v jiných oblastech, Diem situaci v Jižním Vietnamu stabilizoval a s americkou pomocí velmi pokročil při hospodářské obnově země. V roce 1959 měla již Vietnamská demokratická republika nejvyšší příjem na hlavu v této části Asie. Diem byl skvělý organizátor a uspěl tam, kde by jiní selhali.

Jak je tedy možné, že v následujících letech došlo k tak rozsáhlé válce? Hanoj si plně uvědomovala, že v Jižním Vietnamu dochází za vedení prezidenta Diema k trvalému rozvoji a růstu a že jeho vláda nemůže padnout v důsledku vnitřních problémů, a tak se rozhodla užít síly. V roce 1960 vyhlásil třetí sjezd Komunistické strany Vietnamu, který se konal v Hanoji, za jeden z úkolů strany „osvobození Jižního Vietnamu“. S tímto cílem Hanoj utvořila v prosinci roku 1960 Frontu národního osvobození se základnou na Jihu (to bylo po amerických prezidentských volbách). Tuto frontu ovládali komunisté loajální Ho Či Minovi a tato fronta také organizovala teroristické akce uskutečňované lidmi, kteří byli vysláni do Jižního Vietnamu a kteří se dali naverbovat do Vietkongu – její vojenské složky. V roce 1960 teroristé podnikli atentáty na 1 400 místních státních úředníků a 700 jich unesli.

Kdyby však nebyl v roce 1962 neutralizován Laos, k současné rozsáhlé a ničivé válce ve Vietnamu by nedošlo. Podle svědectví několika odborníků na jihovýchodní Asii – zejména z námořnictva Spojených států – před výbory Kongresu v letech 1961 a 1962 byl totiž klíčem k Vietnamu Laos. V roce 1960 se dostala prozápadní vláda v Laosu v čele s premiérem Boum Oumem do konfliktu s povstalci, kteří dostávali pomoc ze Severního Vietnamu. Zatímco vláda Spojených států v roce 1960 Boumovu vládu podporovala, nové americké vedení (v čele s prezidentem Kennedym, pozn. vydavatele) se v roce 1961 rozhodlo pro zcela jinou politiku: tuto nevelkou zemi sousedící se Severním i Jižním Vietnamem „neutralizovat“. Prozápadní, demokratická a nekomunistická vláda v Laosu nedostala od Spojených států hospodářskou a vojenskou pomoc, a byla tak nucena přenechat moc nové koaliční vládě složené z komunistů a těch nekomunistů, kteří byli ochotni se s nimi spojit. Země byla rozdělena na tři pásma: komunistické, neutrální a nekomunistické. Celá záležitost byla urovnána v roce 1962 na ženevské konferenci o Laosu k velkému uspokojení tehdejšího sovětského předsedy Rady ministrů Nikity S. Chruščova, který prohlásil, že je to „model pro urovnávání všech mezinárodních problémů“. Byl to „Mnichov na Dálném východě“. Naši přátelé byli donuceni se vzdát našim nepřátelům a nová hranice se posunula o několik mil blíže k nám. To byla druhá chyba, které jsme se v té době dopustili.

Pásmo, které v Laosu ovládali komunisté, bylo zdaleka největší a strategicky nejdůležitější. Přes tuto část Laosu, která přiléhala k Jižnímu Vietnamu, vedla tzv. „Ho Či Minova stezka“, kterou vybudoval Vietkong, a touto stezkou proudilo do Jižního Vietnamu mnoho bojovníků a výzbroje. V roce 1962 vyslal Severní Vietnam na jih dalších 13 000 mužů. Z Jižního Vietnamu se tak stalo bojiště, na němž bylo možné si vyzkoušet „národněosvobozenécké války“. „Válka za národní osvobození“ nebo – jak ji nazývají čínští komunisté – „lidová válka“, je nový druh války, v němž je setřen rozdíl mezi občanskou a mezinárodní válkou. Na podporu této války „nového typu“ se vyslovil Chruščov ve svém projevu z 6. ledna 1961 a jeho nástupci to pak neustále opakovali. Vietkongu přislíbil pomoc také Mao Ce-Tung, který vytvořil teorii „lidové války“ již za čínské revoluce. (115)

V roce 1961 přijalo nové americké vedení ve Washingtonu výzvu, kterou nazývalo „omezenou válkou“, a vzdalo se politiky „hromadné odvety“ schválenou předchozím vedením. V „omezené válce“ ve Vietnamu Vietkong využíval komunistických enkláv v Laosu a Severním Vietnamu. Jelikož se urychlilo pronikání nepřátel ze severu, přijala Diemova vláda novou strategii, kterou schválili američtí vojenští poradci na počátku roku 1963. Tato strategie spočívala v budování strategických vesnic (kterých mj. s úspěchem využívali Britové v Malajsií), v poskytování ochrany vesničanům na venkově a zároveň v „přímém sledování“ nepřítele. Úspěch této nové strategie demonstrovala hromadná kapitulace Vietkongu saigonským vládním silám a zvyšená pacifikace venkova.

Komunisty v Hanoji tyto události zaskočily. Jelikož Vietkong nedokázal zvítězit na bojištích v Jižním Vietnamu, uchýlil se k rozsáhlé protidiemovské propagandistické kampani ve Spojených státech, přičemž využíval bláhových novinářů jako bezděčných nástrojů. To je ostatně typická leninská praxe: kdykoli a kdekoli nevede užívání vojenské síly k vítězství, nastupuje propaganda, podvody nebo vyjednávání. Cílem propagandistické kampaně bylo porazit prezidenta Diema ve Washingtonu, podobně jako byl Čankajšek poražen pár let předtím, a poté získat moc podobně jako v Laosu v předchozím roce, tj. prostřednictvím tzv. „neutralizace“ země. V protidiemovské kampani se stala klíčovou otázkou náboženská: prezident Vietnamské republiky byl obviněn z pronásledování buddhistů. Trich Tri Kuang, buddhistický bonz s pochybnou minulostí, se stal vůdcem buddhistické frakce, která o sobě tvrdila, že mluví za všechny buddhisty a za „90 % lidí“. Tento mistr přetvářky dokázal zmanipulovat značnou část amerického veřejného mínění prostřednictvím zinscenovaných sebevražděných obětí buddhistických bonzů. Naši

(116) novináři ve Vietnamu byli vždy předem informováni, kdy a na jakém místě měl být buddhistický „protestující“ upálen zaživa, aby mohli vylíčit tuto otřesnou a drastickou podívanou v americké televizi a v amerických novinách. (Shodou okolností vyšlo najevo, že většina takovýchto sebevražděných obětí byla přivedena před fotografy a novináře pod vlivem drog, načež byly oběti polity benzínem a zapáleny jinými bonzy.) Politicky motivovaná agitace malé skupiny duchovních oblečených do slavnostních rouch a vedených Trich Tri Kuangem vedla k velké tragédii, která měla změnit vývoj konfliktu.

Ačkoli náš velvyslanec Frederick Nolting a náš vojenský velitel ve Vietnamu generál Paul Harkins stáli pevně za Diemem, který byl znovu zvolen prezidentem roku 1961 a kterého pozdravil při jeho slavnostním uvedení do funkce i tehdejší americký viceprezident Lyndon B. Johnson jako „Churchilla jihovýchodní Asie“, někteří američtí představitelé aktivně podněcovali vietnamské generály, aby proti Diemovi zorganizovali převrat. Klika požadující Diemův odchod pod heslem „Diem musí jít“ přesvědčila prezidenta Johna F. Kennedyho, takže ten nakonec veřejně požadoval „změny v politice a výměnu lidí“ a omezení naší hospodářské pomoci Jižnímu Vietnamu. Představitel CIA v Saigonu, který varoval před odstraněním Diema, byl nahrazen jiným. Velvyslance Noltunga, který stál při našem spojenci, nahradil Henry Cabot Lodge, a ten poskytl na velvyslanectví Spojených států útočiště Trichovi Tri Kuangovi, tedy bonzovi, který měl dříve styky se severovietnamskými komunisty a byl od té doby pokládán za agenta Vietkongu.

Všechny tyto změny, protidiemovská propaganda, kterou řídilo vysílání Hlasu Ameriky do Jižního Vietnamu, a omezení hospodářské pomoci – to vše vedlo několik vietnamských generálů k přesvědčení, že vláda Spojených států chce svrhnout prezidenta Diema. Po vojenském převratu byli Ngo-Dinh Diem a jeho bratr Ngo-Dinh Nhu 1. listopadu 1963 zavražděni.

Po celou dobu, kdy byl Diem v čele státu, udržoval konflikt jen ve vietnamských mezích, tj. jako vietnamskou záležitost. Jeho vláda byla stabilní, prezident měl podporu lidu, a zpravodajská služba tak mohla získat vynikající informace o Vietkongu. Zpravodajské informace jsou pro vítězství v konfliktu tohoto druhu zcela zásadní. V „lidové válce“ je loajalita lidí cennější než zbraně. Nadřazenost zbraní nemůže nahradit to, co činští komunisté nazývají „nadřazeností lidí“, kteří jsou oddáni své věci. Diemova vláda poskytovala ochranu vesničanům a jejich představitelům proti teroristům z Vietkongu a dokázala jim, že tvrzení Vietkongu o jeho vlastní neporazitelnosti je pouhý mýtus. V polovině roku 1963 vyšly z džunglí tisíce příslušníků Vietkongu a přidaly se na stranu vlády. V roce 1963 hospodářství země již

natolik vzkvétalo, že země mohla vyvážet 300 000 tun rýže. (Již o dva roky (117) později se rýže musela dovážet, protože Vietkong přerušil spojovací trasy mezi venkovem a velkými městy.) Před sesazením prezidenta Diema v polovině léta roku 1963 se vývoj konfliktu obrátil k lepšímu. V této době náš velvyslanec Nolting řekl, že válka „začínala být vyhraná“ a generál Harkins prohlásil, že „Vietkong začíná prohrávat“. V zemi působilo jen málo amerických vojáků jako poradci, zatímco sama jihovietnamská armáda se dokázala vypořádat s bojovkami a s teroristy.

Avšak nepodloženým obviněním buddhistů, která vyslovil nepřátelský agent Trich Tri Kuang, se dostalo široké publicity v našich hromadných sdělovacích prostředcích. Naši přátelé byli osočováni, denuncováni a nakonec zavražděni. Komise Spojených národů vyslaná do Vietnamu a pověřená vyšetřením Diemova pronásledování buddhistů se vrátila se zprávou, že veškerá obvinění jsou nepodložená. V té době však byli Diem a jeho bratr již mrtvi.

Po zavraždění Diema se situace začala prudce zhoršovat. Generálové, kteří nahradili řádně zvolenou a zákonnou vietnamskou vládu, rozpustili zpravodajskou síť, kterou vybudoval a vedl Diemův bratr, provedli čistku v ozbrojených silách mezi Diemovými stoupenci, a tak zlikvidovali účinné nástroje na obranu proti teroristům, přičemž tyto nástroje budoval prezident Diem po dobu devíti let. Tito hašteřiví generálové neměli podporu lidu, nemohli si činit nároky na to, že jejich moc je zákonná, a postrádali řídicí schopnosti. Jednu „vládu“ střídala rychle další. Odstranění Diema bylo třetí velkou chybou. Byla to klíčová chyba v průběhu vietnamské války a v důsledku této chyby musely zemřít desítky tisíc amerických vojáků v džunglích jihovýchodní Asie.

Během roku 1964 se situace dále zhoršovala; počet amerických ozbrojených sil stoupl v červenci na 16 000 a v srpnu došlo k incidentu v Tonkinském zálivu. V lednu roku 1965 ohlásila politická složka Vietkongu, Fronta národního osvobození, své úplné vítězství v Jižním Vietnamu. Zhruba v téže době se ustavila Fronta národního osvobození i v Thajsku a zároveň se v této zemi rozběhla guerillová činnost. V únoru 1965 již Vietkong ovládal podle dostupných zpráv 60–80 % vietnamského území a jeho propagandistický mluvčí ohlásil nástup „třetí fáze guerillové války“, tj. použití pravidelných vojenských jednotek a zatažení „nepřítele“ do poziciční války. Vietkong útočil na předsunuté vojenské hlídky a základny jednotkami o velikosti praporu či dokonce pluku, podporovanými minomety a dělostřelectvem.

Prezident Spojených států se na tyto události musel podívat novými očima a učinit závažné rozhodnutí. Měl na výběr pouze mezi rozsáhlou válkou,

(118) nebo velkou prohrou. Prezident byl tak postaven před velice úzký výběr možností, z nichž ani jedna se mu nezamlouvala, a tato situace přesvědčivě demonstrovala chyby a selhání předchozí politiky. Poněvadž prezident nechtěl politicky postupně podlehnout, ani přijmout okamžitou porážku, musel politické chyby učiněné v minulosti napravit vojensky. Prezident tedy nařídil bombardování Severního Vietnamu a do Jižního Vietnamu vyslal obrovský počet amerických vojáků.

V souvislosti s válkou ve Vietnamu jsme se tedy dopustili tří velkých chyb. Především jsme neposkytli leteckou podporu francouzským a vietnamským vojákům, abychom zabránili dobytí pevnosti Dien Bien Phu. V důsledku toho, že se Francouzi stáhli z Vietnamu za tehdy existujících podmínek, byla země rozdělena na dvě části. Francouzským a vietnamským vojákům měla být poskytnuta pomoc za podmínky, že země dostane úplnou nezávislost a že svobodně zvolená vláda ukončí válku proti Viet Minhu s francouzskou a americkou pomocí. Druhá chyba, nazývaná „laoské šilensství“, spočívala v tom, že došlo k opakování „čínského vzoru“ v laoském vydání. Místo abychom poskytli pomoc našim přátelům, donutili jsme je vzdát se velké části své země ve prospěch komunistů. Morálka tohoto „Mnichova na Dálném východě“ se projevila na činnosti všech vlád v jihovýchodní Asii a i jinde. Místo abychom poskytli pomoc našim přátelům, jsme pomoc poskytli našim nepřátelům. Avšak třetí a největší chyba spočívala v tom, že jsme se spikli proti našemu spojenci, prezidentu Diemovi, kterého kdysi charakterizoval liberál Justice William O. Douglas jako „hrdinu ve středním a severním Vietnamu, který má značnou podporu i na jihu ... muže, kterého si Vietnamci nesmírně váží, protože je čestný a nezávislý a neochvějně čelil francouzskému vlivu...“ Když Trich Tri Quang, který - jak to sám přiznal - dříve pracoval pro Viet Minh, požadoval Diemovu hlavu, byla mu dodána „zabalená do americké vlajky“.

Více chyb si už nemůžeme dovolit. V současné době Hanoj a Vietkong vědí, že nemohou zvítězit vojensky. Jejich jedinou nadějí je psychologické vítězství ve Spojených státech. A tak 16. října 1967 oznámila Hanoj vytvoření Lidového výboru Jižního Vietnamu pro solidaritu s americkým lidem, který měl podpořit dezertéry amerických vojáků a financovat propagandu uvnitř Spojených států s cílem vystupňovat „boj za ukončení americké agrese v Jižním Vietnamu“. Kdybychom podlehli těmto tlakům, odměnili bychom tak vlastně agresora za jeho agresivní akt a zajistili bychom mu vítězství. To by však také povzbudilo ty, kdo nás chtějí „pohřbit“, k rozpoutání „války za národní osvobození“ či „lidové války“. Válku ve Vietnamu nazývají obě stra-

ny „zkouškou“. Poněvadž komunisté vědí, že vojensky nemohou ve Vietnamu (119) zvítězit, učinili ze Spojených států hlavní středisko boje. Věří, že nás válka unaví, tak jako unavila francouzskou vládu v roce 1954, a že se podvolíme. A přece se přes veškerou agitaci nesmíme vzdát, nesmíme se podvolit. Ve hře je totiž mnohem víc než pouhá nezávislost jedné malé vzdálené zemičky: jde tu o budoucnost nás všech. Nezastavíme-li agresora na asijské pevnině, můžeme se s ním setkat u našich vlastních břehů.

Kdyby nedošlo k zásadní chybě, jež zlikvidovala jedinou kompetentní a nezkorumpovanou vládu, kterou země ve svých dějinách kdy měla, a kdyby nedošlo ke zločinu, který volal do nebe o odplatu, ačkoli tento zločin přivítali v naší zemi a v dalších zemích někteří špatně informovaní lidé, kteří to však mysleli dobře, desítky tisíc našich mužů a stovky tisíc Vietnamců by v té daleké zemi v jihovýchodní Asii nemusely zemřít. Měli bychom se z dějin poučit; pokud se nepoučíme z chyb, jichž jsme se v minulosti dopustili, určitě je znovu zopakujeme.

Prvořadým úkolem vědců a pedagogů je hledat pravdu, zprostředkovávat ji studentům a neposkytovat pomoc, ať už vědomě či bezděčně, našim nepřátelům, mistrům přetvářky, těm, kteří zneužívají touhu lidí po míru pro své zavrženíhodné cíle, těm, kdo chtějí zničit celé uspořádání naší společnosti a náš politický systém, který je přes všechny nedostatky a nedokonalosti lepší než jakýkoli systém, který kdy vytvořili nedokonalí lidé. Kdyby se jim podařilo zlikvidovat naši společnost, mohl by na jejích troskách vzniknout pouze totalitní režim, v němž život nebude stát za nic. Před lety prohlásil Edmund Burke: „Aby zlí lidé uspěli, stačí, když ti dobří nebudou nic dělat.“ Máme-li si zasloužit Boží milost, která nám umožňuje, abychom v těchto kritických dobách přežili jako svobodný národ, musíme mít aspoň odvahu postavit se zlu, dát jasně najevo svůj názor a nedovolit, aby zvítězili agresori a ti, kdo nás chtějí zlikvidovat.

Zázrak, který selhal

Emil Ludvík

Zpravodaj, Chicago, USA, listopad 1968

Ani obětováním mnoha amerických životů a spojenců v Jižním Vietnamu, ani flagrantním porušením mezinárodního práva se prezidentu Lydonu B. Johnsonovi nepodařilo zajistit udržení Demokratické strany v Bílém domě na další čtyři roky. Po celou dobu volební kampaně oznamovaly ústavy pro výzkum veřejného mínění, že Richard Nixon má v popularitě u voličů takový náskok, že pouze zázrak by mohl pomoci Hubertu H. Humphreymu k vítězství. Ale Humphrey se pouze sebevědomě usmíval a tvrdil, že takový zázrak přijde, protože věděl, kdy přijde a jaký bude. A tak v přesně psychologicky vypočítaném termínu necelý týden před volbami prezident Johnson oznámil národu zastavení náletů na Severní Vietnam a svolání čtyřstranné mírové konference. To mělo vzbudit u amerických voličů dojem, že mír je už na obzoru a že vláda demokratické strany je skutečně schopna ukončit v krátké době válku v jihovýchodní Asii, zatímco od republikánů pod vedením „méně mírumilovného“ Nixona se to nedá tak jistě očekávat.

Zázrak skutečně zapůsobil podle plánu, ale ne tak docela. Humphrey sice okamžitě téměř vyrovnal Nixonův náskok v popularitě, ale přece jen nevyhrál a prezidentem se nestal.

Určitý efekt tento zázrak však přece jen měl. Především poškodil třetího prezidentského kandidáta Wallace a jeho vyhlídky na takový úspěch, který by zajistil jeho nezávislé straně trvalé místo na americké politické scéně. Mnoho jeho stoupců se po zprávě o náhle zvýšené popularitě Humphreyho rozhodlo na poslední chvíli volit pro jistotu raději Nixona. Dále se v důsledku zvýšeného počtu hlasů pro lístek s Humphreyho jménem dostali do parlamentu i někteří demokratičtí kandidáti, jejichž naděje byly předtím dosti nevalné. Ale cena za tento částečný Johnsonův úspěch je přece jen poněkud nepřiměřená:

Záhy po zastavení náletů, se komunistické jednotky ve Vietnamu doká- (121)
zaly vzchopit k nové ofenzívě a americké a jiné spojenecké ztráty
v posledních týdnech opět rapidně vzrostly. Saigonská vláda sice nakonec
vyslovila souhlas, byť i neochotně a s obavami, se zastavením náletů, avšak
nikoliv, v příkrém rozporu s předvolebním tvrzením mluvčích Demokratic-
ké strany, s uznáním Vietkongu za rovnoprávného partnera při mírových
jednáních. Jihovietnamci považují Johnsonovo rozhodnutí a nátlak, činěný
na jejich vládu, za novou sobeckou zradu velmoci na malém spojenci, po-
dobnou Mnichovu. Ostatní malé národy, spoléhající dosud na pomoc Spo-
jených států, mají podobné pocity a nebude překvapující, vyvodí-li z toho
ve své další politické orientaci podobné důsledky, jaké kdysi vyvodili mnozí
Češi a Slováci z Mnichova.

Johnson tedy zbytečně obětoval marným stranicko-politickým zájmům
nejen další životy amerických i spojeneckých vojáků, nýbrž i prestiž
a důvěryhodnost celých Spojených států. Spojené státy ztratily další přáte-
le, ale nezískaly na svou stranu žádné dosavadní odpůrce. Právě naopak.
Představitelé různých světových „mírových hnutí“ i oficiálních komunistic-
kých stran a vlád (včetně ČSSR) zaplavili Hanoj blahopřejnými poselstvími,
v nichž nadšeně gratulují Ho Či Minovi a Vietkongu k „významnému úspě-
chu“, který je „vítězstvím všech socialistických zemí“, protože „vytváří příz-
nivě podmínky“ nebo „je rozhodujícím krokem“ k brzkému „úplnému zni-
čení moci amerického imperialismu“.

Přizvání Vietkongu k mírovým rozhovorům jako rovnocenného partne-
ra je totiž po určité stránce větším úspěchem komunistů, než by bylo i jejich
naprosté vítězství vojenské. Spojené státy tím totiž hrubě porušily, resp.
přímo opustily mezinárodní právo, dosud uznávané v civilizovaném světě,
a akceptovaly právní normy komunistické. Podle dosavadního práva nesmí
žádný cizí stát jakkoliv oficiálně vyjednávat s povstalci či revolucionáři, kteří
nebyli formálně uznáni za nezávislou válčící stranu. K tomuto uznání je mj.
zapotřebí, aby povstalci ovládali dostatečnou část kompaktního území
a ustavili na němúpravidelně fungující státní správu, která by zaručovala udr-
žování pořádku a respektování zásad mezinárodního práva (včetně ochrany
cizinců atp.). Avšak i v tom případě je nutné, aby se uznání povstalců za
válčící stranu jiným státem událo se souhlasem vlády země, v níž občanská
válka propukla, neboť jinak je považováno za akt nepřátelství uznávajícího
státu vůči dotyčné zemi. Proto také nikdy Spojené státy neuznaly Katangu,

(122) Rhodésii nebo Biafru, považující je za povstalce na území spřátelených oficiálních vlád Konga, Velké Británie a Nigérie.

Vietkong sice do určité míry ovládá části jižního Vietnamu, ale nikoliv administrativně a podle mezinárodního práva, nýbrž terorem, přepady a vydíráním. Rozhodnutí prezidenta Johnsona vyjednávat ze zástupci Vietkongu jako s rovnoprávnou stranou tedy nejen porušuje mezinárodní právo jako takové, nýbrž je i vyloženým aktem nepřátelství vůči oficiálnímu spojenci - Jižnímu Vietnamu.

Komunistický koncept mezinárodního práva je ovšem zcela jiný a namnoze právě opačný. Jeho kritériem je „pokrokovost“ válčících stran z hlediska moskevské interpretace marxismu-leninismu. Podle něho byla i okupace Československa naprosto legální, jak vysvětlil nedávno v OSN sovětský ministr Gromyko. Předvolebním „zázrakem“ prezidenta Johnsona se Spojené státy tedy zřekly mezinárodního práva civilizovaného světa a přijaly zásady práva komunistického.

V posledních letech se hodně mluvilo a psalo o postupném „sblížení“ stanovisek a systémů Sovětského svazu a Spojených států. Za osm let vlády Demokratické strany bylo toto sblížení pohříchu jednostranné. Zejména jeho poslední fázi v oblasti mezinárodního práva mohou komunisté oprávněně považovat za „významné vítězství všech socialistických zemí“ nad Západem. Příští prezident Nixon bude potřebovat sám nějaký opravdový zážrak, aby dostal Spojené státy a celý civilizovaný svět ze situace, do níž je zavedli jeho dva poslední předchůdci - Kennedy a Johnson.

Sovětský blok – hodnocení

The Wanderer, USA, 23. 1. 1969

International Behavioural Scientist, Meerut, Indie, červen 1969

Co je to sovětský blok? Tvoří jej všechny státy, které patří k Varšavské smlouvě, tj. Bulharsko, Československo, Východní Německo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Sovětský svaz. Všechny tyto státy jsou rovněž členy Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Mezi státy Varšavské smlouvy nepatří Albánie,¹ Mongolsko a Jugoslávie (Mongolsko bylo přijato do RVHP v roce 1962 a Jugoslávie roku 1965).

Sovětský blok vznikl v posledních fázích druhé světové války, kdy se Sovětskému svazu díky jeho diplomatické propagandě a díky jeho vojenským vítězstvím podařilo s pomocí místních („domácích“) komunistů vnutit komunistický režim všem šesti uvedeným zemím.² Sovětská vojenská zóna se v poválečných letech stala sférou vlivu a nadvlády Sovětského svazu, který za vlády Josefa Stalina ovládal těchto šest zemí prostřednictvím svých agentů – politických a vojenských „poradců“ a diplomatů, diplomatického personálu, tajné policie a prostřednictvím domácích komunistických stran, které byly sovětizovány čistkami a Stalinovým výběrem jejich vedoucích kádrů. Po Stalinově smrti začali sovětské vládcové užívat rafinovanějších metod k udržení své „říše nového typu“. Mimo dvojstranné dohody a styky s komunistickými stranami a vládami uvnitř bloku používali Sověti oficiálních institucí, jako byly Rada vzájemné hospodářské pomoci – RVHP, která byla založena již roku 1949, a Varšavská smlouva, založená roku 1955.

Vzájemné vztahy uvnitř bloku

Vzhledem k omezenému rozsahu tohoto článku se budeme jen krátce zabývat pouze politickými, hospodářskými a vojenskými aspekty vzájemných vztahů uvnitř bloku. Politická spolupráce (popř. její nedostatek) se probírala při bilaterálních a multilaterálních setkáních představitelů vládnoucích komunistických stran. Hospodářskou spolupráci představovaly bilaterální dohody mezi jednotlivými vládami a multilaterální smlouvy v rámci Rady

(124) vzájemné hospodářské pomoci. K vojenské spolupráci (nebo k vojenskému vydírání a agresi) pak docházelo v rámci Varšavské smlouvy.

Jakožto členové „světové socialistické soustavy“ se komunistické strany sovětského bloku zúčastňují mezinárodních konferencí, které se konají čas od času (např. v letech 1957 a 1966), a poněvadž všechny státy, v nichž vládou komunisté, jsou „socialistické“, zúčastňují se představitelé těchto stran konferencí „bratrských stran a vlád socialistických zemí“, jako byla např. konference, jež se konala v Budapešti 11. a 12. července 1967. Důležitější jsou však bilaterální schůzky vedoucích představitelů Komunistické strany Sovětského svazu na jedné straně a vůdců jednotlivých komunistických stran sovětského bloku na straně druhé. Právě na těchto setkáních se opravdu rozhoduje o skutečné činnosti jednotlivých vlád a o stranické politice. Veřejně ohlašované cesty do Moskvy stejně jako tajná setkání vedoucích představitelů komunistických stran jsou již zcela běžnou záležitostí. Při několika příležitostech se sovětské představitelé setkali se svými protějšky (je-li to v této souvislosti vůbec náležité slovo) i mimo Sovětský svaz; např. Nikita S. Chruščov navštívil Polsko na podzim roku 1956 a členové sovětského politbyra se zúčastnili schůzky v Čierné nad Tisou v Československu, která se konala ve dnech 29. července až 1. srpna 1968.³

V poválečných letech spočívala hospodářská spolupráce mezi státy sovětského bloku převážně na bilaterálních dohodách mezi jednotlivými státy, zejména pak mezi Sovětským svazem a jeho satelity. Sovětské vykořisťování satelitních zemí a dohody o cenách nevýhodné pro tyto země jsou dostatečně známé. Například společné sovětsko-rumunské podniky, v nichž si Sovětský svaz udržoval většinový podíl a kterých využíval k nemilosrdnému vykořisťování slabšího partnera, poškodily zejména Rumunsko a Rumuni nikdy nezapomněli na to, že po léta bylo jejich národní hospodářství řízeno tak, aby sloužilo zájmům jejich východního souseda. Rovněž sebevražda hlavního východoněmeckého národohospodáře a plánovače na protest proti sovětskému vykořisťování Východního Německa na počátku šedesátých let a zaostávající československé hospodářství, za které mohl obchod orientovaný na Sovětský svaz a na RVHP, na jaře tohoto roku ukazují, že bilaterální dohody v šedesátých letech byly pro slabší partnery velmi nevýhodné.⁴ Sověti posilovali své hospodářství na úkor ostatních zemí bloku, které musely přinést značné oběti, aby uspokojily „velkého bratra“ tím, že mu platily za jeho „ochranu“.

Ačkoli byla Rada vzájemné hospodářské pomoci založena v roce 1949, zůstala poměrně pasivní až do počátků poststalinského období, kdy sovět-

ská vláda začala mimo snahy o plnění ideologických cílů mezinárodního komunistického hnutí zdůrazňovat vzájemné výhody hospodářské spolupráce uvnitř bloku. Podle jejího základního ustanovení je cílem RVHP „prosazovat společným a koordinovaným úsilím členských států plánovaný rozvoj národních ekonomik a urychlený hospodářský a technický pokrok, zvyšovat úroveň industrializace v méně rozvinutých zemích a zajišťovat trvalý růst produktivity práce a trvalý růst životní úrovně lidu v členských zemích.“⁵

K formám a metodám hospodářské spolupráce patřila účast na mezinárodní (socialistické) dělbě práce a její prosazování a podpora, vědeckotechnická spolupráce, výzkum, školení specialistů, koordinace hospodářských plánů (země RVHP zatím spolu koordinovaly tři poslední pětileté plány), plánování hlavních kapitálových investic, uzavírání dlouhodobých smluv mezi jednotlivými členy RVHP, mezinárodní bilaterální a multilaterální specializace a spolupráce ve výrobě – to vše těsněji spojovalo jednotlivé ekonomiky členských zemí.⁶ Vzájemná závislost zemí RVHP tak byla z hospodářského hlediska prostě hořkým faktem, který měl také dalekosáhlé politické důsledky: velmi obtížně by se každá ze šesti zemí sovětského bloku dokázala vymanit z ekonomické závislosti na ostatních partnerech, zejména z ekonomické závislosti na Sovětském svazu.

Ačkoli byl Sovětský svaz spojen smlouvami o vzájemné obraně s téměř všemi východoevropskými zeměmi a i satelitní země spolu uzavíraly bilaterální smlouvy, byla 14. května 1955 založena Varšavská smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci výslovně „jako odpověď na vytvoření agresivního vojenského paktu NATO a na přijetí Západního Německa do tohoto paktu“.⁷ Delegation čelných představitelů z Albánie, Bulharska, Československa, Východního Německa, Maďarska, Polska, Rumunska a Sovětského svazu podepsaly smlouvu, která měla mít dvacetiletou platnost a jejímiž členy se mohly stát všechny státy „bez ohledu na svůj společenský a politický systém“.⁸ Je jasné, že tato nová vojenská organizace měla sloužit jako jeden z oficiálnějších nástrojů k ovládnutí satelitních zemí a měla nahradit méně konvenční a neformální způsoby ovládnutí těchto zemí, jichž Moskva používala za Stalina. Tato vícestranná obranná smlouva spolu s vícestrannou hospodářskou organizací byla založena s cílem posílit sovětskou moc ve východní Evropě.

Varšavské smlouvy se ovšem používalo nejen jako pout, která těsněji svazovala zbytek bloku se Sovětským svazem. Smlouva byla rovněž nástrojem sovětské diplomacie, když se tato organizace typu Severoatlantické aliance prezentovala jako rovnoprávný „partner“ NATO při různých jednáních a propagandistických kampaních. Smlouva umožnila Sovětskému svazu požado-

(126) vat paritu v jednáních mezi Východem a Západem a využívalo se jí také k vydírání Západního Německa.⁹ Varšavská smlouva byla navíc založena jako legální základ pro rozmístění sovětských vojsk na území Polska, Východního Německa a Maďarska. Na tuto smlouvu se také odvolával Sovětský svaz, když vznášel na Československo požadavky, aby povolilo rozmístění vojsk Varšavské smlouvy na svém území v červenci roku 1968.¹⁰

Varšavská smlouva ustavila svůj Politický a poradní výbor „s cílem projednávat otázky, které mohou vzniknout při realizaci smlouvy“ a jeho první schůzka se konala v lednu 1956 v Praze. Po ní pak následovaly další schůzky. Bukurešťské setkání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy, které se konalo ve dnech 4. – 6. července roku 1966, přijalo „Prohlášení o upevňování míru a bezpečnosti v Evropě“.¹¹

V tomto často citovaném dokumentu se uvádí: „Socialistické země mají za to, že jednou z hlavních podmínek evropské bezpečnosti je vytvoření a rozvoj normálních vztahů mezi státy, které jsou založeny na dodržování zásad svrchovanosti a národní nezávislosti, rovnoprávnosti, nevmešování do vnitřních záležitostí jiných států a na vzájemné výhodnosti.“¹²

Prohlášení vyzývalo evropské státy, aby „rozvíjely dobré sousedské vztahy na základě zásad nezávislosti a národní svrchovanosti, rovnoprávnosti, nevmešování do vnitřních záležitostí a vzájemné výhodnosti – na základě zásad mírové koexistence států s různými společenskými systémy“.¹³ V prohlášení se tvrdilo, že socialistické země „vždy jednotně vystupovaly proti rozdělení světa na vojenské bloky a aliance“ a že Varšavská smlouva („obraně společenství svrchovaných a rovnoprávných států“) se rozpustí, pokud bude zrušeno NATO.¹⁴

V prohlášení podepsaném sedmi členskými státy stálo, že „povinností všech evropských států je přispívat k řešení problémů“, jako je mj. „zajistit nevmešování do vnitřních záležitostí jiných států a zakázat použití síly nebo hrozby silou v mezinárodních vztazích“, a „vyzývalo ke zrušení cizích vojenských základen, ke stažení všech cizích ozbrojených sil z cizích území na území vymezená hranicemi vlastního státu“, k vytvoření bezjaderných zón ad.¹⁵

Zatímco „prohlášení“ z roku 1966 obsahovalo do té doby známou rétoriku a zahrnovalo nejpoužívanější fráze sovětských diplomatů, komuniké vydané po drážďanské schůzce vedoucích komunistických představitelů Československa, Východního Německa, Polska, Sovětského svazu, Maďarska a Bulharska, která se konala v březnu 1968,¹⁶ obsahovalo nový prvek. Mimo tradiční výzvy k „dalšímu upevňování jednoty socialistických zemí na základě marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu“, stálo v komuniké také toto:

Bylo potvrzeno jednomyslné odhodlání provést v nejbližší budoucnosti praktické opatření k posílení Varšavské smlouvy a jejích ozbrojených sil a také k upevnění spolupráce v oblasti dalšího hospodářského rozvoje zemí socialistického společenství. (127)

Výraz „posílení Varšavské smlouvy“ se pak neustále opakoval ve veřejných prohlášeních vedoucích sovětských komunistických představitelů a zmíněné prohlášení bylo předzvěstí nadcházející sovětské operace v Československu. Patrně to nebyla jen shoda okolností, že v této době dosahovali Sověti nových úspěchů ve svých vesmírných projektech a vyvíjeli nové orbitální a zbraňové systémy.

Československo

Podobně jako před dvaceti a třiceti lety se Československo dostalo opět do popředí zájmu veřejnosti celého civilizovaného světa poté, co vojska Sovětského svazu a čtyř dalších členských států Varšavské smlouvy vstoupily v noci z 20. na 21. srpna 1968 do této malé země v srdci Evropy. Ohlédneme-li se zpět, můžeme konstatovat, že mnichovská konference před třiceti lety byla předehtou ke druhé světové válce a události v Československu před dvaceti lety znamenaly zase počátek dlouhého a vleklého konfliktu nazývaného studená válka. Roku 1948 odešel ze scény první „budovatel mostů“, druhý československý prezident dr. Edvard Beneš, a Československo – „most mezi Východem a Západem“ – se stalo nástupním můstkem komunistů ve střední Evropě. V této době se teorie dr. Beneše o možnosti mírové koexistence mezi československou „socializující demokracií“ a sovětským marxismem-leninismem a o tom, že sovětský systém se vyvíjí směrem k „demokracii“, ukázaly jako mylné stejně jako jeho předpověď, že Stalin bude po válce loajálně spolupracovat se západními mocnostmi. V důsledku událostí v Československu v roce 1948 a vzhledem k sovětské vojenské hrozbě vznikla Severoatlantická aliance NATO. Západní země spatřovaly neúspěch československého experimentu v koexistenci a obezřetně sledovaly sovětské imperialistické plány. Spojené státy se rozhodly pro politiku „zadržování“, která byla založena na předpokladu, že Sovětský svaz se podaří úspěšně udržovat v jeho hranicích po dobu deseti či patnácti let, kdy se sovětský systém buď rozpadne, nebo se postupně „zkultivuje či změkne“.

O dvacet let později se však zdá, že teorie o „měknutí“ Sovětského svazu vzala za své jako „jedna z obětí“ sovětské invaze do Československa. Zpochybněna je (znovu, pozn. vydavatele) rovněž politika „budování mostů“

(128) (tzv. reformní komunismus, nebo socialismus s lidskou tváří, pozn. vydavatele) ve východní Evropě a ti, kdo se snažili ji zavádět, jsou voláni k zodpovědnosti za to, že neučinili nic, aby zabránili sovětské okupaci Československa. Po sovětské invazi do Československa se již všeobecně uznává, že Sovětský svaz, vyzbrojený jadernými zbraněmi, je stále největší potenciální hrozbou pro naši bezpečnost, a někteří z těch, kdo se zabývají mezinárodními událostmi a problematikou sovětského bloku, museli přehodnotit své názory o povaze vztahů uvnitř bloku a posuzovat otázku sovětských záměrů v mezinárodní politice střízlivěji.

Československo je ukázkovým příkladem toho, jaký je politický život v zemích sovětského bloku a jaká je povaha vztahů mezi státy, jež k němu náležejí. V období mezi červnem 1948 a lednem 1968, kdy v čele státu stáli tři „stalinističtí“ prezidenti (Klement Gottwald, Antonín Zápotocký a Antonín Novotný), mělo Československo pověst satelita zcela závislého na Moskvě. Ačkoli v Československu existovaly neustále odstředivé síly (lidé toužící po svobodě, vlastenecké, náboženské, antikomunistické a antisocialistické síly), nedostaly se ke slovu, neboť veškeré hromadné sdělovací prostředky byly zcela pod kontrolou komunistické moci. Teprve zatýkání a procesy s nekomunisty i komunisty, svědectví těch, kdo přežili, a svědectví náhodných návštěvníků a znalců celého systému odhalily existující napětí a nesouhlas s politikou vládnoucích komunistů u většiny obyvatelstva. Špatná hospodářská situace v šedesátých letech a všeobecná nespokojenost s vládou Antonína Novotného vedly v lednu 1968 k jeho odstranění z funkce prvního tajemníka Komunistické strany Československa. Na jeho místo se dostal Alexander Dubček, tehdy šestačtyřicetiletý první tajemník Komunistické strany Slovenska. Poznamenejme tu však, že ještě předtím, než byl Novotný donucen k demisi, odjel do Moskvy Oldřich Černík, člen předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Československa, aby tam zajistil nezbytný souhlas s připravovanou změnou. A tak převzal Dubček s pozhnáním Moskvy vedoucí úlohu v Komunistické straně Československa a rovněž si tak v lednu 1968, kdy navštívil sovětské hlavní město, zajistil sovětský souhlas se svou politikou postupné liberalizace režimu a odstraňování stalinových represivních opatření.

Ačkoli události, k nimž došlo po lednové změně ve vedení Komunistické strany Československa, lze označit za „vnitřní“, měly tyto události hluboký vliv na postavení země v rámci sovětského bloku. Mezi „domácí“ politické záležitosti Komunistické strany Československa patřila oficiálně povolená kritika porušování „socialistické zákonnosti“ v minulosti, rehabilitace obětí

čistek a monstrprocesů s nekomunisty v padesátých letech, hospodářská (129) reforma, která měla mít nesrovnatelně dalekosáhlejší důsledky než veškeré reformní pokusy v jakékoli jiné „socialistické zemi“ (proti tomu Moskva nic nenamítala – tedy alespoň ne hned), zrušení cenzury, povolení svobody slova a shromažďování, zákaz policejních metod běžných v totalitních zemích a demokratizace samotné strany zrušením zásady „demokratického centralismu“ (proti tomu ovšem Moskva námitky měla).

Dosud se diskutuje a ještě se bude dlouho diskutovat o tom, co vlastně přimělo Moskvu, aby v noci z 20. na 21. srpna 1968 použila vojenské síly. Nemůžeme jednoznačně dokázat, jaké byly sovětské pohnutky; můžeme o nich pouze spekulovat, nebo je „dokumentovat“. Nelze pochybovat o tom, že sovětská intervence znamenala porušení Charty Spojených národů a Prohlášení sovětské vlády z října 1956, v němž stálo: „Země velkého společenství socialistických národů ... mohou budovat své vzájemné vztahy na základě úplné rovnoprávnosti, respektování územní celistvosti, národní nezávislosti a svrchovanosti a vzájemného nevměšování do svých vnitřních záležitostí.“¹⁷ Tato zásada byla potvrzena na konferenci představitelů komunistických stran v Moskvě v listopadu roku 1957 a Moskva ji od té doby při řadě příležitostí potvrdila. Tato zásada byla zdůrazněna i na schůzce šesti komunistických stran v Bratislavě 3. srpna 1968. Z této schůzky bylo vydáno komuniké, v němž stálo, že strany a vlády budou podporovat spolupráci svých zemí „na základě zásad rovnoprávnosti, zachování svrchovanosti a národní nezávislosti, územní celistvosti, bratrské spolupráce a solidarity“.¹⁸

Proč tedy Sověti v Československu intervenovali? Existuje několik možných vysvětlení sovětského zásahu: (1) Sovětský svaz nechtěl povolit pokračování vznikající omezené svobody v Československu, neboť se obával, že politická moc se tam nakonec komunistické straně vymkne z rukou, nebo že se komunistická strana vinou svých snah o vnitřní „demokratizaci“ může stát „komunistickou“ jen podle jména. (2) Východoněmecké a polské (a zčásti i bulharské a maďarské) komunistické vůdce velmi zneklidňoval vnitřní vývoj v Československu; obávali se, že československý případ by mohl mít značný vliv na vývoj v jejich zemích a že by mohl ohrozit jejich mocenské postavení. (3) Sovětskou invazi vyvolala obava sovětské vojenské a byrokratické elity z toho, že Češi by mohli rozvrátit i samotný Sovětský svaz, protože sovětská inteligence jevila již několik let známky rostoucího neklidu a protože Češi měli u ruských intelektuálů velmi dobrý zvuk, nemluvě již o neruských národnostech, zvláště pak Ukrajincích. (4) Sovětský svaz se rozhodl demonstrovat svou sílu, odstranit „deficit důvěry“ v myslích

(130) svých spojenců ve Varšavské smlouvě a projevit své odhodlání udržet svou „říši“ nedotčenu.

Východoněmečtí a polští komunisté vyslovili obvinění, že do vedení Komunistické strany Československa se dostaly sionistické síly a že se snažily svést zemi ze socialistické cesty na cestu ke kapitalismu.¹⁹ Sověti se snažili zdůvodnit svůj vojenský zásah tvrzením, že Československo bylo v nebezpečí, že se stane objektem podvratných snah Západního Německa, které se pokouší vytvořit si z Československa nástupní můstek proti Sovětskému svazu. Tvrdili také, že v Československu byla kontrarevoluce. Avšak vzhledem k reálné situaci, jaká v Československu byla, a k nedávným dějinám této země, bylo obvinění, že Československo bylo podvráceno (nebo by mohlo být podvráceno) Západním Německem, zcela absurdní. Co se týká kontrarevoluce, žádnou jsem neviděl, když jsem byl v Československu v červenci a srpnu roku 1968, těsně před sovětskou invazí. Komunistická strana měla vše pod kontrolou a Sovětům ustupovala, když vznášeli své požadavky. Např. generálporučík Václav Prchlík byl odvolán z funkce poté, co na něj zaútočil sovětský tisk (a když o jeho uvolnění Sověti oficiálně požádali) dokonce ještě před schůzkou v Čierné nad Tisou. Na této konferenci (konané ve dnech 29. červenec - 1. srpen 1968) učinil Alexander Dubček Sovětům další ústupky, když souhlasil s omezením svobody tisku, což se projevilo hned po schůzce, a zašel dokonce ještě dále svými ústupky na bratislavské schůzce 3. srpna 1968.²⁰

Zdá se, že požadavek Sovětů na rozmístění svých vojsk na československém území byl hlavním jádrem sporu mezi oběma zeměmi. Pověsti o sovětských požadavcích na rozmístění sovětských vojsk v Československu bylo možné zaslechnout v Praze již v březnu 1968 (ještě před demisí Antonína Novotného na funkci prezidenta republiky 21. března 1968 a před zvolením Ludvíka Svobody, hrdiny Sovětského svazu, za jeho nástupce, a před jmenováním nové vlády v čele s Oldřichem Černíkem na počátku dubna). V květnu se konalo poblíž československých hranic cvičení vojsk Varšavské smlouvy a 1. června 1968 začalo cvičení vojsk Varšavské smlouvy na československém území. Od této doby byl na vedoucí československé komunistické představitele vykonáván nátlak, aby povolili rozmístění sovětských vojsk v Československu s tím, že jejich přítomnost je nezbytná na ochranu západního křídla Varšavské smlouvy. Generálporučík Václav Prchlík, vedoucí 8. oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa (toto oddělení mělo ve své náplni politické řízení ozbrojených sil), veřejně odmítl sovětský požadavek v rozhlasovém vysílání 15. července 1968 a vystoupil

naopak s protinávřhem, když požadoval změnu v organizaci Varšavské smlouvy týkající se rotace v jejím velení, které bylo tradičně výsadou Sovětů, a záruku, že Varšavská smlouva nebude použita mimo cíle vojenské i k cílům politickým. Po sovětské diplomatické nótě, v níž byl generál Prchlík obviněn z vyzrazení vojenských tajemství, bylo 8. oddělení Ústředního výboru Komunistické strany Československa zrušeno a generál Prchlík přeřazen na jinou funkci v armádě.²¹ (131)

Mimo obsazení celé země měla Moskva přece ještě jiné možnosti, chtěla-li v Československu zvrátit „liberalizační“ trend. Proč tedy sáhla k takovému tvrdému opatření? Tisk přinesl zprávu, že když se 16. srpna 1968 sešlo sovětské politbyro, aby rozhodlo o intervenci, usneslo se na invazi teprve poté, co ministr obrany Andrej A. Grečko konstatoval, že sovětská armáda pokládá obsazení Československa za životně důležité pro bezpečnost zemí Varšavské smlouvy.²² Jestliže bylo opravdu tak důležité, aby měli Sověti svá vojska v Československu a jestliže vojenský představitel Grečko převážil misku vah ve prospěch intervence, musely vojensko-strategické výhody převážít negativní politickou odezvu, kterou mohli Sověti logicky očekávat jako důsledek své intervence.

Strategický význam Čech si uvědomoval již Bismarck, který řekl, že „ten, kdo je pánem Čech, je pánem Evropy“, a také Hitler, který zemi obsadil, ještě než se pustil do „bleskové války“ s Polskem, nu a nakonec i Sověti, kteří obsadili Československo v roce 1968. Jak řekl Alexander Dubček: on a jeho kolegové „podcenili po Lednu strategické zájmy Sovětského svazu“.²³ Vzhledem k rostoucímu napětí na Balkáně, vzhledem k sovětským tvrzením, že Sověti mají právo vojensky zasáhnout v Západním Německu, a vzhledem ke zprávám v západoněmeckém tisku, že Sověti plánují invazi do Západního Německa a do Holandska,²⁴ mohla být sovětská okupace Československa předehrou k nové tragédii. Připravují-li se Sověti na vojenskou konfrontaci s komunistickou Čínou nebo plánují-li další vojenskou agresi, dává okupace Československa z jejich hlediska dobrý smysl (může být odrazovým můstkem v útoku na západní, střední nebo jižní Evropu) a nemůže se pokládat za pouhou „politickou chybu“. Tuto možnost měl možná na mysli náš ministr obrany Clark M. Clifford, když odhodlaně oznamoval plány na vybudování protiraketového štítu a na zřízení „významného“ vojenského kontingentu v Evropě v reakci na zostřující se sovětské hrozby. Doslova prohlásil: „Ministr obrany musí prohlásit, že jsme připraveni na nejhorší.“²⁵

Sovětská okupace Československa zvrátila rovnováhu sil v Evropě a přiměla síly NATO, aby přehodnotily svou obrannou strategii v Evropě. Podle

(132) ministerstva zahraničí Spojených států „vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa a pokračující okupace této země výrazně ovlivnily vojenskou situaci v Evropě. Změnil se dosavadní status quo. Ve střední Evropě je dnes více sovětských ozbrojených sil než kdykoli po válce.“²⁶ Sovětská invaze do Československa v době, kdy někteří „rozumbradvové“ tvrdili, že k ní ani nemůže dojít, znamenala varování, které země NATO rozhodně nemohou ignorovat.

Jelikož máme tu výhodu, že se můžeme ohlédnout zpět, uvedme, že den poté, co bylo podepsáno bratislavské komuniké, jmenovali Sověti nového náčelníka štábu Varšavské smlouvy.²⁷ Už když podepisovali příměří s „bratrskou“ stranou v Bratislavě, připravovali Sověti a jejich čtyři spojenci vojenskou operaci proti Československu. Jenom naivka by tehdy nebral tuto možnost vážně. Ostatně sovětský vůdce jsou přece vojenskými dědici Josefa Stalina, který prohlásil: „Slova jsou jedna věc, činy věc druhá. K čemu by pak byla diplomacie?“ Jenom naivkové a hlupáci by se spoléhali na smlouvy uzavřené s těmi, kteří již předtím porušili stovky dohod a kteří dali jasně najevo svůj záměr nás (Spojené státy a Západ, pozn. vyd.) pohřbit. Invaze do Československa je jen novým důkazem toho, co skutečně seriózní znalci sovětských záležitostí dávno vědí, že totiž mírová koexistence je – jak to chápou marxisté-leninisté – jenom způsob boje (strategie) v konkrétním historickém období.

Československý případ by se neměl analyzovat jako nějaký ojedinělý jev, ale v širším kontextu sovětské zahraniční politiky a sovětských záměrů v oblasti mezinárodní politiky. Nelze jej oddělovat od nedávného sovětského zdůrazňování významu vojenského budování Varšavské smlouvy, od sovětského pokroku ve výzkumu vesmíru, od sovětských snah dohnat či dokonce předejnat Spojené státy v jaderném výzkumu a od sovětského budování nových orbitálních zbraňových systémů. Kdyby se Sověti opravdu přesvědčili o tom, že již předstihli Spojené státy a že disponují vojenskou převahou, byli by v pokušení této převahy využít, kdyby se domnívali, že se jim to může podařit, aniž by tím zároveň riskovali totální zničení Sovětského svazu v důsledku naší odvety v jaderné válce. Podobně jako Hitler před několika desetiletími nám dali Sověti jasně najevo, jaké jsou jejich cíle. Je velmi politováníhodné, že mnoho lidí, kteří odmítají uvěřit, co mají sovětský vůdce vlastně na mysli, když mluví o „nevyhnutelném vítězství komunismu“, má „mezery v inteligenci“.

V posledních několika letech diskutovali novináři a vědci o roztržce v komunistickém světě, o příčinách „desatelizace“ a vzrůstající nezávislosti východoevropských zemí. Jistě, konec vlády Stalinovy a následný mocenský boj v politbyru Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu a úsilí Nikity S. Chruščova o destalinizaci umožnily vedoucím představitelům šesti východoevropských zemí zajistit si více moci a vlivu v některých oblastech, zejména v domácích záležitostech, zatímco v zahraniční politice sledovali tito představitelé prosovětský kurs (s menší výjimkou, kterou představovalo Rumunsko). Jugoslávský případ a čínsko-sovětská roztržka byly dalšími faktory ve změně vztahů mezi Sovětským svazem a východoevropskými zeměmi. Vzrůstající protisovětské nálady byly reakcí na minulé křivdy, které Sovětský svaz způsobil svým spojencům (nebo spíše satelitům). Antisovětiismus a různé podoby nacionalismu²⁸ se zdály být hlavními hybnými silami přispívajícími k postupnému rozkladu uvnitř sovětského bloku. (Připomeňme si, že národnostní hnutí bylo hlavním činitelem při rozpadu Rakousko-Uherska. Toho, kdo zná dějiny celé této oblasti, tedy nepřekvapí, že různé druhy nacionalismu hrály hlavní roli při mezistátních vztazích uvnitř bloku.) K seznamu desintegračních faktorů připočteme ještě generační změnu v Rumunsku a v Československu, když se příslušníci nové generace, Nicolae Ceaușescu a Alexander Dubček, stali vedoucími představiteli svých komunistických stran. Příslušníci nové generace komunistů neodvozují svou moc přímo z faktu, že si Sověti podmanili zemi, v níž tito noví komunisté v současnosti vládnou, a zdá se, že nepociťují vůči sovětské komunistické straně a vládě ani příliš vděčnosti za to, že před dvaceti a více lety vynesla komunistickou stranu na výsluní moci.

Zatímco se dosud dostatečně nezdůrazňoval nedostatek jednoty mezi ovládanými národy a vládnoucími režimy v zemích sovětského bloku, hodně už toho bylo řečeno o pokusech jednotlivých zemí o nezávislý kurs v oblasti zahraniční politiky. Například Rumunsko nechtělo vstoupit do Varšavské smlouvy, usilovalo o zlepšené vztahy s komunistickou Čínou, uznalo Západní Německo a odmítlo se připojit k Moskvě a jejím spojencům při odsouzení Izraele v souvislosti s válkou na Blízkém východě roku 1967. Letos Rumunsko veřejně sympatizovalo s československým liberalizačním úsilím a v srpnu roku 1968 se nezúčastnilo vojenské operace proti Československu. Je však nutno zároveň konstatovat, že Ceaușescuova vláda v Rumunsku je totalitní v domácích záležitostech, nepovoluje politickou opozici ani kritiku ze strany tisku, ani účelnou hospodářskou činnost mimo státní sektor a státní dozor.

(134) V každém vyváženém a objektivním hodnocení vztahů mezi státy sovětského bloku nesmí chybět – mimo zdůrazňování odstředivých a rozkladných činitelů – zmínka o sjednocujících faktorech uvnitř bloku. Lze si představit aspoň šest činitelů, které přispívají k jednotě celého bloku: (1) *Komunistické strany*, které řídí státy, *mají společnou marxisticko-leninskou ideologii*. (2) *Osobní zájmy vedoucích představitelů komunistických stran*. Komunističtí vůdcové chtějí zůstat u moci a jsou si dobře vědomi domácí opozice ze strany nekomunistů a antikomunistů. Dobře si uvědomují, že pokud budou udržovat těsné styky se Sovětským svazem a dalšími státy Varšavské smlouvy, nemají jejich domácí oponenti („kontrarevolucionáři“) mnoho nadějí na převzetí moci, neboť vždy je tu v záloze vojenská intervence Sovětského svazu (jako např. v Maďarsku v roce 1956) nebo společná intervence některých zemí Varšavské smlouvy (jako např. v Československu v roce 1968). Ačkoli v případě Československa se vedoucí představitelé komunistické strany stavěli proti použití síly ze strany „velkého bratra“ (který ví přece nejlépe, co je pro ně dobré), Poláci, Maďaři, Rumuni, Bulhaři a východní Němci na tuto lekci rozhodně nezapomenou. (3) *Zeměpisná blízkost států sovětského bloku a zeměpisná blízkost sovětské mocnosti*. Zeměpisný faktor umožnil dvě sovětské vojenské intervence (v Maďarsku a Československu) a byl to také jeden z faktorů, který vedl k tomu, že Albánie vystoupila z Varšavské smlouvy. (4) *Hospodářské vazby* se Sovětským svazem a dalšími státy RVHP. Pro každou zemi bloku by bylo velice obtížné přeorientovat svůj vývoz z Východu na Západ a transformovat svůj průmysl tak, aby už nebyl závislý na trzích RVHP. (5) *Vojenské spojenectví*, které představuje Varšavská smlouva. (6) *Sovětská moc*, zejména vojenská, ovládá celý systém, v němž moc jeho podsystémů je nesrovnatelně slabší. Bez pomoci jiné supervelmoci (Spojených států) se žádný jednotlivý stát bloku nemůže úspěšně postavit Sovětskému svazu, který vlastní termojaderné zbraně a naváděcí systémy. (Je otázkou, zda je pro jakoukoli komunistickou vládu schůdné požádat Spojené státy o vojenský zásah, aby tak zabránila sovětské vojenské intervenci.)

Sovětský blok drží koneckonců pohromadě díky síle a moci Sovětského svazu. Sovětská (komunistická) moc spočívá v zásadě na čtyřech pilířích: na ideologii, organizaci, propagandě a síle (teroru). Marxisticko-leninská ideologie celý systém stmeluje a určuje dlouhodobé cíle sovětské komunistické strany a sovětské vlády. Diktatura komunistických stran se musí především udržet ve všech zemích bloku a za druhé se síla celého bloku používá k prosazování sovětských (komunistických) cílů uvnitř (i vně) bloku.

Ideologie je jistě mocná zbraň, která řídí praktické činy, ale nelze se spo- (135)
léhat výlučně jen na ni. Jak názorně ukazuje československý případ, může
nějaká komunistická strana bloku interpretovat marxisticko-leninskou teo-
rii odlišně a pouhá výzva sovětského vedení k vyznávání společné teorie
a k marxisticko-leninskému internacionalismu nepřináší vždy žádoucí výsled-
ky. Organizace je tedy nezbytná k udržování a zvyšování politické moci.
Potřebu organizace pochopili již Marx a Lenin (zejména pro Lenina byla or-
ganizace přímo posedlostí), a stranické a masové organizace, Varšavská
smlouva a RVHP, jsou názornými příklady takových organizací.

Organizace je zbraň v rukou ortodoxních marxistů-leninistů a účinnou
zbraní jsou i slova. Propaganda je třetím zdrojem moci každé komunistické
strany i Komunistické strany Sovětského svazu. Cílem propagandy je získat
a udržet si kontrolu nad myšlením lidí, tj. uchopit a udržet si politickou
moc. Jde tu o tři hlavní cíle, na které je třeba se zaměřit: potenciální a sku-
teční stoupenci, nepřátelé a konečně ti, kdo nejsou „ani teplí ani studení“,
když dojde na otázky týkající se komunismu.²⁹

Ačkoli byla sovětská propaganda dosud velice účinná, nepodařilo se jí
pokaždé dosáhnout svých cílů. Například když Sověti a jejich spojenci zahájili
propagandistickou kampaň proti Československu a tvrdili, že je tam na postu-
pu kontrarevoluce, a na „důkaz“ svých tvrzení uváděli skladiště zastaralých
zbraní, objevených v okrese Karlovy Vary v západních Čechách v červenci
1968, československá vláda se nátlaku nepodrobila a toto obvinění odmítla.
Československý tisk odmítl pověsti otištěné v sovětských, bulharských a vý-
chodoněmeckých novinách, které dávaly zbraně do souvislosti se západními
zpravodajskými službami, a uvedl, že to byla provokace „ze strany...?“ (tj.
Sovětského svazu) a že zbraně tam umístili východoněmečtí agenti.³⁰ A tak
když nezabral ideologický a organizační tlak a propaganda, přičemž se stano-
veného cíle, tj. získat povolení k rozmístění sovětských vojsk v Českosloven-
sku, dosáhnout nepodařilo, nezbyvalo už nic jiného než použít síly.

Ačkoli sovětské představitelé podobně jako i jiní marxisté-leninisté raději
dosahují svých cílů bez použití síly, beze všeho jí použijí, považují-li to za
nezbytné. A tak když se Komunistická strana Československa zdráhala vy-
zvat Sovětský svaz k rozmístění jeho vojsk na československém území, so-
větské vůdce se rozhodli napadnout „svrchovanou a nezávislou zemi“, kde
vládne „bratrská“ komunistická strana.

Sovětský blok byl založen Sovětským svazem s použitím síly a je udržo-
ván silou za pomoci ideologie, organizace a propagandy. Toto pozorování
není zajímavé jen pro ty, kdo se pouze akademicky zabývají mezinárodními

(136) záležitostmi, ale má i praktický význam pro naše politické činitele, kteří koncipují zahraniční politiku vůči Sovětskému bloku a kteří zodpovídají za naši bezpečnost. Sovětští představitelé se nedají ovlivnit otřepanými frázemi nebo zbožnými přáními o nějakém „měknutí“ sovětské moci. Co se týká „mostů“, ano, Sověti jim jsou nakloněni, ale s dopravou pouze v jednom směru. Uznávají jen sílu a moc. Neváhali s použitím síly proti malé zemi loajální sovětskému bloku a Sovětskému svazu a ještě méně by váhali s použitím síly proti těm, které pokládají za své nepřátele, kdyby se přesvědčili o tom, že při tom nebudou riskovat úplné zničení Sovětského svazu a jeho vojenské moci. Doufáme, že na poučení z československého případu se hned tak nezapomene.

Poznámky:

¹ Albánie vystoupila z Varšavské smlouvy 13. září 1968. Byla z ní však vyloučena již v roce 1962 poté, co se v roztržce mezi komunistickou Čínou a Sovětským Svazem postavila na stranu Číny.

² Včetně Československa. Přestože se má běžně za to, že Československo se dostalo pod komunistickou nadvládu teprve v roce 1948, faktem je, že demokratické instituce nebyly v zemi tak, jak existovaly v letech 1918–1938, po válce plně obnoveny a po roce 1945 zemi řídila vláda Národní fronty, v níž zaujímala Komunistická strana Československa klíčové postavení. V roce 1945 byla většina československé vlády utvořena na území ovládaném Sovětskou armádou – bylo to v dubnu 1945 – v souladu s předchozími dohodami, jež v Moskvě uzavřel dr. Edvard Beneš s československými komunisty.

³ Na této schůzce vyzkoušelo sovětské politbyro novou techniku, když se pokusilo rozdělit československou delegaci v naději, že někteří členové předsednictva Ústředního výboru Komunistické strany Československa přijmou sovětské tvrzení, že v Československu je kontrarevoluce, a pozvou do země sovětská vojska, aby kontrarevoluci rozdrtila. „Nová technika“ typu „rozděl a panuj“, uplatněná v průběhu jednání s „bratrskou“ stranou, nepřinesla kýžené výsledky, neboť celá československá delegace zachovala jednotný postoj a byla vnitřně solidární.

⁴ Sovětský svaz nikdy nepřiznal, že využil svého výsadního postavení v RVHP a poskytl pomoc zemím, které se vydaly na cestu socialismu, jako svou internacionální povinnost. Srov. Antal Apró, „Nový typ mezistátních hospodářských vztahů“, *Otázky míru a socialismu*, únor 1968, s. 53–58.

⁵ *Tamtéž*, s. 57.

⁶ *Tamtéž*, s. 54–56.

⁷ *Za mír a bezpečnost. Materiály ze schůzky Politického a poradního výboru zemí Varšavské smlouvy*. Bukurešť, 4.–6. července 1966. Tisková agentura Novosti, nedat. s. 24.

⁸ Toto ustanovení bylo do smlouvy začleněno možná proto, aby umožnilo Sovětskému svazu vyzvat ke členství v organizaci některé země mimo sovětský blok, např. země na Blízkém východě. Kdyby to posloužilo jeho zájmům, mohl by tak Sovětský svaz proniknout do této oblasti pod zámkou plnění svých smluvních závazků.

⁹ *The New York Times*, 18. září 1968.

¹⁰ *The New York Times*, 16., 17. a 23. září 1968

¹¹ *Za mír a bezpečnost*, cit. dílo, s. 5–35.

¹² *Tamtéž*, s. 19.

¹³ *Tamtéž*, s. 22–23.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 25.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 26.

¹⁶ *The New York Times*, 25. března 1968. Rumunsko se schůzky nezúčastnilo.

¹⁷ *The New York Times*, 19. července 1968.

¹⁸ *Lidová demokracie*, 5. srpna 1968.

¹⁹ *The New York Times*, 26. srpna 1968.

²⁰ Podle polského komunistického tisku slíbilo vedení Komunistické strany Československa na bratislavské schůzce 3. srpna, že učiní toto: (1) Zavede přísnou kontrolu tisku, nepřipustí útoky na Varšavskou smlouvu a na sovětský blok. (2) Odstraní „revizionisty“ ze zodpovědných míst ve straně. (3) Obnoví stranickou kontrolu v politice, hospodářství, státní správě, vnitřní bezpečnosti, v komunisty řízené Národní frontě a „ve veškerém veřejném životě“. (4) Povolí trvalé rozmístění vojsk Varšavské smlouvy na československo-západoněmecké hranici. Srov. *The New York Times*, 29. srpna 1968.

²¹ *The New York Times*, 16. a 26. července 1968.

²² *The Sunday Star*, 1. září 1968.

²³ *The New York Times* a *The Washington Post*, 2. září 1968.

²⁴ *Bulletin* vydávaný Tiskovým a informačním oddělením vlády Spolkové republiky Německo, 24. září a 1. října 1968, a *Bayern Kurier* citovaný v telegramu agentury Associated Press, *The Hartford Courant*, 2. října 1968.

²⁵ *The Hartford Courant*, 6. září 1968.

²⁶ *The Sunday Star*, 1. září 1968.

²⁷ *The New York Times*, 4. srpna a 4. září 1968.

(138) ²⁸ Různé typy nacionalismu viz Andrew Gyorgy: „Sovětsko-východoevropské vztahy: teoretické úvahy a politická realita (1948–1968)“ [Soviet-East European Relations: Theoretical Perceptions and Political Realities (1948–1968)], *The Central European Federalist*, XVI, červen 1968.

²⁹ Na tomto malém prostoru se nemůžeme podrobně zabývat všemi aspekty sovětské (komunistické) moci, zejména ne mnoha rozličnými formami sovětské (komunistické) propagandy.

³⁰ *Lidová demokracie*, 20. a 21. července 1968; srov. též *The New York Times*, 20. července 1968.

Alexander Dubček a Leonid I. Brežněv v roce 1968.

Tajné dokumenty o Československu – recenze

Zaciskanie pętli. Tajne dokumenty dotyczące Czechosłowacji 1968 r. Ed. Andrzej Garlicki a Andrzej Paczkowski. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1995. 271 s.

Nationalities Papers, New York, USA, 1995

V souvislosti s oznámením, že v České republice bylo několik osob obviněno z velezrady za to, že pozvali do Československa armády Varšavské smlouvy, se problematika invaze ozbrojených sil Varšavské smlouvy do Československa roku 1968 opět stala středem zájmu. Byly totiž publikovány nové dokumenty a tato kniha významně přispívá k našemu poznání krátkodobé éry Alexandra Dubčeka.

Jádrem knihy jsou dříve tajné polské záznamy ze schůzek prvních tajemníků komunistických a dělnických stran Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska a Německé demokratické republiky o situaci v Československu. Existuje také záznam rozhovoru Alexandra Dubčeka, prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa (KSČ) a Władysława Gomułky, prvního tajemníka Polské sjednocené dělnické strany (strana polských komunistů), který se uskutečnil 7. února 1968. Mimo to jsou k dispozici Gomułkovy poznámky z drážďanské a varšavské schůzky v březnu 1968, které se konaly za Dubčekovy účasti. Kniha dále obsahuje poznámkový aparát, chronologicky zachycený vývoj událostí a jmenný rejstřík.

V úvodní stati vydavatelé poznamenávají, že roku 1965 byla podepsána tajná smlouva o umístění jaderných zbraní v Československu. Smlouvu podepsali ministři národní obrany Československa a Sovětského svazu. Avšak Antonín Novotný, který byl tehdy prvním tajemníkem KSČ a zároveň československým prezidentem, byl proti rozmístění sovětských vojsk ve své zemi, třebaže ve smlouvě bylo zakotveno, že jaderné zbraně budou pod dohledem zvláštních jednotek Sovětské armády (s. 6).

(140) Celkově lze říci, že dosud se většina diskusí týkajících se „Pražského jara“ zaměřovala na podružné záležitosti. Avšak ti, kdo se sovětskými záležitostmi zabývají opravdu důkladně, si uvědomili, že rozhodující političtí činitelé v komunistických zemích vytvářeli umělé kouřové clony, které měly zastržit, o co v první řadě skutečně šlo. A tak si již v roce 1968 několik pozorovatelů včetně autora této recenze povšimlo, že Novotného negativní postoj k rozmístění sovětských vojsk v Československu je jednou z příčin, ne-li hlavní příčinou, proč byl Novotný sesazen z místa prvního tajemníka ÚV KSČ a nahrazen Dubčekem, jemuž sovětský vůdce Leonid Brežněv říkal „náš Saša“. Dubček však Brežněva zklamal. Ten Dubčeka na jednom ze setkání označil za člověka „se slabou vůlí“ (s. 88). Brežněv také řekl, že společná vojenská cvičení ozbrojených sil Varšavské smlouvy v létě roku 1968 v Československu („operace Vltava“) prokázala, že československá armáda je „v naprostém rozkladu“ (s. 88).

V létě roku 1968 navštívil autor této recenze jak Sovětský svaz, tak Československo a zaregistroval, že skutečnými důvody invaze byly sovětské vojenské a strategické zájmy v Československu. (Viz Josef Kalvoda, *The Soviet Bloc: An Appraisal*; česky: *Sovětský blok: hodnocení*, v této knize – přednáška přednesená na setkání sdružení Southern Political Science Association v listopadu 1968 v Gatlinburgu ve státě Tennessee. Viz též kapitolu s názvem „1968“ v knize Josef Kalvoda, *Czechoslovakia's Role in Soviet Strategy*, University Press of America, Washington D. C. 1978; (česky: *Role Československa v sovětské strategii*, Nakladatelství Díllo: Kladno, 1999). Generál Jan Šejna, který dezertoval v únoru 1968 („nikoli z obav před Dubčekem, nýbrž před Brežněvem“) a který působil v nejvyšších československých orgánech a spolurozhodoval o klíčových státních záležitostech, vypověděl, že Sověti přijali roku 1963 ofenzivní strategii. (Jan Šejna a Joseph D. Douglass, Jr., *Decision-Making in Communist Countries: An Inside View*, Washington–New York–Oxford–Toronto: Pergamon-Brassey, 1986, s. 69–71.) Nová strategie počítala s rozmístěním sovětských vojenských jednotek na československém území, jež by měly pod kontrolou jaderné zbraně a také by zacelovaly slabinu na strategicko-vojenské frontě, kterou způsobila „nespolehlivá“ československá armáda. To vše mělo být součástí příprav k plánovanému útoku na Západ.

Zveřejněné záznamy rozhovorů při schůzkách nejvyšších představitelů komunistických stran demonstrují osobní vlastnosti vrcholných komunistických politiků, jejich způsob uvažování a jejich postoje. Kniha se také zabývá ekonomickými a vojenskými otázkami, bojem uvnitř KSČ a dalšími zá-

ležitostmi. Účastníci těchto vrcholných setkání vyjadřují rovněž své názory (141) na významné československé politiky té doby: na Dubčeka, Kriegla, Pavla, Bifaka a Koldera, a také hovoří o potřebě „pomáhat zdravým silám“ v KSČ, o údajné „kontrarevoluci“ reprezentované mj. článkem *Dva tisíce slov* od Ludvíka Vaculíka. Historické události připomínají poznámky redaktorů, kde se mj. také uvádí, že Klement Gottwald se stavěl proti procesu s Rudolfem Slánským, ale ustoupil nátlaku Stalina, jemuž na procesu velice záleželo. Největší hodnotu z bývalých tajných dokumentů představují doslovné záznamy ze setkání. Potvrzují také mnohé z toho, co už je o „Pražském jaru“ a o invazi roku 1968 známo.

III.

POSLEDNÍ DESETILETÍ
A POLSKÝ BOJ

Kdo je Zbigniew Brzezinski?

Hlas národa, Chicago, USA, 3. 3. 1977
Národní politika, Mnichov, SRN, únor 1977

Zbigniew Brzezinski se narodil ve Varšavě 28. března 1928. Byl synem polského diplomata a strávil v Polsku pouze tři léta svého dětství. Většinu svého života Brzezinski prožil v Kanadě a ve Spojených státech, kde také vystudoval. Jeho manželka se narodila ve Spojených státech a je neteří bývalého československého prezidenta dr. Beneše.

Od roku 1962 je Brzezinski profesorem politických věd na Kolumbijské universitě, kde byl v šedesátých letech rovněž ředitelem Výzkumného ústavu pro studium komunismu. Brzezinski napsal několik knih a téměř dvě stovky článků a kratších studií.

V červnu 1968 navštívil Brzezinski spolu s bývalým politickým poradcem rozhlasové stanice Svobodná Evropa, Williamem E. Griffithem, Československo a měl přednášku ve Šnejdárkově ústavu pro zahraniční otázky. Brzezinského politika, nazvaná „peaceful engagements“, skončila sovětskou invazí do Československa, kdy se z československého „mostu“ stalo sovětské vojenské předmostí ve střední Evropě.

Během volební kampaně v roce 1976 byl Brzezinski hlavním poradcem Jimmy Cartera pro mezinárodní otázky a po jeho zvolení prezidentem byl jmenován jeho poradcem pro otázky národní bezpečnosti. Brzezinski je rovněž předsedou americké Rady národní bezpečnosti a je tudíž jednou z nejlivnějších osob ve Spojených státech. Co lze nyní očekávat od Brzezinského, když zastává v Carterově administrativě úřad, který zastával Henry Kissinger během prvního Nixonova období? Mnoho novinářů podleho pokoušení srovnávat tyto dva emigranty a jejich kariéry.

Brzezinski se dívá na věci z hlediska zájmů své nové země a ne jako Polák, jímž přestal být, když přijal americké občanství. Je emigrantem a nikoliv exulantem. V Americe vystudoval, aby si v ní připravil budoucnost, stejně jako tomu bylo v případě velké většiny emigrantů. Jak Kissinger tak i Brzezinski jsou úspěšnými emigranty-akademiky, ale tím podobnost mezi nimi končí.

Brzezinski, který má polskou krev, je optimističtější než Kissinger. Věří,

že je lépe být iniciativní a jednat, než jen reagovat na události, jak to dělal (145) Kissinger. Případ Portugalska velmi názorně ukazuje rozdíl mezi těmito dvěma akademiky: zatímco po revoluci v Portugalsku byl Kissinger ochoten tuto strategicky důležitou zemi odepsat, poukazoval Brzezinski na nutnost zabránit úplnému převzetí moci komunisty a byl toho názoru, že z hlediska Spojených států a NATO je Portugalsko důležitější než jihovýchodní Asie.

Jak velký vliv bude mít Brzezinski v Carterově administrativě nelze předvídat. Je pouze jedním z mnoha jejích členů. V americké zahraniční politice rozhoduje prezident, který má celou řadu poradců, mezi nimiž mohou být velké názorové rozdíly.

Jedním z prezidentských poradců je Andrew Young, americký velvyslanec u Spojených národů. Young prohlásil, že přítomnost kubánských vojenských jednotek v Angole má „stabilizující vliv“ na tuto oblast. Young současně prohlásil, že není komunistou, že nesympatizuje s komunistickými režimy, ale že pro něho osobně komunismus nikdy nebyl a nepředstavuje nebezpečí. Pro něho je nebezpečím rasismus, se kterým měl co dělat během svého života. Jak dlouho bude Young ovlivňovat Carterovu administrativu, nelze říci.

Před „pražským jarem“ Brzezinski neočekával, že by v Československu došlo k nějaké revoltě, poněvadž Češi jsou prý příliš poddajní. Kromě toho nebylo v zájmu Spojených států Čechy a Slováky k revoluci podněcovat, poněvadž jednat s nezávislým Československem by bylo mnohem obtížnější. Když se věci vyvinuly jinak, podporoval Brzezinski „pražské jaro“ a naznačil, že on to všechno očekával. Po sovětské invazi do Československa plně podporoval československou věc, avšak vývoj událostí změnit nemohl. Sovětské tanky není možno zastavit slovními hříčkami, zbožnými přáními či protesty a Spojené státy neměly v úmyslu jít kvůli Československu do války.

V roce 1975 doporučoval Brzezinski jako člen trojstranné komise rozdělení bývalého mandátního území Palestiny mezi Izrael a nově vytvořený palestinský stát. V létě 1976 jako člen Carterova předvolebního týmu navštívil Izrael a svůj názor změnil.

Vlivem Brzezinského bude Carterova vláda usilovat o respektování lidských práv v zemích ovládaných komunisty, jak o tom svědčí americká prohlášení ve věci Československa a Sovětského svazu. Brzezinski se bude snažit zabránit izolaci Spojených států spoluprací se západní Evropou a Japonskem. Bude se snažit předčít Kissingera a bude usilovat o vzrůst amerického vlivu ve světě. Dokáže-li přesvědčit prezidenta Cartera, že Spojené státy musejí přestat ustupovat a počínat si naopak ofenzívně, zajistí si tím místo v dějinách. Přejme mu, aby se mu to podařilo.

Nová vláda ve Spojených státech

Národní politika, Mnichov, SRN, březen 1977

Našinec, Taylor - Houston, USA, 3. 3. 1977

Vítězství demokratického kandidáta Jimmy Cartera v listopadu minulého roku a jeho nástup do funkce prezidenta Spojených států letos v lednu přineslo konec osmiletého období vlády republikánů. Během této doby Spojené státy zažily celou řadu krizí. Nejvíce pozornosti bylo věnováno aféře Watergate, která vyvrcholila nucenou rezignací prezidenta Nixona a příchodem Geralda Forda, prvního „nezvoleného“ prezidenta v amerických dějinách.

Mezi důležitými událostmi v mezinárodních vztazích byla vítězství komunistů ve Vietnamu, Kambodži a Laosu, která výrazně změnila situaci v jihovýchodní Asii. Podobné dalekosáhlé následky bude mít v Africe komunistické vítězství v Angole. Sověti tam získali nástupní můstek do jižní a střední Afriky. Plným právem někteří ze státníků nazývají Angolu „Československem Afriky“.

Ač Carter už mnoho slevil ze svých předvolebních slibů, bude nepochybně věnovat velkou pozornost inflaci a nezaměstnanosti, jako největším vnitřním problémům. Zda se jeho aktivity setkají s úspěchem, nelze dnes s jistotou předvídat. Je však možno poukázat na to, že v krátké době nelze změnit mentalitu lidí, kteří se oddávají iluzi, že zdroje Ameriky jsou nevyčerpatelné, a kteří si zvykli na vysokou životní úroveň a žijí v domněnku, že tato úroveň musí stále stoupat. Blahobyť, který nemá v historii lidstva obdoby, je „spoluzodpovědný“ za mravní úpadek a rozklad v některých částech americké společnosti. Tento úpadek je možno pozorovat i v katolické církvi. Bez mravní obrody není naděje na snížení zločinnosti, která vzrůstá nejvíce ve velkoměstech. Pokles morálky není možné vyřešit pouhým rozhodnutím vlády.

Prezident Carter může sice slovy a příkladem napomoci mravnímu obrození Spojených států, ale nenalezne-li pomoc mezi těmi, kteří ovlivňují veřejné mínění v této zemi, neuspěje. Snad jen šok z mezinárodního neúspěchu, který by Američané utrpěli, by je mohl probudit z letargie a mohl by přinést mravní nápravu.

Carter patří k hnutí, které se běžně nazývá „born again“. (Tento název je (147) odvozen z biblického požadavku, že je nutno „znovu se narodit“ z vody a Ducha svatého). O jeho náboženském založení, sebedůvěře a víře v poslání Ameriky nelze pochybovat. Je možné, že to bude on, kdo probudí podvědomě dřímající „zjevné předurčení“, který prolíná dějinami této velké země. V prvé polovině minulého století se toto hnutí vyznačovalo vírou v nutnost ovládnout prostor mezi Atlantským a Tichým oceánem i další území. V pozdějších letech se americké mesiášství projevilo ve víře v poslání Spojených států osvobodit jednotlivce a národy od tyranie na celém světě. Během první světové války vyslovil prezident Woodrow Wilson heslo „zabezpečit svět pro demokracii“ a podporoval myšlenku národního sebeurčení.

Rostoucí vojenská síla Sovětského svazu a jeho snaha dosáhnout naprosté vojenské převahy nad Spojenými státy je středem pozornosti mnoha příslušníků Carterova vedení. Toto vedení je ale nesourodé, což se nepochybně projeví spory mezi jeho vůdčími osobnostmi, zvláště pak těmi, kdo budou mít vliv na formování zahraniční politiky.

Státní tajemník Cyrus Vance, ministr národní obrany Harold Brown a hlavní poradce prezidenta pro otázky národní bezpečnosti Zbigniew Brzezinski působili již ve vedení bývalého prezidenta Johnsona a podporovali jeho politiku ve Vietnamu. Profesor Brzezinski byl znám jako stoupenec „tvrdé“ protikomunistické linie. Naproti tomu Andrew Young, Carterův velvyslanec u OSN, patřil mezi organizátory demonstrací proti americké politice ve Vietnamu. Je pro uznání Vietnamu a jeho členství v OSN a pro převzetí moci černošskými představiteli v Jihoafrické republice. Do jaké míry a jak dlouho bude Cartera ovlivňovat v těchto a jiných kritických oblastech, nelze předpovědět, ale lze se domnívat, že dříve či později dojde ke srážce mezi ním a stoupenci „tvrdé“ linie. Mezi ně patří také bývalý ministr národní obrany James Schlesinger, který je Carterovým poradcem pro otázky jaderné energie.

Moskva si nepochybně prezidenta Cartera vyzkouší. Jednou z prvních příležitostí bude řešení situace v Panamě. Panamský diktátor už loni ohlásil, že v roce 1977 musí být tato otázka definitivně vyřešena, a to ve prospěch Panamy. Jeho návštěva Kuby v roce 1976 a jeho výrok, že Panama a Kuba jsou na stejných „revolučních vlnách“, je předzvěstí, že dojde ke krizi na místě pro Ameriku životně důležitém.

Jiným potenciálním místem konfliktu je Jugoslávie. Po smrti jugoslávského vládcе Tita nepochybně dojde k politickým nepokojům v této zemi, obývané příslušníky mnoha národností. Chorvati a Makedonci budou usilo-

(148) vat o nezávislost. Naproti tomu Sovětský svaz se bude snažit zvýšit svůj vliv v této zemi „nezávislého komunismu“. Během své návštěvy v Jugoslávii v minulém roce Leonid Brežněv prý žádal Tita o souhlas k používání jugoslávských přístavů sovětským námořnictvem a vzdušného prostoru nad Jugoslávii sovětským letectvem, což Tito odmítl. Tyto námluvy u Tita připomínají nátlak na bývalého československého prezidenta Antonína Novotného, aby požádal o umístění sovětských vojenských jednotek v Československu, a po jeho odstupu nátlak na Dubčeka, aby povolil ponechat některé sovětské vojenské jednotky v Československu po manévrech v červnu 1968.

„Brežněvova doktrína“ se dá nepochybně použít i na situaci v Jugoslávii, jak si toho byl Tito plně vědom během posrpnových událostí v Československu v roce 1968. V případě prosovětského puče v Jugoslávii či sovětské invaze by Sověti mohli umístit své vojenské jednotky na pobřeží Jaderského moře a na hranicích Itálie. Tím by mohli vykonávat nejen psychologický nátlak na Itálii, ale mohli by i hrozit sovětskou „soudružskou“ pomocí italským komunistům, kteří by se bez sovětské pomoci u moci neudrželi.

Během volební kampaně se Cartera zeptal jeden novinář, co by jako prezident podnikl v případě sovětské invaze do Jugoslávie. Odpověděl, že by v tomto případě do války se Sovětským svazem nešel. Tím naznačil Brežněvovi, že bude mít v Jugoslávii volnou ruku. Po volbách se však Carter od svého výroku distancoval. Prohlásil, že americký postup v případě sovětské invaze do Jugoslávie by závisel na okolnostech, za jakých by se tak stalo, a na stanovisku spojenců v Severoatlantické smlouvě. Západní spojenci si musejí být dobře vědomi strategické důležitosti Jugoslávie a nebezpečí, kterému by byli vystaveni v případě takového rozšíření sovětského vlivu v oblasti Středomořího moře. Skeptik si je ale dobře vědom nedávných historických zkušeností s Maďarskem a Československem. Má vážné pochyby o tom, že by sovětskou okupaci Jugoslávie západní spojenci označili už předem za *casus belli*.

Dalším potenciálním místem konfliktu je jihovýchodní Asie. Komunistům se ve Vietnamu dostal do rukou vojenský materiál v hodnotě pěti miliard dolarů a tím se tento stát stal nejsilnější vojenskou mocností v jihovýchodní Asii. Je pravděpodobné, že tohoto materiálu amerického původu bude použito proti Thajsku, kde se již na územích přilehlých k Laosu vede partyzánská válka.

Situaci v jižní Africe, kde je rovněž vedena partyzánská válka, bude Carterova vláda věnovat zvláštní pozornost, jak už to bylo oznámeno ústy bývalého člena Kongresu Younga, amerického velvyslance v OSN. Andrew

Young, Afroameričan ze státu Georgia, který pomohl získat Carterovi většinu hlasů černých voličů v listopadových volbách, řekl, že bude trvat na uznání Vietnamu a na jeho členství v OSN a na převzetí moci černošskou většinou v Jižní Africe. Poněvadž je mu Carter zavázán za pomoc ve volbách, je pravděpodobné, že Spojené státy nebudou nadále odpírat Vietnamu členství v OSN a že zaujmou tvrdou linii proti bílým vládám v Rhodésii a Jihoafrické republice. Postup Spojených států ve Vietnamu a Jižní Africe nepochybně urychlí tempo událostí v těchto oblastech. (149)

Ač je vždy nemoudré předpovídat, co se stane, je stěží možno pochybovat o tom, že během Carterovy vlády bude mít vývoj rychlý spád a že budou uskutečněna dalekosáhlá rozhodnutí v otázkách války a míru.

Polský odboj

Naše hlasy, Toronto, Kanada, 31. 5. 1980

Hlasatel, Chicago, USA, 27. 6. 1980

V letošním roce vzpomínáme na to, že před čtyřiceti lety zavraždili Sověti v Katynském lese zajaté polské důstojníky. Bylo to v době nacisticko-sovětské spolupráce, po zahájení druhé světové války, když si Hitler se Stalinem rozdělili Polsko. Němci vpadli do Polska ze západu a Sověti z východu. Během několika týdnů sovětské jednotky zajaly 15 000 polských důstojníků, z nichž pouze 400 přežilo válku. Co se stalo s ostatními?

Po nacistické invazi do Sovětského svazu v létě 1941 se polská exilová vláda snažila zjistit, co se s těmito důstojníky stalo, ale podle Stalinova tvrzení je nebylo možno najít. Později se důstojníci sovětské tajné policie (NKVD) prořekli, že polští důstojníci se stali obětí „omylu“, což znamenalo, že byli fyzicky zlikvidováni. Hroby těchto nešťastných obětí sovětské NKVD byly nalezeny v dubnu 1943, což vedlo k roztržce mezi polskou exilovou vládou a vládou sovětskou. Tato tvrdila, že vraždy se dopustili Němci, zatímco důkazy byly nevyvratitelné, protože důstojníci byli zavražděni v době, kdy příslušné území kontrolovali Sověti.

Sovětská vláda vždy tvrdila, že nalezení hrobů polských důstojníků byla nacistická provokace, ale při norimberském procesu se nenašel žádný nacist, kterému by za to mohla být připsána zodpovědnost. Nakonec na žádost sovětského prokurátora v Norimberku byla celá katynská záležitost stažena z agendy spojeneckého vojenského tribunálu a doposud nikdo za tuto několikatisícovou vraždu nebyl trestně stíhán. Duch Katynu ale dosud žije, jak o tom svědčí sovětské vyvraždění všech obyvatel vesnice Koraly v Afghánistánu v roce 1979.

Pro Poláky je Katyn symbolem sovětské brutality, nelidskosti a zločinnosti. Jejich boj proti Sovětům začal již v době polsko-sovětské války, která začala po skončení první světové války. Polský odboj pokračuje po desetiletích, a to nejen v exilu, ale i v Polsku samotném. Opozice vůči Sověty dosaženému režimu v Polsku roste den ze dne a tento režim se obává reakce Moskvy na sílu opozice a na rozšíření sympatií vůči ní v jiných státech vy-

chodní Evropy. Výbor společenské sebeobraný - Výbor na obranu dělníků (151) (KSS - KOR), který je součástí opozičního proudu, udržuje těsné styky s českými a slovenskými disidenty a protestuje proti porušování lidských práv v Sovětském svazu.

Miroslav Chojecki, jeden ze zakladatelů Výboru společenské sebeobraný, byl zatčen v březnu tohoto roku za pokus obstarat si rozmnožovací stroj. Výbor proti jeho zatčení protestoval a vydal 90 000 letáků pranýřujících vládní cenzuru tisku, potlačování svobody projevu a jakékoliv kritiky poměrů v Polsku.

Jiná opoziční skupina, Výbor pro národní sebeurčení, vydala oznámení ze dne 10. prosince 1979, v němž vítá podepsání Polsko-ukrajinského prohlášení podepsaného zástupci polské a ukrajinské vlády v exilu. Poláci a Ukrajinci v exilu si jsou dobře vědomi, že mají společného nepřítele, proti němuž je nutno bojovat spojenými silami.

Komunistická strana v Polsku sice vládne, ale dobře ví, jak je v Polsku nenáviděna. Je vystavena tlaku jak zevnitř, tak i zvenčí. Usiluje o potlačení nebo alespoň neutralizování vnitřní opozice, aby se mohla udržet u moci a aby Sověti neintervenovali v Polsku vojensky. Intervence v Polsku by se nepodobala intervenci v Československu v roce 1968, ale spíše ruským intervencím v Polsku v letech 1830 či 1863. Byla by dlouhá a krvavá. Byl by to Afghánistán ve střední Evropě, což si ani Moskva, ani Poláci nepřejí.

Polské vlastenectví sílí rok od roku. Ustavení Konfederace nezávislého Polska (KPN) v září 1979 je velkým mezníkem v jeho růstu, poněvadž ti, kteří se staví proti režimu na národním základě, se odvážili ustavit politickou stranu. Čtyři organizátoři, kteří oslovili tábor lidu, na němž bylo ustanovení této Konfederace vyhlášeno, byli v prosinci 1979 odsouzeni k trestům vězení od jednoho do tří měsíců. Údajně proto, že rozšiřovali „pomluvu“, že Polsko není svobodnou zemí.

Začátkem tohoto roku KPN ohlásila úmysl oponovat komunistům ve volbách, což režim pochopitelně nedovolil. Publikovala volební program v němž žádala vytvoření „třetího státu“, který by ztělesňoval tradice staré monarchie a republiky z doby mezi dvěma světovými válkami. KPN považuje za nutné sepsat a přijmout novou ústavu pro nové státní zřízení a ukončit závislost na Sovětském svazu. Před volbami vyhlásila KPN jejich bojkot. Jejím vůdce Leszek Moczulski byl už několikrát zatčen, stejně jako i další prominentní aktivní příslušníci tohoto hnutí, ale vláda je dosud trestně nestíhala. Zdá se, že z nich nechce dělat mučedníky. Je si vědoma toho, že krev mučedníků je semenem, z něhož vyrostou noví vyznavací a noví bojovníci.

(152) Výzva k bojkotu voleb znamená odmítnutí nelegitimního režimu. Nemusí mít momentální viditelné výsledky, ale je výrazem odporu. Výbor pro národní sebeurčení také vyzval k bojkotu voleb a požadoval změnu volebního zákona, aby lidé, kteří s režimem nesouhlasí, mohli kandidovat. Výbor společenské sebeobranu rovněž odmítl volby, v nichž mohou kandidovat jenom lidé podporující režim.

Největším a nejdůležitějším obhájcem lidských práv v Polsku je katolická církev, k níž se hlásí přibližně 95 % obyvatelstva. V letech padesátých se jí režim pokusil zničit frontálním útokem. Církev tím však oslabena nebyla. Právě naopak: byla vnitřně sjednocena a posílena, a stala se viditelnou představitelkou opozice vůči bezbožnému komunismu.

Polský katolicismus je tradičně spojen s polským vlastenectvím. Zatímco politické opoziční skupiny mají organizační potíže a nemohou snadno oslovovat národ, církev má výhodu v tom, že má výtečnou organizaci a může kontaktovat věřící téměř v každé vsi. Kněží mají důvěru širokých lidových vrstev a jsou představiteli nejenom církve, ale celého bojujícího národa. Rovněž episkopát si vysloužil úctu a respekt a má nesmírný vliv v katolickém Polsku, čehož si je režim plně vědom. Církev v Polsku není možno umlčet.

Po návštěvě „prvního slovanského papeže“ Jana Pavla II. v Polsku v létě 1979 se episkopát rozhodl domáhat se energicky práv, která církvi náležejí a intenzivněji bojovat za práva skupin a jednotlivců. V lednu 1980 vydal polský episkopát nový dokument pojednávající o situaci v Polsku a o lidských právech. Zdůrazňuje se v něm nutnost budovat celou společnost na pravdě a svobodě a povinnost každého bránit pravdu a vydávat svědectví o pravdě jak v soukromém, tak i veřejném životě. Veřejně vyznávat víru a mravnost je rovněž povinností každého křesťana. Episkopát odsoudil vykonávání nátlaku na příslušníky mladé generace, aby vstupovali do organizací a politických skupin, které hlásají světový názor, který se přičií drtivé většině polského lidu. Poukázal také na nutnost zrušit cenzuru a zákaz publikovat náboženskou a jinou literaturu.

Zatímco Poláci přecházejí z obrany do útoku, v Československu je bezohledně umlčována jak církev, tak i politická opozice. Komunistický režim používá psychologického, politického a společenského nátlaku a násilí. Zavírá jak mluvčí církve, tak i politické opozice. Ví, že proti pravdě nelze argumentovat lží, a proto potlačuje svobodu projevu, bádání, tisku a spolčování.

V době útlaku a zmatku je zvolení slovanského papeže znamením, na něž jsme čekali. Jan Pavel II. je velkou nadějí nejen pro Poláky, ale i pro Čechy,

Slováky a všechny další porobené národy. Věříme, že dojde ke sjednocení (153) všech křesťanských protikomunistických sil a že nepřítel bude společným úsilím poražen. Domácí opozice byla povzbuzena papežovou návštěvou v Polsku. Opozice má tytéž cíle ve všech zemích sovětského bloku a ví, co chce. Je proto žádoucí, aby došlo k úzké spolupráci exulantů z Polska a Československa na platformě nikoliv „evolučního komunismu“, ale na programu vedoucímu k jeho porážce.

Komunismus nemůže být reformován, ale může a musí být poražen. Arena pateat, milites Christi. Arena volá, vojáci Kristovi. Našemu vítězství „Zdař Bůh“.

Polsko na rozcestí

Denní Hlasatel, Chicago, USA, 10. 10. 1980

Když se v druhé polovině září 1980 sešli zástupci polských nezávislých odborových organizací, aby ustavili celonárodní dělnickou konfederaci, mnozí pozorovatelé to považovali za „zázrak“. Bylo to vyvrcholení revoluční činnosti Poláků a znamení jejich vítězství nad komunisty.

Ustavení nezávislých dělnických odborů opravdu nemá obdoby v zemi ovládané komunistickou stranou a sousedící se Sovětským svazem. Celý svět s napětím sledoval revoluční vlnu, která se přenesla Polskem koncem srpna a začátkem září, kdy zachvátila celý národ. Smetla komunistického vůdce Edwarda Gierka a vynesla do popředí především organizátora stávků v Gdaňsku Lecha Wałęsu, mladého dělníka, který se stal postavou téměř legendární.

V srpnu a září 1980 se asi 600 000 polských dělníků zúčastnilo stávek, které přinutily vládnoucí stranu ke kapitulaci a k přijetí některých základních dělnických požadavků v dohodě uzavřené mezi vládou a stávkovým výborem, vedeným Lechem Wałęsou. Byly to především požadavky založit na vládě nezávislé dělnické odborové organizace a zvýšit mzdy. Během jednání v Gdaňsku zástupce vlády přísahal na kříž a na Częstochowskou Pannu Marii a tvrdil na svou čest jako Polák vyjednávající s jinými Poláky, že vládnoucí komunistická strana to myslí upřímně, že dohodu uznává vláda i komunistická strana a že v tom není žádný podraz. Rovněž i nový vůdce polské komunistické strany, Stanisław Kania, prohlašoval prostřednictvím svých zástupců, že dohodu bude respektovat. Kdo ale může věřit slovu komunisty, který se snaží dostat z těžké situace?

Ačkoliv se nově ustavené nezávislé dělnické sdružení soudně zaregistrovalo, polská vláda mu okamžitě začala dělat potíže a nechtěla je uznat legálně. Gdaňskou dohodu začala interpretovat po svém, a tak koncem září vedlo jednání o jejím plnění k roztržce mezi vládou a nezávislými dělnickými odbory. Ty vyhlásily symbolickou jednohodinovou stávku na pátek 3. října ve snaze donutit vládu k uznání 44 bodů stanov nezávislých odborů, zastupujících koncem září již nejméně tři milióny polských dělníků. Vláda proti této stávce protestovala a tak se postupně dělnické svazy a komunistická

strana dostaly na cestu vedoucí ke konfliktu. Co způsobilo tento zvrát ve (155) vývoji událostí v Polsku, který předpovídali mnozí západní pozorovatelé? Proč jsou dělníci a komunisté na cestě ke srážce?

Především tu jde o věc zásadního rázu. Nelze věřit slovu komunisty, i když přísahá na kříž a Częstochowskou Pannu Marii, jak se to stalo v Gdaňsku. Komunista je a zůstane člověkem, který věří v Marxe a Lenina, nikoliv v Boha. Je přesvědčen, že někdy je nutno udělat krok zpět, aby později bylo možno postoupit o dva kroky vpřed. Jako marxista-leninista věří, že mravné je to, co slouží komunistické straně, a nedostát danému slovu či dané přísaze spadá do této kategorie. Dále jsou zde důvody strategické a taktické, diktované nikoliv polskou komunistickou stranou, ale Moskvou. Vůdce satelitní komunistické strany nesmí udělat nic, co by se přímo přičilo jeho nadřazeným v Moskvě. Je totiž jejich pohunkem, který si chodí do Moskvy pro instrukce a který vykonává rozkazy. Může být kdykoliv nahrazen někým jiným, nehledě na to, zda svůj úkol splnil dobře či ne. V komunistickém hnutí nikdo není nenahraditelný, jak o tom svědčí popravy komunistických pohlavárů, včetně Kameněva, Zinověva, Bucharina, Rajka, Slánského a dalších. Zájmy moskevských vládců mají vždy přednost, a když mouřenín splní svůj úkol, může jít.

Gierek se zavázal k ústupkům vůči stávkujícím v Gdaňsku nepochybně se souhlasem Moskvy, ač byl hned nato nahrazen jinou loutkou. Nabízí se ovšem otázka, proč Moskva v Polsku neintervenovala a proč se dala na cestu ústupků. Důvodů k tomu měla několik.

Sověti měli problémy v Afghánistánu a nechtěli bojovat na dvou frontách. Měli na mušce Írán a celý Perský záliv a nechtěli si svazovat v Polsku ruce. Důležitějším důvodem k ústupkům byly však volby v Západním Německu. Sovětská intervence v Polsku by nepochybně hrála do rukou křesťanských demokratů a Sověti si za žádných okolností nepřáli vítězství Franze Josefa Strausse a jeho strany ve volbách konaných dne 5. října 1980. Jsou tu ovšem ještě volby ve Spojených státech, ale moskevští experti věří, že krize v Polsku, která je následkem nedodržených slibů daných komunisty, by pomohla spíše prezidentovi Carterovi než jeho protikandidátu Reaganovi, v němž vidí pro sebe větší nebezpečí. Dále si Moskva musela zajistit podporu satelitů před jakýmkoliv zákrokem v Polsku. Musila si zajistit klíčové pozice, aby se případný polský odpor nerozšířil do těchto sousedních zemí východní Evropy.

Z toho vyplývá, že ochotu polské vlády vyjednávat se stávkujícími dělníky v srpnu a počátkem září a její odmítavý postoj k dělnickým požadavkům

(156) koncem září je třeba vidět v širším mezinárodním měřítku a v časové perspektivě.

Je pozoruhodné, že v druhé polovině září začal sovětský tisk ostře útočit na vedoucí osobnosti polských nezávislých odborů a obvinil je ze snahy vyvolat v Polsku chaos, a ve spojení se západními mocnostmi provést převrat. Sovětská propaganda tvrdí, že socialismus v Polsku je ohrožen. Terminologie, argumenty a vášnivost sovětské propagandy připomínají dobu před sovětskou invazí do Československa. Tehdy rovněž ohlásila, že socialismus v Československu je ohrožen, a po invazi Sověti tvrdili, že invaze byla nutná k jeho záchraně.

V souladu se sovětskou linií zvýšila polská oficiální propaganda útoky na Solidaritu, hlavní nezávislou odborovou organizaci, a obvinila ji z porušení gdaňské dohody. Komunisté dobře vědí, že útok je nejlepší obranou. Je rovněž starým trikem zloděje křičet: „Chyťte zloděje!“

Pro případ, že jejich požadavky nebudou přijaty, oznámily polské odborové organizace konání generální stávky dne 20. října. Poukazují na to, že kromě jiných ústupků, uznala gdaňská dohoda právo dělníků na stávku.

Podle náznaků lze soudit, že polská krize může vyvrcholit v druhé polovině října. Polsko dluží západním bankéřům 20 miliard dolarů a žádá další půjčky. Sověti dočasně Polsku finančně vypomohli, aby vládní komunistická strana mohla získat čas a upevnit svou pozici. Dělníci se domáhají svých práv a schyluje se ke konfrontaci mezi nimi a komunistickou vládou.

Jak se situace v Polsku dále vyvine, nelze předvídat, jako nebylo možno předpovědět, jak dopadne stávka v Gdaňsku. Historické náhody často změnily běh dějin a nepochybně jej změní i v budoucnu. Víme jen, že Brežněvova doktrína je operativním principem sovětské politiky. Po Československu přišel Afghánistán, a tak se nám vnucuje otázka, zda jako další na řadě nebude Polsko. Bude-li tomu tak, jak se zachová Západ?

Polská krize pokračuje

Hlasatel, Chicago, USA, 4. 9. 1981

Každý den světový tisk a televize přináší zprávy o událostech v Polsku a lidé s napětím očekávají další vývoj. Jde o něco nového, o nekrvavou revoluci, která nemá obdoby v historii sovětského impéria. Milióny nekomunistů jsou zorganizováni v Solidaritě a jde za nimi téměř celý národ. Solidarita má podporu katolické církve, jejíž vliv v Polsku je větší než vliv komunistické strany. Události v Polsku jsou nepochybně nejvýznamnějším jevem ve světě od konce druhé světové války, kdy se střední a jihovýchodní Evropa dostala pod nadvládu Sovětů.

Tento pozoruhodný jev je nutno zařadit do historické perspektivy, aby se dal pochopit jeho smysl. Vždyť klíčem k porozumění přítomnosti je minulost a v případě Polska je to především minulost nedávná. Začalo to zvolením Karola Wojtyły prvním slovanským papežem v roce 1978. Kdokoliv měl v té době příležitost s Poláky mluvit, musil si povšimnout, jak nesmírný psychologický význam tato volba pro Poláky měla. Poláci hrdě říkali: „Máme papeže!“ Zvolení Poláka za nástupce Petrova bylo nepochybně důležitou událostí v církvi a ve světě, ale nesrovnatelně větší v Polsku. Polákům to dodalo sebevědomí. Vždyť hlavou světové stamiliónové církve se stal jeden z nich!

Dalším mezníkem ve vývoji událostí v Polsku byla návštěva tohoto prvního slovanského papeže v roce 1979. Pro mnohé bylo překvapením, že hlava katolické církve přijela do země ovládané komunisty, do země, v níž je katolicismus součástí polského vlastenectví. Kdekoliv se Jan Pavel II. zastavil, hromadily se kolem něj zástupy věřících i nevěřících. Ať už to bylo ve Hnězdně, Krakově, Czestochowě či Varšavě, staticíkové davy naslouchaly kázáním náměstka Kristova a stamilióny lidí na světě slyšely v rozhlase a viděly v televizi, co se v Polsku děje. Zahraniční pozorovatelé vzpomněli Stalinova výroku: „Kolik má papež divizí?“ Hned odpovídali: „Hodně.“ V Polsku má církev za sebou nepochybně více divizí než komunistická strana. Psychologický význam papežovy návštěvy byl úžasný. Mnozí nekatolíčtí žurnalisté spekulovali o tom, že papežova návštěva Polska byla nejdůležitější událostí v této zemi od konce války. Nemýlili se.

(158) Poláci nejenže naslouchali slovům nástupce Petrova, ale dobře si je zapamatovali. Mluvil o lidských právech, svobodě slova a vyznání. Prohlásil ve svých kázáních, že polská kultura je součástí kultury evropské, kultury křesťanské, která existuje již téměř dvě tisíciletí. Vzpomněl, že Poláci přijali křesťanství od sousedních bratrských Čechů a vzpomněl osudu sv. Vojtěcha z rodu Slavníkovců, který byl umučen, protože pokácel modly pohanských Prusů. Jan Pavel II. odmítl marxismus a vyzvedl národní tradici víry v Boha. V rozporu s teorií a praxí marxismu-leninismu papež mluvil o suverenitě národa, jehož přirozená práva nesmí být potlačena státem.

Bez této psychologické a intelektuální přípravy během papežovy návštěvy by Lech Wałęsa sotva zorganizoval Solidaritu o rok později, kdy se tento statečný Polák rozhodl jít proti držitelům moci ve znamení kříže a pod praporem Częstochovské Panny Marie. Zdá se, že Wałęsa a jeho druhové mají v sobě krev těch, kteří se v tomto znamení postavili proti Tatarům a muslimům a zastavili jejich nápor na Evropu. Poláci, jak je známe ze Sienkiewiczových románů, mají v sobě onu slovanskou romantiku, kterou léta komunistického režimu nedokázala vyhladit. Tito lidé mají odvahu jít proti proudu, proti sovětské převaze a věří, že jejich spravedlivá věc zvítězí, jak tomu bylo před staletími, kdy zastavili asiatské hordy a zachránili evropskou civilizaci.

Často slyšíme otázku, zda budou Sověti vojensky intervenovat v Polsku, jako to bylo v Československu a v Afghánistánu. Kdyby jejich cíle v Polsku byly podobné jejich cílům v případě Československa a Afghánistánu, byli by již asi dávno intervenovali. Co bylo cílem jejich invaze do těchto dvou zemí? V obou případech byly hlavním důvodem zájmy vojensko-strategické. V Československu Sověti chtěli mít své posádky, poněvadž tato země ve střední Evropě je strategicky důležitá. V případě nástupu proti západní Evropě se na československou armádu nemohli spolehnout. Když Alexander Dubček odstranil generála Václava Prchlíka z funkce, v níž měl armádu pod kontrolou, Sověti věděli, že se jim československá armáda na odpor nepostaví. Riziko bylo tudíž minimální, prakticky žádné. Invazi Sověti dosáhli svého cíle: ovládají strategicky důležité Československo nejen politicky a hospodářsky, ale i vojensky.

Sovětská invaze do Afghánistánu neměla za svůj konečný cíl jenom odstranění jednoho marxisty a jeho nahrazení marxistou jiným, Babrakem Karmalem, ale zajištění strategického nástupního můstku proti Íránu. Afghánistán je hospodářsky málo významnou zemí, ale jeho strategická důležitost je dána skutečností, že ropa z oblasti Perského zálivu je životně důležitá pro

západní Evropu a Japonsko. Cílem Sovětů je ovládnout tento prostor, a proto (159) ona brutální invaze do Afghánistánu.

O co jde v Polsku? Důvody, které měli Sověti k invazi do Československa a Afghánistánu, v případě Polska nemají. Jejich vojáci tam jsou již od roku 1944. Přes Polsko vedou sovětské trasy do Východního Německa, které je nyní nejdůležitějším sovětským satelitem. Armády Varšavského paktu konají v Polsku vojenské cvičení. Sověti tam mají své základny a posilují zde své posádky. Polská vláda a polské odbory odvolání sovětských posádek nežadají a Polsko zůstává strategicky důležitým článkem Varšavského paktu.

Co by mohlo být cílem vojenské intervence a jaké by měla následky? Sovětská vojenská intervence v Polsku by nejspíše přinesla krveprolití. Kdyby bylo jejím cílem odstranit současné vedení komunistické strany Polska, kdo by je nahradil? Sověti by asi těžko našli v Polsku druhého Babraka Karmala. Na rozdíl od Československa, kde hus a Husáků je celé hejno. Je velmi nejisté, zda by se v Polsku nějaký Husák se stádem hus našel. Vždyť za války nacisté nemohli v okupovaném Polsku najít žádného Quislinga a celý národ se zapojil do odboje. Je nepravděpodobné, že by některý Polák jel do Moskvy podepsat kapitulaci a pak šel na Západ vydělat na tom peníze. Vojenská intervence by nepochybně vedla ke srážce s dělníky a přinejmenším i s částí polské armády. Polský odpor by Sověti asi utopili v krvi, ale museli by potom odzbrojit anebo rozpustit polskou armádu, aby zmenšili počet sabotáží a přeпадů sovětských jednotek, projíždějících Polskem. Polsko by bylo okupovanou zemí. Ale bez Polska či s okupovaným Polskem by Varšavský pakt existoval jenom na papíře. První obětí sovětské invaze by tedy byl Varšavský pakt. Sověti to vědí.

Za druhé: Když se před rokem začala organizovat Solidarita, hodně se psalo v tisku o hrozící invazi do Polska. Tehdy mluvčí Carterovy vlády oznámil, že v tomto případě NATO do války se Sověty nepůjde, tj. dal předem Sovětům na vědomí, že Západ se omezí na protesty, jako tomu bylo po invazích do Československa a Afghánistánu. Současná americká vláda naproti tomu opětovně prohlašuje, že vojenská akce Sovětů v Polsku by měla nezodpovědné následky, a vyzývá Sověty, aby v Polsku neintervenovali. Zcela správně prezident Reagan nikdy přesně neřekl, co by podnikl v případě sovětské invaze. Je ale známo, co řekl kandidát Reagan po invazi do Afghánistánu.

Když se novináři ptali, co by udělal on, kdyby byl americkým prezidentem namísto Cartera, řekl, že jeho odpovědí na invazi do Afghánistánu by byla blokáda Kuby. Sověti jsou si dobře vědomi toho, že kdyby chtěli utopit v krvi polský odpor, prezident Reagan by mohl nařídít blokádu Kuby.

(160) Jejím důsledkem by mohla být revoluce na Kubě a konec režimu Fidela Castra. Tím by Sověti ztratili důležitou vojenskou základnu na západní polo-kouli.

Jakou strategii asi Sověti sledují v Polsku? Není pochyby o tom, že spatřují v polských událostech velké nebezpečí pro svou říši a že by si přáli „normalizaci“ poměrů. Dosáhli by jí krveprolitím? Krveprolití by jen utvrdilo Poláky v jejich odporu a sjednotilo by celý národ, včetně většiny dnešních komunistů, z nichž by se jich asi hodně stalo polskými vlastenci. Sověti vědí, že by jim hodně prospělo odstranění slovanského papeže. Poláci by tím ztratili nesmírně vlivného a účinného mluvčího na mezinárodním fóru. Jan Pavel II. se ale po nezdařeném atentátu zotavil, a dá-li Bůh, bude žít ještě mnoho let.

Sověti se budou snažit rozvrátit Solidaritu zevnitř. K tomu potřebují polské komunisty, aby organizovali opozici vůči vedení nezávislých odborů a vyvolali v nich konflikty. Podle staré osvědčené taktiky budou komunisté kombinovat tlak shora s tlakem zdola, nátlak zvenčí a nátlakem zevnitř. Už viní Solidaritu za hospodářské potíže a za nedostatek spotřebního zboží. Budou vyvolávat incidenty a je možné, že dojde k vyhlášení výjimečného stavu.

Rozděl a panuj je stará taktika a je podstatou procesu sebelikvidace odpůrců komunistického režimu, jak jsme to měli možnost pozorovat po druhé světové válce v zemích střední a jihovýchodní Evropy. Setká se tato komunistická taktika s úspěchem? Podaří se komunistům zahájit sebelikvidační proces v Solidaritě? Lidé druhu Lecha Wałęsa a církevní hodnostáři v Polsku tyto metody znají a budou se bránit. Zvítězí Moskva, anebo se komunistům jejich taktika vymkne z rukou? Bude-li Solidarita postupovat opatrně, budou-li její členové solidární, tj. nebudou-li se řídit „svatým zákonem sobectví“ a starou politickou zásadou „Což jsem svého bratra strážcem?“ komunisté neuspějí.

Nelze s jistotou tvrdit, zda dojde či nedojde k vojenské intervenci a revolučnímu výbuchu. Víme z historie, jak revoluce leckdy začala. Několik ukvapenců začne střílet do pochodujících demonstrantů a výsledkem je celonárodní povstání. Navíc navzdory všem deterministickým teoriím, činí rozhodnutí lidé – jednotlivci, kteří mají svobodnou vůli. Proto nelze nic předpovídat. Je známo, že lidé nežijí jenom chlebem a nepočínají si vždy racionálně a leckdy jednají impulzivně, z emocí a citů spíše než z chladné kalkulace. I nepředvídaná náhoda může rozhodnout o směru vývoje v Polsku.

Je možno konstatovat, že hospodářská situace je téměř neřešitelná. Polsko dluží západním bankéřům a státům nějakých 28 miliard dolarů a není naděje, že bude moci zahraniční dluh splatit v dohledné budoucnosti. Podle vládních oznámení během minulého roku poklesla v Polsku výroba o 12 %. Vláda už zavedla přidělový systém a chce nedostatek spotřebního zboží vyřešit zvýšením cen až o 400 %, což naráží na silný odpor dělníků organizovaných v Solidaritě. Ač polská vláda učinila nějaké politické ústupky dělníkům během minulého roku, nemůže splnit některé ze svých ekonomických slibů a nemůže zvýšit produkci. Prostě řečeno, nelze provést distribuci zboží, které nebylo vyrobeno. Kde nic není, ani čert nebere!

Ekonomické problémy v Polsku jsou takového druhu, že je nelze vyřešit jen sliby a žádostmi o hospodářskou reformu. Tyto problémy by mohla vyřešit reforma radikální povahy, tj. návrat ke svobodnému podnikání v průmyslové výrobě, obchodě a živnostech. K tomu se režim neodhodlá, poněvadž by to znamenalo konec socialismu v Polsku. A tak bude polská krize bude pokračovat. Je to historický mezník.

Karol Wojtyła, marxismus a marxisté-leninisté

Nationalities Papers, New York, USA, roč. X, č. 2, 1982

K setkání Karola kardinála Wojtyły s marxismem-leninismem, oficiální ideologií polského státu řízeného komunisty, došlo na dvou rovinách: teoreticko-filozofické a politicko-praktické. Jako člověk žijící v zemi ovládané marxisty-leninisty se kardinál Wojtyła musel nějak vyrovnat s realitou své vlastní situace a s mocenskou strukturou státu zcela ovládaného komunistickou stranou. Jako kněz se musel vypořádávat s pojmem odcizení, který je ústředním pojmem marxistické antropologie, přičemž si uvědomoval, že základní nutnou podmínkou k odstranění tohoto odcizení není hojnost hmotných statků, nýbrž vnitřní zdokonalení člověka. Jako filozof se Wojtyła musel také vypořádat s marxistickým pojetím člověka, přírody, společnosti, hospodářství a kultury. Jakožto novotomista věří dnešní papež v lidskou svobodu a odmítá deterministické filozofické směry jako např. marxismus.¹

Postoje Karola Wojtyły k revolučnímu marxismu jsou důsledkem jeho křesťanské výchovy a vzdělání a také jeho zkušenosti se dvěma totalitními režimy v Polsku – s nacismem a komunismem. Jeho zbožná matka jej naučila křesťanským ctnostem a již brzy v dětství se u něho probudil náboženský zápal. Jako chlapec ministroval při mších a pobožnostech ve svých rodných Wadovicích, městečku v jižním Polsku.²

Když udeřila v září 1939 válka, bylo mu teprve devatenáct. Poté, co Poláci podlehli nacistům, kterým navíc pomáhali Sověti, vstoupil do Vlastenecké armády (*Armija Krajowa*) a aktivně se zapojil do národního odboje.³ Život Poláků ve Třetí říši byl mnohem těžší než život příslušníků jiných národností. Nacisté si dobře uvědomovali, že ačkoli porazili polský stát, nezničili a ani nemohli zničit polského národního ducha. Hrdinný boj Poláků za války a Wojtyłova účast v tomto boji se musela hluboko vrýt do jeho charakteru a myšlení.

Když bylo Polsko okupováno a národ určen k vyhlazení „panskou rasou“, rozhodl se Wojtyła pro kněžskou dráhu. Osobní tragédie – jeho otec

i bratr zemřeli roku 1941 – znamenala rozhodně mezník v citovém, intelektuálním a duchovním vývoji mladého muže a těsněji jej přiblížila Bohu. ⁴ (163)
Wojtyla si uvědomil, že s Bohem není člověk nikdy sám a že nebeský Otec je neustále se svými dětmi. Toto poznání bylo s největší pravděpodobností rozhodujícím činitelem v jeho rozhodnutí zasvětit svůj život službě Všemohoucímu. Toto rozhodnutí se rovněž odráží v jeho nezlomném charakteru a ve víře ve vlastní poslání.

Jako následovník Kristův, kněz a služebník Boží musel Wojtyla odmítnout ateistickou marxistickou ideologii, kterou jeho národu vnutili noví mocipáni, které k moci vynesla na konci druhé světové války Rudá armáda. Následovala studia v Římě, která ještě více posílila jeho oddanost křesťanskému ideálu a křesťanskému sociálnímu učení. Po svých studiích přednášel Karol Wojtyla morální teologii v teologickém semináři v Krakově a později se stal řádným profesorem a vedoucím katedry filozofie na Katolické univerzitě v Lublinu. ⁵ Roku 1958 byl Wojtyla jmenován pomocným biskupem krakovským a po druhém zasedání Druhého vatikánského koncilu jej papež Pavel VI. 30. prosince 1963 jmenoval krakovským arcibiskupem. V květnu 1967 byl Karol Wojtyla ve svých teprve sedmačtyřiceti letech jmenován kardinálem a stal se tak tehdy nejmladším členem kolegia kardinálů. V roce „tří papežů“ byl 16. října 1978 Karol Wojtyla povýšen na papežský stolec a přijal jméno Jan Pavel II.

Za svého života v Polsku musel Wojtyla vždy pečlivě volit slova, neboť marxismus-leninismus je tam dosud oficiální státní ideologií. O marxismu a komunismu se sice zmiňoval jen sporadicky, ale otevřeně se stavěl proti jeho základním tezím a proti tomu, co nazýval „totalitou“. Pozornému čtenáři jeho díla neunikne, že zejména ve známé knize *Činný člověk*⁶ se Wojtyla řídí křesťanským sociálním učením, které odmítá jak atomistický individualismus, tak kolektivistický totalitarismus.

Jako muž pevných zásad a neochvějného přesvědčení je papež ochoten mluvit se všemi, i s marxisty, ale když vstupuje do konstruktivního dialogu s lidmi, kteří zastávají odlišné filozofické názory, nepamíná na své přesvědčení a ani s ním neuzavírá nějaké kompromisy. Karol Wojtyla si nečiní žádné iluze o tom, kam může vést diskuse s marxisty-leninisty. Jelikož marxisté nevěří v něco takového, jako je fair play, a spoléhají na sílu, dialog s nimi nepovede k nějakému uvolnění napětí či ke sblížení stanovisek. ⁷ Papež je zkušený člověk, který posuzuje své protivníky podle jejich skutků.

Přestože polská komunistická strana tvrdí, že v Polsku je náboženská svoboda, provádí vláda v praxi rozsáhlou cenzuru, která zahrnuje i náboženské

(164) texty a publikace. Jistý pozorovatel zjistil, že v prvních šesti měsících roku 1974 byly cenzurovány stovky textů včetně textů tehdejšího arcibiskupa krakovského, kardinála Wojtyly. Nejencenzurovanější týdeník v Polsku byl katolicky orientovaný *Tygodnik powszechny* vycházející v Krakově a nejencenzurovanějším deníkem byl náboženský provládní deník *Słowo powszechne*. Roku 1978 se oficiální týdeník *Polityka* pokusil zahájit dialog mezi státem a církví, ale tento „dialog“ byl naráz přerušen, když cenzor nepovolil otisknout odpověď vydavatele zmíněného krakovského týdeníku *Tygodnik powszechny*.⁸

Karol kardinál Wojtyla se vypořádal s marxistickou teorií ve své přednášce nazvané „Účast či odcizení“, kterou přednesl na Harvardské univerzitě v létě roku 1976.⁹ Uvedl v ní, že podle Marxe by se revoluční činnost měla zaměřit na odstranění mnohonásobného odcizení člověka, které je produktem kapitalistického systému. Oproti Marxovým vývodům zdůraznil transcendentní ráz lidské osoby. Ten je podle něho východiskem a také cílem lidských a společenských struktur. Přednášku uzavřel tvrzením, že jádro věci tu netkví ve výrobním způsobu, protože lidstvo „se může přeměnit jen na úrovni člověka samého“, tj. „zachováním transcendentního rázu lidské osoby“. Je přesvědčen, že „příkázání lásky obsažené v evangeliu se nedá vyložit žádným programem přeměny světa lidí“.¹⁰

Podobně řeší Wojtyla problém odcizení a nebezpečí „odlidštění“ dnešní civilizace ve svém díle *Činný člověk*. Odcizení „pramení z podceňování či zanedbávání té hloubky účasti, kterou lze vyjádřit pojmem ‚bližní‘, a z opomíjení vzájemných vztahů a vzájemné podřízenosti lidí v jejich lidství vyjádřeném právě termínem *účast*, který naznačuje ten nejzákladnější princip každého skutečného společenství“.¹¹ Odcizení se však nedá překonat změnou ekonomicko-politického řádu. Zkušenost ukazuje, že změna výrobního způsobu nebo změna společensko-ekonomického řádu problém odcizení neřeší. Řešení spočívá podle Wojtyly v naplnění příkázání „Miluj bližního svého“.¹²

Už jsem uvedl, že když byl Wojtyla občanem polského státu, musel opatrně volit slova, neboť marxismus-leninismus je dosud oficiální ideologií, chráněnou zákony a státem. Jako papež je Jan Pavel II. otevřenější ve svém odmítání těch režimů, které pošlapávají lidská práva a práva národa, „s nimiž je člověk spjat přirozenými pouty jako s nějakou větší rodinou“, jak to formuloval ve své první encyklice *Redemptor hominis*.¹³

V encyklice zdůrazňuje, že církev jasně vyjádřila svůj postoj „k těmto režimům již v první polovině tohoto století, když právě vznikaly různé státní totality“. Tyto režimy nesledovaly obecné dobro národů, nýbrž jen dob-

ro své strany, kterou ztotožnily se státem. Tyto režimy popíraly lidská práva (165) svých občanů včetně náboženské svobody a řídily se politikou útlaku, zstrašování, násilí a terorismu.¹⁴

Ačkoli nacismus již není u moci a stal se pouze součástí dějin, komunismus je dnes svou současnou existencí hrozivější než kdykoli předtím. Zdá se tedy, že kritika obsažená v encyklice je především adresována odosobňujícím praktikám marxismu-leninismu. Komunistická politika je skutečně založená na ideologii, která zbavuje člověka individuální svobody a usiluje o likvidaci náboženství, zatímco Jan Pavel II. naopak zdůrazňuje hodnotu každé individuální lidské bytosti a zakládá tuto hodnotu na vykupitelské síle Ježíše Krista. Odmítá odlidšťující účinky totalitních států tohoto století a název jeho encykliky *Redemptor hominis* připomíná jinou encykliku – *Divini Redemptoris* papeže Pia XI. o ateistickém komunismu.¹⁵

Marxismus se svým třídním bojem a historickým materialismem nemůže přivodit konec odcizení a lidskou svobodu. Marxismus se svým důrazem na svobodu kolektivu popírá osobní svobodu. Třebaže marxismus přímo nejmenoval, zmínil se papež Jan Pavel II. o této problematice při své návštěvě Philadelphie 3. října 1979. Prohlásil, že svoboda jednotlivce je stav, který existuje, jen když „je jednatel pánem svých vlastních činů, když je schopen zvolit to dobro, které je v souladu s rozumem, a tedy s jeho vlastní lidskou důstojností“.¹⁶ Svobodu tedy nelze nikdy vytvořit bez vztahu k té pravdě, kterou zjevil Ježíš Kristus a kterou předkládá jeho církev. Svoboda ani nemůže být záminkou k morální anarchii, neboť každý morální příkaz musí být spojen s pravdou.

O něco dříve, 5. června 1979, odmítl papež během své návštěvy Polska, když kázal poblíž města Nowa Huta, marxistické učení. Prohlásil tehdy před dělníky, že „Kristus nebude nikdy souhlasit s tím, aby byl člověk pokládán nebo aby sebe sama pokládal jen za výrobní prostředek nebo aby byl hodnocen, vážen a oceňován podle této zásady“. Papež pak pokračoval: „Stát, národ, církev si musí pamatovat, že Kristus s tím nebude nikdy souhlasit.“¹⁷

Zde pouze zopakoval své pojetí člověka tak, jak je již dříve rozvinul ve své první encyklice *Redemptor hominis*. Konstatuje v ní: „Člověk nemůže být otrokem věcí, otrokem hospodářských systémů, otrokem výroby, otrokem vlastních výrobků...“ Člověk má totiž práva, kterých jej nemůže zbavit žádná moc. Konkrétně: „Práva, jež má politická moc, lze chápat jen na základě úcty k objektivním a nedotknutelným právům člověka...“¹⁸

Jan Pavel II. je otevřený člověk, který pevně věří ve svobodu náboženského vyznání a ve svobodu svědomí. Je ochoten diskutovat se svými opo-

(166) nenty a přitom je zároveň bezvýhradně oddán církvi. V jeho postojích není vnitřní rozpor: zatímco v řádu politickém je zapotřebí různorodosti, plurality a tolerance protichůdných názorů, musí církev střežit učení Kristovo a zůstat věrná svým tradicím. Papežova návštěva Turecka, kde se papež setkal s patriarchou konstantinopolským, je výrazem jeho dlouhodobého úsilí o ekumenický dialog s jinými církvemi. Co se však týká marxisticko-křesťanského dialogu, tady je Wojtyła skeptický.¹⁹

Zkušenosti Jana Pavla II. se životem v Polsku, jeho styky s církevními představiteli z dalších komunistických zemí, zejména z Československa, kde komunisté provádějí politiku otevřené represe náboženství,²⁰ a jeho znalost nedávných dějin střední a východní Evropy jej dostatečně poučily, jak vlastně marxismus-leninismus funguje v praxi. Marxisté používají jiných lidí, skupin a hnutí k prosazení vlastních cílů a tyto své dosavadní spojence nakonec odvrhnou a zlikvidují.

Marxisté-leninisté dobře vědí, že „křesťanství je ideologická síla, která ovlivňuje společenské procesy v dnešním světě“, jak stojí v časopise *Otázky míru a socialismu* (*World Marxist Review*), oficiálním orgánu mezinárodního komunistického hnutí vedeného Sovětským svazem. Autor pojednání „lidské hodnoty v marxismu a křesťanství“²¹ pokračuje: „To je jedna z příčin, proč se křesťansko-marxistický dialog a spolupráce staly praktickou nutností naší doby.“ Marxisté-leninisté se opravdu pokusili začlenit křesťany do „socialistických, antiimperialistických, antikolonialistických, národně-osvobozeneckých a mírových hnutí“.

V současnosti se boj o moc vede pod pláštíkem toho, co marxisté-leninisté nazývají „boj za mír a společenský pokrok“. V článku uvedeném výše se můžeme dočíst, že „spolupráci mezi marxisty a křesťany lze doložit řadou příkladů v novodobých dějinách“: „Jejich jednotná fronta proti fašismu ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století a v dnešní době vzrůstající spolupráce mezi komunisty a křesťanskými stranami v řadě evropských zemí. Vznik ‚teologie osvobození‘ je dokladem nového vývoje v sociálních postojích křesťanů v Latinské Americe, kde sílí kontakty mezi křesťany a marxisty a kde se mnoho kněží připojuje k revolučnímu zápasu. Mnoho křesťanů v západoevropských zemích spolupracovalo a spolupracuje s komunisty v současném mírovém hnutí, např. v kampani proti neutronové bombě. Aktivní v boji za mír byla např. Křesťanská mírová konference založená v Praze před dvaceti lety. Světové konference věřících za trvalý mír, odzbrojení a spravedlivé vztahy mezi národy, která se konala v Moskvě v době od 6. do 10. června 1977, se zúčastnili představitelé sedmi náboženství ze 107 zemí.“²²

Tento dlouhý citát jasně ukazuje, jakou důležitost marxisté přikládají snaze přetáhnout část katolického obyvatelstva v Latinské Americe, západní Evropě a jinde ve světě na stranu revolučního boje vedeného marxisty-leninisty. Faktem je, že od doby, kdy V. I. Lenin vystoupil se svými „tezemi“ o národnostních a koloniálních otázkách na druhém sjezdu Komunistické internacionály v roce 1920, marxisté-leninisté se snažili uchvátit politickou moc v různých zemích světa za pomoci jiných skupin, neboť si velmi dobře uvědomovali, jak jsou sami slabí. Jejich strategií byla strategie „národní fronty“ či „národního osvobození“ a součástí této strategie byla i spolupráce s různými silami v tom či onom národě, tedy i s křesťany. (167)

Dějiny revoluce ve střední a východní Evropě jasně ukazují, k čemu marxisté-leninisté využívali křesťanských politických seskupení. Např. v Československu byli v letech 1945–1948 dva katoličtí kněží ministři ve vládě Národní fronty. Byl to typ spolupráce, kterou marxisté-leninisté označují za první stadium – tzv. národně demokratická revoluce. Po ní následuje druhé stadium – revoluce socialistická.²³ Dokonce i po této druhé revoluci v Československu, tj. po komunistickém puči v únoru 1948, přijal jeden katolický kněz křeslo v „obnovené“ vládě Národní fronty, a to přes nesouhlas jeho nadřízených. Tento kněz byl nakonec exkomunikován.

Ve směrnicích týkajících se marxisticko-křesťanského dialogu z roku 1974 konstatuje jeden sovětský teoretik: „My komunisté jsme pro dialog, a to nejen s katolíky, nýbrž i se sociálními demokraty a s každým, kdo se s námi názorově rozchází, ale kdo je ochoten se s námi spojit v boji proti imperialismu.“²⁴ Poněvadž „imperialismus“ je, jak to chápou marxisté-leninisté, „nejvyšší stadium kapitalismu“, znamená boj proti imperialismu ve skutečnosti činnost vedoucí k likvidaci existujícího politického, ekonomického a společenského systému s cílem nastolit socialismus, který je prvním stadiem komunismu.

V uvedených směrnicích se navíc říká, že cílem politické spolupráce je získat katolicky orientované pracující na svou stranu, aby přijali komunistické postoje a aby prosazovali mj. tyto cíle:

1. akceptovat systém „národních republik sjednocených v jediném státě, v němž všechny národy a národnosti budují socialismus pod vedením největší komunistické strany na světě a v souladu se svým přesvědčením“;
2. „realizovat mírový program 24. sjezdu KSSS“;

(168) 3. „upevňovat mírovou koexistenci v mezinárodní praxi“;

4. „podporovat hnutí za definitivní národní a společenské osvobození bývalých koloniálních oblastí“. ²⁵

Dialog musí prosazovat spolupráci, která povede „ke společnému postupu“, tj. „cílem dialogu je dosáhnout společného postupu“. Avšak spolupráce neznamená „ideologickou koexistenci“, praví se ve směrnicích, neboť marxisté „se nikdy nezřeknou“ svého „vědeckého ateismu“. Ve směrnicích se navíc zdůrazňuje, že „ideologická koexistence je zcela mylný pojem a závadná praxe, kterou je třeba co nejrozhodněji odsoudit“. Zmíněný teoretik doslova říká: „Ti křesťané, kteří pokládají marxismus za neutrální ideologii, kterou lze překřtít a pozměnit tak, aby se z ní stala ideologie křesťanská, prozrazují nejen velkou naivitu, ale i chabou znalost marxismu.“ Marxisté-leninisté, kteří vyzývají k dialogu mezi křesťany a marxisty, zdůrazňují, že „ideologický boj s náboženstvím“ bude za socialismu pokračovat a že marxisté se nikdy nevzdají svého postoje v otázce budoucnosti náboženství, neboť tvrdí, že „společenské kořeny náboženství během dlouhého procesu postupně zaniknou v nových socialistických společenských podmínkách“. ²⁶

Ateistický marxismus opravdu popírá Boha jako transcendentní, reálně existující bytost. Odmítá transcendentní pravdu a tedy transcendentní hodnoty a trvale platný, neměnný morální kodex. Předpokládá, že člověk se neustále mění a vyvíjí, a že se tedy mění a vyvíjejí i etické hodnoty. Marxismus navíc odmítá ideu posmrtného života. Zdůrazňuje právo kolektivu, ale žádná práva jednotlivce před kolektivem, tj. neuznává přirozená, Bohem daná práva nezávislá na politickém uspořádání společnosti. Prosazuje závist a nenávisť s cílem podněcovat třídní boj, neboť má za to, že závist a nenávisť fungují jako roznětka a hybná síla marxistického hnutí.

Papež je ovšem bystrý pozorovatel a pozorně se zabývá současnými dějinami. Je si tedy dobře vědom nebezpečí, že by se mohl chytit do pastí nastražené profesionálními revolucionáři, jejichž cílem je zničit církev, náboženství a osobní svobodu. Křesťané by se neměli nechat zlákat ke spolupráci na své vlastní likvidaci.

Před zhruba dvaceti lety zdůraznil autor tohoto článku během národně-demokratického stadia kubánské revoluce obdobné rysy, jimiž se vyznačoval politický a společenský vývoj na Kubě a ve střední a východní Evropě po druhé světové válce. ²⁷ Pro nás je nyní důležitý bod 6, kde mimo jiné stojí: „Organizované náboženství je potenciální nepřítel ateistického komu-

nismu. V procesu likvidace politické opozice uvrhne jakýkoli otevřený útok (169) na nejsilnější církev v dané zemi nový režim do vážného nebezpečí. V zájmu vyřazení organizovaného náboženství z boje o moc je nutné církev buď získat pro věc revoluce, nebo musí být církev neutralizována stejně jako venkovské obyvatelstvo, neboť revoluční násilí a masakry se s nejvyšší pravděpodobností nesetkají se souhlasem nábožensky založených lidí.“

V převážně pravoslavných zemích (např. v Bulharsku) byla ruská (moskevská) pravoslavná církev úspěšně použita jako nástroj neutralizace či získání národní církevní hierarchie na stranu komunistů. V převážně katolických zemích, kde zvítězil komunismus, bylo církvi sděleno, že nový režim nemá v plánu zrušit náboženství; nová revoluční vláda naopak tvrdila, že vztahy mezi církví a státem jsou přímo optimální.

Církev v Polsku nejen přežila frontální útok na náboženství v padesátých letech, ale vyšla ze zápasu s nepřátelskou ideologií naopak posílena. Poláci, vedení svými kněžími, a biskupy demonstrovali neochvějnost svého přesvědčení, loajlnost k víře svých předchůdců, ochotu přinášet oběti a osobně riskovat. V sedmdesátých letech přiměl polský episkopát komunistický režim, aby s ním začal jednat, a úsilí o uznání oprávněného a legálního statutu církve pokračuje až do osmdesátých let. Je však třeba poznamenat, že Polsko zaujímá v sovětském bloku mimořádné postavení a že katolíci a další křesťané v sousedních zemích neměli a nemají to štěstí jako Poláci.²⁸

Karol Wojtyła na rozdíl od některých teologů vždy zdůrazňoval rozdíl mezi církví a politickým systémem. Ve své přednášce na Harvardské univerzitě citoval z dokumentu vydaného Druhým vatikánským koncilím 17. září 1965: „Ať je úloha a pravomoc církve jakákoli, nelze církev nikterak zaměňovat za společenství zaměřené politicky, ani ji spojovat s nějakým politickým systémem, neboť církev je zároveň znamením a zárukou transcendence lidské osoby.“²⁹

Někteří teologové si nepochybně pletou církev s politicky zaměřeným společenstvím či teologií se sociologií. Papež projevil za své návštěvy v Mexiku v lednu 1979 zřetelný nesouhlas s „teologií osvobození“ a odsoudil „novou interpretaci evangelia“, která věřícím prezentuje obraz „politicky angažovaného“ Krista, zapojeného do „třídního boje“ proti římskému útlaku.³⁰ Jan Pavel II. řekl, že „tato idea Krista jako politického činitele, revolucionáře a podvrtného muže z Nazareta nesouhlasí“ s tradičním učením církve. Papež odsoudil „nesprávné interpretace“ v prohlášení na obranu chudých a utlačovaných, které vydala Latinsko-americká biskupská konference na

(170) svém zasedání v roce 1968 a požádal biskupy, aby poopravili takový odklon od „pravdy, která přichází od Boha, tedy od pravdy, která s sebou přináší zásadu skutečného osvobození člověka“.

Papež nejen odmítl myšlenku, že kněží by měli bojovat na straně různých guerill či znázorňovat Krista jako biblického Che Guevaru, ale řekl také latinsko-americkým církevním představitelům, že samozřejmě nemohou ignorovat omezování lidské důstojnosti na úrovni individuální, sociální či politické a že církve musí bránit lidská práva a prosazovat sociální spravedlnost. Kněží však zároveň nesmějí zapomínat na své poslání, které je především duchovní. Papež tvrdě kritizoval politicky činné kněze: „Vy jste kněží,“ řekl. „Nejste ani sociální, ani političtí vůdcové nebo představitelé časné světské moci. Nezapomínejte na to, že světská moc se může snadno stát zdrojem rozdrovojení, zatímco kněz by měl být znamením a činitelem jednoty a bratrství.“³¹

Jan Pavel II. opakovaně zdůrazňuje, že církev má poslání duchovní a že musí být pevně zakotvena v Kristu, neboť jen skrze něho může lidstvo nalézt své pravé určení a plně pochopit, co to znamená osvobodit se od duchovního a sociálního zotročení. Ani kapitalismus, ani socialismus nemůže podle papeže vést k takovému stupni svobody, neboť v ní jde o záležitosti morální a duchovní, nikoli hmotné. Svoboda musí být založena na pravdě, a osvobození v sociálním smyslu tedy začíná poznáním pravdy. „Poznáte pravdu a pravda vás osvobodí,“ čteme hned dvakrát v jeho první encyklice *Redemptor hominis*.

Věren své oddanosti lidským právům papež odsoudil během své návštěvy polského Hnězdna na počátku června 1979 upírání práva na svobodné cestování, na svobodu projevu, shromažďování a petičního práva v zemích sovětské sféry vlivu. Tato práva jsou v těchto zemích upírána „bývalým lidem“, a to v období oficiálně deklarovaného détetente. Jan Pavel II. zdůraznil před obrovským shromážděním, že přes „proklamovanou svobodu a výměnu informací“ ve světě je velmi zarmoucen, že ve východní Evropě žijí lidé, kteří jej nemohou slyšet. Když spatřil transparent skupinky poutníků z Československa, zdůraznil papež těsné vazby mezi českým a polským katolictvím ztělesněné postavou sv. Vojtěcha. Poukázal na specifické pozitivní působení lidu, v jehož vlasti režim provádí politiku otevřené represe církve, a řekl, že „sem přichází mluvit před celou církví, Evropou a světem, o těchto často zapomínaných národech a lidech...“³²

Jan Pavel II. na jedné straně odmítá dialog mezi křesťany a marxisty podle představ marxistů-leninistů, který slouží jedině jim, ale na straně druhé je

nakloněn jednání mezi církví a státem. V několika posledních letech byly (171)
hlavními požadavky polského episkopátu uznání zákonného postavení církve jako veřejné instituce, zrušení cenzury a větší přiděl novinového papíru na katolický tisk, pravidelné televizní a rozhlasové přenosy bohoslužeb, právo na zakládání katolických sdružení a celkové dodržování lidských práv.³³

Ve svém proslovu k polské biskupské konferenci v Częstochowé 6. června 1979 papež nastínil základy vztahů mezi státem a církví.³⁴ Zdůraznil, že polský episkopát má své vlastní zkušenosti ve vyjednávání mezi církví a státem a také to, že normalizace vztahů mezi církví a státem je zapotřebí, aby byla zachována základní práva člověka, „mezi nimiž má právo na náboženskou svobodu svůj nezpochybnitelný význam, který je z jistého hlediska základní a ústřední.“ Aby se dospělo k takové normalizaci vztahů mezi církví a státem, musí stát také uznat a pochopit „své poslání vůči společnosti v souladu se zásadou ‚subsidiarity‘, tj. národní svrchovanosti“.

Papežův výrok o „národní svrchovanosti“ odporuje teorii a praxi marxisticko-leninského režimu v Polsku, který vychází z předpokladu, že svrchovaný je stát, nikoli národ. V praxi však teorie státní svrchovanosti znamená svrchovanost komunistické strany, která řídí stát ztotožněný se stranou. Naopak papež pokládá stát pouze za jeden z nástrojů, jenž musí být podřízen vůli svrchovaného polského národa, který je z devadesáti procent katolický.

Každá normalizace vztahů mezi státem a církví musí podle papeže Jana Pavla II. zahrnovat úplnou svobodu, aby církev mohla plnit své poslání pro dobro člověka. Církev je, jak řekl papež, ochotna k dialogu. Avšak „skutečný dialog musí respektovat přesvědčení věřících, zajistit veškerá občanská práva a také normální podmínky pro činnost církve jako náboženského společenství, k němuž se hlásí drtivá většina Poláků“.³⁵ Polský episkopát se musí navíc řídit jasnými pravidly, jak postupovat; tato se vyvinula ve společenství církve v souladu s požadavky dané situace.

Papežem již dříve zdůrazňovaná potřeba jednotné Evropy založené na křesťanských zásadách zahrnuje požadavek úplného a bezvýhradného uznání úlohy církve v procesu sjednocování Evropy. Církev je duchovní síla a poskytuje morální základ pro takové sjednocení. Zdá se, že papežův proslov v Częstochowé naznačuje, že Vatikán bude hrát jistou roli v jednáních mezi církví a státem v Polsku a ve východní Evropě, a vyjadřuje přesvědčení, že křesťanská pospolitost ve střední a východní Evropě je součástí větší pospolitosti evropské.

(172) Neochvějně věrný problematice lidských práv odsoudil papež jejich porušování v některých zemích. Před sedmdesátitisícovým shromážděním na náměstí sv. Petra 28. října 1979 vyzval Jan Pavel II. argentinské a chilské úřady, aby zaujaly pevný postoj ve věci „bolestného problému“ nezvestných osob a politických vězňů. Papež rovněž řekl, že byl v minulosti opakovaně a naléhavě žádán, aby zasáhl ve prospěch Kambodže, která sice není převážně křesťanská, ale kde „všichni jsou našimi bratry a Božími dětmi“. ³⁶

Při stejné příležitosti se papež zmínil i o nedávném soudu s disidenty v Československu: „Nemůžeme zůstat lhostejní k ohlasům, které pražský proces v milovaném Československu vyvolal ve světě. Tento proces uzavřely věty, které vyvolaly rozhořčení jak na straně vůdčích osobností ve světě, tak mezi politickými, sociálními a kulturními seskupeními v zemích s odlišným státním zřízením. Připomínám to proto, že tato záležitost se týká země, která je mému srdci zvlášť milá. Proto bych si přál, aby zprávy o Československu byly vždy takové, aby vyvolaly u všech lidí uznání a úctu k této zemi.“ ³⁷

V Československu je většina farností neobsazena a v roce 1980 bylo jen velice málo nových kněžských svěcení. Náboženské řády byly rozpuštěny již v roce 1950, ačkoli se tak nestalo podle zákona. Karel Hruza, který je v Československu vedoucím Sekretariátu pro věci církevní, napsal v deníku komunistické strany *Rudé právo* 23. února 1977: „Ideologie komunismu a církve jsou naprosto neslučitelné, a tak se církve a náboženské společnosti nikdy nemohou stát součástí socialistické společnosti.“

V den svých šedesátých narozenin, 18. května 1980, Jan Pavel II. vyzval k plné náboženské svobodě v Československu. Vzpomněl sv. Jana Nepomuckého, českého mučedníka, jehož svátek připadá na 16. května, a konstatoval, že u příležitosti tohoto svátku „myslí na Československo“. Při vzpomínce na tohoto světce svěřil intence bratří a sester ve víře, kteří žijí v této zemi, modlitbám svých posluchačů. Připomněl, že jeho rodné Polsko přijalo před tisíci lety křesťanskou víru právě od Čechů, a povzbudil své posluchače výzvou k modlitbě za to, „aby křesťané v této zemi“ měli úplnou svobodu ve všech oblastech života a aby celá společnost v tomto státě mohla žít v míru a blahobytu, kterých „lze dosáhnout jen respektováním práv všech občanů“. ³⁸

Když byl Karol Wojtyła členem polského episkopátu, on a další církevní představitelé v Polsku si byli vědomi delikátní a potenciálně výbušné situace, v níž žili oni i celý národ. Ani on, ani kardinál Stefan Wyszyński, který za církve vedl jednání o problematice vztahů státu a církve, nevyhledávali nějakou konfrontaci s režimem. Při návštěvě Polska v červnu 1979 si papež

uvědomoval toto nebezpečí a chtěl se vyhnout nějaké ostré konfrontaci. (173) Snažil se ve svých vystoupeních, kázáních a proslovech o pozitivní přístup a zdůrazňoval význam zachování víry, tradice, loajálnosti vůči církvi a oddanosti této Královně Polska. Všechny tyto aspekty polského katolicismu se opravdu staly součástí polské národní identity.

V srpnu 1980, když poprvé mluvil o dělnické stávce v Polsku, řekl Jan Pavel II. zástupům shromážděným na náměstí sv. Petra v Římě: „My tady v Římě jsme spojeni s našimi polskými krajany.“³⁹ Požádal přítomné, aby se modlili „za mou vlast Polsko“. V této zemi vyjádřili církevní představitelé, zejména pak Stefan kardinál Wyszyński, plnou podporu novým nezávislým odborům Solidarita slovy adresovanými odborovým předákům: „Jsem s vámi.“ Kardinál opětovně ujistil nové odborové hnutí, že vytrvá a vydrží, neboť chce „dobré věci pro vlast“. ⁴⁰

Papež nikdy neřekl nic pozitivního o eurokomunismu. Vzhledem ke svým zkušenostem v Polsku a ke znalosti úlohy, jakou ve východní Evropě sehráli někteří svedení kněží, když se komunisté dostávali k moci, je ostražitý před nebezpečím, jaké skrývá jakákoli spolupráce mezi křesťany a marxisty. Někteří kněží ve Střední Americe však zřejmě nesdílejí papežovy starosti a spíše jsou ochotni opakovat chyby, kterých se v minulosti dopustili někteří církevní představitelé ve východní Evropě a na Kubě. Např. v létě roku 1980 obsadili kněží čtyři křesla v revoluční nikaragujské vládě, zatímco okolo patnácti kněží a několik laických kazatelů bylo během předchozích tří let ve Střední Americe zabito.

Ve svých rozhovorech s nikaragujskými biskupy řekl Jan Pavel II. 17. dubna 1980, že katolická církev chce spolupracovat s vládou v oblasti výchovy, zdravotnictví a sociálních vztahů, neboť spolupráce „může přispět k občanskému a morálnímu pokroku národa“. V téže době si papež pospíšil s varováním před „ateistickou ideologií“. Jak řekl, „církev věří, že ateistická ideologie nemůže být nástrojem, který by správným směrem orientoval prosazování sociální spravedlnosti, neboť zbavuje člověka svobody, duchovních aspirací a energie milovat svého bližního“. ⁴¹

Jan Pavel II. se rozhodně nemýlil, když se stavěl proti kněžím ucházejícím se o veřejné úřady. Po návratu ze své cesty po Africe v lednu 1980 prohlásil bez obalu: „Politika je odpovědností laiků a kněz by měl být knězem.“ ⁴²

Přes varování, jež papež adresoval kněžím ve Střední Americe, a přes poselství, jež jim zaslal a v němž stálo, že kněží by se neměli aktivně zapojovat do politiky, se někteří kněží přesto setkali s kubánským představitelem Fidelem Castrem během jeho návštěvy Nikaragui v červenci 1980. Tak jako

(174) již dříve vyslovil Castro svou podporu „nikoli taktickému, nýbrž strategickému spojenectví“ mezi křesťany a marxisty-leninisty. Podle oficiálního tiskového orgánu Komunistické strany Kuby *Granma* Castro řekl: „Některí náboženští vůdcové v Nikaragui se nás ptali, proč strategické spojenectví, proč jen strategické spojenectví? Proč přímo nemluvit o jednotě marxistů-leninistů a křesťanů? Nevím, co si o tom imperialisté myslí. Jsem však přesvědčen, že taková formulace je velice výbušná.“⁴³ Castrovo vyjádření za prvé naznačuje, jaká úloha byla svěčena křesťanům v komunistické strategii v Latinské Americe, a za druhé, že někteří kněží se vůbec nepoučili z minulých zkušeností a jsou ochotni spolupracovat na likvidaci církve.

Za své návštěvy Brazílie v červenci roku 1980 se Jan Pavel II. zabýval vztahem mezi morálkou a náboženstvím na jedné straně a politikou na straně druhé. Zatímco papež opakovaně varoval kněze před takovou teologií, která je založena na marxismu, vyzýval laiky, aby se v boji s nespravedlností stavěli na stranu chudých. „Církev nepředkládá politické či sociální modely,“ řekl papež, „ale ukazuje cestu, ukazuje zásady...“⁴⁴ Řekl brazilským představitelům, že „všechny společnosti, nechtějí-li být zničeny zevnitř, musejí založit spravedlivou společnost. To neznamená třídní boj, protože třídní boj je zcela neplodný a destruktivní, nýbrž šlechetný boj ve prospěch celé společnosti.“ Při jiné příležitosti, když objížděl chudinské favely, prohlásil: „Společnost, která není sociálně spravedlivá a ani taková být nechce, dává všanc svou vlastní budoucnost.“ Papež nabádal církev, aby „sloužila věci spravedlnosti“ tím, že pozvedne svůj hlas a bude „vyzývat ke změně smýšlení, volat k zodpovědnosti, chránit lidi a jejich svobodu a požadovat nápravu“. Dodal, že je to „právo a povinnost“ církve podporovat společenský pokrok, „tj. vykonávat svůj vliv správnými prostředky, aby se zlepšovalo obecné dobro společným úsilím, které bude rozhodné, ale vždy mírumilovné“.⁴⁵

10. července 1980 řekl papež na shromáždění brazilských biskupů, že ve svém zápalu pro prosazování společenského pokroku zanedbávali potřebu šířit evangelium. „Vaším hlavním posláním je šířit evangelium,“ řekl Jan Pavel II. Kněží nebudou „věrohodní, mluví-li o věcech časných“, pokud nejdříve „nehlasají spásu“. Zdůraznil, že brazilská církev je „reálná společenská síla“, ale zároveň varoval církevní představitele před činy, které nejsou „autenticky křesťanské“ a které by mohli jiní „zmanipulovat“. Jako biskup, který působil v komunistickém Polsku po dobu dvaceti let, Jan Pavel II. dodal, že „radikální reformy, které jsou nezbytné, se nesmějí zaměřovat na zespoličenštění výrobních prostředků jako na svůj cíl, zejména znamená-li to soustředít vše v rukou státu“.⁴⁶

Papež má víru a je dostatečně silný, a tak hledí do budoucna s důvěrou. Lze s jistotou předpokládat, že i nadále bude bránit a prosazovat práva jednotlivců a náboženskou svobodu, a to na celém světě včetně zemí sovětského bloku. I nadále bude vystupovat proti totalitě a totalitním tendencím a bude zdůrazňovat, že politika je úkolem laiků a že kněží by měli zůstat věrní svému kněžskému povolání. I nadále bude odmítat marxismus, neboť ten je neslučitelný s křesťanským sociálním učením. Ví, že marxismus nedává odpověď na ty nejdůležitější otázky týkající se života a smrti, a nemá tedy žádnou budoucnost. Jako dosud vždy v minulosti budou lidé i nadále hledat pravdu a odpovědi na takové otázky, jako např. odkud člověk přišel a kam směřuje, tj. co se děje po smrti. Jelikož marxismus se těmito základními otázkami nezabývá, přestane nakonec být životaschopným a uskutečnitelným politickým krédem a inspirací k politické činnosti.

Jan Pavel II. se dívá jako skutečný křesťan na lidi, věci, režimy a ideologie *sub specie aeternitatis*. Má dlouhodobou vizi budoucnosti svého národa a celého lidstva. Pracuje usilovně, aby udržoval horlivou víru a šířil radostnou zvěst – pravdu Boží. Ví, že politické systémy přicházejí a zase odcházejí, ale národ a lidstvo zůstávají. Národ, který důvěřuje v Boha, nezanikne; přežije nakonec i celou vládu marxistů-leninistů.

Poznámky:

¹ Nejznámějším dílem Karola Wojtyły je *The Acting Person* [Činný člověk]. Mezi jeho další díla, v nichž se těmito problémy zabývá, patří „Osoba: podmiot i wspólnota“, *Roczniki filozoficzne*, (XXIV, 2, 1976); *Sign of Contradiction* (New York, 1979) a „Humanizm a cel człowieka“, *Tygodnik powszechny* (31, 1957)

² Ludvik Nemeč, *Pope John Paul II. A Festive Profile* (New York, 1979), s. 38–40. Též Tadeusz Karolak, *John Paul II. The Pope from Poland* (Warsaw, 1979), s. 7nn.

³ Nemeč, *Pope John Paul II.*, s. 53.

⁴ Tamtéž, s. 44.

⁵ Tamtéž, s. 61–62.

⁶ Karol Wojtyła, *Pope John Paul II, The Acting Person* (Dordrecht, Boston, London, 1979).

⁷ Nemeč, *Pope John Paul II.*, s. 79.

⁸ Dopis zasláný vydavateli Andrewem S. Ehrenkreutzem, *The New York Times*, June 19, 1979.

(176) ⁹ Karol Cardinal Wojtyła, „Participation or Alienation“. Přednáška přednesená na Harvardské univerzitě v létě roku 1976. Xeroxovaná kopie přednášky byla poskytnuta díky laskavosti P. Prof. Francis J. Lescoea, Saint Joseph College, West Hartford, Conn.

¹⁰ Tamtéž, s. 18–19.

¹¹ Wojtyła, *The Acting Person*, s. 297.

¹² Tamtéž.

¹³ *Redemptor Homínis*, Přílohy k časopisům *The Catholic Transcript* (March 23, 1979), *National Catholic Reporter* (March 23, 1979) a *The Wanderer* (March 29, 1979), 17.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Encyklika *Divni Redemptoris* byla vyhlášena 19. března 1937. Zabývá se komunismem v protikladu k učení církve a vyzývá ke konstruktivnímu programu na obranu před zlem, jaký komunismus představuje.

¹⁶ *Hartford Courant*, October 4, 1979; *The New York Times*, October 4, 1979. Veškeré proslovy a kázání papeže Jana Pavla II. přednesené během jeho historické cesty do Spojených států ve dnech 1.–7. října 1979, viz in: *The Pope in America* (The Wanderer Press, 1979).

¹⁷ *The New York Times*, June 6, 1979.

¹⁸ *Redemptor Homínis*, 17.

¹⁹ Nemeč, *Pope John Paul II*, s. 99.

²⁰ Richard F. Staar, „Soviet Policies in East Europe“, *Current History*, October, 1979, s. 122.

²¹ Howard L. Parsons, „Human values in Marxism and Christianity“, *World Marxist Review* (vol. 22, No. 7) July 1979, s. 30–33.

²² Tamtéž, s. 32.

²³ Těmito dvěma kněžími byli Msgre Jan Šrámek, bývalý ministerský předseda československé exilové vlády v Londýně za druhé světové války a P. František Hála. Msgre Šrámek byl předsedou Lidové strany, jedné ze čtyř politických stran zastoupených ve vládě Národní fronty, která byla jmenována v Košicích v dubnu 1945. Šrámek a Hála měli za to, že komunistická strana Československa je „jen jednou z politických stran“ a že za prezidenta dr. Edvarda Beneše a pod jeho záštitou bude v Československu obnoven s jistými úpravami předválečný politický režim. Tato naděje na možnost koexistence demokratických a marxisticko-leninských sil však zhasla v únoru 1948. Po únorových událostech roku 1948 se Šrámek i Hála pokusili uprchnout za hranice, ale byli zadrženi a zbytek svého života strávili v internaci. Po komunistickém puči v únoru 1948 obdrželi kněží od svých biskupů po-

kyny, aby se aktivně neúčastnili politického života. P. Josef Plojhar však neuposlechl výzvy svého biskupa a obdržel křeslo v komunistické vládě. Podrobné objasnění marxisticko-leninské strategie a taktiky uplatněné v Československu viz v kapitole X nazvané „The National Democratic Revolution and the Socialist Revolution“ in: Josef Kalvoda, *Czechoslovakia's Role in Soviet Strategy*, Washington, D.C., 1978, s. 199–218 [česky: *Role Československa v sovětské strategii*, Dílo, Kladno 1999, s. 216–235]. (177)

²⁴ „Differences in Outlook and Political Cooperation. Meeting of Marxists and Catholics“, *World Marxist Review* (vol. 17, No. 6) June 1974, s. 74–84.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ *World Marxist Review*, May 1979, s. 58. Mezi protagonisty křesťansko-marxistického dialogu byli Harvey Cox, Jürgen Moltmann a Roger Garaudy. Ve svých úvahách o jejich myšlení a idejích různých podob gnosticismu, které předcházely „dialogickému křesťanství“, poznamenal Dale Vree, že více horlivosti pro dialog bylo na straně liberálních religionistů než marxistů. Pověštil si rovněž, že podobně jako se někteří křesťané pokusili dosáhnout porozumění s nacistickým režimem v Německu, dialogicky orientovaní křesťané jsou velice ochotni akceptovat režimy marxistické. Ve své knize *On Synthesizing Marxism and Christianity* (New York, 1976) Vree uzavírá, že syntéza marxismu a křesťanství není možná, neboť jsou to vzájemně neslučitelné věroučné soustavy. Pokus o syntézu na straně křesťanské vede k herezi a na straně marxistické k revizionismu.

²⁷ Josef Kalvoda, „Communist Strategy in Latin America“. *The Yale Review* (vol. I, No. 1, Autumn 1960, s. 32–41). Reprint v zahraničních publikacích agentury U.S. Information Agency, dále v publikacích vydaných na U.S. Air Force University, *Congressional Record*, June 14, 1961, a v několika dalších periodikách.

²⁸ Na rozdíl od Polska v Československu výrazně poklesl počet žáků navštěvujících hodiny náboženství. Zatímco na Slovensku chodilo do náboženství v letech 1968–1977 zhruba 70 % žáků, jejich počet poklesl v roce 1979 na pouhých 20 %. V českých zemích navštěvovalo hodiny náboženství v letech 1968–1977 asi 50 % žáků, ale v roce 1979 již jen 5 %. Obdobná situace je u protestantů. Po roce 1968 navštěvovalo v Praze protestantsky zaměřenou náboženskou výuku asi 5000 žáků, v roce 1979 pak pouhých 480. Režim zakazuje výuku náboženství mimo prostory školy, tj. v kostele. Náboženská výuka ve školách je povolena jen jednou týdně a je pod státním dozorem. Viz *Hlas Národa* (Chicago), 3. 11., 1979, a *Nový život* (Řím), Nos. 7–8, 1979.

- (178) ²⁹ Wojtyła, „Participation or Alienation“, s. 18.
- ³⁰ *The Catholic Transcript*, February 2, 1979; viz též *The New York Times*, January 29 and 30, 1979.
- ³¹ *The Catholic Transcript*, February 2, 1979.
- ³² *The New York Times*, June 4, 1979.
- ³³ *The Pope in Poland* (Radio Free Europe Research, 1979), s. 47.
- ³⁴ *Ibid.*, s. 77.
- ³⁵ *Ibid.*
- ³⁶ *Nový život* (Řím), č. 12, December, 1979.
- ³⁷ Tamtéž. Viz též „350 Czechs Said to Send Protest to Pope about Religious Arrests“, *The New York Times*, November 1, 1979.
- ³⁸ *Hlas Národa* (Chicago), 24. 5., 1980.
- ³⁹ *The Wanderer*, August 28, 1980.
- ⁴⁰ *The Hartford Courant*, October 20, 1980.
- ⁴¹ *The Wanderer*, May 1, 1980.
- ⁴² *The Hartford Courant*, June 24, 1980.
- ⁴³ *Granma* (Kuba), August 3, 1980. V polovině října roku 1980 došlo k otevřenému konfliktu mezi sandinistickou vládou v Nikaragui a sedmi nikaragujskými biskupy. Biskupové obvinili režim z „manipulace“ náboženského citění v zemi a z hlásání „třídní nenávisti“. Biskupská konference navíc nařídila kněžím ve vysokých vládních funkcích, aby do konce roku 1980 rezignovali. Viz „Church-State Ties Sour in Nicaragua“, *The New York Times*, December 10, 1980. Ačkoli biskupská konference vyzvala čtyři kněze, aby z vlády odešli, kněží odmítli poslušnost, zůstali ve vládě i nadále a později byli suspendováni.
- ⁴⁴ *The New York Times*, July 7, 1980.
- ⁴⁵ Tamtéž.
- ⁴⁶ *The Hartford Courant*, July 11, 1980.

Připravují se Sověti na válku v roce 1983?

Hlas národa, Chicago, USA, 21. 8. 1982

Známý americký novinář Paul Scott, který čerpá informace ze zpravodajských pramenů, píše, že hlavním účelem cesty prezidenta Reagana do Evropy v první polovině června roku 1982 bylo varovat vedoucí politické představitelů zemí NATO a Francie před sovětským nebezpečím. (*Wanderer* 10. 6. 1982). Zatímco Sověti zahájili úspěšnou „mírovou“ ofenzívu v západní Evropě a Spojených státech, jejímž cílem je ne-li odzbrojení a usmíření těchto zemí, pak alespoň zastavení zbrojení a oslabení jejich vůle k odporu, sami se připravují za touto kouřovou clonou mírové propagandy na vojenskou akci na Středním východě. Cílem plánovaného proniknutí do této oblasti je zamezení přílivu ropy do západní Evropy a Japonska, čímž by se národní hospodářství těchto zemí zhroutilo.

Podle zpravodajských informací Sověti se prý chystají k vojenské invazi ze svých základů v Afghánistánu přes Pákistán k Indickému oceánu někdy během dubna až června 1983. Tuto informaci měl prý prezident Reagan v aktovce, když jel do Evropy. V rozhovorech s vedoucími evropskými státníky je na tento sovětský plán upozorňoval.

Mezi dokumenty, které měl Reagan a které jsou nyní přístupné veřejnosti, je nejdůležitější mapa dokumentující sovětskou rozpínavost ve světě. Jsou na ní zakresleny podrobnosti o vojenských základnách, které má Sovětský svaz mimo své hranice. Mapa rovněž uvádí všechny tajné vojenské smlouvy, které Sověti mají s jinými zeměmi, počet sovětských, kubánských a východoněmeckých poradců v jiných státech, strategicky důležité námořní cesty a úžiny na celém světě, které by bylo možno uzavřít či „zaškrtit“. Na mapě jsou navíc vyznačena místa v různých mořích a oceánech, kde Sověti mají své ponorky, z nichž mohou odpalovat své rakety.

(180) Prezident Reagan měl prý vysvětlit spojeneckým státníkům, že Sověti kontrolují centrální území (heartland) a že usilují o ovládnutí pomezních území (rimlands). „Heartland“ a „rimland“ jsou termíny geopolitické teorie používané vojensko-politickými globálními strategy a znalci mezinárodní politiky. Zjednodušeně řečeno, je „heartland“ střední a východní Evropa a sovětská část Asie. Ovládat „heartland“ umožňuje ovládat „světový kontinent“ – Euro-Asii a tím i „rimlands“, tj. západní Evropu, Střední východ, Indii a Čínu. Ovládnutí těchto zemí umožní ovládnutí „ostrovních zemí“, tj. Velké Británie, Afriky, Indonésie, Japonska a zaoceánských ostrovů – západní polokoule a Austrálie.

Sovětským cílem je ovládnutí světa. Invazí do Československa si Sověti zajistili strategicky důležitý českomoravský prostor a předmostí v Evropě. Invazí do Afghánistánu si vybudovali nástupní můstek na Středním východ. Obě země hrají důležitou úlohu v jejich dlouhodobých strategicko-vojenských plánech. Nyní postupně pronikají do okrajových oblastí Asie, Afriky a Jižní Ameriky, aby mohli dosáhnout kontroly strategicky důležitých námořních cest a tím i ovládnutí sedmi moří.

Aby dokumentoval plánovanou sovětskou vojenskou rozpínavost, poukázal prezident Reagan na soustavné zvyšování vojenských sil a vojenské schopnosti bleskově zaútočit v Evropě či na Středním východě. V případě nové sovětské agrese by se o tom Západ nemohl dovědět předem, a tudíž by jí nemohl zabránit. Jinými slovy, Sověti jsou schopni vojensky zaútočit, aniž by o tom západní státy mohly být předem informovány výzvědnými družicemi či zpravodajskými službami. Mohou využít momentu překvapení.

Podle oficiálního odhadu CIA mají Sověti ve zbrani pět milionů osm set tisíc mužů a žen. To je o milion vojáků více, než měli před rokem, kdy začali postupně mobilizovat svá vojska. Mohou tedy zaútočit, aniž by provedli všeobecnou mobilizaci.

Odhady zpravodajské služby rovněž říkají, že Sověti mají zásoby potravin a obilí nejméně na jeden rok. Podle jednoho dokumentu CIA mají prý zásob dvakrát tolik. Je známo, že v Sovětském svazu je nedostatek potravin na trhu a že sovětské hospodářství je na válečné noze. Nedostatečným zásobováním je sovětské obyvatelstvo připravováno na válečný stav.

Přesto ale Reaganova administrativa pokračuje v prodeji obilí Sovětům. Bílý dům prý doufá, že prodejem obilí je možno oddálit sovětský vojenský útok do doby, než budou Spojené státy lépe vojensky připraveny, aby mu mohly čelit. Národní obrana Spojených států však dosáhne tohoto stavu až teprve někdy v roce 1984 či začátkem roku 1985. To je rok poté, kdy Sověti

plánují vojenskou akci, jíž by si zajistili kontrolu ropy ze Středního východu. Prodej obilí Sovětům je pochybnou strategií. Je nutno ji odsoudit a zavrhnout. (181)

Není dosud všeobecně známo, že během dvou či tří let by Spojené státy mohly dokázat zneškodnit ve stratosféře raketové střely s dlouhým doletem před jejich dopadem na své území. Je tudíž žádoucí, aby bylo učiněno rozhodnutí vybudovat systém umělých družic, s jejichž pomocí by mohly být zneškodněny rakety odpálené proti Spojeným státům. Jde o radikální změnu americké vojenské strategie, jejíž vysvětlení přesahuje rámec tohoto článku.

Cílem masových „mírových“ demonstrací je odvrátit pozornost od sovětských příprav na novou agresi a zabránit zvyšování obranyschopnosti západních států. A přece jen vojenskou silou je možno zabránit agresím. Slabost a nepřipravenost svobodných zemí ponouká útočníka, aby své vojenské převahy použil proti nám.

Reaganova devítidenní cesta po Evropě a jeho rozhovory s vedoucími státníky všech zemí NATO, Francie a i s papežem Janem Pavlem II. měla dalekosáhlý politický a vojenský význam. Je ale otázkou, zda se Reaganovi podařilo vyburcovat spojení, aby byli připraveni čelit krizi očekávané v roce 1983.

Přichází Andropov

Denní Hlasatel, Chicago, USA, 5. 6. 1982

Hlasy, Melbourne, Austrálie, 29. 6. 1982

Nový domov, Toronto, Kanada, 1. 7. 1982

Smrt hlavního ideologa sovětské komunistické strany Michala Suslova v lednu 1982 rozvířila znovu spekulace o nástupci v posledních letech často nemocného Leonida Brežněva, kterému je už 75 let. Zatímco v předchozím roce se dohady o novém sovětském vůdci po očekávaném odchodu Brežněva soustřeďovaly na jím protežovaného Konstantina Černěnka, povýšení Jurije Andropova do sekretariátu Ústředního výboru sovětské komunistické strany (ÚV KSSS) v květnu 1982 naznačuje, že tento dlouholetý čekista a šéf sovětské tajné policie – KGB je na cestě k moci v Sovětském svazu.

Kdo je Andropov? Je mu 68 let a od roku 1967 vedl KGB. Nyní se tohoto místa vzdal, aby se mohl plně věnovat práci v sekretariátu ÚV KSSS a aby byl přijatelnější pro své soudruhy v politbyru, až se uvolní místo po Brežněvovi. Po mnoho let se domnívali pozorovatelé sovětské politiky, že šéf KGB nemůže být následníkem Brežněva. Proč? Po nezdařeném puči Lavrentije Beriji v roce 1953 sovětská vládcové podezírali KGB z bonapartistických choutek a pučismu. Členové sovětského politbyra se obávali možnosti převzetí moci ve státě tajnou policií, tj. velitelem (předsedou) KGB. Proto nebyl velitel KGB po celou řadu let po roce 1953 plnoprávným členem politbyra, nejvyšším mocenského orgánu v Sovětském svazu.

Proč je nyní Andropov považován za nejpravděpodobnějšího nástupce Brežněva? Je známo, že již devět let je členem stranického politbyra. Je dobře obeznámen s jeho složením a s jeho členy během těchto let loajálně spolupracoval. Účastnil se důležitých rozhodnutí, včetně schválení invaze do Afghánistánu. Je ideologicky spolehlivý, hbitý, chytrý a lstivý, má hodně stoupenců ve stranickém aparátu. Důležitost KGB v sovětské politice během posledních let nepochybně vzrostla a s ní i vliv Andropova. Tajná policie má hustou síť konfidentů v Sovětském svazu a velký počet agentů v zahraničí. Ti dodávají informace a vykonávají příkazy a úkoly. S pomocí KGB Sověti rozšířili svou moc či alespoň svůj vliv v řadě zemí. Mimo jiné pomohli tito agenti zorganizovat „mírové hnutí“ jak v Evropě, tak i ve Spojených státech. Sovětská špionáž za Andropova

získala důležité informace technického a politického rázu ve vyspělých i rozvojových zemích. Avšak největším úspěchem Andropova, který mu vysloužil os- (183) truhu, byla jeho činnost během polské krize.

Vyhlášení výjimečného stavu v Polsku v prosinci 1981 je v tisku spojováno se jmény generála Jaruzelského a Brežněva. Je méně známo, že to byl Andropov a jeho KGB, kteří celý plán připravili a uskutečnili. Stanné právo v Polsku bylo připravováno po celou řadu měsíců v naprosté tajnosti, ač mnozí pozorovatelé, včetně pisatele těchto řádků, s touto možností počítali. Sovětský vojenský zásah nebyl nutný. Vedl by ke krveprolití a pomohl by prezidentovi Reaganovi prosadit zvýšení nákladů a vojenské připravenosti Spojených států. Tomu se Sověti snaží zabránit. Invaze nebyla nutná. Vždyť Sověti mají své vojenské jednotky v Polsku od konce války! Rozhodli se zničit Solidaritu překvapujícím útokem zevnitř Polska. Všem, včetně Sovětů, bylo jasné, že v případě sovětské invaze by se jednotky polské armády zapojily do celonárodního odporu. A tak byla k danému úkolu použita tajná policie a speciální polské vojenské jednotky, řízené KGB.

Zatímco vojenské jednotky pochodovaly ulicemi polských měst, tajná policie zatýkala disidenty a vedoucí Solidarity. Navenek se stanné právo jevilo jakožto převzetí moci v Polsku vojáky, avšak ve skutečnosti bylo plánování a vykonání celé akce v rukou sovětské tajné policie.

Polská komunistická strana byla zdiskreditována v širokých masách polského lidu a byla ve stavu rozkladu. Moskva se na ni nemohla spolehnout, právě tak jako na regulérní polskou armádu. Vedení polské komunistické strany bylo tedy svěřeno gen. Jaruzelskému. Za ním však stála sovětská tajná policie KGB, vedená Andropovem.

Nelze přesně předpovědět vývoj událostí v Sovětském svazu, či kdekoliv jinde. Zvláště pak není možno říci, kdo bude nástupcem Brežněva, neboť je znám nástupnický boj po smrti Stalina a to, jak se tehdy proroci mýlili v předpovědích, stejně jako odstavení Chruščova v roce 1964, které také nikdo neočekával. Vývoj událostí v Sovětském svazu může ovlivnit neočekávaná náhoda, vypuknutí války v některé části světa, či situace v Polsku. Není vyloučeno, že po polském jaru přijde „ohnivé léto“.

Dokud polská krize pokračuje, a zprávy z Polska říkají, že tomu tak je, budou Sověti sledovat svoji strategii ovládnutí Polska pomocí bezpečnostních útvarů dirigovaných KGB. Autor této strategie a její hlavní vykonavatel Jurij Andropov se stal v Kremlu důležitým mužem. Polská krize mu pomohla proniknout do nejvlivnějších pozic v sovětské komunistické straně. Je možné, že nástupcem Brežněva bude on.

Zvyknout si na Reagana

-nek-

Hlas Bohemie, Kolín nad Rýnem, SRN, březen 1984

Zdá se, že soudruhům asi nic jiného nezbude. Nejnepříjemnější americký prezident, jakého si jen mohli představit, má všechny předpoklady pro to, aby úspěšně kandidoval i na další čtyřleté období, tedy aby ve Washingtonu dále zůstala u moci dosavadní vládní garnitura, snad jen nevýznamně pozměněná dle okolností a výsledků nových voleb.

Ronald Reagan je jistě jedním z nejpozoruhodnějších prezidentů v dějinách Spojených států. Už skutečnost, že do Bílého domu nevstoupil žádný politik z povolání, ale bývalý holywoodský filmový herec, který se začal politikou zabývat v pokročilém věku, je neobvyklé. Avšak pochybovačné hlasy o malých politických zkušenostech muže, který je vlastně formálně také nejvyšším představitelem Západu a svobodného světa, velice brzy zmlkly. Ze stránek novin zmizely karikatury znázorňující Reagana jako kovboje s kolty visícími proklatě nížko. Kdo byl ochoten dobře a pozorně sledovat jeho počínání, brzy pochopil, že Spojené státy získaly v Reaganovi silného prezidenta, který přišel v pravou chvíli. Přišel v době salónní diplomacie politiků kissingerovského, giscardovského a schmidtovského typu, kteří lavírovali v politickém dění sedmdesátých let za potlesku socialistů různého ražení, od rustikálního Bruna Kreiského přes bývalého playboye Pierra Elliota Trudeaua až po narudlé politiky typu Brandta a Palmeho. Tito politikové se pokoušeli zachraňovat mrtvě narozené dítě, tj. politiku uvolňování, udržovanou neustálými dary, ústupky, lehkověrně poskytovanými úvěry a jednostranným neozbrojováním a přicházením ke křížku, když se tu a tam na Západě náhodou ozvalo teatrální hromobití nad některou drzou provokací Moskvy, k níž se už skutečně nedalo mlčet.

Politika uhlazených diplomatů, politicko-hospodářských manažerů a opatrných taktiků nakonec vedla – jak se v praxi ukázalo – k politickým ztrátám: k invazi do Afghánistánu, k infiltraci komunismu do třetího světa, k vojenské diktatuře a výjimečnému stavu v Polsku a k mohutnému vyzbrojování

Sovětského svazu, mimo jiné i atomovými raketami, namířenými na západoevropská města. (185)

Ve chvíli, kdy letargie Západu dostupovala svého vrcholu a v západní Evropě se schylovalo k tzv. finlandizaci, přišel do Bílého domu Reagan a vnesl do americké politiky morálku a zvyky westernových hrdinů. Těch kladných v dobrém slova smyslu. Začal mluvit jasnou, otevřenou řečí, přímo a bez vytáček a nazývat věci pravými jmény. Řekl o sobě, že je antikomunista a že komunismus považuje za současné největší nebezpečí svobodného světa. A co bylo nejlepší: začal také podle toho jednat.

Prezidentský úřad ho neformoval, spíše on sám dal svému úřadu obsah. Spojeným státům dal nové sebevědomí a budoucnost. Dal jim zapomenout na Vietnam, Watergate, na americká rukojmí v Teheránu. Upomenul je na staré dobré tradice a uvedl na pravou míru narušené vztahy s často kverulantskými spojenci, kteří ho – někdy se skřípěním zubů – nakonec museli akceptovat. Příznivě změnil celé politické ovzduší na Západě, což v několika evropských zemích vedlo ke změnám ve vládě a k posunu doprava.

I ve světovém hospodářství se projevil Reaganův vliv příznivě. Za jeho období procházejí Spojené státy neustále vzrůstajícím hospodářským rozmachem. Zvýšila se výroba, nastala konjunktura, snížila se nezaměstnanost a inflace a dolar zpevnil natolik, že jeho kurs je tak vysoký, jako nebyl po desetiletí.

Ve Spojených státech teď začíná kampaň a příprava prezidentských voleb. Demokraté, druhá největší politická strana, mají jako alternativu proti programu Reaganových republikánů jen málo co nabídnout. Ani ve vnitřní, ani v zahraniční politice, kde Reagan svým nekompromisním postojem vůči Moskvě před Američany, kteří jsou vlastenečtější než Evropané a zejména než západní Němci, odhalil skutečnou tvář komunismu a rozpor mezi sovětskými slovy a činy. Demonstrativní ochotou jednat a předložením konkrétních, pro obě strany přijatelných mírových a odzbrojovacích návrhů, které Sověti odmítli, protože byli z minulosti zvyklí si svým nekompromisním postojem vynucovat další ústupky Západu, je Reagan odhalil jako nespolehlivé smluvní partnery, kteří ve skutečnosti nestojí o vyrovnání, ale sledují pouze své imperialistické cíle. Svým odhodláním vyrovnat zbrojní převahu Sovětů a vytvořit tak světovou rovnováhu přesvědčil většinu Američanů, že jeho cesta je správná a vede tím nejlepším způsobem k zachování míru. Tak se také stalo, že křivka Reaganovi popularity ve Spojených státech v posledních měsících prudce stoupla, a při posledním průzkumu veřejného mínění se ukázalo, že prezident Reagan je oblíbený víc než kdykoli předtím.

(186) Také Sověti jsou zřejmě pomalu nuceni uznat, že jim bude s velkou pravděpodobností souzeno žít s Reaganem jako prezidentem ještě další dlouhé čtyři roky. Zatím na to reagují po svém a narychlo a demonstrativně rozmisťují rakety ve východní Evropě. Propagandisticky zahrnuli do svého strategického plánu i rozmístění těchto raket v NDR (kde už podle odborníků stejně předtím byly!) a v Československu. Ale mnohé naznačuje, že se také připravují znovu navázat dialog se Západem, který zatím blokovali, a vrátit se k jednacím stolům v Ženevě a ve Vídni. I když jim půjde v podstatě jen o to, aby si zachovali vlastní tvář.

A až se to stane, bude to jen další potvrzení správnosti Reaganovy přímočaré politiky, jež odmítá ústupky. Tím se zároveň posílí naděje světa na zachování míru ve svobodě – s důrazem na oba tyto stejně důležité, posvátné pojmy.

Ronald Reagan a Michail Gorbačov v Moskvě v roce 1988.

Rozhodnutí, která zpečetila osud Sovětského svazu

Roger W. Robinson

Bulletín Občanského institutu č. 88, Praha, prosinec 1998

Jsem přesvědčen, že komunismus je jen další smutná, bizarní kapitola lidské historie, jejíž poslední stránky se právě píše i nyní. Myslím si to proto, že zdroj naší síly na cestě k lidské svobodě není materiální, nýbrž duchovní. A protože nezná žádných hranic, musí lidem, kteří zotročují jiné lidi, nahánět hrůzu, a nakonec nad nimi zvítězí.

Ronald W. Reagan, 8. března 1983

Zdá se bohužel, že česká veřejnost si patřičně neuvědomuje, jakou zásadní roli hrály Spojené státy za prezidenta Reagana při vybojování svobody pro český národ. Namísto toho spíše roste ochota přijímat revizionistické výklady pádu Sovětského svazu. Mnozí například přiznávají zásluhu Michailu Gorbačovovi za cílevědomé poskytnutí prostoru pro větší otevřenost v samotném Sovětském svazu i jemu podrobených státech, jež se mu posléze vymkla z ruky a vedla ke zhroucení sovětského režimu. Jiní se domnívají, že pád byl z podstatné části výsledkem strnulosti sovětské centrálně řízené ekonomiky, opírající se o zdiskreditovanou ideologii, která již nebyla schopna konkurovat na světových trzích. A ještě další vysvětlují porážku sovětského režimu amorfní představou, že Sovětský svaz se prostě ocitl „na nesprávné straně dějin“.

Ačkoli některé prvky každého z těchto vysvětlení jistě přispěly k budoucímu pádu berlínské zdi i k sametové revoluci v Československu, s největší pravděpodobností byl zdaleka nejdůležitější tlak americké vlády řízený malým týmem kromobyčejně přesvědčených a rozhodných jednotlivců pod vedením Ronalda Reagana.

Stojí za připomenutí, jak bývalý Sovětský svaz již od dob Lenina zvládl téměř dokonale umění přežívat obtížné chvíle. Z velké části si k tomu po-

(188) máhal získáváním financí, odborné technické pomoci, a v pozdějších letech i samotných technologií ze Západu. Sovětům bylo celkem jedno, získávali-li tuto životodárnou pomoc od Západu s jeho vědomím či nikoli. Provozovali agresivní program technologických krádeží a Západ je tak, aniž si toho byl vědom, držel nad vodou.

Když uvážíme obrovské přírodní bohatství někdejšího Sovětského svazu, zejména jeho energetické zdroje, je naprosto realistické tvrdit, že nebýt zásadní, morálně podložené a až zarputilé strategie sledované Spojenými státy vůči Moskvě zejména v prvním volebním období prezidenta Reagana (1981 – 1984), mohl Sovětský svaz ještě dnes klopytat po své tehdejší cestě. Nějakých 300 miliónů jeho občanů a občanů okolních zemí, „satelitů“ – včetně obyvatel Československa – přitom mohlo zůstat pod jařmem komunistického autoritářského režimu o léta déle, než jak tomu nakonec bylo ve skutečnosti.

Polsko: pohár přetekl

Když se vrátíme zpět do zimy 1981, uvidíme sovětská vojska soustředěná na polské hranici. Tehdejší polský prezident Jaruzelski dostal od Moskvy ultimátum: buď okamžitě vyhlásí výjimečný stav, nebo dojde k sovětské invazi jako v Maďarsku r. 1956 nebo v Československu r. 1968. Nebylo velkým překvapením, že Jaruzelski se tomuto požadavku podvolil a v prosinci téhož roku výjimečný stav vyhlásil. Mezi důsledky tohoto drsného opatření byl zákaz odborového hnutí Solidarita, zákaz shromažďování a dalších, i tak velmi omezených občanských svobod, a potlačení činnosti katolické církve, onoho velkého inspiračního zdroje Poláků.

Prezident Reagan se rozhodl, že této přehlídce brutálního násilí a zastrahování čtyřiceti milionů polských občanů Kremlem nebude jen trpně přihlížet. Zvláště bylo pro tohoto amerického prezidenta v dané situaci nepřijatelné, aby při tom všem Moskva těžila z vysoce lukrativních obchodních projektů a finančních transakcí se západními vládami a podniky. Mezi těmito projekty byl i mohutný projekt plynovodu o dvou větvích ze Sibíře do západní Evropy, největší do té doby navržený společný projekt v historii hospodářských vztahů mezi Východem a Západem.

To bylo pozadí, na němž prezident Reagan požádal své hlavní poradce – mezi nimi poradce pro národní bezpečnost Williama P. Clarka, ministra obrany Caspara Weinbergera, ředitele CIA Williama Caseyho, poradce prezidenta Edwina Meese, velvyslankyni u Spojených národů Jeanne Kirkpatrickovou a vybrané pracovníky Rady národní bezpečnosti –, aby vypracovali

integrovanou komplexní strategií s cílem postavit se na odpor agresivním sovětským politickým iniciativám při využití systémových slabostí Sovětského svazu. (189)

V hospodářské oblasti to znamenalo odpovědět na Sověty nařízený útlak v Polsku omezením přístupu Moskvy (1) k západoevropskému trhu se zemním plynem; (2) k dotovaným finančním zdrojům ze Západu; a (3) k moderním vojensky použitelným technologiím ze Spojených států a Západu vůbec.¹ Dalším úkolem bylo pokusit se přesvědčit Saúdskou Arábii, aby pomohla snížit světové ceny ropy zvýšením produkce. Výnosy z vývozu ropy a plynu představovaly až dvě třetiny nevelkých devizových příjmů Sovětského svazu, které v té době činily asi 32 miliard amerických dolarů ročně.

V souladu s těmito bezpečnostně laděnými hospodářskými opatřeními prováděl prezident Reagan stejně rozhodnou politiku v oblasti politické a vojenské, jejíž některé prvky již byly v té době v proudě. Do této kategorie patří rozsáhlé americké zbrojení řízené jeho zdatným ministrem obrany Casparem Weinbergerem, které zásadním způsobem zvrátilo nebezpečný pokles akceschopnosti amerických vojenských sil z doby vlády prezidenta Cartera. To pak přivedlo pod neudržitelný tlak sovětské branné síly, které nedokázaly držet krok s americkým tempem, a následně tak dostalo pod zdrcující tlak celou křehkou sovětskou ekonomiku.

Poradce pro národní bezpečnost, soudce William P. Clark – ústřední postava a koordinátor při sestavování této mnohostranné nové americké strategie vůči Sovětskému svazu –, byl zároveň klíčovým zastáncem Strategické obranné iniciativy prezidenta Reagana, která byla vyhlášena 23. března 1983. Jak historie bohatě dokumentuje, nic nevyvolalo ve vedení Kremlu větší zděšení než vyhlídka na soustředěné celonárodní úsilí Spojených států vybudovat protibalistickou obranu. Sovětský svaz evidentně nebyl schopen mobilizovat technologickou odbornost a finanční zdroje potřebné k zajištění účinné rovnováhy vůči této klíčové americké bezpečnostní iniciativě.

Další část této tehdy tajné americké strategie² byla řízena ředitelem CIA Williamem J. Caseyem. Bill Casey byl dlouholetým odborníkem na finanční i vojenské slabiny Moskvy a byl proto dobře kvalifikován pro úkol zesílit americký tlak na Sovětský svaz prostřednictvím třetích zemí. Počínaje dodávkami řízených střel Stinger afghánským mudžahedínům a konče zamínováním nikaragujských vodních cest, se Casey postavil proti sovětské agresivní prakticky na každém sporném místě ve třetím světě.

Jeanne Kirkpatricková se stala vůdcem ve „válce myšlenek“ svým vzorným výkonem v OSN. Krátce řečeno, Sovětskému svazu se už nedovolovalo

(190) vyhýbat se pravdě. Americká představitelka ve Spojených národech pravidelně demaskovala vytrvalý propagandistický příval Kremlu včetně pravdivého pojmenování úmyslného sestřelení korejského linkového letadla Sověty. Rozhlasová stanice Svobodná Evropa, Rádio Svoboda, Americká informační agentura, Rádio Martí, Hlas Ameriky a další významné mediální zdroje zaznívaly čím dál jasnějším hlasem naděje pro utlačované národy pod vládou Kremlu.³

Vytvoření SIG – IEP

Aby Rada národní bezpečnosti mohla provádět takovouto komplikovanou bezpečnostní strategií a zajistit přitom, aby všechny resorty americké vlády plnily své úkoly způsobem odpovídajícím prezidentovým záměrům, bylo zapotřebí nějakého programového tělesa na vládní úrovni. K zajištění této potřeby vytvořil soudce William P. Clark pod prezidentovým vedením mimořádný programový výbor „Vrchní meziresortní skupinu pro mezinárodní hospodářskou politiku“ (Senior Interdepartmental Group-International Economic Policy, SIG-IEP).

Tento výkonný výbor byl nejvýznamnější mezioborovou skupinou v americké vládě – s výjimkou samotné Rady národní bezpečnosti, jíž podléhal. Přestože jí předsedal ministr financí, odpovídala prostřednictvím poradce pro národní bezpečnost přímo prezidentovi. Tak byl Radě národní bezpečnosti vytvořen organizační rámec, který jí umožnil zajistit jednotnost, vzájemnou provázanost i uskutečnění této finální strategie vůči Moskvě.⁴ Jakmile byla tato organizační struktura ustavena, mohlo se prosazovat řádné plnění amerických ekonomických sankcí proti projektu sibiřského plynovodu. Právě měsíc předtím, 22. června 1982, byly tyto sankce rozšířeny i na dceřinné firmy amerických společností a majitele amerických licencí.⁵ Evropsí spojenci, kteří proti rozšířeným americkým sankcím proti projektu sovětského plynovodu důrazně a hlasitě protestovali, se rozhodli americké sankce ignorovat a některé evropské podniky dodávaly Moskvě zařízení přes americké námitky. Odpovědí Reaganovy vlády na tento odpor bylo zavedení dovozních kontrol proti těmto evropským a britským podnikům. To znamenalo, že americký trh se uzavřel veškerému zboží a službám těch západních firem, které pokračovaly v plnění obchodních smluv se Sovětským svazem, a to po dobu několika měsíců, což mělo v některých případech pro postižené firmy zničující finanční následky.

Jak se dalo předpokládat, zvýšený americký tlak vedl ke krizi v Severoatlantické alianci, k rozkmitření mezi americkou a evropskou podnikatel-

skou sférou, ba dokonce i ke střetu s mnoha členy amerického Kongresu (191) (zastupujícími zájmy těchto podniků) a částí Reaganova vlastního kabinetu. Přispěl také na konci června 1982 k rezignaci tehdejšího amerického ministra zahraničí Alexandra Haiga po jeho předcházejícím neúspěšném pokusu dosáhnout bezpečnostní dohody o hospodářských vztazích mezi Východem a Západem s představiteli spojeneckých států na hospodářském summitu ve Versailles. Poté následovaly mimořádné schůzky spojeneckých ministrů zahraničí v La Sapinière v Kanadě na podzim roku 1982, jejichž cílem bylo dospět k dohodě o nové politice v oblasti obchodních, energetických, finančních a technologických vztahů mezi Východem a Západem, která by (1) ukončila dotace úvěrových dohod s Východem z peněz západních daňových poplatníků, (2) zastavila sovětskou strategii zaměřenou na ovládnutí západoevropského trhu se zemním plynem⁶ (a tak výrazně snížila předpokládané sovětské roční příjmy ve tvrdé měně z tohoto projektu, odhadované na 10 až 15 miliard dolarů), a (3) zabránila Moskvě v přístupu k vojensky využitelným technologiím. V téže době se Spojené státy také dostávaly do závěrečné fáze při zajišťování evropské podpory pro rozmístění amerických střel Pershing a křížujících střel na evropském kontinentu.

Nová bezpečnostní politika vůči Východu

S velkým váháním nakonec evropští spojenci na podzim roku 1982 souhlasili se třemi zásadními „pracovními programy“ v oblastech finančních a energetických vztahů mezi Východem a Západem, a v oblasti prodeje technologie. Zavázali se dokončit jednání o těchto programech do ekonomického summitu vyspělých průmyslových zemí (tzv. G-7), který se měl konat v květnu následujícího roku ve Wiliamsburgu. Dohoda Mezinárodní agentury pro jadernou energii z května 1983 měla mj. de facto za následek ukončení projektu druhé větve 3600 mil dlouhého sibiřského plynovodu tím, že omezila sovětské dodávky zemního plynu do Evropy na nejvýše 30 % celkové západoněmecké spotřeby. Dohoda zároveň výslovně vyzvala k urychlenému rozvoji rozsáhlého norského naleziště plynu Troll tak, aby se stalo hlavním bezpečným zdrojem dodávek zemního plynu na kontinent pro 90. léta a 21. století.⁷

Na americké naléhání učinila důležitý krok Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, a sice přesunutí Sovětského svazu z takzvané kategorie II („méně rozvinutých zemí“) do kategorie I („relativně bohatých zemí“), a tím zbavila oficiální půjčky nabízené Moskvě těch dotací, jež se platily ze západních

(192) daní. I toto mělo zásadní význam, neboť Reaganova Rada národní bezpečnosti zjistila, že západní vlády a banky nevědomky hradily téměř 100% devizových nákladů spojených se sovětským mocenským působením v zahraničí.⁸

Co se týče technologie, Kreml dlouhá léta intenzivně pracoval na nelegálním získávání západních technologií, které nebyly volně dostupné. Ty byly klíčové pro zachování sovětské vojenské konkurenceschopnosti. V dubnu 1983, na zvláštní schůzi COCOM (Coordinating Committee on Multilateral Export Controls) na vysoké úrovni svolané k tomuto účelu, byla však omezení na vývoz vyspělých západních technologií „na dvojí použití“ do Sovětského svazu zpřísněna. Toto posílení přehrad proti přelévání vojenských technologií v Rusku ochromilo rozvoj civilních technologií, ale hlavně zbavilo Sovětský svaz jakékoliv naděje, že by mohl po technické stránce držet krok s americkým programem Strategické obranné iniciativy, který byl zveřejněn pouhý měsíc předtím.⁹

Na ekonomickém summitu ve Williamsburgu hlavy států G-7 podle očekávání tyto nové bezpečnostní dohody spojenců v závěrečném komuniké schválily. Bylo to nepochybně nejvýznamnější komuniké tohoto druhu v průběhu studené války. Obsahovalo také dohodu aliance o rozmístění střel Pershing a křížujících střel v Evropě, a navíc i projekt na překonání světového ekonomického útlumu v souladu se zásadami svobodného trhu.

Ještě před summitem ve Williamsburgu, v lednu 1983, podepsal prezident Reagan rozkaz NSDD 75, který formálně stanovil americkou politiku vůči Sovětskému svazu v celém jejím rozsahu, přejímaje jeho ekonomickou část z již dřívějšího NSDD 66. Letmý pohled na názvy kapitol NSDD 75 potvrzuje, jak rozsáhlá a vzájemně provázaná byla prezidentova strategie. Pečlivé prostudování obou těchto rozkazů pak také potvrdí, že pád Sovětského svazu byl urychlen a zpečetěn rozhodným a neutuchajícím tlakem, který proti této zkostrnatělé totalitní struktuře vyvinul prezident Reagan a jeho národně-bezpečnostní tým.

Závěr

Není bohužel možné jmenovat zde všechny ty odvážné jednotlivce, kteří mají největší zásluhu na vytvoření a uskutečnění tajné strategie obsažené v rozkazech pro oblast národní bezpečnosti.¹⁰ Doufejme, že nedávné odtajnění těchto i dalších dokladů z Reaganovy éry povede k novému bádání, které osvětlí pád sovětského impéria i přínos této relativně nevelké skupiny mužů a žen pod vedením vskutku mimořádného amerického prezidenta, který měla pro lidskou svobodu.

Mám-li shrnout jednou větou význam těchto rozkazů NSDD 48, 66 a 75 (193) pro český národ, řeknu tolik: Bez ohledu na to, jak těžký je to úkol a jak nepříznivé se zdají být podmínky, mají muži a ženy s pevnými zásadami, vizí a mravní odvahou možnost vzít svůj osud do vlastních rukou a překonat rozkladné síly korupce a autoritářských temnot.

(zkráceno)

Poznámky:

¹ Tyto americké programové iniciativy byly zahrnuty v NSDD č. 66 ze 16. listopadu 1982 s názvem „Hospodářské vztahy mezi Východem a Západem a sankce v souvislosti s Polskem“.

² Tato strategická dimenze byla zahrnuta v NSDD č. 75 ze 17. ledna 1983 s názvem „Americké vztahy se Sovětským svazem“.

³ Můj někdejší kolega v Radě národní bezpečnosti, Dr. Norman A. Bailey, nedávno vykonal velkou službu, když přesně popsal historii a význam NSDD č. 75 v práci nazvané *Strategický plán, který vyhrál studenou válku – NSDD 75* (The Potomac Foundation, 1988).

⁴ V době své existence (od července 1982 do dubna 1985) byla SIG-IEP jedinou skupinou v poválečné historii Spojených Států, v níž formálně spolupracovaly CIA, Rada národní bezpečnosti a Ministerstvo obrany na nejvyšší americké vládní úrovni s mandátem rozhodovat v mezinárodních hospodářských a finančních záležitostech. Tato struktura zaručovala žádoucí sjednocení národně-bezpečnostních zájmů při takovém rozhodování. Snižování podílu a pravomocí národně-bezpečnostního aparátu při zvažování mezinárodních ekonomických záležitostí jsou dnes zjevné a znepokojivé.

⁵ Toto rozšíření sankcí proti sovětským plynovodům související s Polskem spustilo pravděpodobně nejvážnější krizi v poválečných dějinách NATO. Mnozí z největších západoevropských dodavatelů sibiřského plynovodu vlastnili americké licence nebo byli pobočkami amerických společností.

⁶ Kdyby se Reaganově vládě nebylo podařilo zastavit výstavbu druhé větve sibiřského plynovodu, západní Evropa by se stala přinejmenším ze 60 % závislou na dodávkách zemního plynu z Moskvy. Politický vliv, který by Sovětský svaz získal takovou nadměrnou závislostí, by byl hrozivý a ochromující.

⁷ Kritikové těchto energetických sankcí s oblibou mluví o této epizodě jako o „plynovodním fiasku“. Ve skutečnosti byla stavba první větve

(194) plynovodu sankcemi pozdržena až o dva roky za cenu velikých nákladů pro slabou sovětskou ekonomiku, která se neúspěšně snažila nahradit americké zařízení a technologii odkloněním finančních zdrojů z jiných projektů. Dokončení první větve se tak zdrželo do doby, než poklesly světové ceny ropy a plynu, což potom vedlo k tomu, že druhá větev plynovodu přestala být pro západní Evropu ekonomicky přitažlivá. Stručně řečeno, v úsilí urychlit pád sovětského režimu byly plynovodní sankce jednoznačným úspěchem.

⁸ Důsledky toho, jak západní banky a investoři nadále financovali stále zkorumpovanější Sovětský svaz, jsou patrné dodnes. Je ironií, že právě mnohé západní instituce a jednotlivci, kteří vytrvale odmítají přiznat roli, kterou sehrál prezident Reagan při porážce Sovětského svazu, budou nyní nuceni odepsat nevratné půjčky Sovětskému svazu a Rusku ve výši, která může dosáhnout až 200 miliard dolarů.

⁹ Více o tomto aspektu strategie viz Gus W. Weiss, Jr.: *The Farewell Dossier. Studies in Intelligence*, United States Central Intelligence Agency, Washington, D. C.

¹⁰ Detailnější popis této problematiky lze nalézt v knize Petera Schweitzera: *Victory: The Reagan Administration's Secret Strategy That Hastened the Collapse of the Soviet Union (Vítězství: Tajná strategie Reaganovy vlády, která uspíšila pád Sovětského svazu)*, New York, Atlantic Monthly Press, 1994, a v práci Richarda V. Allena *The Man Who Changed the Game Plan (Muž, který změnil pravidla hry)*, *The National Interest* No. 44, Summer 1996.

(překlad Jan Placht a Petr Vančura)

EPILOG

Revoluce ve střední a východní Evropě

The Ukrainian Quarterly, New York, USA, roč. XLVII, č. 1, 1991

Ve střední a východní Evropě se nachází několik zemí, které mají odlišné dějiny, zeměpisnou polohu, kulturu a hospodářskou úroveň. Bývala to oblast, v níž žily vzájemně promíchané národnosti mezi mohutnou a početnou masou Němců na západě a Rusů na východě a do jisté míry je tomu tak i dnes. Sotva tedy někoho překvapí, že revoluce ve střední a východní Evropě je mnohotvárný jev, který má řadu příčin, a že není možné stanovit všechny faktory, které tu hrají roli. V tomto článku se budu zabývat jen významnějšími a zřejmými dalekosáhlými a bezprostředními příčinami této revoluce.

Tato revoluce, která stále probíhá a vyvíjí se, je ve střední a východní Evropě ve skutečnosti již druhou revolucí. K první došlo ve čtyřicátých letech 20. století, kdy se Moskvou ovládané komunistické strany dostaly k moci v Jugoslávii, Albánii, Rumunsku, Bulharsku, Polsku, Maďarsku, Východním Německu a v Československu. Někdo by k tomuto výčtu mohl doplnit ještě pobaltské státy. Avšak správná charakteristika událostí, k nimž došlo ve čtyřicátých letech ve třech pobaltských republikách, tj. v Estonsku, Lotyšsku a na Litvě, je následující: nešlo tam tehdy o revoluci, nýbrž o imperialistickou expanzi a anexi ze strany Sovětského svazu.

Ve střední a východní Evropě se do všech nově zřízených vlád prosadili jakožto vládnoucí skupina Moskvou vycvičení profesionální revolucionáři za pomoci sovětské armády. Poválečné vlády „národní fronty“ či „lidové fronty“, ovládané komunistickými stranami, byly pro ně jen přechodnými a dočasnými předstupni, jak se dostat k neomezené moci. Jejich prvořadým cílem bylo vyřadit z boje většinu tradičních politických stran, zlikvidovat starý politický a hospodářský řád a založit „lidové demokracie“ s pomocí dočasných spojenců, které již V. I. Lenin označoval za „užitečné idioty“.

V souladu s marxisticko-leninskou teorií, kterou marxisté nazývají návodem k činům, provedly komunistické strany dvoustupňovou revoluci. Po

„národně demokratické“ revoluci, během níž byly vytvořeny vlády národní fronty, došlo k „revoluci socialistické“, po níž se již komunistické strany nedělily o moc se svými dočasnými spojenci ve vládách a ve skutečnosti je zlikvidovaly. Od této chvíle měly komunistické strany v tomto prostoru monopol na moc a sovětizovaly veškeré politické, hospodářské, společenské a kulturní instituce. „Stalinské“ režimy, jak je nazývali někteří pozorovatelé, zavedly praktiky podobné těm, jaké existovaly v Sovětském svazu. Periodické čistky v komunistických stranách měly v západním tisku značný ohlas a publicitu, ale miliónům nevinných nekomunistických obětí těchto režimů se dostalo jen velmi málo pozornosti, a to zejména v akademických kruzích. Tajná policie ve všech těchto zemích byla založena na sovětském modelu a byla ve skutečnosti zcela ovládána sovětskou tajnou policií. Podle slov Josefa Stalina je „účelem teroru terorizovat“, a tak bylo terorizování obyvatelstva prvořadým úkolem tajné policie a jejích konfidentů, kteří všichni pracovali pro příslušnou komunistickou stranu v každé zemi. Jelikož Stalin a jeho následovníci uskutečňovali imperialistickou politiku a snažili se podvracet demokratické režimy v západní Evropě a další režimy v Latinské Americe, Asii a Africe, rozhodly se západní demokracie v čele se Spojenými státy zastavit šíření sovětské moci a vlivu. Tento vleklý konflikt vešel do dějin jako studená válka a měl několik stadií, v nichž se střídala úspěšná období s méně úspěšnými, a nakonec se systém vybudovaný Stalinem a udržovaný jeho následovníky začal na konci osmdesátých let rozpadat.

Na tomto místě bych rád zdůraznil, že odpor k sovětským komunistům ovládajícím střední a východní Evropu existoval od samého počátku sovětské nadvlády v této oblasti. Mezi nejvýznačnější projevy tohoto odporu patří stávkový dělnický boj v Československu a Východním Německu na počátku padesátých let, revoluce v Maďarsku v roce 1956 a činnost polského podzemí. V roce 1961 byla postavena berlínská zeď, která měla zabránit odchodu Němců z Východního do Západního Německa a která se stala symbolem železné opony.

Můžeme v této souvislosti uvést také „pražské jaro“ v roce 1968, potlačené sovětskou armádou. Nicméně Sovětský svaz měl situaci v celé oblasti pod kontrolou a jeho invaze do Československa v roce 1968 a o deset let později do Afghánistánu byly motivovány touhou sovětských komunistů rozšířit nadvládu Moskvy do západní Evropy, Perského zálivu a dalších oblastí. V roce 1978 měl Sovětský svaz skutečně ofenzivní vojenskou strategii: invaze do Afghánistánu byla jen dalším dokladem sovětského imperialismu a Západ musel na tuto výzvu odpovědět posílením svých ozbrojených sil.

(198) Ohlédneme-li se zpět, vidíme, že léta 1978–1980 jsou patrně bodem obratu ve vztazích mezi Východem a Západem. Carterova administrativa nedokázala udělat prakticky nic nebo jen velmi málo se sovětskou agresí v Afghánistánu a zajetí amerických diplomatů v Íránu bylo pro Američany velice ponižující. A tak se prezident Carter a americký Kongres rozhodli přebudovat ozbrojené síly Spojených států a tato přestavba ozbrojených sil se ještě urychlila za vlády Reaganovy administrativy. Vedlo to k tomu, že ve snaze udržet krok se Spojenými státy musel Sovětský svaz vynaložit více než 20 % svého hrubého národního produktu na armádu. Za nástupců Leonida Brežněva, Jurije Andropova a Konstantina Černěnka se sovětské hospodářství orientovalo zejména na armádu a tato politika měla zničující účinky na životní úroveň společnosti a prakticky zlikvidovala sovětskou ekonomiku. Místo aby životní úroveň v Sovětském svazu stoupala, začala klesat. Navíc byla domů přivážena těla sovětských vojáků zabitých v Afghánistánu a mnohé neruské a neslovanské národnosti, žijící v Sovětském svazu, začínaly jevit známky neklidu a odporu. A tak když se roku 1985 dostal k moci Michail Gorbačov, musel se vypořádat s řadou vážných politických a ekonomických problémů. Ke Gorbačovovi se však vrátíme později.

Rok 1978 byl významný ještě jednou událostí. Tento rok byl rokem tří papežů a rokem zvolení prvního slovanského papeže Jana Pavla II. „Polský papež“, jak bývá Jan Pavel II. někdy nazýván, žil před svým zvolením v zemi ovládané totalitní mocí. Avšak frontální útok na římsko-katolickou církev v Polsku, který komunisté zahájili v padesátých letech, církev nezničil. Církev, která hrála v polských dějinách vždy důležitou úlohu, byla naopak komunistickou agresí posílena a stala se hlavní silou, jež sjednocovala Poláky v jejich odporu vůči bezbožnému režimu, který Polsku vnutilo sovětské Rusko.

Za svého života v Polsku Karol Wojtyła jakožto významný novotomistický filozof pevně věřil v lidskou svobodu a odmítal deterministický marxismus. Jeho postoj k marxismu-leninismu vyvěral z jeho křesťanské výchovy, vzdělání a intelektuální formace a z jeho zkušeností se dvěma totalitními režimy v Polsku – s nacisty a komunisty. Jeho filozofická díla, promluvy a kázání zejména poté, co byl zvolen papežem, byly pro Poláky velkou injekcí, zvýšily jejich sebedůvěru, odvahu a víru v Boží Prozřetelnost a inspirovaly Lecha Wałęsu, dělníka v gdaňských loděnicích, k založení svobodných odborů Solidarity. Rozmach tohoto hnutí překvapil západní pozorovatele stejně jako jejich komunistické vládcy. Vznik polské Solidarity a činnost Jana Pavla II., jejího duchovního vůdce, měly značný vliv, který daleko přesahoval hranice Polska. Inspiroval disidenty v Maďarsku a Československu k tomu,

aby na vládnoucí moc vyvíjeli nátlak, zaměřený na dodržování lidských práv, (199) a také k boji za politickou svobodu v jejich zemích. Přestože na počátku osmdesátých let prohlásila Jaruzelského vláda v Polsku Solidaritu za ilegální a její vůdcové byli uvězněni nebo zahrnutí do podzemí, její duch a ideje nebyly potlačeny. Katolická církev jakožto duchovní síla v Polsku byla skutečně živým dokladem, že nejen chlebem živ je člověk. Víra a národnostní citění v Polsku a jinde představovaly velikou sílu v boji za svobodu.

Na rozdíl od masového hnutí, jaké představovala polská Solidarity, podepsalo Chartu 77 v Československu jen něco přes tisíc jednotlivců, přičemž činnost tohoto hnutí byla takřka výlučně záležitostí pražských intelektuálů. Charta 77 sledovala, jak komunistická vláda plní či spíše neplní dohodu, v níž se zavázala respektovat lidská práva a kterou podepsala na helsinské konferenci v roce 1975. Čeští a slovenští disidenti spolupracovali s Poláky a jejich činnost byla zveřejňována cizími rozhlasovými a televizními stanicemi.

To nás přivádí k další z dlouhodobých příčin změn ve střední a východní Evropě – k revoluci v oblasti médií. Rozhlas a televize svět zmenšily. Ačkoli rozhlasové stanice Svobodná Evropa, Svoboda, Hlas Ameriky a BBC byly rušeny komunistickými režimy v Sovětském svazu a ve střední a východní Evropě, zprávy vysílané těmito stanicemi se přece jen dostaly k určitým skupinám obyvatelstva. Na konci osmdesátých let bylo rušení zastaveno. Někteří lidé v Maďarsku, Československu a ve Východním Německu také sledovali rakouské a západoněmecké televizní pořady. Přestože berlínská zeď dosud stála, rozhlasové vlny ji snadno překonaly a lidé žijící na východ od železné opony se dozvídali pravdu o životní úrovni ve svobodné společnosti a porovnávali ji s životní úrovní ve svých zemích. Požadavky na změnu vzrůstaly také v souvislosti s uvolněním omezení cestovat do zahraničí a s ukončením rušení cizího vysílání.

Podívejme se nyní v krátkosti na vývoj nedávných událostí. Odstavení komunistických stran od moci začalo v Polsku, kde konflikt mezi komunistickými úřady a Solidaritou v letech 1980–1981 vedl až k vyhlášení výjimečného stavu v prosinci 1981. Ačkoli výjimečný stav přestal o rok později platit, byla Solidarity ještě na počátku roku 1989 stále nezákonnou organizací. Rozhovory mezi představiteli vlády a opozice však vedly v dubnu 1989 k dohodám a ke zčásti skutečným, nezmanipulovaným volbám v červnu 1989. Vítězství Solidarity ve volbách komunisty zaskočilo, nakonec však souhlasili s vytvořením koaliční vlády vedené Tadeuszem Mazowieckým, bývalým vydavatelem týdeníku Solidarity vězněným za výjimečného stavu.

(200) Ačkoli si komunisté v nové vládě podrželi klíčová ministerstva a udrželi si i Wojciecha Jaruzelského jako polského prezidenta, byl Mazowiecki prvním nekomunistickým předsedou vlády po čtyřiceti letech. Na konci roku 1989 byla „vedoucí role“ komunistické strany vypuštěna z polské ústavy, název státu změněn z „Polská lidová republika“ na „Polská republika“ a demoralizovaná komunistická strana, jejíž členská základna se ztenčovala, se sama změnila na stranu sociálně-demokratického typu – to bylo v lednu roku 1990.

V Maďarsku byla vládnoucí Maďarská socialistická dělnická strana ve skutečnosti první stranou ve střední a východní Evropě, která se zřekla své vedoucí role, a to na počátku roku 1989. V říjnu tohoto roku se strana sama rozpustila a vznikla nová strana s názvem Maďarská socialistická strana. Jeden z reformněji orientovaných členů této strany Imre Pozsgay otevřeně akceptoval ideu pluralitní politiky včetně voleb jako soutěže politických stran a akceptoval i představu eventuální vládní odpovědnosti, kterou by mohla převzít nejrůznější neformální uskupení, jež v Maďarsku začala vznikat na konci osmdesátých let a z nichž nejvýznamnější bylo Maďarské demokratické fórum. V lednu 1989 byly uzákoněny nejrůznější politické skupiny a v únoru souhlasila Maďarská socialistická dělnická strana se zavedením politického systému více stran. V průběhu tohoto roku se Maďarsko stalo republikou, nikoli „socialistickou republikou“, a byl učiněn příslib zavést v Maďarsku pluralitní politický systém. V březnu a dubnu roku 1990 byla Maďarská socialistická strana poražena ve volbách. Konzervativní Maďarské demokratické fórum získalo ve svobodných volbách 42,7 % hlasů a spolu s dalšími uskupeními sestavilo nekomunistickou koaliční vládu.

Polsku trvalo deset let, aby získalo demokracii, zatímco ve Východním Německu, Rumunsku, Československu a v Bulharsku byl proces politických změn mnohem prudší a dramatičtější. Zhroucení komunistické moci ve Východním Německu nastalo po překvapivém odchodu východních Němců do Západního Německa přes Maďarsko. Bylo to v době, kdy v květnu 1989 Maďaři zrušili svou část železné opony na hranici s Rakouskem. Další vlna východních Němců šla přes Prahu a tlak opozičních skupin, které založily Nové fórum (Neues Forum), vedl k masovým demonstracím, požadavkům na změny a k rezignaci Ericha Honeckera, který byl vedoucím stranickým představitelem od roku 1971 a jehož nahradil Egon Krenz.

Demonstrace však pokračovaly. V Lipsku vyšlo do ulic půl miliónu protestujících. V listopadu 1989 došlo k události zásadního symbolického významu pro celou střední a východní Evropu: padla berlínská zeď a její roz-

boření umožnilo poprvé od roku 1962 přímý styk mezi oběma německými (201) státy. Přes tyto ústupky nedokázal Krenz upevnit a stabilizovat svou moc. Ústupky východoněmeckých komunistů vedly jen k dalším požadavkům. V prosinci roku 1989 byl na sjezdu vládnoucí Socialistické sjednocené strany Německa zvolen její nový vedoucí představitel Gregor Gysi a strana se přejmenovala na „Stranu demokratického socialismu“ (PDS). Nové vedení strany a státu vyhlásilo volby jako svobodnou soutěž více politických stran a tyto volby se měly konat v roce 1990. V březnových volbách zvítězila konzervativní Křesťansko-demokratická unie (CDU) s 40,9 % hlasů a začala rychle směřovat ke spojení se Spolkovou republikou Německo. K tomuto sjednocení došlo pak 3. října 1990.

V Československu se události začaly prudce vyvíjet po pádu berlínské zdi. Dne 12. listopadu 1989 byla svatořečena blahoslavená Anežka Česká, a to v Římě, neboť papežovi československé komunistické úřady nepovolily přijet na tuto událost do Prahy. Tisíce poutníků se pokusily vyjet do Říma a narazily přitom na nejrůznější překážky od úřadů. Avšak poté, co padla berlínská zeď, obdrželi nakonec ti nejvytrvalejší přece jen povolení k cestě do Říma. Bylo poněkud překvapivé, že československé televizi bylo povoleno přenášet svatořečení Anežky České z Říma a že televizní diváci mohli v československé televizi sledovat hodinový pořad. Pět dní nato, 17. listopadu, ve výroční den nacistického masakru českých studentů v roce 1939, se v Praze konala studentská demonstrace, při níž na demonstranty brutálně zaútočila policie. Reakce byla neočekávaná. Vzápětí bylo založeno Občanské fórum v čele s dramatikem Václavem Havlem a statisíce lidí zaplňovaly večer co večer Václavské náměstí v Praze a požadovaly potrestání viníků policejní brutality a odstoupení vedoucího komunistického představitel Miloše Jakeše. Ten se obrátil o pomoc na Sověty, ti však odmítli zasáhnout. Gorbačov měl totiž na Jakešově odstranění zájem a sovětské vojenské jednotky umístěné v Československu zůstaly v kasárnách. Jakeš byl navíc varován, aby nepoužil síly, a demonstrace pokračovaly.

24. listopadu rezignovalo celé politbyro Komunistické strany Československa a 29. listopadu odhlasovalo Národní shromáždění zrušení ústavního článku o vedoucí úloze komunistické strany. 7. prosince podala demisi komunistická vláda a 10. prosince byla sestavena vláda nová, převážně nekomunistická. Novým prozatímním prezidentem státu se stal Václav Havel. V červnových volbách roku 1990 zvítězilo Občanské fórum a jeho protějšek na Slovensku, Verejnost proti násiliu, a byla jmenována nová československá vláda bez účasti komunistů, ale s některými bývalými komunisty. Havel

(202) byl zvolen prezidentem republiky na další dva roky, dokud země nebude mít, doufejme, novou ústavu.

Změny byly převážně pokojné a Sovětský svaz je akceptoval. V listopadu roku 1989 se konaly masové demonstrace také v Bulharsku a vedla je opoziční skupina Ekoglasnost. Demonstrace nakonec vedly k rezignaci Todora Živkova, vedoucího představitele strany a státu od roku 1954. Petr Mladenov, který Živkova nahradil, se zřekl komunistického mocenského monopolu a přislíbil konání svobodných voleb za účasti více stran v roce 1990. Bulharsko je jedinou zemí, kde reformovaná komunistická strana, jež se přejmenovala na Socialistickou stranu, zvítězila ve volbách. Neklid však pokračoval a v srpnu 1990 byli socialisté (komunisté) nuceni souhlasit s volbou Željku Želeva, vůdce demokratické opozice, prezidentem republiky.

To však ještě neznamenalo konec napětí, jež naopak nadále vzrůstalo. Dne 26. srpna zaútočil obrovský dav na sídlo Socialistické strany, zapálil je a vyřadil. Podle zpráv opozice byl tento útok vyvolán neochotou socialistů odstranit rudou hvězdu z jejich sídla. Vzápětí bulharský parlament odhlasoval odstranění všech takových symbolů, pocházejících z komunistické éry, ze stranických budov po celé zemi a přijal nový státní znak a novou státní vlajku. Socialistická strana byla zmítána vnitřními spory a i ty, kdo zosnovali vnitrostranický puč proti Živkovovi, nakonec přiměli k rezignaci na vedoucí funkce reformně orientovaní socialisté, kteří byli přesvědčeni o tom, že pouze radikální změny ve straně a celém bulharském politickém systému mohou zabránit postupnému rozpadu jejich strany, jež vládla v Bulharsku po celá desetiletí.

I v Jugoslávii souhlasil v lednu 1990 Svaz komunistů s tím, že se zřekne ústavně zaručené vedoucí úlohy strany a připraví zemi na volnou soutěž politických stran o moc. Po celá desetiletí udržovala zemi pohromadě železná pěst Josipa Broze Tita, kterému se dařilo stavět jednu národnost proti druhé a těžit z toho. Po jeho smrti se národnostní problémy v tomto mnohonárodnostním státě staly nebezpečnou rozbuškou. Ostře byla také kritizována politika a masakry lidí v bývalém Titově impériu stejně jako korupce „nové třídy“, kterou představoval vládnoucí Svaz komunistů Jugoslávie. Volby ve Slovinsku, v nichž zvítězili nekomunisté, vedly k požadavkům, aby Jugoslávie přestala být oficiálně federativním státem ovládaným srbskými komunisty a aby se přeměnila v konfederaci svobodných států. Vzhledem k národnostním problémům se Jugoslávie – podobně jako Sovětský svaz – patrně nakonec také rozpadne.

Svržení Nicolae Ceaușeska, který byl od roku 1965 prakticky rumunským diktátorem, bylo nejdramatičtější. Pád jeho režimu započal demonstracemi

v převážně maďarském městě Timișoara na západě země 17. prosince. Tyto (203) demonstrace byly potlačeny a bylo při nich zabito okolo 4 000 lidí. Protest se však rozšířil do dalších měst a na veřejném shromáždění 21. prosince byl Ceaușescu vypískán. Následujícího dne diktátor opustil město. 25. prosince byl spolu se svou ženou odsouzen a vzápětí byli oba v tajném procesu popraveni. Po svržení Ceaușeska se vládních funkcí ujala Fronta národní spásy, což bylo volné seskupení ovládané komunisty a někdejšími přísluhovači komunistického režimu. Toto seskupení zvítězilo ve volbách v roce 1990, ale nová vláda nerespektuje demokratická pravidla hry a lidská práva. Nicméně opoziční uskupení v zemi existují a doufejme, že uspějí ve snaze zavést jednoho dne v Rumunsku demokracii.

Svržení komunistické moci ve střední a východní Evropě bylo do značné míry možné proto, že sovětské vedení v čele s Michailem Gorbačovem bylo ochotné nahradit „Brežněvovu doktrínu“ o omezené suverenitě socialistických zemí vyhlášené po sovětské invazi do Československa v roce 1968 novou politikou. Tato politika spočívala v tom, že jednotlivé státy středoevropského prostoru budou mít možnost svobodně rozhodovat o svém budoucím osudu. Zdá se, že Gorbačov má za to, že události ve střední a východní Evropě odpovídají jeho politice glasnosti a perestrojky. To je ovšem do značné míry spekulace, neboť Gorbačovovy pohnutky nemůžeme prohlédnout. Faktem však zůstává, že když se na něj východoevropští komunističtí vůdcové obrátili s žádostí o pomoc, odmítl jim vyhovět. Existuje spousta dokladů o tom, že Gorbačov nebyl proti některým změnám a že měl zájem na odstranění Honeckera ve Východním Německu a Jakeše v Československu. V Praze byly demonstrace a násilí původně vyprovokovány sovětskými agenty KGB ve spolupráci s prosovětsky orientovanými příslušníky československé tajné policie. Moskva chtěla nahradit Jakeše ve funkci stranického vůdce někým takovým, jako byl Zdeněk Mlýnář, jeden z „reformistů“ Pražského jara roku 1968, avšak vývoj událostí byl rychlejší a šel dál, než Moskva zamýšlela. Místo zvolení „reformního komunisty“ do čela strany a státu vyklouzla komunistům moc z rukou a hlavním politickým představitelem v novém Československu se stal Václav Havel.

Můžeme si položit tuto otázku: Co přivedilo tyto náhlé a dalekosáhlé změny? Několik zásadních příčin jsem už uvedl: zhroucení sovětského hospodářství vinou nesmyslně vysokých a zdaleka nikoli nezbytných výdajů na zbrojení; zvolení prvního slovanského papeže, otevřeného kritika marxis-

(204) ticko-leninské totalitní teorie a praxe a neochvějného zastávce lidských práv; nástup Gorbačova k moci. K dalším činitelům, jež přispěly k revoluční situaci, lze počítat touhu po svobodě, která vždy byla a vždy bude přítomna v lidském srdci; nástup nové generace na politickou scénu a nadšení a idealismus mladých lidí, kteří vyšli do ulic. Navíc sociální inženýrství a manipulační praktiky komunistů vyvolaly odpor, a to zejména mezi mládeží a vzdělanými lidmi. Duchovní vyprázdňenost marxismu-leninismu, neschopnost tohoto učení zodpovědět některé základní otázky jako např.: kde se vzal člověk a kam směřuje, jaký je skutečný smysl života – to vše vedlo mnohé k požadavkům na změny a na ukončení totalitního režimu.

Navíc veškeré sliby, jež komunisté opakovaně vyhlašovali, nakonec nedodrželi a nedokázali vytvořit ekonomiku nadbytku nebo alespoň dostatku. Nevytvořili ráj na zemi; naopak systém, který vytvořili, charakterizovala řada jeho obětí jako peklo. V sedmdesátých letech nedostihli a tím spíše nepředstihli nejrozvinutější kapitalistický stát, Spojené státy, ve výrobě na hlavu, jak vyhlašovali v programu Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1960. Opak byl pravdou. Blahobyt nastal naopak v západních demokraciích a lidé ve střední a východní Evropě a v Sovětském svazu žili v relativní chudobě. Socialistický systém státem řízeného hospodářství vedl k hospodářské stagnaci, celkovému úpadku a degeneraci. Socialismus se tak stal organizovanou bídou.

Režim ztratil podporu většiny intelektuálů, kteří se již nedali ohlupovat hesly a sliby o ráji na zemi. Krize komunismu se jasně projevila za maďarských událostí roku 1956, v Československu v roce 1968 a v Polsku v roce 1980. Část členstva komunistických stran se radikalizovala, jiné ztratily iluze a většina členů komunistických stran byli prostě obyčejní oportunisté, kteří jen chtěli výhody pro sebe. Ti se stali privilegovanou vládnoucí třídou, jež dokázala zajistit mnohé příjemné stránky života pro sebe a pro stranické funkcionáře. Straničtí byrokraté žili luxusním životem, mohli jezdit do lázní, nakupovat ve zvláštních obchodech a léčit se ve zvláštních nemocnicích, zatímco řadoví členové strany a lidové masy žili v bídě a začali pokládat své samozvané stranické šéfy za příživníky.

Jeden starý výrok říká, že moc korumpuje a absolutní moc korumpuje absolutně. Boj o moc, který probíhal za scénou v zákulisí, vedl ve straně k narušení jednoty vedení, k osobním sporům, k rozporům mezi tím, co se hlásalo, a reálnou praxí, k morálnímu úpadku vládnoucí oligarchie a k cynismu rozsáhlých vrstev společnosti. Zároveň byli mladí lidé se svým nadše-

ním a ideály ochotni účastnit se masových demonstrací, které nakonec komunistický režim svrhly. (205)

Až budou k dispozici nové důkazy a až se budeme moci podívat na revoluční změny z historické perspektivy, bude náš rozbor jistě podrobnější, ač ne nutně přesnější. Je známo, že duch si vane, kam chce, a politologové a historikové by tedy neměli činit nějaké předpovědi. Dá se však bezpochyby předpokládat, že kdyby ve střední a východní Evropě nebylo nové názorové klima a kdyby tu nebyla revoluční situace, nemohla by revoluce uspět. Je však třeba dodat, že revoluční situace sama o sobě nestačí. Musejí existovat lidé, kteří jsou připraveni a ochotni riskovat a postavit se do čela revoluce. A tito noví vůdcové se opravdu objevili.

K každé revoluci je klíčové, kdo koho zbavuje moci. Ve střední a východní Evropě měli moc po celá desetiletí ve svých rukou komunisté, a to přestože proti nim hlasovaly milióny lidí svými nohama, tj. ti, kdo v té či oné době uprchli ze sovětského impéria, které koneckonců zahrnovalo celou oblast střední a východní Evropy. Většině z nás bylo jasné, že komunisté se moci nevzdají dobrovolně, že se nedají jen tak přehlasovat a odstavit od moci svobodnými volbami. V minulosti přece neváhali užít síly, aby potlačili odpor a udrželi se u moci. Měli za sebou moc Sovětského svazu a jeho armády. Bylo nám jasné, že k podstatné změně režimu může dojít jen revolucí, přičemž někteří pozorovatelé měli za to, že nejprve musí dojít k revoluci v Sovětském svazu. Domino se začalo hroutit jinak.

Klíčovou otázkou pro nás bylo toto: Budou lidé ochotni povstat a bojovat za svobodu, až nastane vhodný den? A když ten den nastal, věděli jsme, že kdyby komunističtí vůdcové ve střední a východní Evropě měli podporu Kremlu, byli by mohli užít síly, potlačit opozici, která neměla k dispozici zbraně ani armády, a tak se udržet u moci. V Československu, Východním Německu, Polsku a Maďarsku se stále nacházejí sovětská vojska. Avšak tato vojska během povstání nezasahovala, a to ukazuje na to, že Gorbačov se od svých předchůdců liší. Vyznává sice marxismus-leninismus, ale jeho činy jsou sotva odrazem základních marxisticko-leninských principů. Někteří pozorovatelé mají za to, že pro Gorbačova je marxismus-leninismus mrtvou teorií, že je teorií, která neuspěla, teorií, která nebyla návodem k činům. Je-li tento názor správný, může se zemím střední a východní Evropy podařit vybudovat demokracie západního typu.

Aby se mohly rozvinout v této oblasti demokracie, je nutné splnit dvě podmínky. První je především pokračování demokratizačního procesu v Sovětském svazu. Jak naznačila některá sovětská periodika v roce 1990,

(206) v Sovětském svazu existuje nebezpečí vojenského převratu. Ačkoli je Sovětský svaz zmítán vnitřními zmatky a je hospodářsky na dně, má obrovské ozbrojené síly, a nelze tedy vyloučit možnost, že se utvoří děsivé společenství marxistů-leninistů tvrdé linie, ruských nacionalistů a ozbrojených sil. To by ovšem znamenalo konec Gorbačovovy éry. Sovětsí armádní představitelé však popírají plány na nějaký vojenský převrat. Za druhé se pracující ve střední a východní Evropě naučili během desítek let komunistické vlády, že tvrdá práce se nevyplácí, a jejich pracovní morálka je nízká. Avšak bez tvrdé práce a odříkání nelze rozproudit a pozvednout národní ekonomiky a zvýšit životní úroveň. Ruku v ruce s hospodářským rozvojem jde ovšem i rozvoj nového demokratického zřízení. Doufejme však, že rok 1989 byl opravdu bodem obratu v dějinách, že zlé dědictví špatné komunistické vlády bude překonáno a že všechny národy ve střední a východní Evropě a v Sovětském svazu budou mít šťastnější budoucnost.

Česko-slovenský návrat do Evropy

The Ukrainian Quarterly, New York, USA, roč. XLVII, č. 4, 1991

Československá revoluce roku 1989 byla překvapením pro ty, kdo se jí aktivně účastnili, i pro ty, kteří ji sledovali zblízka či zdáli. Ačkoli některým pozorovatelům (i mně samému) bylo jasné, že k podstatné změně v Československu může dojít jenom revolucí, nikoli evolucí, nikdo v samotném Československu ani jinde nemohl předpovědět, jak se vše nakonec vyvine. Revoluce, která začala 17. listopadu 1989 jako studentská demonstrace na památku nacistického masakru českých studentů před padesáti lety, vyvrcholila 29. prosince zvolením dramatika Václava Havla novým nekomunistickým prezidentem. Bylo to vítězství těch, kdo povstali proti moci totalitního státu. Nebylo to ale tak snadné, spontánní a racionální a neproběhlo to bez komplikací, jak se snad mohli domnívat televizní diváci.

Odborníci a laici budou v budoucnu rozebírat příčiny, pozadí a hlavní aktéry této revoluce celá léta. V současné době jsme dosud příliš blízko revolučním událostem a mnoho dokladů, po nichž pátrají historikové, nemáme prozatím k dispozici z politických, osobních, bezpečnostních a jiných důvodů. Navíc k historickým událostem nedochází izolovaně, události jsou naopak vzájemně spjaty. Jedna událost ovlivňuje druhou. Pohnutky, názorové ovzduší a duch doby jsou faktory, které lze postihnout jen velmi nesnadno, nedají se snadno zachytit a dokumentovat, pokud je to vůbec možné.

Širší souvislosti revoluce ve střední a východní Evropě jsem probral v předchozím článku včetně brutální povahy komunistických režimů, pronásledování a věznění miliónů lidí, nesčetného utrpení nevinných lidí, nespravedlivých poprav, politických vražd, atmosféry strachu, v níž museli lidé žít, neschopnosti režimu vyrobit potřebné množství spotřebního zboží, a tak uspokojit rostoucí poptávku lidí ap. Jen v Československu byly za léta komunistické vlády nespravedlivě uvězněny statisíce lidí. V roce 1950 byli pozatýkáni členové náboženských kongregací a řeholních řádů a odvedeni do koncentračních táborů. Tisíce kněží byly uvězněny a jednu dobu byli všich-

(208) ni biskupové a arcibiskupové buď ve vězení, nebo ve vazbě. Před revolucí nemělo jedenáct biskupství ze třinácti svého biskupa a mnoho kněží nemělo povolení sloužit Bohu v povolání, které si zvolili.

Podívejme se nejprve na některé z hlavních aktérů československé revoluce. V revoluci ve střední a východní Evropě obecně a v československých událostech zvláště byl hlavním aktérem Michail Gorbačov. Uvolnil nové síly v sovětském impériu, jehož bylo Československo součástí. Jeho perestrojka a glasnost, ať už vznikly z jakýchkoli pohnutek, měly v Komunistické straně Československa své stoupence a odpůrce. Jelikož vedení strany bylo v rukou těch, kdo si změny a Gorbačovovy nové ideje nepřáli (zejména pak generální tajemník strany Miloš Jakeš), nestavěl se Gorbačov proti tomu, aby byli tito lidé nahrazeni novými tvářemi, novými muži, jejichž myšlení mu bude bližší. Takřka totéž lze říci i o vedoucích představitelích východoněmeckých komunistů, kterých se chtěl zbavit. Avšak změny v Československu a ve Východním Německu byly mnohem dalekosáhlejší, než Gorbačov předpokládal, když dal zelenou těm, kdo zaútočili ve spolupráci se sovětskou tajnou policií KGB na Ericha Honeckera ve Východním Německu a na Miloše Jakeše v Československu.

Druhým aktérem v pražských událostech byl Václav Havel. Narodil se v zámožné rodině, a když dospěl, nebylo mu povoleno studovat. Když režim poněkud polevil v diskriminaci lidí s buržoazním původem, studoval Havel dálkově a živil se jako kulisák. Měl rád divadlo a začal psát divadelní hry, které se ovšem v Československu neuváděly. Jeho díla byla v předrevolučním Československu zakázána. Jako jeden ze zakladatelů Charty 77, filozof-samouk a spisovatel, jehož díla vycházela v zahraničí, byl Havel v osmdesátých letech nějaký čas vězněn. Charta 77 byla založena jako odpověď na helsinský Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975 a jejím proklamovaným cílem bylo „individuálně a společně usilovat o respektování občanských a lidských práv“ v Československu a na celém světě.

Ani ve své nejbujnější obrazotvornosti nemohl ovšem tento dramatik napsat takový scénář, v němž hrál sám hlavní roli během událostí, které začaly v listopadu 1989 a vedly nakonec k jeho zvolení prezidentem a k založení Občanského fóra, jež v červnu 1990 zvítězilo ve volbách.

Je jasné, že události ve Východním Německu, odchod východních Němců na Západ přes Maďarsko a Československo, sestavení vlády v Polsku vedené nekomunistou Mazowieckým a Gorbačovovo rozhodnutí nezasahovat ve střední a východní Evropě byly faktory, které rozhodně přispěly

k Havlovu rozhodnutí a k odhodlání jeho spolupracovníků veřejně vyzvat (209) komunistickou moc ke konfrontaci a požadovat radikální změny. Je však třeba dodat, že kdyby v zemi nebyla revoluční situace, kdyby se masy studentů, dělníků a dalších Pražanů večer co večer nescházely na Václavském náměstí a kdyby v československých hromadných sdělovacích prostředcích nepůsobili stoupenci revoluce, nemohlo by Občanské fórum komunistický režim svrhnout.

Třetí důležitou postavou v celém tom velkolepém dramatu v Praze byl František kardinál Tomášek, devadesátiletý představitel katolické církve v Československu. Odbojní kněží a mladí intelektuálové hledající duchovní útočiště našli v kardinálu Tomáškovi svého nebojácného mluvčího. Režim jej neuvěznil, neboť si byl dobře vědom toho, že tento starý muž by s největší pravděpodobností ve vězení zemřel, a stal by se tak mučedníkem. Po mnoha předchozích zkušenostech s mučedníky si komunisté dobře uvědomovali, že mrtví mučedníci mohou jejich moc ohrožovat více než ti, kdo jsou naživu. Zatímco Chartu 77 tvořilo několik stovek jednotlivců převážně z Prahy, římsko-katolická církev představovala masy věřících. Když katolický laik Augustin Navrátil sepsal petici za náboženskou svobodu o 31 bodech, kardinál Tomášek ji schválil a tuto petici přes komunistické hrozby a zastrašování podepsalo v roce 1988 přes 600 000 lidí včetně nekatolíků.

Mezi těmi, kdo připravovali pro revoluci půdu a později v ní sehráli důležitou úlohu, byl i kněz Václav Malý, jemuž režim nepovolil vykonávat kněžské poslání. Malý byl jedním z předních disidentů a během pražských demonstrací inspiroval a povzbuzoval masy demonstrantů. Objevil se jako vůdce Občanského fóra, které nakonec svrhlo režim a dostalo se k moci.

Církev se také stala spojovacím článkem mezi chartisty žijícími v českých zemích a protirežimním odporem na Slovensku spjatým s církví. Petice požadující náboženskou svobodu byla velice průkazným veřejným „hlasováním“ a odpovědí na kardinálovo prohlášení, že strach je křesťana nedůstojný. Neohrožený Tomášek inspiroval široké masy zejména mladých lidí k tomu, aby vyjádřili svůj odpor k režimu, který potlačuje náboženské a jiné svobody a který zavedl brutální opatření proti organizátoru petice Navrátilovi. Tomášková opozice vůči režimu pomohla vytvořit nové názorové ovzduší ve společnosti, v němž nakonec mohlo dojít k pražským demonstracím. Kdosi řekl, že na poušti budeš marně hledat vodu. A tak kdyby v Československu nebyla revoluční situace, kdyby vedoucí představitelé opozice netoužili po změně a nebyli ochotni riskovat, k revoluci by nemohlo dojít.

(210) Domnívám se, že západní sdělovací prostředky podcenily význam náboženství za revoluce. Ačkoli většina Čechů není příliš nábožensky založená, petice za náboženskou svobodu byla první masovou akcí proti režimu. Události se totiž začaly vyvíjet již před zásahem policie 17. listopadu. Jelikož papež Jan Pavel II. neobdržel povolení od československých komunistických úřadů, aby přijel do Prahy svatořečit blahosladenou Anežku Českou, konala se slavnost svatořečení 12. listopadu v Římě. Tisíce československých věřících se snažily získat povolení k cestě do Říma, aby mohli být očitými svědky této události, ale režim jim je odmítal udělit. Avšak po pádu berlínské zdi dostali nakonec ti nejvytrvalejší výjezdní povolení. K velkému překvapení organizátorů slavnosti svatořečení v Římě přivezly autobusy z Československa téměř 10 000 poutníků a československá televize živě vysílala přenos slavnosti. A tak mohli Češi a Slováci, kteří nebyli v Římě, celou hodinu sledovat svatořečení Anežky České v přímém přenosu z Říma. Mnoho poutníků, kteří se pak vrátili do Československa, se připojilo k protirežimnímu odporu a zúčastnilo se demonstrací, jež se konaly před sochou sv. Václava, patrona Čechů.

Když se kardinál Tomášek vrátil z Říma, aby oslavil slavnostní bohoslužbou svatořečení Anežky České v katedrále sv. Víta v Praze, byla již „sametová revoluce“ v plném proudu. Katedrála byla přeplněna věřícími a většina lidí, kteří na slavnost přišli, musela zůstat před katedrálou na hradních nádvořích, přilehlých náměstích a ulicích. Nebojácný kardinál bezvýhradně podpořil věc revoluce veřejným prohlášením, že církev byla vždy na straně těch, kdo touží po svobodě. Nebylo tedy žádným překvapením, že Václav Havel se hned po svém zvolení československým prezidentem zúčastnil mše svaté, kterou sloužil kardinál ve svatovítské katedrále Pražského hradu.

Dokud nebudou k dispozici všechny dokumenty a další podklady, bude se hodně spekulovat o úloze, kterou sehrála v listopadových událostech roku 1989 sovětská KGB. Sověti nepokrytě varovali Miloše Jakeše, generálního tajemníka Komunistické strany Československa, před použitím síly 19. a 20. listopadu. Jaké byly Gorbačovovy pohnutky, nelze dokumentárně zachytit, neboť Gorbačov dosud nikomu nesdělil své nejniternější smýšlení a my je jinak nemůžeme prokázat. Co se týká vedoucích představitelů Komunistické strany Československa, je dostatečně zřejmé, že se vzdali, protože byli demoralizovaní, dezorientovaní a vyhaslí. Jelikož nemohli použít vojenské síly proti tak velkému množství demonstrantů, byli bezmocní. Přes jejich výzvy dělníkům, aby se nezúčastňovali generální stávky, byla tato stávka stoprocentně úspěšná a zpečetila osud totalitního režimu.

Jak jsem uvedl výše, není většina Čechů nábožensky založená, ale ve snaze (211) vysvětlit si a zdůvodnit, co se vlastně stalo v poměrně krátkém a pokojném povstání, které bylo založené převážně na spontánnosti a improvizaci, se alespoň někteří z nich uchylují k duchovním věcem a mystice. Například Josef Škvorecký, známý český prozaik, napsal v listu *The New York Times* 7. prosince 1989, že jeho žena, která vyrůstala v nevěřící rodině a musela se dát pokřtít až ve svých 24 letech, než mu jeho rodina povolila si ji vzít, objevila svou náboženskou víru právě po listopadových událostech roku 1989 v Praze. Řekla manželovi, že pro něco tak neslýchaného, jako je fakt, že se komunistická strana sama vzdala své ústavně zakotvené „vedoucí úlohy“ ve státě, a pro obdobné zázraky nemá jiné vysvětlení než vyslovené náboženské. Blahoslavenou Anežku Českou, královskou dceru žijící ve 13. století, povýšil papež Jan Pavel II. mezi svatořečené jen několik dnů předtím, než Pražané vyšli do ulic. Podle slov Škvoreckého sv. Anežka „učinila ve své době řadu zázraků a nyní k nim přidala další zázrak: slavnost svého povýšení“.

Svatořečení sv. Anežky se ve svatovítské katedrále na Hradčanech slavilo 25. listopadu, tedy skutečně několik dní před oficiálním koncem výlučné komunistické moci v zemi. 29. prosince poznamenal jeden z poradců Václava Havla během *Te Deum* při jeho slavnostním uvedení do prezidentského úřadu: „Sv. Anežka podpírala naši něžnou revoluci svou rukou.“

A tak bychom k výše uvedeným aktérům mohli připočítat ještě sv. Anežku Českou, o níž jedna stará legenda vypráví, že až bude Anežka svatá, bude v Čechách hojnost a dobré časy. Mohli bychom ještě uvést některé z vůdců národa z dávné minulosti, mj. světce na koni, jehož socha vévodí Václavskému náměstí v Praze.

Jedním z prvních rozhodnutí, které Václav Havel učinil jako prezident republiky, bylo pozvání Jana Pavla II. na návštěvu Československa. Ve svém uvítacím projevu na samém počátku papežovy návštěvy Havel řekl, že sice přesně neví, co je to zázrak, ale troufá si říci, že v tomto okamžiku je svědkem zázraku, neboť člověk, který byl zatčen ani ne před šesti měsíci jako nepřítel státu, vítá nyní jako prezident téhož státu prvního papeže v dějinách katolické církve, který vstoupil na půdu tohoto státu. Havel také naznačil, že se brzy zúčastní dalšího zázraku, až bude papež sloužit mši na témže místě, na němž se on a další lidé před pěti měsíci zúčastnili slavnosti svatořečení sv. Anežky. Bylo to ve dnech, kdy se rozhodovalo o budoucnosti jeho vlasti a Havel naznačil, že papež pravděpodobně poděkuje světcům za její přimluvu u Toho, který má tajemný běh všech věcí ve svých rukou.

(212) Více než jedenáct století sdíleli Češi a Slováci hodnoty západní civilizace a těch pětáctýřicet let komunistické vlády představuje jen krátký časový úsek v životě obou národů. Kultura těchto dvou národů má s kulturou ostatních národů střední Evropy nesmírně mnoho společného. Značný počet Čechů přijal materialistický světový názor, zatímco Slováci jsou převážně národem silně nábožensky založeným. Nový režim v Československu chce obnovit svá pouta, jež ho spojují se Západem, postupně zavést tržní hospodářství, rozvinout systém svobodného podnikání a přinejmenším zčásti napravit bezpráví, jehož se komunistický režim dopustil, obnovit většinu budov, které patřily církvi a řeholním řádům a které komunisté zabavili.

Mezi mnoha problémy, jež bude nové Československo muset řešit, je i situace bývalých příslušníků tajné policie a zhruba 110 000 až 140 000 policejních donašečů. Tajná policie, která po celá desetiletí hromadně terorizovala obyvatelstvo, byla zodpovědná za pronásledování statisíců lidí. Někteří lidé byli odsouzeni k dlouhodobým trestům vězení a několik set osob bylo popraveno za zločiny, které nikdy nespáchaly. Osud bývalých členů tajné policie jakožto nástroje teroru je jablkem sváru mezi vládou v čele s ministerským předsedou Mariánem Čalfou, bývalým komunistickým představitelem, a bývalými politickými vězni a jejich rodinami.

Bývalí politici vězňové a někteří disidenti nebyli spokojeni s kroky, které podnikl první nekomunistický ministr vnitra Richard Sacher, který sice rozpustil Státní tajnou policii (StB), ale který zároveň odmítl zveřejnit jména policejních informátorů. Také někteří poslanci nového parlamentu kritizovali Sachera za to, že z ministerstva vnitra nepropustil bývalé komunisty a že i nadále vyplácel ze státních prostředků plat bývalým příslušníkům tajné policie (odstupné je jim vypláceno dosud!, pozn. vyd.). Sacher na kritiku odpovídal tak, že nemůže propustit bývalé komunisty z ministerstva a z řad normální policie, protože by mu tam nikdo nezbyl - vždyť v minulosti mohli tato místa zastávat pouze členové komunistické strany. On sám přece nemůže chránit společnost před zločinci, ani nemůže sám strkat za stěrače aut, která parkují na ulicích v rozporu s předpisy, oznámení o dopravních přestupcích. Co se týká policejních donašečů, je podle jeho názoru rozdíl mezi informátorem, který podepsal spolupráci s tajnou policií pod nátlakem nebo protože byl vydírán a nikomu neublížil (tj. jeho činnost např. nevedla k zatčení nějakého člověka či jinému utrpení), a informátorem, který byl naopak zodpovědný za zatčení a uvěznění konkrétních lidí a dostával za to značné finanční částky. Kdyby odtajnil jména

všech informátorů bez ohledu na jejich jednání v minulosti či konkrétní (213) vinu, nebylo by to korektní vůči těm, kdo nikomu neublížili. Navíc kdyby třeba bývalé konfidenty napadli lidé, kteří byli v minulosti oběťmi režimu, jistě by se konfidenti bránili a jistě by jim pomáhala víc než miliónová armáda členů komunistické strany. Vedlo by to, jak mi Sacher řekl, k občanské válce a krveprolití, a tomu on chtěl zabránit.

V tomto názoru měl ministr vnitra podporu prezidenta Václava Havla, který se v revolučních dnech 28. listopadu 1989 zavázal prostřednictvím sovětského velvyslanectví v Praze prezídiu Nejvyššího sovětu Sovětského svazu, že komunisté nebudou pronásledováni, bude-li sestavena nová, převážně nekomunistická vláda. V první porevoluční vládě však komunisté byli a ve vládě vzešlé z voleb v roce 1990 byli zase bývalí komunisté. Během volební kampaně v roce 1990 Havel velice aktivně vystupoval na podporu bývalých komunistů, včetně ministerského předsedy Čalfy a předsedy Národního shromáždění Alexandra Dubčeka. V jistém smyslu tak Havel dodržel slib, že nebude diskriminovat ty, kdo po celá desetiletí diskriminovali ostatní a kdo byli zodpovědní za vládu teroru. Tajná policie ovšem pracovala pro komunistickou stranu a členové této strany nesou tedy prvořadou zodpovědnost za utrpení miliónů lidí a za špatnou hospodářskou situaci země. Není tedy nic překvapivého na tom, že radikálněji naladěni bývalí političtí vězňové a další lidé nejsou spokojeni se současnou situací, v níž si komunisté a bývalí komunisté stále drží klíčové posty ve státní správě a v hospodářských institucích. Objevila se také řada požadavků na zákaz komunistické strany a na potrestání všech těch, kdo byli zodpovědní za zatčení lidí a za jejich další utrpení. Jsou lidé, kteří komunistům nedůvěřují a jsou přesvědčeni o tom, že komunisté připravují svůj návrat a že čekají na příležitost k uchopení moci ve státě ve spolupráci se svými bývalými soudruhy. Zároveň je zhoršující se hospodářská situace zneužívána legálně působící komunistickou stranou, jež ve volbách v roce 1990 získala 13,8 % hlasů, a díky volebnímu systému, který vylučuje ze zastoupení v legislativních orgánech státu ty politické formace, které získaly méně než 5 % hlasů, mají komunisté v parlamentě okolo 16 % křesel.

V zahraniční politice se zdá, že si Československo počíná dobře. První zahraniční cesta Václava Havla jako prezidenta republiky směřovala do Spolkové republiky Německo, kde se Havel omluvil za bezpráví na Němcích, kteří po staletí žili v českých zemích a kteří byli po druhé světové válce nemilosrdně vyhnáni vládou Národní fronty v čele s prezidentem Edvardem Benešem. Ve svých projevech doma a v zahraničí Havel zdůrazňuje

(214) návrat Československa do Evropy, do níž patřilo, ještě než komunistický režim oddělil zemi od hlavního proudu západní civilizace. V zemi existuje také značná podpora plánu, aby se Československo stalo součástí sjednocené Evropy. Havel se neobává sjednoceného Německa; v roce 1990 naopak konstatoval, že Evropu nelze sjednotit, má-li Německo zůstat rozdělené, a že silná ekonomika německého státu bude motorem hospodářského růstu na evropském kontinentě.

Ideu nové Evropy, sjednocené svou takřka dvoutisíciletou křesťanskou tradicí, měl právě na mysli Jan Pavel II., když v roce 1991 svolal tisíc evropských biskupů na synodu, aby se dohodli na společné strategii. Za své návštěvy Československa papež mj. vyhlásil:

„V jistém smyslu se dnes Československo vrací do Evropy. Má jasně vymezené místo v Evropě a důležité poslání. Tato země odedávna spojovala Západ a Východ.“

„Sjednocená Evropa, Evropa od Atlantiku po Ural již není pouhým snem či utopickou vzpomínkou na středověk. Opět se stává skutečností přímo před našima očima. Evropa, která byla zraněna a rozdělena v důsledku války a poválečných dohod, přičemž její rozdělení ohrožovalo svobodný rozvoj a mezinárodní právo, nyní hledá cestu k nové jednotě. Tato snaha není a nesmí být jen věcí politickou a ekonomickou, ale musí to být činnost mající hluboce kulturní, duchovní a morální dimenze. Křesťanství stojí u samých kořenů evropské kultury.“

„Kdyby historická paměť Evropy nesahala dále než k ideálům osvícenství, spočívaly by základy této nové evropské jednoty na mělké a nepevné půdě. Křesťanství, které přinesli na evropský kontinent apoštolové a které bylo upevněno kulturním odkazem patronů Evropy sv. Benedikta, Cyrila a Metoděje stejně jako Vojtěcha a dalších velkých Evropanů, nelze z evropské kultury vytrhnout. Při hledání naší evropské jednoty nelze křesťanství pominout.“

Křesťanství je opravdu u kořenů evropské kultury. Avšak papežovu vizi křesťanské Evropy nebude snadné naplnit v dnešním velice rozšířeném materialismu konzumních společností v západní Evropě a po mnoha letech, kdy východní část Evropy ovládali marxisté-leninisté, kteří vnucovali po desetiletí lidem, jimž vládli, novou soustavu hodnot. Avšak papežovu vizi je třeba vřele přivítat a doufáme, že Češi a Slováci k jejímu uskutečnění přispějí.

Na profánnější úrovni se návrat Československa do Evropy stal zřejmým, když československá vláda požádala o členství v Mezinárodním měnovém fondu a ve Světové bance. Již 1. července 1990 otevřela své pobočky v Praze a ve Varšavě newyorská Citybank. Zaměstnanci Citybank v Praze budou

pomáhat svým společným klientům ve vyhledávání místních partnerů, při (215) zakládání společných podniků (joint ventures) a při dojednávání investic ve finančním sektoru. Banka rovněž představí československé podniky perspektivním zahraničním partnerům v souvislosti s privatizačními programy financovanými vládou a bude poskytovat obchodní a finanční služby. Nový režim v Československu opravdu chce privatizovat podniky s tím, že 30-40 % hospodářství zůstane ve státních rukou. Problém spočívá v tom, jak provést privatizaci podniků vzhledem k tomu, že případní domácí investoři a podnikatelé nemají potřebný kapitál, a vzhledem k neochotě vlády svěřit řízení těchto podniků cizincům a umožnit převod zisku zahraničním investorům. Jednou z variant privatizace je tzv. kupónová privatizace, která spočívá v rozdělení kupónů každému občanovi, aby se tak ekonomika rychle zpřivatizovala. O tomto návrhu se dosud (1990) diskutuje v parlamentě.

Dosud existující reformy v obchodní sféře se zatím omezují na konvertibilitu měny (česká koruna) k 1. lednu 1991 pro operace s běžnými účty. Vláda předpokládá, že k plné konvertibilitě dojde do roku 1992.

Další dosud nevyřešený problém souvisí s podniky, které vyrábějí zboží, po němž není poptávka, a tedy zboží neziskové, jež se v minulosti muselo dotovat. Problémem je také způsob, jak requalifikovat značný objem pracovních sil a především jak přimět lidi k tvrdší práci po mnoha letech, kdy si zvykli na nízkou pracovní morálku, na rozkrádání státního majetku, na systém odměn, který zvýhodňuje lenochy a neschopné a trestá ty, kdo tvrdě pracují, kdo jsou kompetentní a schopní. Pokud lidé nezmění svůj základní vztah k práci, životní úroveň se pravděpodobně nezlepší. Nízká produktivita práce souvisí také se zastaralými metodami, zastaralými stroji, nedostatkem osobní iniciativy, bývalým nomenklaturním systémem a zcela zbytečnou byrokratickou stranickou kontrolou, kterou prováděli pohunkové komunistické strany jako příživníci po uplynulá čtyři desetiletí. Před druhou světovou válkou byli Češi a Slováci známí svou pracovitostí a podnikavostí. Někteří je také nazývali Američany střední Evropy. Dnešní nízká pracovní morálka je tedy dalším odkazem komunistického panování.

Nadějnější a pozitivnější je naopak rychlé přijetí nového Československa mezi demokratické národy Evropy a světa. Novou situaci ve střední a východní Evropě skutečně přivítalo Severoatlantické obranné společenství (NATO). Na londýnské konferenci NATO se delegáti dohodli na novém fungování této organizace a na roli Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jejíž nejdůležitější funkcí je podle helsinského Závěrečného aktu z roku 1975 dodržování lidských práv. Podle návrhu prezidenta Bushe by

(216) tato organizace měla zřídit svůj sekretariát v Praze. K tomu, aby se dalo sledovat dodržování práva na svobodné a nezmanipulované volby, by mělo být v Budapešti zřízeno zvláštní středisko a ve Varšavě by zase mělo být zřízeno centrum, jehož činnost se bude zaměřovat na předcházení konfliktů.

S postupem času se slavné dny stávají součástí nedávných dějin. Češi a Slováci musejí řešit mnoho problémů, které se nahromadily za desetiletí komunistické vlády a špatného řízení. Nový režim byl vřele uvítán do rodiny svobodných národů. Prezident Havel byl s poctami přijímán ve všech zemích, které navštívil: ve Spolkové republice Německo, Kanadě, Spojených státech, Izraeli a Rakousku. Po volbách v červnu 1990 se Občanské fórum stalo vedoucí silou v nové vládě a komunistická strana přešla do opozice. Slib, že komunisté nebudou pronásledováni, kterým se Havel prostřednictvím svých emisarů zavázal Sovětskému svazu za revoluce, byl dodržen. Je však mnoho lidí, zejména mezi těmi, kdo toho za komunismu hodně vytrpěli – ať už nepřízní režimu, pronásledováním, vězněním či vyhoštěním – nebo jejichž rodinní příslušníci byli dokonce popraveni. Tito lidé jsou přesvědčeni o tom, že jednotlivci, zodpovědní za všechno to zlo, si nezaslouží tak rytířské zacházení. Přejít od socialismu k tržnímu hospodářství nebude snadný a zejména některým skupinám lidí nastanou těžké časy. Mám však za to, že většina Čechů a Slováků jsou lidé zodpovědní a ochotní přizpůsobit se novým podmínkám. Doufejme, že z dlouhodobé perspektivy se zemi jako členu rodiny svobodných evropských národů bude dařit.

Zločiny komunismu

Stéphane Courtois

Černá kniha komunismu I., zločiny, teror, represe.

Paseka: Praha, 1999, s. 15–16.

Komunistické režimy překonaly individuální zločin, jasně zaměřené i příležitostné masakry, a učinily z masového zločinu skutečný systém vládnutí. Je pravda, že po jisté době – od několika let ve východní Evropě po několik desetiletí v SSSR nebo v Číně – teror ochabl, stabilizované režimy jen spravovaly represí v každodenní praxi přes cenzuru všech komunikačních prostředků, kontrolu hranic, vyhošťování disidentů. Jenže „paměť teroru“ nadále zajišťovala, že hrozba represí byla nabíledni, a tedy i účinná. Tomuto zákonu se nevyhnul žádný z komunistických pokusů, po nějaký čas populárních na Západě: ani Čína Velkého kormidelníka, ani Korea Kim Ir-sena a ani Vietnam „milého strýčka Ho“ nebo Kuba zářného Fidela majícího po boku čistého Che Guevaru, nezapomínajíc na Mengistuovu Etiopii, Netovu Angolu a Nadžibulláhův Afghánistán.

Komunistické zločiny nebyly podrobeny legitimnímu a normálnímu zhodnocení, ať z hlediska historického nebo morálního. Zde se bezpochyby poprvé pokoušíme o posouzení komunismu z hlediska jeho zločinné dimenze jako otázky centrální i globální. Bude namítáno, že většina těchto zločinů odpovídala „legalitě“, uplatňované institucemi patřícími k režimům, jež byly mezinárodně uznávány a jejichž šéfové byli přijímáni s velikou slávou našimi vlastními představiteli. Ale nebylo to s nacismem totéž? Zločiny, jež uvádíme v této knize, nejsou definovány z hlediska zákonodárství komunistických režimů, ale z nepsaného kódu přirozených práv lidí.

Dějiny komunistických režimů a stran, jejich politiky, jejich vztahů ke svým národním společnostem i k mezinárodnímu společenství nemají pouze tuto zločinnou dimenzi, a dokonce ani pouze dimenzi teroru a re-

(218) presí. V Sovětském svazu a v lidových demokraciích se po smrti Stalina a v Číně po smrti Maa teror zmírnil, společnost počala znovu dostávat barvy, a „mírová koexistence“ - i když byla „pokračováním třídního boje jinými formami“ - se stala permanentní myšlenkou mezinárodního života. Nicméně archivy a záplavy svědectví ukazují, že teror byl od počátku jednou ze základních dimenzí moderního komunismu. Opusťme myšlenku, že nějaké postřelení zajatců, nějaký masakr vzbouřených dělníků, nějaké hekatombys vesničanů, kteří pomřeli hladu, byly pouze nahodilými „nehodami“, týkajícími se jisté země nebo jisté epochy. Náš přístup překračuje každý specifický terén a považuje zločinnou dimenzi za jednu z dimenzí vlastních komunistického systému jako takového, a to po celou dobu jeho existence.

O čem budeme mluvit, o jakých zločinech? Komunismus jich napáchal nesčetně: předně zločiny proti duši člověka, ale též zločiny proti světové kultuře a proti národním kulturám. Stalin nechal zbořit desítky moskevských kostelů; Ceaușescu zničil historické jádro Bukurešti, aby tam mohl zbudovat megalomanské budovy a vytyčit megalomanské prospekty; Pol Pot nechal rozebrat kámen po kameni katedrálu v Phnompenhu a ponechal džungli chrámy v Angkoru; během Maovy kulturní revoluce byly Rudými gardami zničeny či spáleny nevyčísitelné poklady. A přece, jakkoli mohou mít z dlouhodobého hlediska tyto destrukce vážné důsledky pro dotyčné národy i pro celé lidstvo, jakou mají váhu vedle masového vraždění lidí, mužů, žen i dětí?

Podchytili jsme proto pouze zločiny proti osobám, což je základním fenoménem teroru. Ty odpovídají společné klasifikaci, i když ta která praxe je typičtější pro ten který režim: popravy různými prostředky - postřelení, věšení, topení, baštonáda; a v jiných případech bojový plyn, jed nebo dopravní nehody -, ničení hladem - hladomory vyvolané nebo nechané bez pomoci -, deportace - smrt mohla nastat během transportu (pěšími pochody nebo dobytčáky) nebo v místě pobytu anebo nucených prací (vyčerpání, nemoci, hlad, zima). Příklad období nazývaných „občanské války“ je komplexnější: není snadné rozlišit, co pochází z boje mezi mocí a rebely a co je masakrem civilního obyvatelstva.

Můžeme nicméně provést číselnou bilanci, jež představuje zatím pouze minimální přibližné počty a vyžadovala by dlouhá upřesnění, ale která podle osobních odhadů poskytuje srovnání rozsahu obětí a umožňuje dotknout se závažnosti tohoto tématu:

- Sovětský svaz - 20 miliónů mrtvých,

- Čína - 65 miliónů mrtvých,
- Severní Korea - 2 milióny mrtvých,
- Vietnam - 1 milión mrtvých,
- Kambodža - 2 milióny mrtvých,
- Východní Evropa - 1 milión mrtvých,
- Latinská Amerika - 150 000 mrtvých,
- Afrika - 1,7 miliónu mrtvých,
- Afghánistán - 1,5 miliónu mrtvých,
- mezinárodní komunistické hnutí a komunistické strany, jež nebyly u moci - desítky tisíc mrtvých.

Celkový počet mrtvých dosahuje hranice jednoho sta miliónů mrtvých.

Tento žebříček skrývá velké rozdíly v situaci. Je nesporné, že v relativní hodnotě připadá „palma vítězství“ Kambodži, kde se podařilo Pol Potovi za tři a půl roku zabít nejstrašnějším způsobem – všeobecným hladomorem, mučením – přibližně čtvrtinu z celkového počtu obyvatelstva země. Nicméně maoistický pokus udivuje šíří postižených mas. Pokud jde o leninské a stalinské Rusko, nad tím tuhne krev v žilách z jeho stránky experimentální, ale přitom dokonale promyšlené, logické.

(výňatek ze stejnojmenné kapitoly)

Dvacet čtyři lži o studené válce

Gabriel Schoenfeld

Bulletin OI č.102, Praha, únor 2000

Roku 1989 padla železná opona. O dva roky později přestal existovat Sovětský svaz a skončila i studená válka – konflikt, který přes čtyři desetiletí rozdělával svět na dva nepřátelské tábory.

Po celá tato desetiletí byly všude tam, kde byl silou zbraní nastolen marx-leninismus, plánovitě vražděny miliony lidí a miliony dalších trávily svá nejlepší léta ve vězeňských táborech. Lidé, kteří nebyli vězňem, žili sešněrovaným, strachem naplněným životem. V „horkých“ válkách, jež supervelmoci vedly v odlehlých koutech světa od Angoly přes Afghánistán až po Nikaraguu, byly velké ztráty na životech na obou stranách. Přes 54 000 Američanů zahynulo v korejské válce a 58 000 dalších padlo při obraně Jižního Vietnamu.

Nepřekvapuje proto, že u tak dlouhého a tak rozsáhlého konfliktu se staly předmětem kontroverze už samotné jeho příčiny – a to nejen mezi oběma soupeřícími stranami, ale i napříč světem elitního amerického mínění.

Zdálo se být dobrou zprávou, že právě John Lewis Gaddis [významný americký historik diplomacie, pozn. vyd.], má být hlavním poradcem při přípravě podrobného seriálu o sovětsko-americké konfrontaci, který začala připravovat televize CNN. Program, který [výkonný ředitel CNN] Ted Turner ohlásil jako „nejdůležitější produkční počin CNN za celou její osmnáctiletou historii“, je koncipován jako dlouhý, čtyřicetidílný seriál (později zkrácený na 24 dílů), který má diváka v chronologickém sledu provést děsivými mělčinami a úžinami studené války. Výkonným producentem byl jmenován sir Jeremy Isaacs, muž, který stál za vynikajícím britským seriálem o 2. světové válce natočený před 25 lety – *Svět ve válce* – a obdržel na svou práci velkorysou sumu 12 milionů dolarů.

Pod Isaacovým vedením byla v Londýně naverbována malá armáda (221) producentů a asistentů, kteří se rozjeli do třiceti zemí, aby hovořili s očitémi svědky klíčových událostí. Po tři roky se zaznamenávala vyprávění 500 významných historických osobností o tom, co viděly a slyšely. Byli mezi nimi vrcholní vládní činitelé jako Anatolij Dobrynin a Robert S. McNamara, pozorovatelé jako syn Nikity Chruščova Sergej, historik a bývalý diplomat Robert C. Tucker – ale i „obyčejní“ lidé od islámských partyzánů v Afghánistánu po řadové členy Komunistické strany Francie.

Producenti prolezli archivy po celém světě a shromáždili 8.500 filmových klipů různého stupně významu. Dohromady to bylo přes 300 km filmu, jež byly převezeny do Londýna, aby se zvažilo jejich případné použití. Byl povolán tým vědců včetně samotného Gaddise, prominentních historiků z Londýnské university, z Institutu obecných dějin v Moskvě a dalších předních výzkumných institucí v Evropě, aby byla zajištěna různost názorů a „každý rámeček filmu a každá slabika scénáře“ byla zkontrolována z hlediska přesnosti. Výsledná show si vysloužila chválu i kritiku. Rozeberu tyto reakce jednu po druhé, ale nejdříve bude patrně třeba říci, že *Studená válka* je v některých ohledech nepochybně skvělá. Kenneth Branagh, irský herec a režisér, poskytuje to, co je pro vypravěče takového dokumentárního filmu nejpodstatnější: hlas, který vyslovuje každé slovo s neochvějnou autoritou. Partitura od britského skladatele Carla Davise je případně zlověstná a dramatická. A – což je ještě důležitější – řada rozhovorů s významnými osobnostmi studené války zanechává trvalý dojem. Když například posloucháme Aldriche Amese, Američana, který sloužil jako sovětský „krtek“ uvnitř CIA, jak vysvětluje svou zradu Spojených států, zatímco strašidelné videozáběry ukazují zatčení a výslech jeho nejvýznamnější sovětské oběti, vystupuje do popředí vědomí zla v člověku.

Pokud jde o to, co můžeme *vidět* – jak v Amesově případě, tak v tisících dalších záběrů, z nichž je 24 segmentů seriálu sestaveno – je *Studená válka* skutečně skvělý výkon: pokud ji nesledujeme skutečně „s otevřenou pusou“, jak to tvrdí propagační mašinerie CNN; v některých okamžicích k tomu nemáme daleko. Asistenti, kteří se dřeli v tropickém i ledovém klimatu po celém světě, dokázali sebrat obrazy – statické i pohyblivé –, jež zachycují řadu rozhodujících křížovatek tohoto závažného konfliktu, některé dávno zapomenuté, některé dosud neviděné.

Studená válka nám připomíná, že studená válka měla děsivě horké momenty. Jsou tu např. strhující záběry východních Němců, kteří přelézají primitivní bariéry, jež komunisté začali budovat při dělení Berlína v roce

(222) 1961; někteří se museli zastavit, aby vyškubli oblečení nebo kůži, zachycené na ostnatém drátu. A jsou tu ještě mučivější záběry mladého Petera Fechtera, který byl při pokusu o útek na Západ postřelen východoněmeckými pohraničníky, uvízl na samém vrcholu berlínské zdi a krvácel tu celé hodiny několik kroků od Západoberlíňanů, kteří se mu báli pomoci.

Abychom uvedli ještě další příklad, je tu také – dříve přísně tajný – záběr velkého sovětského raketového neštěstí z roku 1960. Nikita Chruščov, který spěchal vyzkoušet interkontinentální balistické střely SS-7, popoháněl armádu na hranici jejích možností a ještě dále. Maršál Mitrofan Nedělin, velitel sovětských strategických raketových sil, se spolu s ostatními špičkami shromáždili na odpalovací rampě, ale něco katastrofálně selhalo: tekuté palivo v raketovém motoru se vzňalo předčasně. Kamera ukazuje vědce a důstojníky prchající od výbuchu, nebyli ale dost rychlí a byli spáleni na místě. Z maršála Nedělina našli pouze jeho medaile.

Jak *Studená válka* pokračuje současnou historií, nabízí nám ke strávení tak různorodé otřesy, jako je korejská válka (bombardování nevinných civilistů), Rumunsko ve smrtelných křečích komunismu (prezident Nicolae Ceaușescu a jeho žena se perou se svými katy při nástupu před popravčí četou), i sovětský vpád do Afghánistánu (partyzáni se plíží k sovětskému obrněnému vozu, vyhazují ho do povětří a vojáci umírají na zemi hroznou smrtí). Právě brutalita těchto obrazů nám připomíná vysokou cenu na lidských životech, která byla za studenou válku zaplácena. A stále znovu a znovu se nám připomíná, že těch životů mohlo být mnohem více, že život sám mohl být vyhlazen z povrchu zemského: *Studená válka* přináší řadu záběrů atomových a vodíkových bomb, které hrozivě vybuchují se zábleskem jasnějším než tisíc sluncí a obrovskými oblaky radioaktivního prachu vzdouvajícími se v atmosféře. Záběry, které *Studená válka* přináší, jsou nesmírně působivé. Jenže od historického dokumentu očekáváme víc než obrazy vyvolávající hrůzu. Jak obstojí *Studená válka* jako historické dílo?

Kritické přijetí *Studené války*, jak už jsem poznamenal, bylo smíšené. V její prospěch se vyslovil *Time*, který ji nazval „televizním dokumentem nejvyšší kvality“ – „seriózním, důkladným a poutavým“. Kritik *New York Times* ji velebil jako „strhující dynamický příběh působivější než thriller Johna le Carré“. Z některých směrů ale přicházela méně vlídná slova, jež vyvolávají ozvěny dřívějších ideologických debat. Časopis *New Republic* seriál napadl za to, že předkládá studenou válku jako „morálně nečitelnou soutěž mezi dvěma stejně nebezpečnými supervelmocemi“. Historik Ronald Radosh, který píše pro *New York Times*, seriál odsoudil podobně s tím, že sugeruje

„morální rovnocennost mezi sovětským blokem a západními demokratickými spojenci“. Komentátor Charles Krauthammer vznesl obvinění, že „často jde až za pouhou morální ekvivalenci a upadá do laciného antiamerikanismu“.

Jak ten spor rozhodnout? Jedna možnost je porovnat film s doprovodným svazkem. Jsou morální a intelektuální lapsy, jež kritici vytýkají seriálu, napraveny systematictější přístupem knihy? Odpověď bohužel zní, že vůbec ne. Naopak: problematické aspekty filmu – a že je jich dost – jsou tu ještě rozšířeny, protože posíleny revizionismem extremistického druhu. I když bychom mohli užitečně zkoumat nedostatky každého ze čtyřia dvaceti dílů *Studené války*, stačí se podívat, jak seriál i doprovodný svazek pojednávají čtyři zásadní historické křížovatky, abychom si udělali představu o celku.

Začneme prehistorií konfliktu. Ve filmu se toho příliš nedozvíme o raném bolševismu, ale to málo, co se dozvíme, je téměř komické v tom, co přináší, a tragikomické v tom, co zamlčuje.

Studená válka, dozvídáme se v prvním dílu „Soudruzi“, má svůj počátek v době po 1. světové válce, „ve srážce ideologií, komunistické a kapitalistické“. Spojenci, rozhodnutí utnout marxistický experiment, poslali svá vojska do Ruska, a tak přesvědčili Lenina a Stalina, „že Západ se chopí každé šance a spojí se s kýmkoli, jen aby zničil komunismus“. Winston Churchill, tehdejší britský ministr války, je prezentován jako antikomunista s pěnou u úst, pořvávající hesla: „Pobijte bolševiky! Pobijte barbary!“

Získáme z knihy odlišnější obraz? Sotva. Místo toho tu najdeme ještě antikomunističtější krákání: „Civilizace byla v celých obrovských oblastech zcela vyhlazena“, zní jediný citát, opět z Churchilla, který vysvětluje britské rozhodnutí poslat vojsko na ruské území: „Bolševici se ženou poskokem jako mraky žravých kobylek.“ A to se týkalo, protestuje autor, vlády, která i když byla „stejně autoritativní jako vláda carská“, se snažila civilizaci ne vyhladit, ale obnovit. Leninovy „socialistické principy měly zajistit slušné vzdělání, bezplatnou lékařskou péči, společné vlastnictví půdy a spravedlnost pro všechny“.

Kde je – ať už v dokumentu nebo v knize – masové střílení nevinných civilistů, braných jako rukojmí za rudého teroru a za ruské občanské války? Kde jsou miliony mrtvých z období hladomoru, záměrně naplánovaného Leninem v období známém jako „válečný komunismus“? Kde jsou všechny další divošské činy, které učinily z ruské revoluce tak případný vstup do tohoto barbarského století? Nikde se neobjeví ani náznak kritické myš-

(224) lenky o Leninovi, jen žvanivé poklony jeho „hluboké touze zlepšit životy obyčejných Rusů“.

Věci nejsou o nic lepší ani tam, kde na druhé ze čtyř křížovatek dospívá CNN k bezprostřednějším příčinám studené války v letech těsně po 2. světové válce. Zde se stejně jako v dalším pokračování zobrazuje Sovětský svaz znovu a znovu jako slabý, introvertní, zaujatý vlastními vnitřními problémy, zatímco Spojené státy jsou prezentovány jako země válečnická, expanzionistická a stravovaná nesmyslným strachem z komunismu, z komunistů a ze SSSR.

A tak se tu dozvídáme, že Stalin, stojící v čele země, jež ležela v troskách, „se obával obklíčení kapitalistickými mocnostmi“. Zvláště „znervózněl“, když po roce 1945 začala Amerika „rozšiřovat svůj vliv a moc po celém světě“ se zjevným úmyslem vytvořit „západní blok svobodného trhu“. To neumožňovalo SSSR žádnou jinou volbu: „*byl přinucen*“ vybudovat svůj vlastní konkurenční blok“.

I když měl prezident Harry Truman „podezření, že Stalin směřuje ke světovládě“, ve skutečnosti – ujišťuje nás CNN – nebyly sovětské cíle vůbec agresivní: SSSR prostě jen hledal nárazníkovou zónu. Poněkud reálnější vyhlídkou bylo, že levicové síly v pokořené západní Evropě by mohly triumfovat v řádných volbách. Této hrozbě čelil Truman rozsáhlým programem pomoci a svůj návrh zabalil do horečného antikomunismu; ve svém historickém projevu ke Kongresu v roce 1947 prohlásil, že „Spojené státy zastaví postup komunismu kdekoli na Zemi“. „Toto,“ pronáší vypravěč CNN velebným hlasem, „bylo oficiální vyhlášení studené války.“

Jestliže nám film namlouvá, že Trumanovo „vyhlášení války“ byla hloupá politická vylomenina se strašnými následky, pak kniha zdůrazňuje americký nedostatek soudnosti a nezkratnou potřebu mít vnějšího nepřítele: „západním zájmům vyhovovalo, aby veřejné mínění vnímalo ruskou pozici negativně“. Spojené státy tak byly předem připraveny hystericky reagovat na neškodné, byť tvrdě znějící záškuby, jimiž se vyznačovala Stalinova politická rétorika. Ještě ke všemu byla za tuto zbrklou odpověď částečně zodpovědná propastně nízká kvalita amerického vedení. Truman, tvrdí se nám, měl nešťastnou tendenci „vidět věci černobíle“; „chyběla mu trpělivost zvažovat argumentační jemnosti“; a navíc „vůbec nerozuměl zahraničním záležitostem“. Aby bylo neštěstí hotovo, obklopil se lidmi podobně nízkých kvalit, mezi něž patřil i generál George C. Marshall, který se v roce 1947 stal ministrem zahraničních věcí a „ani nerozuměl zahraničním záležitostem“, ani se nesnažil o nich poučit.

Člověk skutečně neví, odkud začít s touto změtí výmyslů. Patrně (225) nejsilnějším protiargumentem je to, co John Lewis Gaddis sám napsal v knize *We Now Know*. Gaddis zde pravdivě vysvětluje kořeny konfliktu způsobem, který je v diametrálním rozporu s tím, co nám nabízí program, u něhož asistoval jako poradce. Americko-sovětská konfrontace, jak píše ve své knize, nemá kořeny v ničem z toho, co Amerika udělala nebo neudělala v oblasti diplomatické, hospodářské, nebo vojenské, ale pouze a jedině ve zvláštních charakteristikách sovětské tyranie a jejího režimu. „Stalin měl přímo dispozici ke studeným válkám,“ poznamenává Gaddis v knize *We Now Know*, „vedl je tou či onou formou celý život.“ A „*dokud vedl Sovětský svaz Stalin, byla studená válka nevyhnutelná*“ (kurziva je Gaddisova).

V chaotické poválečné době, pokračuje Gaddis, charakterizují historické záznamy Stalinovo chování takto: „ne že by Stalin měl omezené cíle – on pouze neměl časový rozvrh“, aby si o každém z nich udělal jasnou představu. Slovy Stalinovy pravé ruky, Vjačeslava Molotova, „naše ideologie vyžaduje ofenzivní operace tam, kde je to možné, a pokud to možné není, tak vyčkáváme“. A hlavně díky Trumanově pevnosti a rozhodným krokům, jež on a Marshall podnikli, aby tuto odhodlanost dali jasně najevo – tedy krokům, jež CNN překrucuje na provokativní akty agrese – se Stalin rozhodl vzdát se „ofenzivní operace“ a místo toho věnoval energii požírání evropských území, která už předtím spolkla Rudá armáda, a podroboval si jejich obyvatelstvo násilím a otevřeným terorem.

Studená válka se každým dalším dílem sesouvá níž a níž. V dílu nazvaném „Rudí“, věnovaném padesátým létům, nám vypravěč naprosto vážným tónem tvrdí, že „obě strany obrátily svůj strach směrem dovnitř, proti vlastnímu lidu. Honily vlastního nepřítele.“ Na sovětské straně tu byl „Gulag – tajný svět pracovních táborů“, na americké straně mccarthismus, kvůli němuž byli lidé „vězněni“ a „zbavováni živobytí“.

O této epizodě sřizavě píše Charles Krauthammer jako o exemplárním případě „morální rovnocennosti“ kdy se vražda desítek milionů lidí absurdně srovnává s uvězněním několika holywoodských prominentů, kteří přišli o místo nebo se dostali do vězení za to, že odmítli odpovídat na otázky před kongresovým výborem. Ale díl „Rudí“ je kromě toho příkladem dalšího jevu, o němž se Krauthammer zmiňuje, totiž tendence *Studené války* přejít od morální rovnocennosti k „lacinému antiamerikanismu“. Tato epizoda pěstuje ve skutečnosti čirou lež, když vykresluje Spojené státy jako groteskní karikaturu a na druhé straně se povážlivě přibližuje k tomu, aby omlouvala Stalinovy oblundné zločiny.

V padesátých letech, jak nám říká Kenneth Branagh, „se antikomunismus stal jazykem nové, vzdornější vize Ameriky“. Téměř okamžitě se na Spojené státy snesla vlna teroru. „Persekuce se šířila“, odbory „byly zakázány, radikální skupiny žalovány a vypukly demonstrace“. Řeč o národních zájmech byla využívána k tomu, „aby ospravedlnila jakoukoli metodu k vyhledávání podvratných živlů“.

V téže době, kdy ve Spojených státech byly vymýceny občanské svobody, byly tytéž svobody pošlapávány v Sovětském svazu. Ale v případě Moskvy, praví CNN, se úřady neúčastnily žádného „honu na čarodějnice“; ony měly skutečně legitimní důvody k poplachu. Studená válka totiž „zvýšila napětí a posílila strach nejen z vnitřní subverze, ale i z další války“. A jakkoli „posedlý a paranoidní“ Stalin byl, je nutno přiznat, že měl skutečné nepřátele. Patřila k nim CIA, která podporovala rozhlasovou „propagandistickou kampaň“ zaměřenou proti východní Evropě a vysílala „ozbrojené exulanty zpět do sovětské říše“. Jinými slovy, sovětská tajná policie měla dobré důvody k „bdělosti vůči špiónům a sabotérům“.

Kniha k tomuto absurdnímu přebarvování reality přidává důležité výhrady, připouští, že maccařismus „bledne ve srovnání s paranoiou, jež pronikla celým sovětským systémem“: „to, co ve Spojených státech představovalo odchylku, bylo v sovětském světě systémem samotným“; tady zahynuly tisíce lidí. Hned potom ovšem text znehodnocuje tyto naprosto správné závěry tím, že zobrazuje Spojené státy jako společnost v křečích totalitarismu stejně zpátečnického jako ten, který převládl v SSSR. Zatímco tedy Sovětský svaz trpěl „velkým terorem“, kdy soused udával souseda a děti udávaly rodiče, trpěly Spojené státy „velkým strachem“, kdy „sousedé měli špehovat jeden druhého, rodiče měli donášet na své děti a děti na své rodiče“ a pouhým uvedením jmen „se mohli kající američtí komunisté očistit a uniknout dalším mukám inkvizice“.

Krátce řečeno, USA a SSSR v padesátých letech – připomeňme si, že to byla doba, kdy komunisté zničili každou možnost demokracie ve východní Evropě a rozpoutali otevřenou vojenskou agresi v Koreji, kdy podporovali občanské války a vnitřní podvratnou činnost všude po světě, tedy i ve Spojených státech, přičemž systematicky brutalizovali a zbídačovali své vlastní národy doma – byly nejen morálně rovnocenné: byly ve všech klíčových ohledech v zásadě identické.

Když se CNN dostává ke koncovce studené války, tedy ke čtvrté křížovatce, kterou budu zkoumat, daří se jí nemožné: přičítá Moskvě záslu-

hu za to, že konflikt skončil, a obviňuje Washington, že se jej pokoušel (227) prodloužit.

Nepřekvapuje nás, že darebákem v této historii je Ronald Reagan: film a zvláště kniha ho obviňují ze všech možných hříchů. Stejně jako jeho předchůdce Harry Truman je Reagan prezentován jako ignorant v zahraničních záležitostech, navíc jako slabomyslný člověk, který své mentální nedostatky vystavuje v přímé úměře k nadšení, s nímž lpí na svém „zuřivém“ antikomunismu.

Vezmeme-li v úvahu Reaganovu „zjednodušenou vizi ideologického tažení proti komunismu“, nepřekvapuje nás – vidíme-li ovšem očima CNN –, že jeho obranná politika šla až tak daleko, že poskytla Pentagonu „téměř všechno, co chtěl“. Patří sem nejen právo vyzkoušet „nukleární popravu“ sovětského politického a vojenského vedení v případě války, ale i chimérický program raketové obrany Strategická obranná iniciativa (SDI) – „hvězdné války“ –, který byl přijat „bez jakékoli analýzy technologických problémů a potřebných nákladů“. Netřeba podotýkat, že „tyto jestřábí plány byly financovány nesmírnými rozpočtovými deficity a omezováním domácích sociálních programů“.

Reaganova neomezená vojenská politika se stala ještě hrozivější – dozvídáme se – tím, že byla spojována s jeho „agresivními výroky proti komunismu“. Z jeho válečné rétoriky – byl skutečně tak nevkusný, že si dovil nazvat SSSR „ohniskem zla ve studené válce“. Při naplňování této ambice, která – jak praví CNN – přiblížila možnost zničení celé zeměkoule na vzdálenost pouhého vlásku, se Spojené státy spojily se zkázonosnými silami všude na světě: s mnoha pravicovými vojenskými juntami, s fanatickými vraždícími islámskými fundamentalisty v Afghánistánu, a v Kambodži dokonce s „genocidními Rudými Khmery“. Tato spojenectví, jak nás informuje jídelní lístek *Studené války*, byla „přímým výsledkem Reaganovy ‚vznešené causy‘ potření komunismu“.

Objevuje-li se Reagan v seriálu jako zdánlivě geniální, ve skutečnosti však zlovolný darebák, předvádí CNN Michaila Gorbačova jako okouzlujícího knížete míru. Když byl jednomyslně zvolen – „tak se to v Sovětském svazu dělalo“ –, pochopil hlubokou a dosud skrývanou pravdu, že se Sovětský svaz musí „pohnout kupředu“. Řada sovětských lidí „byla nadšena jmenováním mladého, dynamického nového vůdce“ – pro některé to byl „mesiáš, který přišel, aby je spasil“ – a Gorbačov reagoval na tento lidový entuziasmus po svém. „Pravidelně navštěvoval továrny a školy“ a „nesmírně rád se setkával s lidmi“.

Člověk ani nemusí věřit tomu, že Reagan „levou zadní“ zlikvidoval sovětské impérium, aby si uvědomil, že z něho *Studená válka* dělá naprostou karikaturu. Daleko velkorysejší zhodnocení Reagana a jeho politiky najdeme, mezi jiným, v memoárech Anatolije Dobrynina, čelného obhájce détente a dlouholetého sovětského velvyslance ve Spojených státech. I když nařiká nad Reaganovým „hrubým, ba primitivním antisověťstvem“ a potvrzuje, že prezidentova rétorika a obranná politika šokovala sovětské politbyro, uznává, že šlo o dvojsečnou záležitost.

Dobrynin zahrnuje Reagana nejen nadávkami, ale i poctami: „podněcovali ho jak oponenti, tak experti“; ukázalo se, že byl mnohem hlubší osobností, než se na první pohled zdálo“; „byl nadán přirozeným instinktem, citem a optimismem“; „jeho představitost nesla velké myšlenky, jako např. SDI“; a – vposledku a nejvýznamněji, uvážíme-li pramen – „Reaganovy výsledky v jednání se Sovětským svazem lze jistě úspěšně srovnávat s výsledky Richarda Nixona a Henryho Kissingera a dokonce jim je nadřadit“.

A obdobně nemusíme vidět Gorbačova jako nenapravitelného jestřába, abychom pochopili, že pochlebovačný skeč CNN je určen především k tomu, aby ho postavil jako Reaganův přesný protiklad. (Je citován sám Gorbačov, jak nazývá Reagana „jeskynním člověkem“ a „dinosaurem“.) Jako by všechny jeho podmanivé osobní kvality nestačily, tvrdí se nám, že Gorbačov pochopil, jak je důležité „ukončit závody ve zbrojení“, a to tak dalece, že navrhl, že SSSR sníží počet svých jaderných raket na polovinu, pokud Spojené státy zruší program „hvězdných válek“. Nepřekvapuje, že vždy boječtivý Reagan, „podporován svým ‚jestřábím‘ poradcem v otázkách národní bezpečnosti“, návrh odmítl.

Gorbačov, a to si pamatujme, je v dnešním Rusku osobou, jíž se spílá (stejně jako kdysi, *při uší účtů k CNN*) – a pamatujme si také proč. Poslední sovětský vůdce se dostal do svého úřadu ne jako demokrat nebo reformátor, ale jako věřící komunista, jehož úmyslem bylo uzdravit churavějící komunistickou církev prostřednictvím politiky *uskoreníja*. Navzdory stádu svých ruských konzultantů a poradců překládá kniha CNN tento výraz lživě jako „urychlení reformem“, k čemuž dodává, že po probuzení sovětské společnosti z letargie pokládal Gorbačov za podstatné povzbudit dělnickou třídu“.

Jenže *uskoreníje* znamená prostě „urychlení“, a s tímto heslem se Gorbačov při svém prvním neúspěšném pokusu vyrovnat se s neřešitelnými problémy SSSR snažil urychlit tempo práce dělnické třídy – ne ovšem jejich „povzbuzením“, ale zavedením tvrdší disciplíny. Protože se mu nepo-

dařilo překonat celonárodní strnulost takovými opatřeními, jako byl zákaz (229) „nakupování“ – tj. stání v nekonečných frontách na základní potřeby – v pracovní době, vzdal se tohoto přístupu a místo toho se věnoval flikování, jež pouze přispělo k „urychlení“ kolapsu celého systému.

Ta překladatelská chyba je malým, ale výmluvným příkladem ducha celé knihy, a vlastně celého dokumentu. Není třeba zdůrazňovat, že ani Gorbačov, ani Reagan nebyli čistě zlými nebo čistě dobrými tvory, jak se nám snaží namluvit CNN. Tak jako je diskutabilní leccos z počátků studené války, tak diskutabilní je mnohé na jejím konci; v neposlední řadě sem patří otázka, zda se zkorodovaná sovětská superstruktura koncem osmdesátých let zhroutila pouze svou vlastní mrtvou vahou, nebo v důsledku tlaků, jež musela nést ze strany Spojených států. Ať už zaujmeme jakékoli stanovisko, používá film (a ještě více kniha) hrubé rétorické triky, aby nám předvedl burlesku nejen o motivech herců na sovětské straně, ale i o nepopíratelných rizicích, jež Reagan podstoupil, když frontálně napadl SSSR v okamžiku, kdy jeho armáda byla na pochodu a přinejmenším vojensky mohutněla každým dnem.

Jedním ze znepokojivých rysů celého projektu CCN je narůstající autorita, připisovaná „orální historii“, která se dnes stala hlavní specializací historické *profese* samotné. I kdyby se *Studená válka* skutečně omezila jen na to, zač ji Gaddis vydává – totiž na poskytnutí možnosti „lidem všeho druhu povědět svůj příběh“, aniž by se snažila nastolit téma dějinné odpovědnosti –, stále by tu byly pádné námitky proti tomuto postupu.

Dějiny, jak Gaddis dobře ví, nejsou totiž náhodnou sbírkou „příběhů“, jež by byly všechny stejně zajímavé a stejně závažné. Hrubý historický materiál potřebuje právě ono prosívání a vážení, v němž jsou kompetentní historikové cvičeni; přinejmenším vyžaduje zhodnocení, úkol, který u soudu plní porota, když rozhoduje, zda je svědectví věrohodné, anebo účelové a podvodné. Když se toto zhodnocení provede, je třeba ho zasadit do širšího rámce nebo kontextu. Navzdory tomu, co Gaddis napsal do *New York Times*, nevyváží skutečnost, že *Studená válka* zobrazuje různé sovětské zločiny, ono obvinění, že systematicky zobrazuje USA a SSSR jakožto morálně rovnocenné.

Právě tím, že zdůrazňuje „minimální komentář“ a „mezinárodní perspektivu“ a vylučuje rozhovory s profesionálními historiky, zatímco se soustřeďuje jen na „účastníky události“, byla *Studená válka* od samého počátku určena k tomu, aby se v nejlepším případě stala cvičením ve zkreslování historie. Na obrazovce se vynořuje přehlídka stříbrovlasých sovětských

(230) aparátčků v elegantních oblecích, kteří se tak trochu podobají americkým akademikům, a uklidňujícím hlasem nám sdělují něco, co může být pravda, ale taky lež. Když je bývalý šéf KGB Vladimír Krjučkov vyzván, aby vysvětlil, jak SSSR v roce 1979 poslal svou armádu přes státní hranici, říká blahovonně: „Kdybychom nevstoupili do Afghánistánu my, vstoupily by tam jiné země.“ Je možné, že tu Krjučkov přesně opakuje úvahy sovětského politbyra na podzim a v zimě onoho roku. Možná, že za své dlouhé kariéry, kdy proplouval vnitřními zákrutami sovětské tajné policie, byl vždy úzkostlivě pravdomluvný. Anebo také ne. Ale ať je tomu jakkoli, *Studená válka* nás nikdy neupozorní na otazníky, jež visí nad slovy tohoto muže, mučitele, jehož vzpomínkám je přikládán stejný význam jako vzpomínkám těch, které mučil.

Ale přes to všechno tato neschopnost zhodnotit četné rozhovory, z nichž je utkána, není nejspornějším aspektem *Studené války*. Tím nejspornějším je absurdní zhodnocení, jež podává, a to jak v průvodní knize, tak v tendenčním komentáři vypravěče. A tady se nabízí další otázka: jak to, že tolik lidí na Západě stále přijímá tu verzi dějin, která omlouvá nebo záměrně chybně vysvětluje i to nejšílenější chování Sovětů, přičemž zatracuje Spojené státy za přestupky, jichž se nedopustily?

Podle knihy vydané CNN ti, kdo sympatizovali se SSSR ve třicátých letech, tak činili proto, že „nenáviděli nerovnost a nespravedlnost, kterou viděli ve své vlastní společnosti“. Navíc „nevěděli“, co se děje v Sovětském svazu, v zemi, která byla „zavřenou knihou“. Toto vysvětlení samo je lež.

Navzdory Stalinově snaze o hermetické uzavření jeho diktátorského království nechyběly Západu anglicky psané jasné zprávy o tom, jaká plánovitá kalamita se šíří v Sovětském svazu. „Idealisté“ (jak je nazývá CNN), kteří ve třicátých letech viděli SSSR jako maják humanity, věděli dobře, co se tam děje: jasně chápali slova, která Lenin tak rád opakoval: že když se kácí les, létají třísky. Ale když došlo na třísky – miliony nevinných lidí, dohnáných ke smrti hladem nebo zastřelených do týla –, vědomě odvraceli oči.

Dnes, když vyšlo Solženicynovo *Souostroví Gulag*, když se otevřely sovětské archivy, když se nahromadilo tolik nepopíratelných skutečností, není už možné tvrdit, že někdo „neví“, co je Sovětský svaz a jak se choval v těch katastrofálních sedmdesátiletých letech. A toto chování si plně zaslouží Reaganův přesný termín „ohnisko zla v moderním světě“. Ale samotná existence dokumentu CNN dosvědčuje, že tentýž podnět zavřít oči a tatáž nenávist k demokratické společnosti jsou s námi stále. Skutečnost, že John Lewis

Gaddis, historik, který dokázal, že ví, propůjčil své jméno takovému výtvo- (231)
ru, se vymyká vši představitosti.

Hned za bouří, kterou Hitler rozpoutal v Evropě roku 1939, byla studená válka tím nejhorším konfliktem strašlivého století, jež se právě uzavírá. S tím, jak dospívá mladší generace, která ony hrůzy nezažila, stává se čtyřladvacetidílný seriál *Studená válka* se svou kompletní výzbrojí výchovného příslušenství jednou verzí tohoto obrovského kusu minulosti, kterou většina lidí uvidí a kterou si zapamatuje. I když film úspěšně, někdy až brilantně, poskytuje živou představu o tom, jaké utrpení, muka a noční můry sovětsko-americký konflikt přinesl, podává nicméně naprosto falešné vysvětlení toho, o co v tomto boji šlo.

I když se stále nesluší říkat to tak naplno, měli Harry Truman a Ronald Reagan (B. Godwater, J. Kalvoda a další; pozn. vyd.) pravdu: na samém dně studené války *skutečně* byla kolosální bitva mezi dobrem a zlem, mezi svobodou a otroctvím, mezi demokracií a totalitarismem. V této bitvě, na každém kroku, musely rovněž síly dobra činit obtížná morální rozhodnutí. Někdy musely tyto síly, vedené Spojenými státy, podniknout akce problematické, ba velmi problematické: a někdy, byť zřídka, podnikly akce neobhajitelné a špatné.

Ale uvědomit si morální dvojznačnosti této války a příležitostné, byť reálné mravní nedostatky a selhání Západu, je jedna věc; verze historie předkládaná CNN je něco naprosto jiného. A s tím, jak verze CNN pokračuje, je „vznešená věc“ obrany svobody zesměšňována, dobro se převrací ve zlo a zlo v dobro a mravní a politické kategorie, jež odlišují demokratickou zemi typu Spojených států od totalitního státu typu SSSR, se stírají a nakonec úplně mizí. Vezmeme-li v úvahu, jak dlouho Sovětský svaz falšoval historii, pak je uvedení *Studené války* do osnov amerických středních škol oblundnou ironií. Je to také urážka těch, kdo zaplatili strašlivou cenu za to, že ve jménu svobody riskovali svobodu vlastní.

(zkráceno, překlad Michaela Freitová)

Dopis Ronalda Reagana Josefu Kalvodovi

White House, Washington, 30. 10. 1984

Vážený pane doktore,

Děkuji Vám za příspěvek, kterým jste nedávno přispěl do Fondu na podporu Reagana a Bushe v prezidentských volbách v roce 1984. Váš velkorysý dar nám pomůže v našem úsilí, aby tento svět byl lepším místem pro nás pro všechny.

Bezvýhradná důvěra, kterou jste Vy a další Američané projevíli naší vládě, je pro mne velkým povzbuzením. Bez Vaší pomoci bychom nemohli pokračovat v naší kampani za zachování amerických ideálů.

Ještě jednou Vám osobně velice děkuji za Vaši trvalou podporu a modlím se za to, aby Vaše vysoká angažovanost a podpora v celém tomto klíčovém období nepolevovala. Bůh Vám žehnej.

Ronald Reagan

(kopie dopisu je uložena v archivu knihovny Libri prohibiti v Praze)

Chronologie

1946

- první zasedání Organizace spojených národů (7. 1.)
- projev Winstona Churchilla ve Fultonu (5. 3.)

1947

- vyhlášení Trumanovy doktríny /o podpoře zemí ohrožovaných komunismem/ (12. 3.)
- vyhlášení Marshallova plánu /o hospodářské pomoci evropským zemím/ (5. 6.)
- vznik Komunistického informačního byra /Kominformy/ (17.–22. 9.)

1948

- komunistický puč v Československu (25. 2.)
- sovětská blokáda západního Berlína (24. 6.)
- kritika a vyloučení Jugoslávie z Komunistického informačního byra (28. 6.)

1949

- vznik Organizace Severoatlantické smlouvy /NATO/ (4. 4.)
- ukončení blokády Berlína – úspěch západního leteckého mostu (12. 5.)
- vznik Spolkové republiky Německo /Západního Německa/ (7. 9.)
- vznik Německé demokratické republiky /Východního Německa/ (7. 10.)
- vznik Čínské lidové republiky /Rudé Číny/ (1. 10.)
- zkouška první jaderné pumy v SSSR (25. 8.)

1950

- americký senátor Joseph R. McCarthy zahajuje projevem ve Wheelingu kampaň proti agentům a napomahačům komunismu v USA (9. 2.)
- vpád vojsk komunistické Korejské lidové demokratické republiky /Severní Koreje/ do Jižní Koreje – začátek korejské války (25. 6.)

(234) 1951

- odvolání velícího generála Douglase MacArthura /který navrhoval bombardovat jadernými zbraněmi Čínu a svrhnout čínský i korejský komunistický režim/ z Koreje prezidentem Trumanem (11. 4.)

1952

- nástup prezidenta Dwighta D. Eisenhowera v USA po volebním vítězství nad Adlaiem E. Stevensonem (20. 1.)
- zkouška vodíkové pumy v USA (1. 11.)

1953

- podepsána dohoda o příměří v Koreji (27. 7.)
- smrt Josifa V. Stalina (5. 3.)
- dělnické povstání v Německé demokratické republice (17. 6.)
- Nikita S. Chruščov zvolen prvním tajemníkem KSSS (13. 9.)

1954

- ženevská konference o Indočíně /ústup Francie/ (24. 6.-21. 7.)
- vznik asijského obranného paktu proti komunismu – SEATO (8. 9.)
- Senát USA udělil důtku senátoru McCarthymu za pohrdání Senátem (2. 12.)

1955

- vznik Varšavské smlouvy – vojenského paktu evropských komunistických zemí (14. 5.)
- N. Chruščov na návštěvě v Jugoslávii (27. 5.-2. 6.)

1956

- projev N. Chruščova na 20. sjezdu KSSS /kritika J. V. Stalina/ (14. 2.)
- rozpuštění Komunistického informačního byra (17. 4.)
- J. B. Tito na státní návštěvě v SSSR (1.-23. 6.)
- protikomunistické nepokoje v polské Poznani (28. 6.)
- do čela polských komunistů postaven Władysław Gomułka (19. 10.)
- začátek maďarského povstání (23. 10.)
- vpád sovětské armády do Maďarska (24. 10.)
- porážka maďarského povstání (11.10.)
- W. Gomułka na návštěvě v SSSR (16. 11.)

1957

- vypuštění sovětského Sputniku (4. 10.)

1959

- Fidel Castro v čele Kuby (17. 2.)
- N. Chruščov na návštěvě v USA (15.-27. 9.)
- projev N. Chruščova v OSN a jeho návrh na odzbrojení (18.9.)

1960

- sestřelení amerického špionážního letadla U-2 v SSSR (1. 5.)
- oznámeno sestřelení U-2 (5. 5.)
- N. Chruščov opustil pařížskou čtyřstrannou konferenci o zákazu jaderných zkušek v atmosféře a odvolal pozvání D. Eisenhowera do SSSR (16. 5.)

1961

- nástup prezidenta Johna F. Kennedyho v USA po volebním vítězství nad Richardem M. Nixonem (20.1.)
- schůzka Kennedyho a Chruščova ve Vídni (3.-4. 6.)
- neúspěch vylodění kubánských uprchlíků v Zátocě svini poté, co jim USA neposkytly slíbenou leteckou podporu (17. 4.)
- zahájena stavba berlínské zdi (13. 8.)

1962

- zahájení americké námořní blokády Kuby /karibská krize/ (22.10.)
- SSSR souhlasí se stažením svých raket z Kuby (28. 10)

1963

- v Moskvě podepsána smlouva o zákazu jaderných zkoušek s výjimkou podzemních zkoušek mezi USA, SSSR a Velkou Británií (5. 8.)
- na podnět CIA sesazen prezident Jižního Vietnamu Ngo-Dinh Diem a poté společně se svým bratrem zavražděn (1. 11.)
- prezident Kennedy zavražděn, jeho nástupcem se stává Lyndon B. Johnson (22. 11.)

1964

- sesazení N. Chruščova a nástup Leonida I. Brežněva na jeho místo (14. 10.)

1965

- nástup prezidenta L. Johnsona v USA po volebním vítězství nad Barry Goldwaterem (20. 1.)
- počátek bombardování Severního Vietnamu americkou armádou (únor)

236) 1967

- rozšíření protestů v USA proti válce ve Vietnamu

1968

- zastavení bombardování Severního Vietnamu (31. 3.)
- začátek vyjednávání o Vietnamu v Paříži (13. 5.)
- vpád sovětské armády a vojsk zemí Varšavské smlouvy do Československa (21. 8.)
- vyhlášení Brežněvovy doktríny /omezené suverenity/ (11. 12.)

1969

- nástup prezidenta Richarda M. Nixona v USA po volebním vítězství nad Hubertem H. Humphreyem (20. 1.)

1972

- R. Nixon na návštěvě v Číně (21.-28. 2.)
- R. Nixon na návštěvě v SSSR (22.-30. 5.)
- Nixon a Brežněv podepsali smlouvu SALT 1 mezi USA a SSSR o snížení počtu mezikontinentálních balistických raket (26. 5.)

1973

- L. Brežněv na návštěvě v USA (18. 6.-25. 6.)

1974

- R. Nixon na návštěvě v SSSR (27. 6.-3. 7.)
- aféra Watergate v USA a odstoupení prezidenta Nixona, jeho nástupcem se stává Gerald R. Ford (9. 8.)

1975

- Konference o evropské bezpečnosti a spolupráci v Helsinkách (29.7.)
- sovětsko-americký vesmírný let Sojuz-Apollo (17.-19. 7.)
- G. Ford na návštěvě v Číně (1.-5. 12.)

1977

- prezidentem USA James E. Carter po volebním vítězství nad G. Fordem

1979

- ve Vídni podepsána dohoda SALT 2 mezi USA a SSSR o omezení počtu nosičů balistických raket (15.-18. 6.)
- vpád sovětské armády do Afghánistánu (26. 12.)

1980

(237)

- embargo USA na vývoz technologií a obilí do SSSR, zastavení ratifikace dohody SALT 2 (4. 1.)
- dělnické stávky v Polsku (16. 8.)
- v Polsku založeno odborové hnutí Solidarita (17. 9.)

1981

- nástup prezidenta Ronalda W. Reagana v USA po volebním vítězství nad J. Carterem (20. 1.)
- zrušení embarga USA na vývoz obilí do SSSR (24. 4.)
- USA oznamují zahájení výroby neutronové bomby (6. 8.)
- vyhlášení výjimečného stavu v Polsku (13. 12.)

1982

- zemřel L. Brežněv (10. 11.), jeho nástupcem se stává Jurij V. Andropov (12. 11.)

1983

- R. Reagan označuje ve svém projevu SSSR za „říši zla“ (9. 3.)
- prezident Reagan vyhlásil program strategické obranné iniciativy /SDI/ (23. 3.)
- vojenská invaze USA na Grenadu a sesazení tamního prokomunistického režimu (25. 10.)
- zrušení výjimečného stavu v Polsku (22. 7.)

1984

- po smrti J. Andropova se jeho nástupcem stává Konstantin U. Černěnko (13. 2.)

1985

- po smrti K. Černěnka nastupuje na jeho místo Michail M. Gorbačov (11. 3.)
- zastaveno rozmístování sovětských raket kratšího doletu v ČSSR a NDR (7. 4.)
- v SSSR přijata Gorbačovova koncepce urychlení /hospodářské obnovy/ (23. 4.)
- prodloužena platnost Varšavské smlouvy do roku 2005 (26. 4.)
- setkání Reagana a Gorbačova v Ženevě (19.-21. 11.)

1986

- schůzka Reagana a Gorbačova v Reykjavíku (11-12. 10.)

38) 1987

- smlouva mezi USA a SSSR o zničení raket středního doletu podepsaná ve Washingtonu /u příležitosti Gorbačovovy návštěvy v USA/ (8. 12.)

1988

- schůzka Gorbačova a Reagana v Moskvě (29. 5.–2. 6.)
- počátek stávkové vlny v Polsku (24. 4.)

1989

- prezidentem USA George H. Bush po volebním vítězství nad Michaelem Dukakisem
- sovětská vojska opouštějí Afghánistán (15. 2.)
- brutální potlačení protikomunistických protestů v Číně /masakr na náměstí Tien-an men v Pekingu/ (4. 6.)
- svobodné volby v Polsku a porážka komunistů v nich (18. 6.)
- přetvoření komunistické strany na sociální demokracii v Maďarsku (7.–10. 10.)
- pád berlínské zdi (9. 11.)
- zrušení ústavního článku o vedoucí roli komunistů v ČSSR (29. 11.)
- z ústavy NDR vyškrtnuty články o vedoucí roli komunistů (1. 12.)

Jmenný rejstřík

A

Acosta, Luis, 98
 Adenauer, Konrad, 65
 Acheson, Dean G., 90
 Aiken, Conrad P., 38, 40
 Allen, G V, 56
 Allen Richard, V., 194
 Ames, Aldrich, 221
 Andropov Jurij, V., 182-183, 198,
 236-237
 Anežka sv., 201, 210-211
 Apro, Antal, 136

B

Bailey, Norman A., 193
 Batista, Fulgencio Z., 80, 83
 Bao Dai, 111, 113
 Benedikt sv., 214
 Beneš, Edvard, 45-46, 81, 85, 127,
 136, 144, 213
 Bennet, William J., 98
 Berija, Lavrentij P., 182
 Bifak, Vasil, 141
 Bismarc, Otto von, 131
 Bolívar, Simon, 97
 Borah, William E., 68
 Boum Oum, 114
 Bowles, Chester, 55, 66
 Bosch, Juan, 98
 Branagh, Kenneth, 221, 226
 Brandt, Willy, 65, 184
 Brežněv, Leonid I., 140, 148, 156,
 182-183, 198, 235-236
 Brizola, Leonel, 101
 Brown, Harold, 147
 Brzezinski, Zbigniew, 144-145, 155

Bucharin, Nikolaj I., 155
 Bulganin, Nikolaj A., 43-44
 Burke, Edmund, 119
 Bush, George H., 215, 237

C

Cabell, C.B., 77
 Cabral, Donald R., 98
 Carter, James, 144-145, 146-149, 155,
 159, 189, 197-198, 236
 Casey, William, 188-189
 Castro, Fidel, 80, 84, 97, 103-106,
 160, 173-174, 217, 234
 Castro, Raul, 85
 Castrová, Juanita, 103, 106
 Ceausescu, Nicolae, 133, 202-203,
 218, 222
 Cox, Harvey, 177
 Clark, William P., 188-190
 Clausewitz, 45
 Clifford, Clark M., 131
 Cushing (kardinál), 63, 66
 Cyril sv., 214

Č

Čalfa, Marián, 212-213
 Čankajšek, 23, 71, 115
 Černěno, Konstantin, 182, 198,
 237
 Černík, Oldřich, 128, 130
 Čou En-laj, 53
 Ču-teh, 53

D

Daladier, Édouard, 40, 74
 Davis, Carl, 221

(240) de Madariaga, Salvador, 52
Dimitrov, Georgi, 61
Dobrynin, Anatolij, 221, 228
Dodd, Thomas J., 87, 105
Douglas, Joseph D., 140
Douglas, Justice W. O., 118
Dubček, Alexander, 128, 130-131,
133, 139, 140-141, 148, 158, 213
Dulles, John F., 13-15
Dukakis, Michael, 237

E

Eisenhower, Dwight D., 22-24, 43,
58-61, 65-66, 89, 233-234

F

Fechtr, Peter, 222
Ford, Gerald R., 146, 236

G

Gaddis, John Luis, 220-221, 225,
229, 231
Garaudy, Robert, 177
Gibbon, 109
Gierek, Eduard, 154-155
Goldwater, Barry, 88-89, 91, 235
Gomułka, Władysław, 28, 39-40, 43,
139, 234
Gonzales, Ricardo O., 102
Gorbačov, Michail S., 187, 198, 201,
203-206, 208, 210, 227-229, 237
Gottwald, Klement, 128, 141
Goulart, Joao, 101
Grečko, Andrej A., 131
Green, Graham, 108
Griffith, William E., 147
Gromyko, Andrej A., 122
Groza, Petru, 85
Guevara, Che, 85, 170, 217
Gyorgy, Andrews, 138
Gysi, Gregor, 201

H

Hála, František, 176
Harkins, Paul, 116
Havel, Václav, 201, 203, 207-208,
210-211, 213, 214, 216
Hitler, Adolf, 14, 16, 42, 61, 90, 107,
131-132, 150, 231
Ho či Min (Nguyen Ai-quoc), 111-
115, 121
Honecker, Erich, 200, 203, 208
Hrůza, Karel, 172
Humphrey, Hubert H., 35, 44, 67,
87, 89, 120, 235

CH

Chamberlain, Neville, 40, 74
Chojecski, Miroslav, 151
Chruščov, Nikita S., 28-32, 34-35,
39-45, 47-49, 51-53, 57-61, 221-222,
233-235
Churchill, Winston N.S., 17, 116,
223, 232

I

Isaacs, Jeremy, 220-221

J

Jan Pavel II. (Wojtyła Karol), 74,
152, 157-158, 160, 162-166, 169-
176, 181, 198, 211, 214,
Jakeš, Miloš, 201, 203, 208, 210
Jaruzelski, Wojciech, 183, 188, 200
Johnson Lyndon B., 87, 89, 116,
120-122, 235
Judisi, Ernesto, 95

K

Kaganovič, Lazar M., 41, 43
Kameněv, Lev B., 155
Kania, Stanisław, 154
Kardelj, Edvard, 27
Karmal, Babrak, 158-159

Karolak, Tadeusz, 175
 Kennedy, John F., 38, 40, 62-68, 89,
 114, 116, 122, 234-235
 Kim Ir-sen, 217
 Kirpatriková, Jeanne, 188-189
 Kissinger, Henry A., 144-145, 228
 Klee, Hugo B., 97-100
 Kolder, Drahomír, 141
 Krauthammer, Charles, 223, 225
 Kreiski, Bruno, 184
 Krenz, Egon, 200-201
 Kriegel, František, 141
 Krjučkov, Vladimir A., 230

L

Laušman, Bohumil, 28-29
 Lenin, Vladimir I., 18-19, 83, 92-93,
 111, 135, 155, 167, 187, 196, 223-
 224, 230
 Litvinov, Maxim M., 52
 Liu Šao-či, 53
 Lodge, Henry C., 47, 116

M

MacArthur, Douglas, 233
 Malenkov, Georgij M., 17, 29, 43
 Malinovskij, Rodion J., 58
 Malý, Václav, 209
 Mao Ce-tung, 45, 53, 91, 115, 218
 Mann, Thomas, 103
 Marshall, George C., 224-225
 Marx, Karel, 135, 155, 164
 Mazowiecky, Tadeusz, 199-200, 208
 Mees, Edwin, 188
 McCarthy, Joseph R., 22-25, 64-65,
 233
 McNamara, Robert S., 221
 Mengistu, 217
 Metoděj sv., 211
 Michail, S., 95
 Mladenov, Petr,
 Mlynář, Zdeněk, 203

Moczulski, Leszek, 151
 Molotov, Vjačeslav M., 43, 225
 Moltmann, Jürgen, 177
 Mussolini, Benito, 42, 107

N

Nadžibulláh, 217
 Nagy, Imre, 28
 Navrátil, Augustin, 209
 Nedčlin, Mitrofan, 222
 Nehrú, Pandit, 66
 Němec, Ludvík, 175-176
 Neto, Antonio A., 217
 Nepomucký, sv.Jan, 172
 Ngo-dinh Diem, 87, 113, 114, 116-
 118, 234
 Ngo-dinh Nhu, 116
 Nixon, Richard M., 62-67, 120, 122,
 144, 146, 228, 234-236
 Nolting, Frederick, 116
 Novotný, Antonín, 128, 130, 139,
 140, 148

P

Palme, Olaf, 184
 Parsons, Howard L., 176
 Pavel, Miroslav, 141
 Plojhar, Josef, 177
 Poulson (starosta Los Angeles), 47
 Powers, Francis G., 56
 Prestes, Luis C., 100
 Prchlík, Václav, 184

Q

Quisling, Vidkun A., 159

R

Radosh, Ronald, 222
 Rajk, László, 155
 Reagan, Ronald W., 155, 159, 179-
 181, 183-194, 227-229, 231, 236-
 237

(242) Reith (anglický lord), 108
Rockefeller, John D., 77
Romao, Lucas, 101
Roosevelt, Eleonore, 64
Roosevelt, Franklin D., 16-17, 87
Russel, Bertrand, 108

S

Sacher, Richard, 212
Scott, Paul, 179
Schlesinger, Arthur M., 68
Schlesinger, James, 147
Schweitzer, Peter, 194
Sienkiewicz, Henryk, 158
Slánský, Josef, 155
Solženicyn, Alexandr I., 230
Staar, Richard I., 176
Stalin, Josif Visarionovič, 16-18, 26-
27, 29, 42, 46, 61, 90, 123, 127,
132-133, 150, 157, 197, 218, 224-
226, 230, 233
Stevenson, Adlai, 68, 233
Strauss, Franz Josef, 155
Suslov, Michail A., 58, 182
Svoboda, Ludvík, 130
Symington (senátor), 33

Š

Šegovský, A., 95
Šejna, Jan, 140
Škvorecký, Josef, 211
Šrámek, Jan, 176

T

Tildy, Zoltán, 85
Tito, Josip Broz, 26-32, 40, 43, 66,
99, 147-148, 202, 233
Tomášek, František, 209-210
Trich Tri Kuang, 115-119
Trudeau, Pierr Elliot, 184
Truman, Harry, 64, 224-225, 227,
231-233

Tucker, Robert C., 221
Turner, Ted, 220

V

Vaculík, Ludvík, 141
Vance, Cyrus, 147
Voegelin, Eric, 75
Vojtěch sv., 158, 170, 214
Vozněsenskiĭ, Nikolaj A., 61
Vree, Dale, 177

W

Wałęsa, Lech, 154, 158, 160, 198
Weinberger, Caspar, 188-189
Weiss, Gus W., 194
Wessin, Elias, 98
Wilson, Woodrow T., 147
Wright, Quincy, 50
Wyszyński, Stefan, 172-173

Y

Young, Andrew, 145, 147-148

Z

Zápotocký, Antonín, 128
Zinovjev, Grigorij J., 155

Ž

Ždanov, Andrej A., 27, 61
Željev, Željku, 202
Živkov, Todor, 202
Žukov, Georgij K., 43

Nakladatelství Dílo nabízí:

*Z bojů o zítřek III -
Historické eseje.*
Kladno 1998, 273 s.,
fotografická příloha 8 s.
Cena 150,- Kč.

Z obsahu: Dr. Karel Kramář; Legie a revoluce v Rusku; Mnichov. Beneš a vojáci; Záhady v čs. zahraniční politice během druhé světové války;

Osuský kontra Beneš; Byl Beneš sovětským agentem; Špion, jemuž nevěřili; Případ Saša; Konec československého státu; Exil a domov; Křesťanství a politika.

*Role Československa
v sovětské strategii.*
Kladno 1999, 426 s.,
fotografická příloha 16 s.
Cena 320,- Kč.

Mimořádná kniha o cestě Československa do područí komunismu a Sovětského svazu. Začíná bolševickou revolucí v Rusku a končí rozbo-

rem událostí roku 1968. Kniha rovněž podrobně analyzuje komunistickou strategii a taktiku před druhou světovou válkou i po ní a agresivní podstatu marxisticko-leninské filozofie.

Rozpravy (politický zpravodaj), č. 1, 3-4. Kladno 1999, 2000. Cena za č. 1: 20,- Kč, za č. 3-4: 75,- Kč. Autoři příspěvků: Stanislav Ausky, Nonna Auská, Jan Cholínský, Milan Churaň, Michal Janata, Josef Kalvoda, Emanuel Mandler, Milan Zelený a další.

Uvedené publikace je možno objednat na adrese:
Nakladatelství Dílo, PO Box č. 78, 27280, Kladno 1.